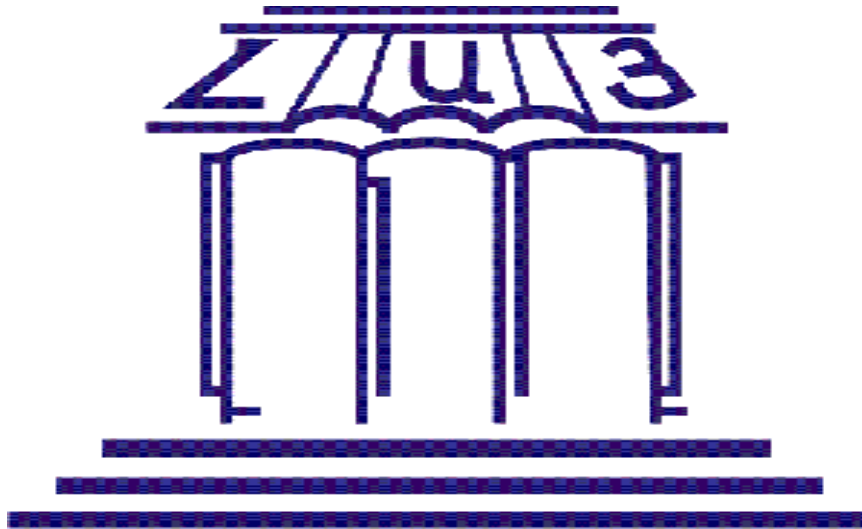

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

461

Սրբազան պատմություն

2(075)

U-50

Թիֆլիս

1877

2000

Мст. Sainte de l'Ancien Vestiment. Sigla. 1877. том. 494.
X1.

Հրատարակող Գ. Կրկերեանցի.

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԵՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆ

ԿՏԵԿԵՐԵՆԻ

ՀԱՅ ՏՂԱՅՈՅ ԵՒ ԱՂԶԿԱՆՅ ՀԱՄԱՐ

ԶՈՐԲՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխատասիրեց Պ. ՍԻՏԻՆԻ ԿԱՆԿ

ՀԱՏՈՐ Ե

ՏԻՖԼԻՉ

Տպարան Յովնանյանի Վարձարկ

1877

2010

2(075)
U-50

arm.
494.

494.

2(075)
U-50

Հրատարակութիւն 2. Գրիգորեանցի.

ՄԻԼՈՋԱՆ ԳԼՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հին կապուածք

ՀԱՅ ՏՂԱՅՈՅ ԵՒ ԱՂԶԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ԶՈՐԻՈՒԹ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխատասիրեց Պ. Ս. . . . Լանց

ՀԱՏՈՐ Ը

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ИСТОРИИ И
ЭТНОГРАФИИ
Академии Наук
СССР

ՏԻՖԼԻԶ

Տպարան Բովանդակի Վարդիկոսեանց:

1877

23

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 21 Іюля 1877 г.

50535-ml

36035-66

Типография Мартиросянца, на Орбелян-ской улицѣ № 5

1877

47

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ՊԵՏԱՌՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Աշխարհի արարչագործութիւնը:

Աղբը ստեղծեց Աստուած երկինքն և երկիրը. բայց երկիրն էր անպատրաստ, ծածկած խաւարով և ջրով և Աստուծոյ Հոգին շրջում էր ջրերի վերայ: Կոմստանս մարտար և Աստուած ասաց. «Թող լինի լոյս» և երեւեցաւ լոյսը: Աստուած անուանեց լոյսը օր և խաւարը գիշեր: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ: առաջին օրը: Կոմստանս ԳԼՈՒԽ Ա.

Աստուած ասաց. «Թող լինի հաստաթուփիւնը» և երեւեցաւ հաստաթուփիւնը կամ երկինքը, որ տեսնում ենք: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ: օր երկրորդ: Աստուած ասաց. «Թող հաւաքւին ջրերը միասին և երևի ցամաքը», և ջրերը բաժանվեցան ցամաքից, կազմեցին լճեր, գետեր և աղբիւրներ, որոնք վազում են և թափվում ջրերի մեծ ժողովի մէջ: Աստուած անուանեց ջրերի այս մեծ ժողովը ծով և ցամաքը գետին կամ երկիր: Աստուած հրամայեց երկրին տալ իրենից տունկեր և նա ծածկեցաւ խոտով, ծաղիկերով, թփերով և ծառերով, որոնք տալիս են պտուղներ, ամէնը իւր կերպով: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ: օր երրորդ:

Ասաց Աստուած. «Թող երեւին լուսաւորները երկնային հաս-
տատութեան վերայ, նոքա պէտք է լուսաւորեն և տաքացնեն
երկիրը, բաժանեն օրը գիշերից և ցոյց տան ժամանակը՝ օրե-
րը և տարիները»: Եւ փայլեցաւ արեգակը՝ օրուան լուսաւորը
և գիշերը երեւեցան լուսինն և աստղերի անթիւ բազմութիւնը:
Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ՝ օր չորրորդ:

Վեռ չկար երկրիս վերայ ոչ մի կենդանի, որ զուարճանար
Աստուծոյ այս գեղեցիկ արարածներով: Այն ժամանակ ասաց
Աստուած, «Թող լէքզվին ջրերը ձկներով և օգը թռչուններով,
որոնք թռչում են հաստատութեան տակ»: Եւ ջուրը լէքզեցաւ
զանազան մեծ և փոքր ձկներով և թռչունները սկսան թռչել
օդում: Աստուած օրհնեց նրանց, ասելով, աճեցէք և բազ-
մացէք, լէքզէք ջրերը և թռչունները թող բազմանան երկրիս
երեսին: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ՝ օր հինգերորդ:

Եսաց Աստուած. «Թող լինին երկրիս վերայ կենդանիք».
և զանազան անասուններ, զեռուններ և զազաններ երեւեցան
երկրիս վերայ: Սարերի ծայրին և ձորերի մէջ, ամեն տեղ յայ-
տնվեցաւ կեանք և ուրախութիւն: Աստուած ասաց, եկ ստեղ-
ծենք մարդուն մեր պատկերով և նմանութեամբ և թող արեւ
նա ծովային ձկներին, երկնային թռչուններին և ամեն արա-
րածներին, որոնք կենում են երկրիս երեսին, և ստեղծեց Աստու-
ած մարդուն: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ՝ օր վեց-
երորդ:

Այսպէս ստեղծեց Աստուած աշխարհն ոչնչից, միայն իւր
ամենակարող խօսքով:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Մարդու ստեղծագործութիւնը:

Երբ երկինքն և երկիրը ամեն իր զարդերով պատրաստ էին,

Աստուած առաւ զեանից հող, ստեղծեց նորանից մարդուն, կեն-
դանացից նրան իւր չոգւով: Եւ ստեղծեց նրան հողի անմահ և
անուանեց նրան Ադամ: Աստուած դրաւ իւր ստեղծած մար-
դուն ամենագեղեցիկ Եդենայ գրախաւ մէջ, ժողովեց նորա մօտ
ամէն կենդանիներուն և Ադամը տուեց նրանց անուն, ամենեւին
համեմատ իւր բնաւորութեան: Բայց բոլոր արարածների մէջ
չկար արարած նրան նման: Աստուած ասաց. «մարդուն հա-
մար լաւ չէ մէնակ լինելը, եկ ստեղծենք նրան օգնական, իր
նման: Աստուած գցեց Ադամի վերայ խորը քուն, առաւ նորա
կողերից մէկը և ստեղծեց նրանից կին: Սրան տեսնելով Ադամ՝
ասաց. «Աս է ոսկր իմ ոսկրներիցս և մարմին իմ մարմնիցս»:
Նա անուանեց կնոջը Եւա, որ նշանակում է կենդանիների
մայր: Աստուած օրհնեց նրանց ասելով. աճեցէք, բազմացէք,
լէքզէք երկիրը, իշխեցէք նրան. տիրեցէք ծովի ձկներին, եր-
կնքի թռչուններին, երկրիս ամեն անասուններին, զազաննե-
րին և զեռուններին:

Այսպէս Աստուած առաջին երկու մարդոց ձեռքով օրհնեց
բոլոր մարդկութիւնը հայրական սիրով և կարգեց ամուսնու-
թեան սուրբ կապը:

Վեց օրում վերջացնելով Աստուած իւր արարչագործու-
թիւնը, տեսաւ որ ամեն բան բարի էր: Եօթներորդ օրը հան-
գստացաւ Աստուած իւր զործերից և սրբեց այս օրը: Այս
ժամանակից զրոյց է պատուիրան, վեց օր աշխատել և եօթն-
երորդ օրը նուիրել բարեգործութեան և մանաւանդ Աստուծոյ
պաշտօնին:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Առաջին մարդոց անմեղ կեանքը դրախտի մէջ:

Ադամ և Եւան էին անմեղ և ազատ ցաւերից և մահից:

Նոքա բնակում էին գեղեցիկ պարտիզի մէջ, որ նոցա համար Աստուած ինքը տնկել էր և ոռոգանում էին նրան չորս մեծ գետեր։ Ամեն կենդանիները հպատակում էին մարդուն և նա չունէր պատժաւ։ Նոցա զազանութիւնից վախենալու։ Չգիտե- նալով մեղք, Ադամ և Նւան շորերի կարօտութիւն էլ չունէին և չէին ամաչում բոլորովին իրենց մերկութիւնից, անմեղ երե- խաների նման։ Նոքա չէին զգում և արտաութիւն։ Վերջապէս երես երեսի խօսակցում էին։ Նոքա իրենց արարչի և նորա հրեշտակների հետ, որ երջանկութեան կատարելութիւնն է։ Նոքմի՝ երկրային դրախտին մէջ կային ամենակերպ ծառեր, որ դուրախ էին աչքի համար և տալիս էին քաղցրահամ պտուղ- ներ։ դրախտի մէջ տեղում էին երկու հրաշալի ծառեր՝ այն է կենաց ծառն և բարեւոյ ու չարի գիտութեան ծառը։ Աստու- ած ասաց Ադամին։ «Վեր այս պարտիզի ամեն ծառերի պտուղ- ներից, միայն մի՛ ուտեր բարեւոյ և չարի գիտութեան ծառի պտղից։ Երբ կուտէք այս ծառի պտղիցը, իսկոյն անպատճառ կ'մեռնիք»։ Այս պատուիրանքով կամեցաւ Աստուած փորձել Ադամին և Նւային, որովհետեւ միայն անպայման խոնարհու- թեամբ և երեսայական հնազանդութեամբ նոքա կարող էին ցոյց տալ թէ իրենց կատարեալ հպատակութիւնը, թէ ճշմա- րիտ սէրն և թէ հաւատարմութիւնը դէպի երկնային Հայրը։

ԳԼՈՒԽ Դ.

Նախահարց միղքի մէջ ընկնիլը։

Սատանան երկրիս կենդանիներից ամէնից խորամանկի՝ օձի կերպարանքով յայտնվեցաւ Նւային և ասաց նրան. «Ինչո՞ւ Աստուած արգելեց ձեզ ուտել դրախտի ամեն ծառերի պտուղ- ներից»։ Նւան պատասխանեց. «Աստուած հրամայեց մեզ այս պարտիզի ամեն պտուղները ուտել և միայն այն ծառի համար,

որ դրախտի մէջ տեղումն է, ասաց. «մի ուտէք նորա պտուղ- ներից և մի՛ մօտենաք նրանց, որ չմեռնիք»։— Դուք չէք մեռ- նիլք։ ասաց օձը։ «Աստուած գիտէ, որ եթէ դուք ուտէք այդ պտղից, ձեր աչքերը կ'բացվին և դուք կ'ընկնիք, ինչպէս աս- տուածներ, կ'ճանաչէք բարին և չարը։

Նւան նայեցաւ ծառին ցանկութեամբ ուտելու նորա պտուղից և այսպէս մեղքը արդէն գործած էր նորա սրտում։ Ով որ շարժվում է փորձութեան ժամանակը, գայթակղվում է և նա- յում է ցանկութեամբ և յօժարութեամբ արգելած բանի վերայ, նա արդէն մեղանչում է սրտում։ Այսպէս արաւ Նւան էլ։ Ար- համարհելով Աստուծոյ պատուիրանը, նա կերաւ արգելած պտուղիցը և տուեց նրանից իւր մարդուն էլ, որ նմանապէս կերաւ։ Այն ժամանակ տեսան նոքա, որ մեղանչեցին, զրկնեցան ի- րենց անմեղութիւնից և նորա հետ միասին դրախտի երջան- կութիւնից և ամօթից թաքնվեցան թփերի մէջ։ Աստուած ասաց. «Եւր ես Ադամ»։— «Ես լսեցի Գո ձայնդ պարտիզուտ. պատասխանեց Ադամ «և թաքնվեցայ, որովհետեւ մերկ էի»։— «Ո՞վ կ'յայտնէր քեզ քո մերկութիւնդ, թէ դու չէիր կերել արգելած ծառի պտղից», ասաց Աստուած. «ինչո՞ւ անցար դու իմ պատուիրանիցս»։— Ադամ պատասխանեց. «Վինն, որ դու ինձ տուիր, տուեց ինձ պտուղն և ես կերայ»։ Վինն ասաց, «օձը ինձ խաբեց»։ Յանցանքին հետեւեց պատիժն։ Աստուած ասաց օձին. «Դու անիծածն ես երկրիս ամեն կենդանիներից, դու կ'սողաւ երկրի երեսին և ես կ'զննմ թշնամութիւն քո և կնոջ ծնունդների մէջ. դու կ'խայթես նորա զարշապարը. բայց կնոջ ծնունդը կ'ջախջախէ քու գլուխը»։ Կնոջը ասաց Աստուած. «կ'շատացնեմ քո վշտերդ։ Ցաւով կ'ծնես որդիներ և տանայն բանում պէտք է հպատակես մարդուր»։ Վերջապէս Ադամին էլ ասաց Աստուած. «որովհետեւ լսեցիր քո կնոջը և չպահե- ջիր իմ տուած պատուիրանս, չարչարանքով կ'գործես երկիրը,

որ անիծած է քո պատճառով: Եւ զուրկ երբեք քեզ տատապե-
լե փուշ և զուրկ երեսից քրտինքով կ'ստանաս նրանից քո
հացդ, մինչև որ կրկին հող կ'ընտանաս: Ընչից որ առած ես:
Ինչ հող ես և հող կ'ընտանաս: Աստուած տուեց Ագաթին և
Նւային կաշիէ շորեր և արտաքսեց զրախտից: Աստուած դրեց
զրախտում Քէրովբէին, որ պահէ հրեղէն թրով փենաց ծառի
ճանապարհը: Ագամ, աքսորած գրտախից, սխառ գործել եր-
կիր, որից ինքը առած էր: Այսպէս ճանաչելով մեղքը, առա-
ջին մարդիկ կորցրին իրենց առաջվան երջանկութիւնը: Միակ
ուրախութիւնը նոցա և յոյսն էր Աստուծոյ խոստումն, թէ
կնոջ սերմը կ'ընտանայ օձի դուռին, այսինքն Ադամ Որդին
կ'ընջէ ստամուսի իշխանութիւնը:

Ագամ որդիքը

Ագամ և Նւա ունեին կրտսեր որդի Ապէն և Աբել: Ապէն
էր երկրագործ և էր խիստ բնութեան տէր. ընդհակառակն
Աբելը հեղ երիտասարդ, էր հովեւ. երկու եղբայրներն էլ բե-
րին Աստուծուն մատաղ. Ապէնը երկրի պտուղներից, իսկ Ա-
բել իւր խաշների անդրանիկներից: Մատաղ բերելիս Ապէն
նկատեց, որ իր մատաղը հաճելի չէ Աստուծու, բայց բարեպաշտ
Աբելն մատաղը ընդունելի եղաւ Աստուծուն: Ապէն շատ արքա-
մեցաւ: Բայց Աստուած անաց նրան. ինչու համար արտա-
քար: Թէ բարի կ'գործես, ուրախ կ'ընես, թէ չէ, զգո՛շ կաց
մեղքից. նա արդէն դռան մտնէ, բայց Ապէն, ուղղվելու
տեղ, կանչեց իր եղբորը դաշտը և ապանեց նրան: Այն ժամա-
նակ Տէր Աստուած ասաց Ապէնին. «Ո՛ր է Աբել եղբայրդ»: Ապէն
պատասխանեց. «Զգիտեմ. մի թէ ես նորա պահապանն

եմ»: Այսպէս զգործեցիր. ասաց նրան Աստուած. «Քո եղ-
բորդ արիւնի ձայնը պոչում է փնջի: Ինչ անիծած փախաւ իմի-
քիս երեսին, որ քո ձեռովը ծածկեցաւ և դբորդ պոխնով. որտե-
կ'ստանան, չգտնելով աշ մի տեղի քեզ հանգիստ ապաստան:

Արանից յետ Ապէն գնաց Նայիւ երկիրը, ուր միջանի ժաշ-
մանակից շինեց առաջին քաղաքն, որ նորա անգը որդւն անու-
նով կոչվեցաւ. նորա ամեն յեղապաները չար էին և սուրբ
զբըում կոչվում են որդիք մարդկան: Երեւելիները նոցանից էին
Յովբալ, որ հնարեց երգ և քնար և Թոբէլ, որ էր ճարտարա-
պետ դարբին պղնձի և երկաթի: Տէր Աստուած մեղքացաւ
Ագամին և Նւային, և տուեց նրանց, Աբելն տեղ ուրիշ որդի,
Աէթ անունով: Սորա որդիքն էին բարեպաշտ և սուրբ գրքի
մէջ անուանվում են որդիք Աստուծոյ: Երեւելիները նոցանից
էին Նոք, որ միշտ Աստուծոյ կամքին էր հնաձում և կեղծա-
նի փոխկցաւ երկինք ու Մաթուսաղա, որ ատմեն մարդիկնե-
րից աւելի երկար կեանք ունեցաւ. այսինքն ինչ հարկը փաթ-
տուն ինն ամիս: Եւ ասացաւ զի զանա՞ արտաւ և ցի՛ւն

Բացի Աէթից Ագամ ունէր էլ շատ որդիք և աղջիկներ: Նա
կեցաւ իննը հարիւր երեսուն տարի և մեռաւ, դառնալով հող
որից առած էր: Եվ իսկ ծառայում էին զի՛նք զի՛նք միտակ
բոլորն ինքիման արիւնի ձայնը զգնելով տեղ բնակաց զին-
նա զմէկը մ'ուստաց. և զո մ'ուստաց. մեծաւ ինտուս արիւն
բնակ մեղալեզուց զգնաւ: **Քրհեղեղ:** Եվ զի՛նք զի՛նք զի՛նք միտակ
զգնաւ զգնաւ զո մ'ուստաց. և զո մ'ուստաց. մեծաւ ինտուս արիւն

Աէթի որդիներից մէկը Նոյ անունով, կենում էր աշխարհում
մանակ, երբ մարդիկ, բազմանալով երկրիս երեսին, բոլորովն
զեղխեցան: Նոքա չէին մտածում Աստուծոյ վերայ, որ ատմեն
որ անում էր նրանց բարեբախտութիւն. մոռացան նորա պատ-
ուիրաններն և մտածում էին միայն, որ ոչ թէ իւրեանց պար-
տաւորութիւնները կատարեն, այլ իրենց սրախ ցանկութիւնը

ները: Մինչև Սէթի բարեպաշտ յետագաներն անգամ, իրենց անմիա կապակցութեամբ՝ Կայէնի յետագաների հետ, գեղիւն-
ցան և մոռացան ճշմարիտ Աստուծոյ: Այս ամէն չար մարդոց մէջ արդար էր միայն Նոյ: Սա բարեպաշտութեամբ մեծացրեց իւր բոլոր որդոց և աշխատում էր նրանց հետացնել ամեն չար օրինակից, որով նոքա պատած էին: Աստուած վճռեց ջնջել մարդկային ցեղը ջրհեղեղով և պահել ընդհանուր մահից միայն բարեպաշտ Նոյին, իր ընտանիքով: Աստուած հրամայեց Նոյին շինել արպան, այսինքն մի մեծ նաւ անփուռ փայտից և ծեփել այն նաւթով, որ կարողանայ կենալ ջրի երեսին: Այս տապանը երեք դասիկոն էր, որոնց ամէն մէկը շատ մասեր էր բաժանած: Պատուհանն էր վերեւից և դուռը կողքից: Նոյ, Աստուծոյ հրամանով առաւ տապանի մէջ մի մի զոյգ ամեն կենդանիներից և մի քանիսից, որ առաւել օգտուէտ էին մարդոց, և որ չէին կարող կենալ ջրում, մինչև անգամ եօթն եօթն, որ պահպանվի նոցա ցեղը մահից և առաւ նոցա համար մի տարուան կերակուր էլ: Վերջապէս Աստուած հրամայեց Նոյին մտնել տապանը իւր երեք՝ Անի, Գամ և Յաբէթ որդիներով և նոցա կանանցով: Ամենը միասին ութը հոգի էին: Աստուած փակեց նրանց տապանի մէջ, սրանից յետ երկինքը ծածկվեցաւ ամպերով, որոնցից եկաւ սաստիկ անձրև քառասուն օր և քառասուն գիշեր շարունակ. բացի սրանից ծովերն և գետերը բարձրացան իրենց ափերից և ջուրը այնքան շատացաւ, որ դաշտերը, ծառերը և մարդոց բնակութիւնները ծածկվեցան ջրով և տապանը սկսաւ լողալ: Մարդիկ և գաղաններ փախչում էին դաշտերից բլուրների գագաթը, միայն ջուրը հասաւ նրանց այնտեղ էլ: Բլուրների վերայ էլ չգտնելով ապաստան վեր ելան ամենաբարձր սարերի գագաթները, միայն այստեղ էլ հասաւ նրանց ջուրը: Զուրը բարձրացաւ ամենից բարձր սարերից էլ և տասնու-

հինգ կանգուն աւելի: Ամեն բան ոչոքացաւ: միայն տապանն ապահով շրջում էր ջրի երեսին: Նորա մէջն էին երկրագնդիս բոլոր բնակիչներն ութը հոգիք, որոնք Աստուծոյ ամենակարող պաշտպանութեան տակ էին:

Հարիւր յիսուն օր ջուրը ամենեւին չէր փոքրանում երկրիս երեսից: Սրանից յետոյ փչեց հոլմ, ցրեց ամպերն և փոքր առ փոքր ջուրը սկսաւ նստել: Ծապանն, որ շրջում էր ջրի երեսին, կանգնեցաւ Մասիսի գլխին: Նոյ, կամենալով գիտենալ, որ արդեօք ցամաքել է երկիրը, թէ չէ, բաց թողեց ագռաւին, որ էլ յետ չբարձաւ և չբերաւ համբաւ երկրի դրութեան վերայ: Փոքր Ժամանակից յետ թողեց աղաւնուն, որ երկրիս վերայ ցամաք տեղ չըգտնելով, որ հանգստանայ փոքր խնչ, յետ դարձաւ և Նոյ ձգելով իր ձեռք առաւ նրան էլ և ներս տապանի մէջ: Եօթը օրից յետ Նոյ միւսանգամ բաց թողեց աղաւնուն, որ երեկոյեան դարձաւ տապան, կտցում ձիթենու ճիւղ բռնած: Ինչպէս ուրախացան տապանի բնակիչները, երբ այսպէս իմացան, որ ծառերը էլ ջրի տակ չեն: Եօթը օրից յետոյ Նոյ կրկին բաց թողեց աղաւնուն, որ էլ յետ չբարձաւ, որովհետեւ երկիրը արդէն ցամաք էր: Նոյ վեցհարիւր տարեկան էր, երբ Աստուած ասաց նրան. «Դուրս եկ տապանից բոլոր ընտանիքովդ և ամեն կենդանիներով, որոնք քեզ հետ միասին փակված էին այն տեղ: Աճեցէք և բազմացէք երկրիս վերայ»:

Տապանից դուրս գալից յետոյ, Նոյ շինեց սեղան և բերաւ Աստուծո շնորհակալութեան մատաղ, որ այնպէս հաճոյ եղաւ Աստուծո, որ այս երախտագիտութեանը համար նա օրհնեց երկիրը և մարդկութիւնը ասելով. «մինչև երկիրս կայ, անպակաս կլինի նորա երեսից ցանքն և հունձը. ամառը կ'հետեւէ ձմեռին և գիշերին կ'հետեւէ ցերեկը և այսպիսի ջրհեղեղ էլ չի լինիլ երկրիս վերայ: Նոյ նայեցաւ երկինք և տեսաւ ամպերի մէջ փայլուն աղեղը: Այս աղեղը ամպերի մէջ, ասաց Աստուած, է

նշան և զբաւական իմ ողորմութեանս մարդոց. երբ կ'հաւաք-
վեն երկնքում ամպերն և իմ ալեղս կ'երևի նոցա մէջ, թող
մարդիկ շնորհակալութեամբ յիշեն իմ ուխտս՝ թէ էլ չեմ խոր-
կիլ ջրհեղեղս: Այսպէս աղեղը երևելով երկնքում միտերս է բե-
րում մեզ մեր արարչի ողորմածութիւնն և մարտասիրութիւնը:

ԳԼՈՒԽ Ե՛:

Նոյի որդիքը:

Նոյ, Արարտաից ցած գալից յետ, սկսաւ գործել երկիրն և
անկեց խաղողի ծառ: Երբ պտուղը հասաւ, քամեց նորա ծու-
ծըն, և որովհետեւ երբէք չէր փորձած նորա գորութիւնը,
խմեց անչափ շատ նրանից, այնպէս որ հարբեցաւ: Թուլացած
զինուց թմրեցաւ և պառկեցաւ տան մէջ ամենեւին մերկ: Քամ,
տեսնելով իւր հօրը այսպիսի անպայել գրութեան մէջ, սկսաւ
ծիծաղել նորա վերայ և յայտնեց այն իր եղբայրներին էլ: Բայց
Սեմ և Գարեթ մօտան վրանն և քամակով դէպի հայրը դարձած
առան չորերն և ծածկեցին նրան, առանց տեսնելու նորա մեր-
կութիւնը: Նոյ երբ վարթեցաւ, իմանալով Քամի անպատիւ
վարմունքը, ասաց. «Անխձած դու. քո յետագաներդ, Քանանու
որդիք կ'լինին քո եղբայրների որդւոց ստրուկները. բայց Սե-
մին և Գարեթին, որոնք պատուեցին իրենց հօր մինչև ան-
վայել վրութեան մէջն էլ և ծածկեցին նորա վարմունքը, ասաց.
«օրհնում եմ ձեզ, ձեր որդիքը կ'բազմանան երկրիս երեսին և
կ'իշխեն Քամի յետագաների վերայ: Նոյի գուշակութիւնն իր
որդւոց յետագաների վերայ կատարեցաւ:

Նոյի երեք որդիներէն, Սեմից, Քամից և Գարեթից, ծագե-
ցան աշխարհիս ամեն մասերի բնակիչները. ինքը Նոյ ջրհեղե-
ղից յետոյ էլի երեք հարիւր յիսուն տարի ապրեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Բ՛:

Բաբելոնի աշտարակաշինութիւնը:

Նոյի որդիքը բազմացան և ամենքը իբրեւ մի ազգ խօսում
էին մի լեզուով: Բազմանալով սկսան նոքա ցրվիլ երկրիս երե-
սին. բայց բոլորովին ցրվիլից և մէկ մէկից հեռանալից առաջ
վճռեցին շինել ընդարձակ քաղաք և բարձր աշտարակ, որի
գլուխը հասնէր մինչև երկինք և երևէր հեռուից: Բացի սրա-
նից նոքա ուզում էին. որ այս շինուածքը լինի նոցա յետա-
գաների համար նշան իրենց զօրութեան և իմաստութեան:
Բայց Աստուած ջնջեց նոցա այս հպարտ ձեռնարկութիւնը:
Նա խառնեց նոցա մարմում բառերն և մտքերը, ուստի և աշ-
տարակի շինողները չհասկանալով մէկ մէկու, չկարողացան շա-
րունակել իրենց շինութիւնն և ստիպվեցան ցրվելու զանազան
կողմեր. իսկ սկսած և անկատար մնացած աշտարակը և քա-
ղաքը մնացին յիշատակ մարդոց անմոռութեան, որոնք ձեռք
խփեցին մի գործքի առանց Աստուծոյ օրհնութեան. Այս քա-
ղաքը անուանվեցաւ Բաբելոն. որ եբրայեցերէն նշանակում է
խառնակութիւն, որովհետեւ նորա շինութեան ժամանակ Աս-
տուած խառնեց մարդոց լիզուն:

ԳԼՈՒԽ Թ՛:

Աբրահամ:

Մարդիկ ցրուելով երկրիս վերայ, բաժանուեցան զանազան
ազգեր և մոռացան Ճշմարիտ Աստծուն, նոքա սկսան պաշտել
իրենց շինած կուռքերը, զանազան կենդանիներուն, արեգակը,
լուսինը և այս պատճառով կոչվեցան կուռպաշտներ: Այս կուռ-
պաշտների մէջ էր Սէթի ցեղից մի բարեպաշտ մարդ Աբրա-

համ անունով: Աստուած, ճշմարիտ հաւատք հաստատ պահե-
լու համար երկրիս վերայ, ընտրեց նրան և նորա ցեղը:

Աբրահամ Թարայի որդին էր և ռենէր երկու եղբայր, Նա-
բոլը և Առան անունով: Այս վերջինը իր հօր Թառայից առաջ
մեռաւ, թողնելով իրանից յետոյ մի որդի Աովտ անունով, որին
Աբրահամ իր մօտ առաւ: Բայց որովհետեւ կռապաշտութիւնը
տարածվեցաւ ոչ միայն Աբրահամի հայրենիքում այլ և նորա
հօր ընտանիքի մէջ էլ: Աստուած ասաց Աբրահամին. «հեռա-
ցիր քո հայրենիքիցդ և ազգականներիցդ և գնա այն երկիրը,
որ ես քեզ ցոյց կտամ, դու կ'ընես մեծ ազգի հայր: Ես օրհ-
նում եմ քեզ և քեզմով կ'օրհնվին երկրիս բոլոր ազգերը:

Թէեւ յոյժ ցաւայե էր Աբրահամի համար իւր հայրենիքը
թողնել. բայց նորա հոռւամտ Աստուծոյ վերայ այնպէս հաս-
տատ էր, որ ոչ մի բոպէ չտատանեցաւ նա, այլ առաւ իր Սա-
րա կնոջ, Աովտ եղբորորդուն, իր ծառաներուն և աղախիննե-
րուն, հաւաքեց իր խաչները և ամեն իր ատացուածներով հե-
ռացաւ հայրենիքից:

Աբրահամ գնաց Բանան անուանուած գեղեցիկ և բերրի եր-
կիրն և երբ հասաւ Սիքեմի պողաբեր հովիտը, Աստուած ա-
սաց նրան. «ասա այն երկիրն, որ տալիս եմ քեզ և քո որդ-
ւոցդ: Աբրահամ, շարժած շնորհակալութիւնից, կանգնեց
Աստծուն սեղան այնտեղ, ուր նա երեւցաւ իրեն:

ԳԼՈՒԽ Մ.

Աբրահամ և Աովտ: Երբ ինքնաբերական զգացումները մարդուն մարմնի միջոցով արտայայտվում են, դրանք կոչվում են հոգեկան կյանք:

Աբրահամ և Աովտ բնակվում էին միասին և երկուսն էլ ու-
նէին բազմաթիւ խաչներ: Բայց Աբրահամ աւեր էր շատ մեծա-
զին գանձերի, որոնք իր առաքինութիւններն էին: Նա էր Աս-

տուծմէ երկնցոյ մարդ, արդար, մեծահոգի, ցաւակից խեղ-
ձերին, հիւրասէր, լիքը կենդանի հաւատով դէպի Աստուած,
հպտակ նորա կամքին և հաւատարիմ իր մերձակորներին:
Ենքը միշտ ճշմարտութեամբ վարվելով, կամենում էր ուրիշնե-
րի մէջ էլ միշտ ճշմարտութիւն տեսնել: Իր հոգւոյ այս գեղե-
ցիկ որպիսութիւնների համար հաճոյ էր նա Աստծուն, սիրե-
լի մարդոց և բաւական ինքնիրմով: Բանանու բնակիչները
խիստ սիրով ընդունեցին նրան: Բարեպաշտ մարդիկ ամեն տեղ
Աստուծոյ պաշտպանութեան տալիս են լինում: Աբրահամի և
Աովտի խաչները այնպէս բազմաթիւ էին, որ արածելու տեղը,
ուր նոքա կենում էին, չէր բաւական: Նոցա հովիւներէ մէջ
յաճախ ծագում էր վեճ, այս պատճառով Աբրահամ ստիպվե-
ցաւ իր եղբորորդուն ասելու. «մենք ազգականներ ենք և չը-
պէտք է վեճ ենք մէկ մէկու հետ ծառաներիս համար, աւելի
լաւ է իբրեւ բարեկամներ հեռանալ մէկ մէկից: Տեսահա բոլոր
երկիրն առջևդ է, ընտրիր, ուր կամենում ես կենալ: Թէ դու
կ'երթաս աջ, ես ձախ կ'երթամ: Աբրահամը, թէեւ Աովտից
առաւել մեծ էր և զօրեղ, բայց ընտրութիւնը տուեց Աովտին,
որովհետեւ ամեն իր վարմունքի մէջ էր միշտ մեծահոգի: Աովտ
իր խաչների համար ընտրեց բերրի հովիտ, որ որոգանում էր
Յորդանան գետանէ ուր էին շինած հորուստ Սողոմ և Գոմոր
քաղաքները: Եւ նա ինքը բնակեցաւ Սողոմ քաղաքում: Իսկ
Աբրահամ խաչեց իր վրանները Վամբրէի մայրի մօտ, որը Քէբ-
րոնի մօտ էր: այս բնակարանը կոչվում էր Վամբրէ:

Բայց Աովտի ընտրութիւնը յաջողակ չէր. Սողոմի բնակիչնե-
րը չար մարդիկ էին: Եւ այսպէս լինելով միմեկին դուրս
էին անհարգելի:

Երջակայ երկիրները քաժամած էին փոքրիկ տեղութիւն-
ներ, որոնց ամեն մէկը իր առանձին թագաւորն ունէր: Այս
թագաւորների մէջ սկսաւ պոռոտանալ, որին մասնակից էր Սա-
գոմի թագաւորն էլ: Սրան թշնամի կողմը յայտնեց, և Աովտ

իր ընտանիքով, ծառաներով, աղախներով, բազմաթիւ խաշ-
ներով, Սողոմ և Բոանք քաղաքների միւս ընտանիքների հետ
միասին գերի ընկաւ:

Մէկ գերութիւնից ազատված մարդ գնաց և պատմեց Աբ-
րահամին, ինչոր նորա եղբորորդւոյ գլխին եկել էր: Աբրահամը
շուտով ժողովեց իր ամեն ծառաներուն, որոնք ողջը երեք հա-
րիւր տասնը ութ հոգի էին: Նորա գաշնակիցներն էսքող Աւ-
նան, Մամբրէ միացան նմանապէս նորա հետ իրենց մարդիկ
ներով և շաապով գնացին գերիների հետեւ: Աորա հասան
Թշնամիների հաւից գիշերով, ջարդեցին նրանց և քշեցին, ա-
զատեցին Ղովտին և ամեն միւս գերիներուն և խլեցին Թշնա-
միների տարած բոլոր աւարը: Աբրահամ Ղովտի, նորա ընտա-
նիքի, բոլոր նորա մարդիկների և Սողոմի ընտանիքների հետ
միասին յետ գարձաւ:

Այս յաղթութիւնից յետ պառնալիս Աբրահամ անց էր կե-
նում Նաղէմ քաղաքի մօտով, ուր այն ժամանակ Թադաւորում
էր քարեպաշտ Մեկքիսեղիկն, որ ճշմարիտ Աստուծոյ քահա-
նայ էր էր: Սա Աբրահամին առաջը դուրս եկաւ և ասաց.
«օրհնած է Աբրահամ Բարձրեալ Աստուծէն, որ երկինքն և
երկիրս ստեղծեց, և օրհնած է Աստուած, որ մատնեց Թշնա-
միներուդ քո ձեռքը»: Այս ասելով տուեց նրան հաց և զինի:
Աբրահամ պատուելով Մեկքիսեղիկի քահանայութիւնն և Աս-
տուծոյ հոգւով նորա մէջ յաւիտենական քահանայապետի (Յի-
սուս Քրիստոսի) օրինակը տեսնելով, տուեց նրան առած աւա-
րի տասնանորդը:

Սողոմի Թադաւորն էլ դուրս եկաւ Աբրահամի առաջն և
ածաց նրան «յետ տղւր ինձ միայն մարդիկս, որոնց դու գե-
րութիւնից ազատեցիր, իսկ մնացած Սողոմից Թալանած հա-
րստութիւնները թող քեզ մօտ»: Սողոմի Թադաւորը չէր կար-
ծուի որ Աբրահամը իրեն մէկ բան յետ կ'զարձնէ. բայց Աբ-

րահամ պատասխանեց. «Աստուած չանէ, որ ես ուրիշի ստա-
ցուածքից չահլել կ'ամենամ: Ես յետ եմ դարձնում քեզ ամենը,
բացի նրանից, ինչ որ կերան մարդիկս և բացի դաշնակիցնե-
րիս բաժնից»: Այս ասելով յետ տուեց Թադաւորին ամենը, ինչ
որ Թշնամին նորա տէրութեան մէջ յափշտակել էր:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Հրեշտակների այցելութիւնը Աբրահամի մօտ:

Աբրահամ, չնայելով իր հարստութեան, տուն չունէր, այլ
բնակվում էր վրանում, որ տեղափոխում էր իր հետ միասին
այնտեղ, ուր արածում էին նորա խաշները: Մէկ անգամ կէ-
սօրին նա նստած էր իր վրանի դռանը մօտ և տեսաւ իր առ-
ջը երեք անցուորականներու: Նա նոցա առաջ դուրս եկաւ
և մինչև դեռին երկրպագութիւն տալով ասաց. «Եթէ կամե-
նում էք իմ բարիս, մի անցնէք իմ վրանիս մօտով: Հանգըս-
տացէք փոքր ինչ այս ծառիս տակ, ես կ'բերեմ ջուր ոտներդ
լուանարու և կ'պատրաստեմ ձեզ ճաշ»: «Արա, ինչպէս ասում
ես» պատասխանեցին նոքա: Այն ժամանակ Աբրահամ շուտով
մօտ վրանը, հրամայեց իր կնիսն լաւ նաշիհից թխել նկար-
ներ, յետոյ գնաց քաշների մօտ, բնորեց ամենից լաւ հօրթը
և հրամայեց ծառաներին պատրաստել նրան հիւրերի համար,
բերեց նոցա համար նմանապէս կարագ և կաթ. իսկ ինքը
կանգնած ծառայում էր նրանց ճաշի ժամանակ:

Ճանապարհորդներն էին հրեշտակներ և Աստուած մարդու
կերպարանքով: Տէր Աստուածը ասաց Աբրահամին. «Ո՛ր է քո
կինդ Սառան: «Նա վրանումն է. պատասխանեց Աբրահամ:
«Առաջիկայ տարի այս ժամանակ Սառան կ'ունենայ որդի». ա-
սաց Աստուած: Սառան կանգնած էր վրանի դռան ետև և
լսելով այսպիսի խոստումն ծիծաղեցաւ, որովհետեւ չէր հա-

36035-68

ատում և ասում էր ինքն իրեն. «Ի՞նչպէս կարող է այդ պատահել, կարող եմ միթէ ես ունենալ որդի, այն ինչ ես ել իմ մարդս էլ ծերացել ենք (այն ժամանակ Սառան 90 տարեկան էր և Աբրահամ 100): Բայց Աստուած ասաց Աբրահամին, «ինչու է ծիծաղում Սառան. կոյ արդեօք անկարելի բան Աստուծոյ համար»: Սառան վախեցաւ տեսնելով, որ Անցաւորին յայտնի էր մինչև անգամ նորա միտքն էլ. նա դուրս եկաւ վրանից, կամենում էր ներողութիւն խնդրել ասելով, թէ ինքը էլ ծիծաղել: Բայց Աստուած ասաց. «Նա գիտեմ որ դու ծիծաղեցար» Աբրահամ համոզվեցաւ, որ իր առջև եղողները հասարակ ճանապարհորդներ չէին:

Նորա վերկացան և գնացին դէպի Սոդոմ: Աբրահամը ճանապարհ գցեց նրանց: Աստուած ասաց. «Նա չեմ ծածկիլ իմ ծառայիցս՝ Աբրահամից, ինչ որ կամենում եմ անել: Ես գիտեմ, որ նա կ'սովորցնէ իր յետագաներուն ճշմարիտ ճանապարհով գնալ և բարեպաշտութեամբ կենալ: Աստուած յայտնեց Աբրահամին, որ միտը դրել է Սոդոմ և Գոմոր քաղաքները իրենց բնակիչների անօրէնութեան համար ջնջելու: Աբրահամ հարցրեց Աստծուն, կ'իսնայե՞ք արդեօք նա քաղաքին, թէ գանդ վնն նորա մէջ յիսուն կամ թէ տասն էլ արդար մարդիկ: Տէր Աստուած պատասխանեց, թէ կ'իսնայէր քաղաքին, եթէ գանդ վէին նորա մէջ միայն տասն հոգի արդար մարդիկ էլ:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Սոդոմ և Գոմոր:

Սրբուհի հրեշտակները ճանապարհորդների ձեռով մտան երեկոյեան Սոդոմ, Ղովտ, որ նստած էր քաղաքի դռան մօտ տեսնել մանուկներուն. միայն չէր իմանում, թէ ով են: Նա մօտեցաւ նրանց և երկիրպապանելով նրանց մինչև գետին խնդրեց,

որ մօտեն իր տուն և գիշերը իր մօտ անց կացնեն: Ձէ, պատասխանեցին հրեշտակները, մենք կ'անցկացնենք գիշերը փողոցում: Բայց Ղովտ այնքան խնդրեց, որ նորա վերջապէս համաձայնեցան: Նա ուտեցրեց նրանց ընթրիք և երբ քնելու ժամանակ էր և կամենում էին պառկել, քաղաքի բնակիչները պատեցին Ղովտի տունն և պահանջում էին, որ նա իրենց ձեռք մտնէ օտարականներուն, որոնք նորա մօտ եկել են: Ղովտ դուրս դալով ժողովուրդի առաջ, փակեց դուռը իր ետևից և խնդրում էր, որ զիստ չտան օտարականներին: Բայց Սոդոմի բնակիչները դռում էին նորան տեսելով. «Դու ինքդ մեր մէջ պանդուխտ եկած ես և դեռ մեր դատաւորն էլ կամենում ես լինել: Այս խօսքերով յանձակեցան Ղովտի վրայ. միայն հրեշտակները մօցրին նրան ներս և դուռը փակեցին վրայից: Այսպէս Ղովտ աղաւթվեցաւ Սոդոմի բնակիչների կատաղութիւնից. որոնք կուրացած չկարողացան նորա տուն մտնելու ճանապարհը գտնել:

Միևնոյն գիշերը հրեշտակները տալցին Ղովտին. «մենք զոք կ'ածենք Աստուծակէ այս քաղաքը քանդելու. նորա բնակիչների անօրէնութիւնը բարձրացաւ մինչև երկինք»: Նրբ սխառ առաւօտանալ, հրեշտակները առին Ղովտին, նորա կնոջ և երկու աղջիկներուն և հանեցին քաղաքից դուրս: Այժմ աղաւթ վեցէք, ասաց հրեշտակը. «մի մնաք այս հովտում, այլ գնացէք սարը, և յետ մի' նայէք»: «Տէր» ասաց Ղովտ, ես չու'նիմ զօրութիւն, մինչև սարը գնալու. բայց ահա մօտումս փոքրիկ քաղաք կայ, արդեօք չեմ կարող այնտեղ աղաւթել: Այս բանումս էլ թող կատարվի քո խնդիրդ. գնա շուտ այնտեղ, մինչև որ դու քաղաք չմտնես, ես ոչինչ չեմ կարող անել: Արևի ծագելիս, Ղովտ հասաւ քաղաքն, որ այնուհետև Սեգովը անուանվեցաւ: Այն ժամանակ վեր եկաւ երկինքից կրակ և ծծումբ և ջնջեց Սոդոմ և Գոմոր քաղաքները, բոլոր նորա

շրջական, ամեն բնակիչներուն, գաշտերն և խաշները: Աովտի կիներ, հրեշտակների հրամանից անցնելով, հետ մնաց իր ընտանիքից, յետ նայեցաւ և դարձաւ աղի արձան:

Աբրահամ վեր կացաւ առաւօտը գնաց նայելու այն կողմը, ուր էին Սողոմ և Գոմոր քաղաքները և տեսաւ, որ այն տեղից բարձրանում է թանձր ծուխ և բոց:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Իսահակի ծնունդը. Ագարի և Իսմայէլի արտորումն:

Աստուծոյ խոստմանը համեմատ տարուան վերջին Սառան ծնաւ որդի, որին անուանեցին Իսահակ: Սառան ասում էր. «Աստուած տուեց ինձ ուրախութիւն ծերութեան ժամանակ. ամենքը, ով կ'լսէ իմ որդու ծնունդը, կ'ուրախանայ ինձ հետ միասին: Երեխան մեծանում էր և զօրանում: Աբրահամ հարկւր տարեկան էր և Սառան իննսուն, երբ ծնաւ նրանից որդի:

Իսմայէլ, Աբրահամի որդին Ագարից, էր մեծ Իսահակից քանի մի տարով և յաճախ զրկում էր իր եղբորը: Սառան նկատեց այս և պահանջեց Աբրահամից, որ նա աքսորէ Ագար նկատեց այս և պահանջեց Աբրահամից, որ նա աքսորէ Ագար աղախնին իր որդւով, այն պատճառով, որ նոքա չեն պատվում նորա որդուն Իսահակին: Աբրահամ շատ տրամեցաւ այս պահանջման համար. բայց Աստուած ասաց նրան. «արա ինչ պահանջման համար. որն որ միշտ անապարհը և Իսահակի և Իսմայէլին էլ տալով նրան աքսորեց երկուսին էլ: Ագար թափառելով անապատում կորցրեց ճանապարհը և Իսմայէլը թուլանում էր ծարաւից. Ագար թողեց նրան ծառի

տուերի տակ և ինքը մէկ վտաւան հեռու նրանից նստեցաւ. «ես չեմ կարող տեսնել որդուս մահը», ասում էր նա լալով: Իսմայէլ, ծարաւից նեղացած, գոռում էր և լաց լինում: Աստուծոյ հրեշտակը յայտնեցաւ Ագարին և ասաց նրան. «մի լար, Աստուած լսեց քո որդու ձայնը, վեր կաց, բռնիր նրան ձեռից և տար քեզ հետ: Նրանից կ'ծակէ բաղնաթիւ ազդ»: Այն բուռին Ագար տեսաւ յատակ ջրի աղբււր, մոտեցաւ նրան, լքցրեց իր տիկը ջրով և խմացրեց ջուր Իսմայէլին: Աստուած օրհնեց նրան, նա մեծացաւ, բնակում էր անապատում, դարձաւ ճարտար աղեղնաւոր և Նդիպտացի կ'են անելով ունեցաւ ասաներիւ որդի և բաղնաթիւ ցեղ: Իսմայէլից դուրս են եկած Արաբացիները, որ այս պատճառով երբեմն Իսմայէլացիք էլ են կոչում:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Իսահակի մատաղ բերվելը:

Աստուած, փորձելով Աբրահամի հաւատը, մի անգամ ասաց նրան. «Աբրահամ, Աբրահամ. — Այստեղ եմ ես, Տէր, պատասխանեց Աբրահամը: «Այս ատ քո սիրելի որդուդ Իսահակին», ասաց Աստուած, «գնա նորա հետ միասին այն սարի գլուխը, որ ես քեզ ցոյց կ'տամ և այն տեղ բեր նրան ինձ մատաղ ողջակէզ»:

Առաւօտը վաղ վեր կացաւ Աբրահամը, պատրաստեց փայտ, բարձեց այն իշի վրայ, առաւ հետը երկու ծառաներ և Իսահակին ու բնիւ ճանապարհ: Երրորդ օրը նոքա հասան նշանակած տեղը, ուր յետոյ Սողոմներ շինեց ձմարիս Աստուծոյ տաճարը: Այն ժամանակ Աբրահամը ասաց իր ծառաներին. «մնացէք այստեղ և ապաստեցէք ինձ. իսկ ես իմ որդւովս կ'երթամ սարի գլուխը աղօթք անելու»: Նա վեր առաւ մատաղի

կրակն ու դանակը և Իսահակը վեր առաւ փայտը: Սարը բարձրանալիս Իսահակը ասաց իր հօրը. «Հայր իմ, մենք ունինք կրակ և փայտ. բայց ո՞ր է մատաղի ոչխարը». — Որդեակ, ասաց Աբրահամը, Տէր Աստուած կ'ըրկէ մեզ մատաղի ոչխար: Իսահակի խօսի մաքոյն էլ չէր անց կենում, որ ինքը նշանակված է զոհվելու: Երբ սարը վեր ելան, Աբրահամ կանգնեց սեղան և դրաւ նորա վերայ փայտը: Իսահակ համեստ հպատակութեամբ, բոլորովին առանց ընդդիմութեան, թողեց իրեն կապել և փայտի վերան գնել: Աբրահամ բարձրացրեց արդէն իր ձեռք և դանակով կամենում էր մորթել իր որդուն և ահա լսեց Աստուծոյ հրեշտակի ձայնը, որնոր ասում էր, «Աբրահամ, Աբրահամ». — «Ես այս տեղ եմ». պատասխանեց Աբրահամը: «Ձեռքդ քեզ քաշել, ասաց հրեշտակը, մի՛ սպանիր որդուդ. Աստուած բաւական է քո հպատակութեամբդ, որովհետեւ դու չ'ենայեցիր նորա սիրոյն համար մինչև քո սիրելի որդուդ, Աստուած կ'վարձատրէ քեզ և քո զուակը կ'բազմանայ ինչպէս ծովն աւազ և քո զուակովդ կ'օրհնվին երկրիս բոլոր ազգերը: Այս նշանակում էր, որ Աբրահամի ցեղից, պէտք է, ծնէր երկրիս փրկիչը:

Յետ նայեցաւ Աբրահամ և տեսաւ մի խոյ, որնոր ծառից կախված էր, առաւ նրան և զոհեց Աստծուն իր որդու տեղ և յետոյ Իսահակի հետ միասին դարձաւ տուն:

Առան մինչև Իսահակի ամուսնութիւնը կենդանի չ'մնաց: Նա մեռաւ հարիւր քսան եօթը տարեկան: Մինչև այս ժամանակը Աբրահամ, չնայելով իր հարստութեան, չունէր սեպհական երկիր, ուր կարողանար թաղել իր կնոջ: Այն ժամանակ գեո հասարակաց հանգստարաններ չկային այլ ամենը թաղում էր իր մեռելներուն իր սեպհական կալուածքում: Աբրահամ գնեց այն երկրի բնակիչներից մէկից, որի անունն եփրոն էր, երկիր մի այրով, ուր և թաղեց իր կնոջ: Ուրեմն Աբ-

րահամի առաջին սեպհականութիւնն այս երկրում էր ազարակ մի այրով, ուր էր գերեզմանը:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Իսահակի ամուսնութիւնը:

Աբրահամ, խորին ծերութեան հասած, իր մահից առաջ կամեցաւ իր որդու Իսահակի վեճակը կարգաւորել: Նա չէր ուզում նորան կին առնել ոչ մի քանակացի աղջիկ, այլ վճռեց ընտրել նորա համար կին իր հայրենիքից և ազգականներից. ուստի և կանչեց իր ծառաներից մէկին, որին նա հաւատում էր և որ կառավարում էր բոլոր նորա կալուածներն և ասաց նրան. «Երգում տուր ինձ մեր Աստուծոյ անունով, որ երկինք և երկիր ստեղծեց, որ դու իմ որդուս Իսահակի համար կին չես ընտրիլ քանանացի աղջիկներից, այլ կերթաս իմ հայրենիքս, իմ ազգականներիս մօտ և այն տեղից կ'առնես նրան կին: Տէր Աստուածը, որի պատուիրանները բոլոր կեանքիս մէջ ես պահել եմ, կ'առաջնորդէ քեզ և քո առաջիկ կ'ըրկէ Իր հրեշտակին:» Մառան երգումով խոստացաւ Աբրահամի տմեն հրամանները կատարելու, առաւ տասն ուղտ, բարձեց նոցա վերայ իր տիրոջ հարստութիւններն և գնաց Միջագետք, ուր Աբրահամ թողել էր իր Նաբովը եղբօր: Երբ այն քաղաքին մօտացաւ, ուր բնակում էր Նաբովը, նա մնաց դրան մօտ և իր ուղտերը կանգնեցրեց նոյն ջրհորի մօտ, որից ջուր առնելու գալիս էին քաղաքի բոլոր աղջիկները: Եղիազար (Աբրահամի ծառայի անունն է) սկսաւ աղօթք անել Աստծու, որ նա ցոյց տայ իրան Իսահակի ապագայ կնոջ: «Թող այն աղջիկը, ասաց Եղիազար իր աղօթքի մէջ, որին ես կ'առնեմ, ցածացրու սափորդ որ ես խմեմ և նա կ'ասէ, խմիր. ես կ'խմեցեմ քո ուղտերիդ էլ, թող այն աղջիկը լինի Իսահակի կինը»: Հա-

զիւ աւարտեց իր աղօթքը, դուրս եկաւ քաղաքից մի աղջկի սափորով, մօտեցաւ աղբւրին, լքցրեց իր սափորը և կամենում էր արդէն հեռանալ: Եղիազարը մօտենալով նրան ասաց. «տուր ինձ խմել քո սափորիցը»: — «Սմի՛ր ինչքան ուզում ես».

պատասխանեց աղջկը բարութեամբ, սափորը նրան տալով: — «Տես կ'իմացնեմ քո ուղտերիդ էլ». աւելցրեց նա. յետոյ հանելով ջուր լքցրեց այն տաշտը, որ դրած էր անասուններուն ջրելու համար և ջրեց ողջ նորա ուղտերուն: Զարմացած այնպիսի բարեհոգութեան վերայ, լուռ նայում էր օտարականը նորա վերայ և յետոյ հանելով ոսկի օղեր և ապարանջաններ ընծայեց նրան և ասաց. «Դ՛ւր անգիտե՛ս, որ ես քո ծնողներդ. չունէ՞ք արդեօք ձեր տանը տեղ ինձ և իմ ուղտերիս համար»: — «Տես եմ Ռեբեկա, Բաթուէլն արջկը, նր Նաբովրի որդին է Մելքա կնոջից», պատասխանեց աղջկը: — Մեր տանը կայ տեղ քեզ համար, ո՞վ օտարական, կայ նմանապէս տեղ քո ուղտերիդ համար էլ: Մենք շատ ունենք յարգ և խոտ»: Այն ժամանակ երկրպագեց Եղիազար Աստծուն ասելով. «օհնեա՛լ է Աբրահամի ճէր Աստուածը. նա երբեք չէ թողնում նրան և ինձ ուղիղ առաջնորդեց դէպի նորա եղբոր տուն»:

Ռեբեկան շուտով գնաց տուն: Նա ունէր մի եղբայր՝ Ղաբան անունով: Սա, տեսնելով թանկագին ընծաները, որոնք իր քոյրը ստացել էր, շտապով գնաց օտարականի մօտ և ասաց. «Եկմեր տուն, դու, Աստուծակ օրհնածդ. ես պատրաստել եմ քեզ համար տեղ. կայ տեղ հանգստանալու քո ուղտերիդ համար էլ»: Նա տարաւ իր հեռ Եղիազարին, վեր առաւ ուղտերի բեռները և սուեց ուղտերին ուտելու խոտ և յարգ:

Ինչպէս Եղիազարը ներս մտաւ թէ չէ, բերին նրան ընթրիք. բայց նա ասաց. «ես ոչինչ կերակուր չեմ դնիլ բերանս, մինչև չիստարեմ իմ տիրոջս կամքը»: Այժմ պատմեց նա իրեն եղած յանձնարարութիւնն և խնդրում էր վճռական պատաս-

խան: Բաթուէլ և Ղաբան ասացին. «Աստուած ինքը կարգադրեց այս բանը. ահա Ռեբեկան քո առաջևդ է, առ նրան և գնա, թող լինի նա քո տիրոջ որդու կինը, ինչպէս Աստուած հրամայեց»: Այս լսելով Եղիազար երկրպագութիւն սուեց Աստծու և շնորհակալ եղաւ նրանից: Բերաւ ոսկի և արծաթի բաներ, գեղեցիկ շորեր և ողջը սուեց Ռեբեկային: Նոյնպէս ընծաներ սուեց նորա ընտանիքին էլ: Սրանից յետոյ ամենքը նստան ընթրիքի: Միւս օր առաւօտ վաղ վերկենալից յեւ, Եղիազար ասաց. «այժմ թող ինձ, գնամ տիրոջս մօտ»: Աղջկան ծնողները ասացին. «Թող Ռեբեկան մնայ մեզ մօտ էլի մի տասը օր դռնէ»: Բայց նա պատասխանեց. «մի բռնէք ինձ, Աստուած օրհնեց իմ ճանապարհս և ես պէտք է գնամ շուտով ու իմ տիրոջս ուրախացնեմ»: Մայրն և եղբայրն ասացին. «մենք կ'իմանանք Ռեբեկային, թող նա ինքը վճռէ»: Երբ Ռեբեկան ներս մտաւ, հարցրին նրան. «կերթե՞ս դու այս մարդու հետ»: — «Երթամ», պատասխանեց Ռեբեկան: Այն ժամանակ ազգականներն օրհնեցին նրան, հրաժարական աղջոյն տալին և Ռեբեկան, սուենելով իր ազատիւններուն գնաց Եղիազարի հետ: Իսահակ ամուսնանալով նորա հետ, շատ սիրում էր նրան. իր առաքինութիւններով Ռեբեկան եղաւ նրան ուրախութիւն և մխիթարում էր նրան մօր մահուան համար, որի վերայ չալից նա չէր դադարում: Աբրահամ խորին ծերութեան մէջ մեռաւ, թողնելով բոլոր իր կարուածքը Իսահակի: Նորա որդիքը՝ Իսահակ և Իսմայէլ թաղեցին նրան այն պրի մէջ, ուր շատ ժամանակ առաջ թաղած էր Աստան:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Եսաւ և Յակովբ:

Աստուծոյ ընտրած ազգի նահապետներն ազգակի Աս-

տուճմէ ստանում էին հրամաններ. իսկ իրենք կառավարում էին և պահում իրենց ընտանիքն, ընդոճիներուն և այն ազգականներուն, որոնք չունէին բաւական հարստութիւն, որ բաժանվէին նրանցից: Ամեն նահապետ էր մի և նոյն ժամանակ քահանայ էլ իր տան մէջ և միջնորդ Աստուծոյ և իրենների մէջ: Նահապետների ընտանիքների մէջ աւագ որդին ունէր առաւել արտօնութիւններ քան թէ նորա եղբայրներն. որովհետեւ հօր մայից յետ ժառանգում էր քահանայութեան և տիրոջ իրաւունքը: Բայց սրանից աւագ կամ անդրանիկ որդին ունէր ամենից մեծ իրաւունք՝ այն է յոյս ունենալը, որ իսկ իր ցեղից կ'ծնվի խոստացած ապագայ Փրկիչը աշխարհիս: Արահամ էր տէր և քահանայ իր տան մէջ. նրանից յետ միևնոյն իրաւունքները ժառանգեց նորա որդին Խաւհակը:

Խաւհակից և Ռեբեկայից ծնան երկու եղբայրներ՝ երկուորեակներ՝ Նաալ և Յակովբ: Նաալ ծնաւ առաջ, ուրեմն համարվում էր աւագ: Նորա մարմինը ծածկած էր մազերով ինչպէս բրդով. նա էր զօրեղ, քաջ, միայն շատ վայրագ և թեթեւամիտ, նորա սիրելի պարագմունքն էր վայրի կենդանիների որսը. նորա աւարը Խաւհակի սիրելի կերակուրն էր. ուստի և Նաալին առանձնապէս սիրում էր հայրը: Իսկ Յակովբն էր հեզ, բարեպաշտ երիտասարդ. օգնում էր մօրը տան գործերում և սիրում էր հովուի հանգարտ կեանքը. այս շատ դուր էր դալիս մօրը: Յակովբը Ռեբեկայի սիրելին էր:

Մի անգամ Յակովբը եփեց իրեն համար ոսպէ թան և ուտում էր այն: Նոյն ժամանակ որսից յետ դարձաւ Նաալ, դադրած և քաղցած: «Տո՛ւր ինձ քո կերակուրիցդ», ասաց նա, «ես շատ դադրած եմ և շատ քաղցած:—Տո՛ւր ինձ քո անդրանկութիւնդ, պատասխանեց Յակովբ, ես էլ կտամ քեզ իմ կերակուրս»:—«Ինչ հարկաւոր է ինձ անդրանկութիւնս. ահա ես մեռնում եմ սովից», պատասխանեց թեթեւամիտ Նաալն և երդու-

մնով խոստացաւ տալ իր եղբորը իր անդրանկութեան իրաւունքը: Սրանից յետոյ Յակովբ էլ առեց նրան իր կերակուրը: Նաալ կերաւ, լամեց և դնաց, ամենեւին հոգարով իրեն եղբորը վաճառած իրաւունքների վերայ: Նաալ, երբ քառասուն տարեկան դառաւ, ամուսնացաւ մի այլ ազգի աղջկան հետ. որ ամենեւին չէր պատվում Ռեբեկային:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Խաւհակը օրհնում է իր որդոց:

Խաւհակը, երբ շատ ծերացաւ, կուրացաւ և զգարով, որ մահը արդէն մօտ է, կանչեց իր որդուն Նաալին և ասաց նրան, «որդեակ, ես արդէն ծեր եմ և իմ մահուանս օրը չգիտեմ: Գնա՛ դաշտ, որս արա և պատրաստիր ինձ նրանից այն կերակուրը, որ ես սիրում եմ: Ես մահիցս առաջ կամենում եմ քեզ տալ օրհնութիւնս, ինչպէս անդրանիկ որդուս»: Նաալ այն բոլորին գնաց: Բայց Ռեբեկան, որ լսեց Խաւհակի այս խօսքերը և կամենում էր անդրանկութիւնը առաւել արժանաւոր Յակովբին տալ, հրամայեց սրան իրեն խաշնից երկու ուլեր բերել, պատրաստեց նրանցից Խաւհակի ճաշակին յարմար կերակուր. յետոյ Յակովբի վնն և ձեռները վաթաթեց ուլերի մօրթով, հազցրեց նրան Նաալի լաւ շորերն և տալով նրան պատրաստած կերակուրը, զնկեց իւր հօր մօտ, որ ստանայ անդրանկութեան օրհնութիւնը: Լսելով, որ մէկը վրան ներս մտաւ, հարցրեց կոյր ծերունին. «Ո՞վ եկաւ: «Նաալ, քո անդրանիկ որդին», պատասխանեց Յակովբ. «ես կատարեցի հրամանդ, ահա կեր և օրհնիր ինձ»:

Մօտեցիր ինձ առաւել, ասաց Խաւհակ, ես կամենում եմ քեզ շօշափել. որ ճշմարիտը իմանամ, թէ դու արդեօք իսկ իմ որդիս Նաալն ես»: Յակովբը մոտացաւ: Խաւհակը նրան շօշա-

վերով ասաց, «Ձայնդ նման է Յակովբի ձայնին, իսկ վեղդ և ձեռներդ նսաւինն են»։ Այսպէս ծերունին խաբվեցաւ, կերաւ բերած կերակուրն և ասաց, «մօտեցիր ինձ որդեակ և համբուրիր ինձ»։ Ինքն էլ նրան տուեց իր օրհնութիւնն ասելով, «եղի՛ր տէր եղբօրդ վերայ, քո մօրդ որդիքը թող հպատակեն քեզ, անիծած լինի, ով որ քեզ կ'անիծէ և օրհնած, ով քեզ կ'օրհնէ»։

Հազիւ Յակովբը դուրս եկաւ թէ չէ, նսաւ վրանք մօտաւ։ Ո՞վ էկաւ, հարցրեց Իսահակ. — «Նս նսաւ, քո անդրանիկդ»։ պատասխանեց եսաւ։ «Որդեակ իմ», ասաց Իսահակ, «քո եղբայրդ Յակովբ յախշտակեց օրհնութիւնն, որ քեզ համար էր նշանակած»։ Նսաւ երկիւղեց և բարկութիւնից սկսաւ լաց լինել և ասաց, «հայր, մի՞թէ ինձ համար էլ ուրիշ օրհնութիւն չունես»։ Նորա արտասուներէից շարժած, ծերունին օրհնեց նրան էլ ասելով, «Թող բնակեցնէ Տէր Աստուած քեզ էլ բարեբեր երկրի մէջ, միայն դու պէտք է կենտս սրովդ և լինես եղբօրդ իշխանութեան տակ»։ Այս ամենը կարգադրած էր Աստուծոյ նախախնամութիւնից, որ յաճախ իր շնորհքը խլում է ապերախներից ու անարժաններից և տալիս է այն երկիւղած մարդոց։

Այս ժամանակից նսաւ ատեց իր եղբօր և ասում էր միտքում, «երբ կ'մեռնի մեր հայր Իսահակը, ես եղբօրս կ'սպանեմ»։ Ռեբեկան, այս խնամելով, խորհուրդ տուեց Յակովբին հայրենի անից փախել Միջագետք իր եղբօր Լաբանի մօտ»։ «Թող նա այնտեղ բնութիւն իրեն կ'ին, ասաց Ռեբեկան Իսահակին, ես չեմ ուզում որ նա ամուսնանայ քանանացի աղջկայ հետ. նսաւի կ'ինք քանանացի է, իմ բոլոր կեանքս մաշեց նա եթէ Յակովբ էլ քանանացի կ'ին ասնէ, էլ ինչո՞ւ համար է իմ կեանքս աշխարհիս վերայ»։

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Յակովբի երազը։

Իսահակ կանչեց Յակովբին իր մօտ, օրհնեց նրան ճանապարհ ընկնելիս և յետագայ հրամանք տուեց նրան. «մի՛ առնէր քեզ կ'ին Քանանացիներից, այլ գնա Միջագետք, քո մօրդ հօր՝ Բաթուէլի տուն և ամուսնացիր մօրեղբօրդ Լաբանի աղջկաներից մէկի հետ։ Իսկ Աստուած կ'օրհնէ քեզ, կ'մեծացնէ և կ'բազմացնէ։ Իմ հօրս Աբրահամի օրհնութիւնը կ'տայ նա քեզ և քո զաւակներիդ»։ Յակովբ, ծնողաց օրհնութիւնը ստանալից յետ, ճանապարհ ընկաւ դէպի Միջագետք իր մօրեղբօր Լաբանի մօտ։

Նսաւ լսելով, որ Իսահակ օրհնեց Յակովբին և իրկեց նրան Միջագետք, որ Լաբանի աղջկաներից մէկի հետ ամուսնանայ, որովհետեւ քանանացի աղջկաներուն չէր հաւանում, ինքն էլ գնաց իր հօրեղբօր Բանյէլի մօտ և կ'ին առաւ իրեն նորա Մալեթ աղջկան։

Երբ Յակովբ, իր ծնողների հրամանով, գնում էր Միջագետք, մի անապատ տեղում գիշերը նրան վրայ հասաւ։ Նա պառկեցաւ գետնի վերայ, գլխի տակ քար դրաւ և քնեցաւ հանդարտ։ Նրազում տեսաւ նա երկրիս վերայ սանդուղ դրած, որի գլուխը համնում էր մինչև երկինք։ Հրեշտակները իջնում էին և բարձրանում նորա վերայ. իսկ գլխին կանգնած էր ինքն Աստուած և ասում էր. «Նս եմ քո Տէր Աստուածդ, Աբրահամի Աստուածը, Իսահակի քո հօրդ Տէրը, մի՛ վախիր. Նս կ'տամ քեզ և քո զաւակներիդ երկիրն, որի վերայ դու այժմ քնում ես, քո ազգդ կ'բազմանայ ինչպէս ծոփի աւազը և կ'տարածվի դէպի արևելք, արևմուտք, հիւսիս և հարաւ, և քեզմով ու քո զաւակներովդ կ'իջնի օրհնութիւն և բոլոր մարդկութեան վերայ։ Նս կ'լինիմ քեզ հետ, ամեն ճանապարհներում կ'պահեմ

քեզ, կ'գարձնեմ քեզ կրկին այս երկիրը և չեմ թողնիլ քեզ մինչև չկատարվե ամենը, ինչ որ ես քեզ ասացի: Յակովբ զարթեցաւ և ասաց. Աստուած է այս տեղում և ես չեի իմանում. այս տեղ է Աստուծոյ տունն և երկնքի դուռն և առաւ այն քարը, շին վերայ քնած էր, կանգնեց նրան արձանի պէս, ածեց նորա վերայ իւղ և ասաց. «Երբ Աստուած ինձ յետ կ'գարձնէ, կ'շինեմ այս տեղ սեղան, այս տեղ կ'լինի Աստուծոյ տունն և ես իմ ասացումսներս տասանորդը կ'տամ նրան»: Սանդուղը էր օրինակ Աստուածամօր և Յիսուսի Քրիստոսի երկրիս վերայ իջնելուն: Տեղն, ուր Յակովբ տեսաւ մարգարէական տեսիլն, այն ժամանակից յետ կոչվեցաւ Բեթէլը այսինքն Տուն Աստուծոյ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Յակովբի ամուսնութիւնը:

Յակովբը շարունակեց իր ձանապարհը դէպի արևելք իր մօրեղբոր Լաբանի մօտ, երկար ժամանակ զնալից յետ, հասաւ մի ջրհորի մօտ, որ դաշտի մէջ էր և որի մօտ երեք խաշներ հանդատանում էին, և ջրհորը ծածկած էր մեծ քարով Յակովբ հովիւներին ասաց. «եղբայրներ, զնալից էք».— «Մենք Խառան քաղաքից ենք». պատասխանեցին հովիւները: «ձանաչում էք դուք Բաթուէլի որդուն Լաբանին». հարցրեց Յակովբ: «ձանաչում ենք». պատասխանեցին հովիւները. «և ահա Հռաքել նորա աղջիկն էլ գալիս է ջրհորի մօտ նորա ոչխարներով»: «Եւ վաղ է խաշները ժողովելու». ասաց Յակովբ. «ինչու չէք ջրում խաշներդ և չէք բշտում նրանց արածելու մինչև իրիկուն»:— «Մենք սպասում ենք միւս հովիւներուն», պատասխանեցին նրանք, «որ գլորենք քարը, ջրենք միասին մեր ոչխարներուն և յետոյ կրկին ծածկենք ջրհորը»: Այս միջոցին մօտե-

ցաւ Հռաքէլն էլ իր հօր խաշներով: Սրան տեսնելով, Յակովբը շտապեց քարը գլորելու ջրհորի բերանից, ջրեց Լաբանի ոչխարներուն և յետոյ բարեկեց Հռաքէլին, լաց եղաւ ուրախուած թիւնից և ասաց, որ ինքը նորա հօրաքրոջ Ռեբեկայի որդին է: Այս իմանալով Հռաքէլ վաղեց տուն, որ բոլորը պատմէ իր հօրը: Երբ Լաբան իր քեռորդու գալուստը լսեց, գնաց նորա առաջ, զրկեց նրան, համբուրեց և տարաւ իր տուն:

«Ի՞նչ իմ ազգականս ես», ասաց Լաբան Յակովբին, «բայց ես չեմ ուզում, որ դու ինձ ձրի ծառայես, ասան, ինչ վարձ ուզես, կ'ստանաս քո ծառայութեանդ համար»: Լաբան ունէր երկու աղջիկ, երէցը անուանվում էր Լիա, որի աչքերը ցաւում էին, և կրտսերը Հռալ, որ շատ գեղեցիկ էր դէմքով: «Ես կ'ծառայեմ քեզ եօթն տարի կրտսեր աղջկանդ Հռաքէլի համար», պատասխանեց Յակովբ, «եթէ կ'տաս դու նրան ինձ կին»: Լաբանը համաձայնեցաւ: Յակովբ եօթն տարի արածում էր նորա խաշները: Նշանակած ժամանակի անցնելից յետ, Լաբանը խնջոյք պատրաստեց և հարսանիք կանչեց շատ հիւրեր: Այն ժամանակվան սովորութեամբ հարսը պէտք է իր երեսը ծածկէր պսկի ժամանակ քօղով: Երբ Յակովբ միւս առաւօտ տեսաւ իր կնոջ առանց քօղի, իմացաւ, որ իրան Հռաքէլն տեղ, Լիային են տուել: Յակովբ գնաց Լաբանի մօտ և ասաց. «դու խաբեցիր ինձ, ես եօթն տարի քեզ ծառայեցի Հռաքէլի համար և դու ինձ Լիային տուիր».— «Մենք սովորութիւն չունինք կրտսեր քրոջը մեծից առաջ կին տալու», պատասխանեց Լաբան. «Եթէ կուզես մի շարաթից կ'տամ քեզ Հռաքէլին էլ միայն եթէ կ'համաձայնիս էլի եօթն տարի ինձ ծառայելու»:

Յակովբ ամուսնացաւ Հռաքէլի հետ և ծառայեց Լաբանին էլի եօթն տարի: Բայց իր երկու կնոջից աւելի սիրում էր նա գեղեցիկ Հռաքէլին: Այս գերազանցութիւնը շատ տրտմեցրեց Լիային, բայց Աստուած նրան մխիթարելու համար այս օրը տ-

մութիւնից, տուեց նրան շատ որդիք. իսկ Հռաքելը երկար ժամանակ ամուլ էր: Վերջապէս ամուսնութիւնից շատ տարի յետոյ. երբ արդէն Յակովբ տասն որդի ունէր, Հռաքելն էլ ծնաւ որդի, որին անուանեցին Յովսէփ:

ԳԼՈՒԽ Ի.

Յակովբի Լաբանի մօտ կենալը:

Տասնըորս տարիից յետ Յակովբ ասաց Լաբանին. «Ես ծառայեցի քեզ Հաւատարմութեամբ. երբ ես քեզ մօտ եկայ, ստացուածդ մեծ չէր այնքան, այժմ դու Հարուստ ես: Եւ ես պէտք է արդէն իմ որդոցս համար հող քաշեմ. թո՛ղ ինձ, որ իմ հայրենիքս երթամ: Լաբան գիտէնալով, որ ձյմարտիւ Յակովբ խիստ մեծացրեց իրեն ստացուածքը, քաղցրութեամբ պտտախանեց նրան. «Բնեղբում եմ քեզ, մնա իմ մօտ էլի մի քանի ժամանակ. ես տեսնում եմ, որ Աստուած օրհնեց ինձ այն ժամանակից, երբ դու իմ տանա բնակում ես. նշանակի՛ր ինքդ քեզ քո աշխատանքիդ համար վարձ: Յակովբ նշանակեց իրեն վարձ այն խոյտախարիւ (գոյնգոյն) դառները և սպիտակ ուլերը, որոնք կ'ծնեն Լաբանի խաշնի մէջ: Լաբանը համաձայնեցաւ:

Սրանից յետ Յակովբը մնաց էլի ծառայելու Լաբանին և շատ անբաւականութեանց համբերեց: Եթէ մի անասուն կորչում էր խաշնից կամ պտտաւժում էր վայրենի զազաններից, Յակովբ ստիպուած էր Լաբանին նորա համար վարձատրելու: Բացի սրանից Լաբանը քանի անգամ փոխեց պայմանն, որ դրել էր Յակովբի հետ: Բայց Աստուած էր Յակովբի պաշտպանն, օգնականը: Երբ Լաբանը նշանակում էր Յակովբի համար խոյտախարիւ ծնած զառներն ու ուլերն, ողջ գառները խոյտ էին ծնում, իսկ երբ Լաբան միւս տարին պայմանը փոխում

էր և Յակովբին մասն էր նշանակում սպիտակ գառները, ծրնում էին սպիտակ: Այսպէս Յակովբը կամաց կամաց ունեցաւ բազմաթիւ խաշեր ոչխարների և այծերի, որով կարողացաւ շատ ծառաների էլ տէր դառնալ և ուրիշ անասուններ էլ շատ գնել:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Յակովբի դարձը:

Լաբան երբ տեսաւ, որ Յակովբը շատ հարստացաւ, սխալ նրան նախանձել և չէր կարողանում հանդարտ աչքով նայել նորա վերայ: Յակովբը նկատեց այս բանն և շատ տրտմեցաւ այսպիսի վարմունքի համար: Այն ժամանակ Աստուած ասաց նրան. «Այժմ դուրս եկ այս երկրից, ես քեզ կ'գարձնեմ հայրենիքդ, ես քեզ հետ կ'լինեմ»: Յակովբը պտորտատեցաւ ճանապարհ ընկնելու առանց Լաբանի գիտութեան, նստացրեց իր կնոջներուն և որդոցը ուղտերի վերայ և ճանապարհ ընկաւ դէպ իր հայրենիք: Լաբանը ետեւներից ընկաւ և բռնութեամբ կամենում էր նրանց կանգնացնել. միայն Աստուած արգելեց նրան, որ ոչ մի կերպի նեղութիւն չտայ Յակովբին: Բւտի և Լաբանը, երբ հասաւ նրանց Գաղտագ լեւան մօտ, հրաժարական ողջոյն տուեց Յակովբին, իր աղջիկներին և թոռներին ու խաղաղութեամբ բաց թողեց նրանց:

Յակովբ, երբ Յորդանան գետին մօտ հասաւ, վախեցաւ իր եղբօր Եսաւին միտը լերելով: Նա իմաց տուեց նրան իր գաղտաւորը: Խրկված մարդիկը յետ դարձան և ասացին. «Ո՞րքա տեսանք եղբօրդ Եսաւին, նա գալիս է քո առաջդ չորս հարիւր հօգով»: Յակովբը զարհուրելով, կարծելով թէ նա գալիս է յաւիշտակելու իր բոլոր ստացուածքը: Նա երկու մասը բաժանեց իր մարդոց և խաշները, ասելով. «Եթէ Եսաւը կ'ջնջէ

ստույգածքի մի մասը, միայն էլ կ'մնայ ինձ: Յետոյ, ամեն խաշնից մի քանի անասուն զատելով, և ամեն մէկը այս փոքրիկ խաշնից յանձնելով իր հաւատարիմ մարդոց, հրամայեց նրանց ծառի առաջը դուրս գնալ: Եւ եթէ, ետեւը նրանցը հանդիպելով կ'հարցնէր թէ ո՞ւմ է պատկանում այս խաշնը, ծառաները, պէտք է, ասէին. «քո ծառայիդ Յակովբին, որ խրկում է այս քեզ ընծայ և ինքը գալիս է ետեւից»:

Այս ամենը այսպէս կարգադրելից յետ Յակովբը սկսաւ աղօթել. ասելով, «իմ հայրերիս՝ Աբրահամի և Իսահակի Տէր Աստուծոյ, որ հրամայեցիր ինձ դառնալ իմ հայրենիքս ազգականներիս մօտ և խոստացար ինձ քո ողորմութիւնդ. արժանի չեմ ամեն բարերարութեանցդ, որ ինձ արիր Դու: Երբ ես Յորդանան անցայ, բացի դաւազանիցս ոչինչ չունէի. այժմ տէր եմ երկու մեծ խաշների: Կատար ինձ կղերքս ձեռքից, որովհետեւ ես վախճում եմ, որ չլինի, թէ նա զայ և սպանէ ինձ և մօրը իր որդիներով»: Երբ գիշեր եղաւ, Յակովբ մնաց մէնակ: Նորա մօտ եկաւ մի անծանօթ մարդ և մարտնչեց (կրօնական) նորա հետ բոլոր գիշերն և այն միջոցին փաստեցաւ նորա ոտը, ինչից էլ Յակովբ կազում էր բոլոր իր կեանքի մէջ: Թաւառական մօտ, երբ անծանօթը կամենում էր թողնել նրան և գնալ, Յակովբ բռնեց նրան և ասաց. «ես չեմ թողնիլ, մինչ և ինձ չօրհնես»: Խորհրդանոր մարդը հարցրեց. «անունդ ի՞նչ է».— «Յակովբ». պատասխանեց նա: Այսուհետեւ քեզ, ասաց անծանօթը, «արայիլ կ'անուանեն, որովհետեւ դու մարտնչիր Աստուծոյ հետ, և զօրաւոր կ'լինիս դու պատերազմում մարդոց դէմ էր: Եւ քո անունդ ի՞նչ է».— հարցրեց Յակովբ: — «Երբ հարցնէր իմ անունս, նա հրաշխի է».— պատասխանեց Աստուծոյ յորդանանից նրան և անհետացաւ: Ետեւ այս անցքի յետոյ Յակովբ, անուանեց այն տեղը Գալադ. (անսիլ Աստուծոյ, որովհետեւ դէմ յանդիման տեսաւ

Աստուծոյ և չմեռաւ: Առաւօտը տեսաւ նա իր եղբոր՝ Եսաւին, որ գալիս էր նորա առաջը:

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

Երկու եղբայրների հաշտվելը:

Եսաւ բնակում էր Մէկը երկրում. նա եղաւ այր զօրեղ, հարուստ և շատ ժամանակից ի վեր մոռացել էր իր եղբոր Յակովբի դէմ ունեցած դուրս: Երբ Յակովբի զորեղ մարդիկ ծանուցին նրան իր եղբոր գալուստն, Եսաւ ուրախութեամբ դուրս եկաւ նորա առաջ և նրան առաւել պատիւ ցոյց տալ կամենալով, առաւ հետը շուր հարիւր հօգի էլ: Յակովբը նրան տեսնելով, առաջ կարգեց իր ազատիներուն իրենց որդիներով. յետոյ Լիային իր երեխաներով ու վերջապէս Հուսքէին և նորա որդուն՝ Յովսէփին: Իսկ ինքը գնաց իր եղբոր առաջ և երկրպագեց նրան մինչև գետին և օթն անգամ: Ետեւ ընկաւ նորա վիզն, եղբայրաբար զրկեց նրան և երկուսն էլ սկսան ըլլալ ուրախութիւնից: Նայելով կանանց և երեխաների վերայ, որոնք իր առջեւ կանգնած էին, հարցրեց Եսաւ. «ո՞վ են ողբաց: Մըքս իմ գաւազներս են, որովհետեւ օրհնեց Աստուծոյ և իմ կանայքս են».— պատասխանեց Յակովբ. Այն ժամանակ մօտեցան ազատիներէր իրենց երեխաներով և երկրպագեցին Եսաւին: Նրանց հետեւեց Լիան իր որդիներով և նմանապէս երկրպագեց և վերջապէս եկաւ Հուսքէլ Յովսէփի հետ և երկրպագութիւն տուեց Եսաւին: «Այն ո՞ւմ խաշներն էին, որոնք ինձ հանդիպեցան ճանապարհին», հարցրեց Եսաւ: «Ես զրկեցի նրանց քեզ ընծայ, որ արժանանամ քո ողորմութեանդ. պատասխանեց Յակովբ: «Եղբայր, նոքա ինձ հարկաւոր չեմ, ասաց Եսաւ, քեզ նա նրանց. ես առանց նոցա էլ բաւական եմ իմ ունեցածովս»: Առ նրանց, ասաց Յակովբ և և

դիր ինձ ողորմած, ընդունիր այն ընծան իբրև Աստուծոյ օրհնութիւնը, որով Նա ինձ այսպէս առատաձեռնութեամբ վարձատրեց: Յակովբ չգաղարեց խնդրելոյ, մինչև որ Նաու համաձայնեցաւ ընդունելու այն ընծան:

Արանից յետոյ, նոքա հեռացան միմեանցից և գնացին ուրիշ ուրիշ ճանապարհներով: Ճանապարհին Հռաքելը ծնաւ Յակովբին մի որդի էլ Բենեամին անունով և ինքը վախճանեցաւ:

Այլ երջապէս Յակովբ, քսանամեայ առանձնութիւնից յետ, դարձաւ կրկին իր հօր՝ Բաահակի մօտ, որ այս ուղտապի տնութիւնից յետ էլ երկար շապրեցաւ: Նա մեռաւ հարիւր ութսուն տարեկան և իր որդիքը՝ Նաու և Յակովբ թաղեցին նրան:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Յակովբի որդիքը:

Յակովբ ունէր տասներկու որդիք. ահա նոցա անունները աւագութեան կարգով. Ռուբէն, Շմուոն, Դևի, Յուդա, Զաբուլոն, Իսաքար, Գան, Գադ, Ասեր, Նեփթաղիմ, Յովսէփ և Բենիամին: Երկու վերջիններն էին նորա սիրելի կնոջ՝ Հռաքելի որդիքը: Մեծ որդիքը պարսպում էին հովուութեամբ և իրենց վարքով միշտ արժանի լինում ծնողական սիրոյն: Բենիամինը՝ ամենից փոքր զեռ երեխայ էր. իսկ Յովսէփի գեղեցիկ, հեզ և բարեպաշտ երիտասարդը, էր շատ սիրելի հօրը. Յակովբ կարեց նրան գեղեցիկ ծագիկայ՝ շրեր: Մեծ եղբայրները նախանձում էին Յովսէփին և խառնում էին նրան նորա համար, որ հայրը նրան նոցանից գերազանց էր դասում, և նոցա աւտելութիւնը աւելացաւ մանաւանդ այն ժամանակից, երբ Յովսէփի պատմեց նրանց երկու զարմանալի երազներ, որոնք տե-

սել էր նա: Մի անգամ ասաց նա եղբայրներին. «Ասեցէք, ի՞նչպիսի զարմանալի երազ տեսայ ես: Ես երազումս տեսայ, որ մենք դաշտում ցորեն էինք հնձում և որայ կապում. իմ ուրայս կանգնած էր ուղիւ. իսկ ձեր որաները պատեցին իմ ուրայս և երկրպագութիւն տուին նրան»:—«Մի՞թէ դու կ'ըստես նա մեր թաղաւորն և մենք քո հպատակները», ասացին նրան եղբայրները բարկութեամբ:

Շուտ օրանից յետ Յովսէփի տեսաւ էլի մի երազ, որ նման նապէս պատմեց եղբայրներին: «Ես տեսայ երազումս», ասաց նա, «որ արեգակը, լուսինը և տասնութեկ աստղեր երկրպագում էին ինձ»:

Յակովբ այս բնէն, աստեղ նրան ասելով, այդ ի՞նչ երազ է. մի՞թէ ես, իմ վիճակ և եղբայրներդ կ'զանք քեզ երկրպագութիւն տալու: Եղբայրները շատ չարացան Յովսէփի վերայ այսպիսի երազների համար, բայց Յակովբ, որ ինքը անսնում էր տեսիլներ, որոնք Աստուած նրան ղեկում էր, չմոռացաւ այն երազներն և թաքուն մտածում էր Յովսէփի խօսքերի վերայ: «Երեւի» ասում էր նա ինքն իրեն, «Աստուած նշանակում է իմ Յովսէփին մեծ բանի համար»: Եւ ճշմարտիւ, որ Յովսէփ, իր հօրը սիրելին, իր առաքինութեանց պատճառով արժանացաւ Աստուծոյ առանձին շնորհքին:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Եղբայրները ծախում են Յովսէփին:

Յակովբի որդիքը արածացնում էին իրենց հօր խաշները: Մի անգամ նոքա խաշները շատ հեռու քշեցին հօր անից և որովհետեւ հայրը երկար ժամանակ համբատ չունէր նոցա վերայ, ասաց Յովսէփին. «Դնա տես, առողջ եմ արդեօք եղբայրներդ և մեր խաշները և յետ դառնալով իմաց տուր ինձ, ինչու այն

տեղ լինում է: Յովսէփի հազար իր զեղեցիկ շորերն և զնաց եղբայրների մօտ: Եղբայրները, երբ զեռ հեռուից տեսան նորան, ասացին մէկ մէկու. «ասհա դաշխ է մեր երազատեալը, եկէք սպանենք նրան և ասենք մեր հօրը, թէ վայրենի գազանները պատառել են նրան: Տեսնենք ինչպէս կ'կատարվին նորա երազները»: Ռուբէն, ամենից մեծ եղբայրը, զարհուրեցաւ, լսելով նոցա այս միտքը և ամեն կերպով աշխատելով Յովսէփին ազատել, ասաց. «մի՛ սպանէք նրան, մի՛ թափէք անմեղ արիւն. մի՛ պղծէք ձեռներդ ձեր եղբոր սպանելով. լաւ է, որ գցէք նրան այս անջուր փոսի մէջ»: Նա այս առաջարկեց նորա համար, որ կամենում էր զիշերով գալ, հանել նրան փոսից կամ անջուր ջրհորից և տանել հօր մօտ: Երբ Յովսէփը մօտեցաւ եղբայրներին, սոքա հանեցին նորա շորերը, գցեցին նրան փոսի միջ: Սորանից յետ, իրրե ոչինչ չար բան չէին արած, հանգիստ նստան ուտելու: Բայց Ռուբէն չկարողացաւ ուտել նոցա հետ, նա հեռացաւ և մտածում էր, թէ ի՞նչպէս ազատէ Յովսէփին:

Երբ Ռուբէն հեռացել էր, եղբայրները տեսան Բամայեղացի վաճառականներուն, որոնք այնտեղից անց էին կենում ուղտերով: Այս Բամայեղացիներն էին Բամայէի յաջորդները. նոքա տանում էին զանազան վաճառներ Եգիպտոս: Յուզան ասաց եղբայրներին. «ի՛նչու համար սպանենք Յովսէփին. նա մեր եղբայրն է և ի՛նչ օգուտ մեզ, թէ նրան սպանենք. լաւ է, որ ծախենք նրան այս վաճառականներին»: Այսպէս Յովսէփին էլ հանեցին փոսից և չնայելով նորա խնդրելուն, լսցին և արտասուքին ծախեցին Բամայեղացիներին քսան դահլիսնով:

Մի քանի ժամանակից եկաւ Ռուբէն, որ հանէ Յովսէփին փոսից: Նա պարհուրեցաւ, երբ չգտաւ նրան այն տեղ և ինքը շատ նեղացած, վազեց եղբայրների մօտ. «Թշուառ երեխային ի՛նչ արիք», հարցրեց նա, «ես չգտայ նրան փոսում, ի՛նչ

կ'լինի ինձ այժմ»: «Մենք ծախեցինք նրան», պատասխանեցին եղբայրները: Յետոյ իրենց յանցանքը հօրից ծածկելու համար մորթեցին մի այծ, թրջեցին նորա արիւնով Յովսէփի շորերն և զրկեցին այն հօրը, հրամայելով ասել. «ասհա արիւնտ շորերը, որոնք դասնք դաշտի մէջ, տես արդեօք սա Յովսէփինը չէ»: Յակովբը խնդն ճանաչեց իր սիրելի որդու շորն և յուսահատած, աղաղակեց. «Այս շորը Յովսէփինն է, նրան պատառել են վայրենի գազանները»: Երկար ժամանակ ողբաց նա իր սիրելի որդու վերայ: Բոլոր որդիքն և աղջիկները հաւաքվեցան նրան մօտ թաղելու. բայց խեղճ հայրը տնային թաղել էր: «Մի՛ ստուգէր նա, արախ ցաւը ինձ էլ շուտ կ'իջեցնէ դերեղման: Եթէ շուտով կ'միանամ իմ որդուս Յովսէփի հետ»:

Բ. Ա. Ռ. Ս.

Յովսէփը Եգիպտոսում:

Իմացելոցիք, երբ Եգիպտոս հասան, ծախեցին Յովսէփին մի Պետափրէս անունով մարդուն, որ Եգիպտոսի թագաւորի մեծամեծներից մէկն էր: Պետափրէսը տեսնելով, որ Յովսէփին է շատ խելօք, արդար, հեղ և բարեպաշտ մարդ, չինեց նրան առաջին մարդ իր տան մէջ և յանձնեց նրան բոլոր իր պտուղուածքը: Լաւ մարդոց ամեն տեղ լաւ է լինում, նոքա ամեն տեղ գտնում են բարեկամ և պաշտպան:

Պետափրէսի կինը չար կնիկ էր. նա կամենում էր համոզել Յովսէփին, որ իր հետ միասին խաբէ նորա մարդուն. բայց որովհետեւ Յովսէփը չհամաձայնեցաւ նորա առաջարկութեան, այս չար կինը գտաւ հնարք նրան իր մարդու Պետափրէսի առջև պապարտելու, այնպէս որ սա հրամայեց անմեղ Յովսէփին այն բանտը գցել, ուր պահում էին արքունի յանցաւորները: Բայց Տէր Աստուած միշտ անմեղութեան և առաքինու-

Թեան պաշտպանն է: Յովսէփ իսկ բանտի մէջ էլ դառաւ բարեկամներ: Բանտապետը սիրեց նրան, և իբրեւ սարուկի խիստ չէր պահում, այլ շինեց նրան երկրորդ մարդ իրանից յետոյ և ասաց նրան, որ նայէ ամենի վերայ, որոնք բանդումն բռնած էին:

Յովսէփի կալանաւորութեան ժամանակ Նդիպոսի Թաղաւորը բարկացաւ երկու արքունի պաշտօնեաների վերայ և հրամայեց նրանց բանար գցել: Սրանցից մէկն էր տակաւապետն, որ գինի էր Թաղաւորին տալիս և միւրը մատակարարը (հացադործը), որ վերակացու էր Թաղաւորի սեղանին: Մի անգամ առաւօտը երբ Յովսէփ մտաւ նրանց մօտ, տեսաւ որ շատ մտածութեան մէջ են: Նոքա ասացին նրան. «մենք տեսանք զարմանալի երազներ, որոնց մեկնութիւնը շատ կ'ուզէինք իմանալ բայց այստեղ բանտի մէջ այնպիսի հմուտ երազի մեկնիչ չկայ»: Յովսէփը ասաց. «Տեսիլքի մեկնութիւնը Աստուծմէ է կախած, ասացէք, ի՞նչ երազ տեսաք»: Այն ժամանակ տակաւապետն առաջին սկսաւ. «Ես տեսայ երազումս», ասաց նա, «մի որթ, որ ունէր երեք ճիւղ և ճիւղերին վերայ խաղող հասած. ինձ երեւում էր, թէ հաւաքում էի պտուղը, քամում էի ծուծը Թաղաւորի բաժակի մէջ և տալիս էի նրան»: Յովսէփ ասաց նրան. «Երեք ճիւղերը նշանակում են երեք օր. այս միջոցի անցնելից յետոյ, Թաղաւորը կ'հրամայէ քեզ ազատել և կ'յանձնէ քեզ էլն քո առաջվան պաշտօնը: Քո բարդաւորութեանդ ժամանակ միտդ բեր ինձ և աշխատիր ինձ ազատելու բանից, ուր ես փախուած եմ իղլուր»: Սրանից յետ մատակարարն էլ սկսաւ պատմել իր երազը. «Ես տեսայ երազումս, ասում էր նա, որ երեք խան գլխիս դրած ունէի, վերին խանում էին ամեն կերպի կերակուրներ, որոնք Թաղաւորը գործածում է, և Թռչունները ուտում էին նրանցից»: Այն ժամանակ Յովսէփ ասաց նրան. «Երեք խաները նշանակում են երեք

օրը. այս ժամանակի անցնելից յետ Թաղաւորը կ'հրամայէ քեզ կախաղանի վերայ կախել, ուր Թռչունները կ'ուտեն մարմինդ: Ամենը կատարվեցաւ ինչպէս Յովսէփը դուշակեց: Ապերախտ տակաւապետն, իր բարդաւորութեան ժամանակ մոռայաւ Յովսէփին. բայց Աստուծոյ, որ երբէք չէ Թողնում անմեղ մարդոց, էր Յովսէփի հետ և նորա Թշուառութիւններն էլ զարձրեց բարդաւորութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

Յովսէփի ազատվելը:

Երկու տարիից, ինքը Փարաւոն Նդիպոսի Թաղաւորը (Փարաւոն բառը Նդիպոսի Թաղաւորների տիտղոսն էր) տեսաւ զարմանալի երազ: Նա տեսաւ երազում, որ ինքը կանգնած է գետի մօտ, որից դուրս եկան եօթը գէղ կովեր և արածում էին ափում: Սոցա ետեւից նոյն Նեղոս գետից դուրս եկան եօթը վտիտ կովեր, որոնք կերան եօթը գէղ կովերուն: Փարաւոն զարթեցաւ, բայց կրկին քնելով տեսաւ էլն երազում եօթը լիք և գեղեցիկ հասկեր մի փնջի վերայ: Նոցա մօտ և նոյն փնջից դուրս եկան եօթը ազագուն և չոր հասկեր, որոնք կերան եօթը լիքը հասկերը: Այս երազները շատ անհանդստացրին Թաղաւորին: Նրբ առաւօտ եղաւ, հրամայեց բոլոր երազահաններուն իր պալատում ժողովել. միայն ոչ ոք չկարողացաւ մեկնել Փարաւոնի երազները:

Այն ժամանակ ապերախտ տակաւապետը միտը բերեց կալանաւորութեան ընկերին՝ Յովսէփին և ասաց Փարաւոնին. «Ես այժմ յիշեցի իմ յոնցանքս: Նրբ դու, տէր արքայ, բարկացար իմ և մատակարարի վերայ և երկուսիս էլ հրամայեցիր բանար գցել, ամեն մէկս տեսաւ մի մի զարմանալի երազ: Նոյն բանատումն կար մի Ներայեցի երիտասարդ էլ. մենք պատմեցինք

նրան մեր երազները, նա մեզ երկուսիս էլ մեկնեց և կատար-
վեցաւ այնպէս, ինչպէս նա ասաց. ես ստացայ առաջին պաշ-
տօնս և մատակարարը կախվեցաւ կախաղանի վերայ: Փարա-
ւոն խփոյն զրկեց Յովսէփի ետեւից. նրան հազցրին հարուստ
շուրեր և բերին թագաւորի տւաջ:

Փարաւոնը ասաց Յովսէփին, «ես տեսայ երազ. բայց ոչ գը-
չէ կարողանում մեկնել նրան: Ինձ ասացին, որ դու մեկնում
ես երազներ»: Հեզ Յովսէփը պատասխանեց. «ես ինքս ոչինչ
չեմ կարող անել: Միայն Աստուած կարող է, տէր արքայ, տալ
քեզ քո ցանկացած մեկնութիւնդ»: Այն ժամանակ Փարաւոն
պատմեց իր երազները:

«Երկու երազներդ էլ մի նշանակութիւն ունին», ասաց Յով-
սէփ, «Աստուած նրանցմով ասում է թագաւորին. եօթն գէլ
կովերն և եօթն լեքը հասկերը նշան են եօթն պտղաբեր աւ-
ւիներին. իսկ եօթն վախ կովերն և եօթն ագապուն հասկերը
նշան են եօթն սովի տարիներին: Ահա ինչպէս այս ամենը կը
պատահի. Բոլոր Նգիպտոսում եօթն տարի շարունակաբար կը
լինի մեծ առատութիւն հացի. նրանից յետ կ'գան միւս եօթն
տարիները, երբ ոչինչ չի դուրս գալ և ինչ որ պատրաստած էր
պտղաբեր տարիներում, բոլորը կ'ծախվի սովի տարիներում:
Բայց Փարաւոնի երկու միակերպ երազներ տեսնելը ցոյց է տա-
լիս, որ Աստուծոյ կամբը զուցէ շուտով էլ կատարվի: Ահա է
թագաւորը նշանակէ մի իմաստուն, գործունեայ մարդ, որ պրա-
ղաբեր տարիներին հաւաքէ ամենայն կերպի ցորեն այնքան,
որ բաւական լինի բոլոր ժողովրդեան, անպարար տարիների
ժամանակ:

Եստ հաւանելի թուեցաւ այս Փարաւոնին և նորա պաշ-
տօնեաններին. «Եւր կ'գանեմ, բացի Յովսէփից մի մարդ, որի
մէջ լինի Աստուծոյ ոգին» ասաց Փարաւոն. քեզ յայտնեց Աս-
տուած իր խորհուրդը, ուրեմն դու ուրիշներից իմաստունն ես:

Քեզ կ'դնեմ ես դուիս բոլոր Նգիպտոսի վերայ, երկրորդ մարդը
կ'լինիս դու ինձանից յետոյ: միայն զահուր բարձր կ'լինեմ ես
քեզանից: Այս ասելով Փարաւոն հանեց իր մատանին և հազ-
ցրեց Յովսէփի մատին. նմանապէս հրամայեց բեհեմայ շոր
հազցնել նրան, վզին ոսկի մանեակ կախել և արքունի կառքով
շրջացնել մայրաքաղաքի մէջ պատուով որ ամենքը իմանան
նորա մեծութիւնը:

ԳԼՈՒԽ ԴԳ.

Յովսէփի եղբայրների առաջին գալուստն Նգիպտոս:

Պտղաբերութեան ժամանակ, Յովսէփ շինեց Նգիպտոսի մէջ
ահազին մեծութեամբ շտեմարաններ, ու ժողովեց անպի ցո-
րեն: Վերջապէս եկան սովի տարիները: Այն ժամանակ Յովսէփը
բացեց շտեմարաններն և բաժանեց ցորեն աղքատ Նգիպտացի-
ներին: Օտար երկիրներից էլ գալիս էին Յովսէփի մօտ ցորեն
գնելու:

Քանիտացւոց երկրում նմանապէս սով բնկաւ: Յակովբն ա-
սաց իր որդւոյ. «ես լուծ եմ, որ Նգիպտոսում ծախու՞մ եմ
ցորեն, գնացէք և գնեցէք, ինչքան հարկաւոր է, որ սովեց
չմեռնենք»: Յովսէփի տաճն մեծ Նգիպտոսից դնացին Նգիպտոս,
միայն Բենիամինը մնաց հօր մօտ: Յակովբը վախում էր, որ
չլինի, թէ ճանապարհին պատահի նրան մի անբաղկութիւն:

Յակովբի որդիքը հասան Նգիպտոս: Այնտեղ առանց Յովսէփի
զիտութեան ոչոք հրաման չունէր ցորեն ծախելու. այս պատ-
ճառով նոքա գնացին նորա մօտ: Նոքա ճանապարհին նրան և
մինչև գետին երկազութիւն առին նրան յարգութեամբ: Յով-
սէփ խփոյն ճանաչեց նրանց և միտք բերելով իր երեխայու-

թեան տեսիլները, խորին երախտադիմութեամբ սկսաւ մտածել Սասունի անհասանելի նախախնամութեան վերայ:

Բայց ինքը ցոյց տուեց, իբրեւ թէ չճանաչում իր եղբայրներուն և չէ հասկանում նոցա լեզուն: Նա խստութեամբ ասաց նրանց թարգմանի բերանով. «Եւրք լրան էք և եկել էք խմանալ, ինչոր լինում է Նդիպատի երկրում: «Ձէ, տէր մէնք ճշմարիտ մարդիկ ենք, ասացին եղբայրները. մէնք երբէք լրան չենք եղել և եկանք այս տեղ, որ գետնք ցորեն: Մեր հայրը կենում է Քանանացոյ երկրում և մէնք ողջ տասներկու եղբայրներ էինք: Մեզանից մէկը կորաւ և փոքրը մնաց տանը մեր հօր մօտ:— «Ձէ. դուք կասկածելի մարդիկ էք», ասաց Յովսէփ. «ես կամենում եմ փորձել, արդեօք ուղի՞ւր են ձեր խօսքերը և չեմ թողնիլ ձեզ Նդիպատից, մէնչեւ ձեր եղբայրը չգայ այս տեղ: Արկեցէք ձեզնից մէկին ձեր եղբոր ետեւից, բայց միւսներդ մնացէք իմ մօտ գերի, մինչեւ ես խմանամ, որ դուք իսկ ճշմարիտ էք ասում»: Նա հրամայեց նրանց բանալ տանել:

Վրէժխնդրութիւնը բարեպաշտ հոգւոյ յատկութիւնն է: Յովսէփ չէր ուզում իր եղբայրներից վրէժ հանել, այլ ուզել նրանց: Նրեք օրից նա հրամայեց բերել նրանց իր առջև և ասաց նրանց. «ես երկիւղած եմ Սասունի և չեմ նեղացնում ոչոքին: Նիթէ, դուք իմարտիւ արդար մարդիկ էք, թող մէկը ձեզնից մնայ այս տեղ բանաւում, իսկ միւսներդ գնա՞ծ ցորենով գնացէք առնել, ու յետ դարձէք էլի ձեր փոքր եղբոր հետ. այն ժամանակ ես կ'հաւատամ ձեր խօսքերին և դուք կազատվէք ձեզ սպանող մահից»:

Թշուառութիւնն եղաւ սկիզբն Յովսէփի եղբայրների ուղղվելուն. նոքա ասում էին մէկ մէկու. «երեւի մենք պատժվեցանք մեր խտաւորութեան համար, որ մենք ցոյց տուինք մեր եղբոր Յովսէփին: Մենք անասնք նորա հոգւոյ տրամաւորին և արաստութն և ականջ չլրինք նորա խնդրելուն». — «ես չտասցի՞

ձեզ, կրկնեց Ռուբէն, որ դուք լմեղանէք ձեր եղբոր դէմ: Դուք ինձ չսեցիք, այնժամ նորա անունը մեզնից պահանջվում է:

Նոքա կարծում էին թէ Յովսէփ չէ հասկանում իրենց խօսակցութիւնն, որովհետեւ նոքա խօսում էին նորա հետ թարգմանի բերանով: Յովսէփ լսելով, նրանց խօսակցութիւնը, շատ սրտին կայաւ նոցա զղջումն, յետ դարձաւ և լաց եղաւ: Բայց ճշմարտութեամբ նոցա զգացմունքն խմանալու համար, դարձաւ նրանց և հրամայեց ամենին առջև կապել նմանին: Այս կատարելից յետ Յովսէփի ծառաները լքցրին միւս եղբայրների պարկերը ցորենով և նոցա ցորենի համար բերած փողերը, նմանապէս Յովսէփի հրամանով զրին պարկերի մէջ թաքուն, տուին նրանց նոյնպէս ճանապարհի պաշար էլ: Պարկերը բառնալով իշերի վերայ: Յովսէփի եղբայրները գնացին տուն, սաստիկ հրաման ստանալով, որ միւս անգամ առանց իրենց փոքր եղբոր չերևին Յովսէփի աչքին:

Երբ դարձան հօր մօտ, նոքա տրամաւորութեամբ պատմեցին ամենը, ինչ որ պատահեցաւ և շատ զարմացան, երբ ցորենը թափելիս պարկի մէջ գտան իրենց փողերը:

Ծերունի Յակովբը ցաւում էր նմանի վերայ. բայց ամենից աւելի վախոտում էր Բենիամինի համար. «Յովսէփն էլ չկայ», ասում էր նա, «նմանն բանտն է գցած, այժմ ուզում էք ինձնից խլել իմ Բենիամինիս էլ. ամեն թշուառութիւններն իմ գլխիս ընկան: Ձեմ թողնիլ ես Բենիամինին Նդիպատ, նրան մի թշուառութիւն կ'պատահի և դուք այն ժամանակ իմ ցաւով լիք ծերութիւնս գերեզման կ'իջուցանէք»:

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

Յովսէփի եղբայրների երկրորդ գալուստն Նդիպատ:

Սովը գեռ էլի շարունակվում էր Քանանացոյ երկրում: Նա

գիպտոսում գնաց հացը կերան. Գալովըր ասաց իր որդոյ. «գնացէ՛ք էլն Նդիպտոս և եթէ կարելն է, գնեցէ՛ք ցորէն»։ «Գիպտոսի իշխանը. պատասխանեց Յովսէփի, ասաց մեզ, որ Հերեմիք նորա աչքին, թէ չաանենք մեր հետ մեր փոքր եղբօրը։ Թող մեզ հետ երեսային էլ, թէ չէ, չենք կարող ցորեն ստանալ և մենք ամենքս, պէտք է մեռնենք սովեց, դու էլ, մենք էլ, մեր որդիքն էլ։ Բենիամինին ես իմ ձեռք եմ առնում, նրան դու ինձանից պահանջիր, եթէ ես նրան յետ չեմ տալ և քո առջև չկանգնացնում, թող նորա յանցանքը իմ վերայ լինի բոլոր իմ կեանքումս։ Եթէ մենք այսպէս չէինք ուշացել, մենք արդէն երկու անգամ Նդիպտոս գնացած և եկած կ'լինէինք»։

Վերջապէս Գալովըր տխուր սրտով ասաց, «եթէ այդ շատ կարեւոր է, ահա ինչ արե՛ք. վեր առէ՛ք այս երկրի լաւ բերքերից և սարէ՛ք ընծայ Նդիպտոսի իշխանին՝ ուտին, մեղր, խունկ, սառլին, բեւեկ և ընկոյզ և պարկերում դնոված փողերը յետ դարձրէ՛ք։ Առէ՛ք ձեր հետ Բենիամինին էլ։ Թող ամենապէր Աստուծոյ օգնական լինի ձեզ, որ Նդիպտոսի իշխանի ողորմութեան արժանանանք, որ կարողանաք կրկին հետեւը բերել ձեր այն տեղ իբրեւ գրաւ մնացած եղբօր և Բենիամինին։ Բայց թէ ինչ Աստուծոյ նշանակած է անդաւակ լինիլ, թող լինի այնպէս»։

Գալովըր որդիքը կրկին գնացին Նդիպտոս։ Յովսէփը, երբ իմացաւ, որ Բենիամինն եկել է իր եղբայրների հետ, հրամայեց իր տան հազարապետին պատրաստել հարուստ սեղան և հրաւիրել նոր եկածներուն։ Երբ հազարապետը մտցրեց նրանց ներս Յովսէփի տուն, նոքա զոդով սկսան պատմել նրան այն փողի վերայ, որ դառել էին իրենց պարկերում, կարծելով թէ իրենց ստրուկ կ'լինեն այն փողի համար։ «Մի հողաք դորա մասին», պատասխանեց հազարապետն, «Աստուած ինքը յետ է դարձրել ձեզ այն փողերը, ես ամենքս ասացել եմ ինչպէս հարկն էր»։

Նա բերեց Շմուոնին էլ և ամենը միասին մասն Յովսէփի տուն։ Հազարապետը յայտնեց նրանց, որ նոքա կ'մնան այն տեղ ձաշելու և որ նոքա էշերն էլ կ'ստանան կերակուր։

Յովսէփի դարուն պատնելով նոքա պատրաստեցին ընծաները։ Երբ Յովսէփի ներս մտաւ, բոլոր եղբայրները չաքեցին նորա առջև և ամեն մէկը բռնած ունէր ձեռին իր ընծան՝ Նա քաղցրութեամբ բարեկեց նրանց և հարցրեց. «տոռո՞ջ է ձեր հայրը. կենդանի՞ է աղբօք դեռ ծերունի»։ Նոքա պատասխանեցին. «Մեր ծերունի ծնողը, քո ծառայն, տոռո՞ջ է»։ Երբ Բենիամինին տեսաւ Յովսէփի հարցրեց. «ամ է ձեր փոքր եղբայրը, որի վերայ դուք ինչ ասացիք։— Աստուած օրհնէ քեզ որդեակ», ասաց նա երեսային և շուտ հեռացաւ, որ թաղցնէ իւր արտասուքը։ Նորա սիրտը վառվում էր իր փոքր եղբօր սիրով։ Արտասուքն աղբիւրի պէս փազում էին աչքերից, նա գնաց իր ներքին սեւեռակն և այնտեղ փակված լաց էր լինում։

Երեսը լուսնալից յետ, Յովսէփի դարձաւ իր եղբայրների մօտ և աշխատեցով պահել իւր արտասուքը. ասաց. «բերէ՛ք կերակուր։ Եղբայրներուն նառացրին սեղան աւաղութեան կարգով, աւաղին ամենից ցած։ Նոքա մէկ մէկու վերայ նայելով, դարմանում էին և չէին կարողանում հասկանալ թէ որտեղից այդպէս քա յայտնի են նրանց իրենց տարիքը։ Իսկ ինքը Յովսէփի թէեւ միասին նոքա հետ էր ուտում միայն առանձին սեղանի վերայ։ Իր հարազատ եղբօր Բենիամինի, իր մօր Հաբեէլի որդուն, նա աւելի պատիւ էր տալիս. ամեն խմիչքներից և կերակուրներից նրան հինգ անգամ աւելի էին տալիս քան թէ ուրիշների։ Ամենը կերան և խմեցին առատութեամբ։

Լիլիս Իթ.

Յովսէփի յայտնվում է իր եղբայրներին։

Յովսէփի էլն մի անգամ կամենում էր փորձել իր եղբայրներին։

բուն. Եւ Տրամայեց իր հազարապետին, որ լքցնէ նոցա պարկերը ցորէնով, ու դնէ նոցա մէջ ցորէնի համար բերած փողերն էլ. իսկ Բենիամինի պարկի մէջ հրամայեց դնել իր արծաթի սկիհն էլ: Հազարապետը կատարեց Յովսէփի հրամանը և միւս օրը Յակովբի որդիք ճանապարհ ընկան դէպի հայրենիք:

Հազիւ կարողացան նոքա քաղաքից դուրս գնալ, Յովսէփ կանչեց հազարապետին և ասաց. «չտալիր, հասիր այն օտարականներին ասա նրանց, «դուք չարութիւն էք հատուցանում բարութեան փոխանակ, դուք զողացել էք այն սկիհը, որից միշտ իմ տէրս խնում է»:

Հազարապետը ամեն բան այնպէս կատարեց, ինչպէս իրեն հրամայած էր: Այս ի՞նչ է նշանակում. ասացին Յովսէփի եղբայրներն, ի՞նչպէս կարելի է մտածել. որ մենք այդպիսի չար գործքի ընդունակ լինինք. քո միտդ է, որ մենք Քանանացւոց երկրից յետ բերինք պարկերում գտնված փողերը, մի՞թէ մենք կ'զողանայինք քո տիրոջ տնից արծաթի սկիհ. ում մօտ կը գտնվի թող նա սպանվի, իսկ ողջ մնացածներս լինինք քո տիրոջ ստրուկները: Նոքա իշերի բեռները վեր բերին, առան պարկերը և բաց արին: Հազարապետը ինքը նայում էր պարկերը, ամենից մեծից սկսելով և երբ կարգը հասաւ փոքրին, սկիհը գտնվեցաւ Բենիամինի պարկում: Անպատմել տրտմութիւնից Յովսէփի եղբայրները պատառեցին իրենց շորերը: Պարկերը կրկին էշերի վերայ բարձած, նոքա էլ յետ դարձան քաղաք: Ամենքը գնացին Յովսէփի մօտ. իսկ Յուդան նորա ոտերը ընկնելով սկսաւ շատ լաց լինիլ: «Այս ի՞նչ արիք», ասաց Յովսէփ, մի՞թէ կարծում էիք, որ ինձ կ'խաբէք: «Ո՛հ, աղաղակեց Յուդան, ի՞նչ ասենք մեզ արդարացնելու համար. Աստուած պատժում է մեզ մեր վաղուց արած չարութեան համար. ահա նա, ում մօտ որ գտնվեցաւ սկիհը, մենք ամենքս մնում

ենք քեզ ծառայո՞ւմ»: «Չէ», պատասխանեց Յովսէփ, այդ անօրէնութիւնը կ'լինէր, ես չեմ ուզում, որ անմեղները նեղութիւն քաշին յանցաւորի համար: Ում մօտ որ գտնվեցաւ իմ սկիհս, նա միայն կ'լինի իմ ծառայո՞ւմ. իսկ դուք յետ դարձէք խաղաղութեամբ ձեր հօր մօտ:

Յուդան մօտեցաւ Յովսէփին և ասաց. «Տէր իմ, տուր ինձ հրաման քեզ մի քանի խօսք ասելու, մի՛ բարկանար համարձակութեամբ վերայ, որով ես համարձակվում եմ խօսել քեզ հետ. որ առաջին մարդն ես թագաւորից յետոյ: Գու՛մանա՛ գամ հարցրի՛ր մեզ, կենդանի է աղւթօք մեր ծնողը և ունի՞նք ուրիշ եղբայր էլ: Այն ժամանակ մենք պատասխանեցինք, որ մեր հայրը կենդանի է և թէ մենք ունենք էլ մի փոքր եղբայր, որ մեր հօր համար աշխարհիս վերայ ամեն բանից առաւել թանգադիրն է: Գու՛ հրամայեցիր մեզ, որ բերենք նրան. բայց մենք պատասխանեցինք, թէ մեր հայրը կ'մեռնի, եթէ բաժանվի իր սիրելի որդիից: «Եթէ դուք չէք բերիլ ձեր փոքր եղբոր, դուք էլ իմ երես», չափաքէ տեսնէք», ասացիր դու: Մենք այս ամենը յայտնեցինք մեր ծնողին և երբ նա երկրորդ անգամ կամենում էր զրկել մեզ Վզիպտոս. մենք ասացինք նրան, որ մենք չենք համարձակվիլ զալ այս տեղ առանց մեր փոքր եղբօր: Այն ժամանակ մեր հայրը ասաց մեզ. «դուք զիտէք, որ ես իմ սիրելի կնոջից» Հռաքելից միայն երկու որդի ունեցայ. մինը տնից դուրս եկաւ և դուք ինձ ասացիք, որ վայրենի դադանները պատառեցին նրան և ես այն ժամանակից ի վեր նրան չեմ տեսած: Եթէ դուք կ'տանէք Հռաքելի միւս որդուն էլ և նորա հետ էլ կ'պատահի մի անբաղդութիւն, ես կ'մեռնեմ տրտմութիւնից: Ուրեմն եթէ մենք դառնանք տուն առանց երեխային, մեր հայրը, որ իր կեանքից աւելի սիրում է նրան, կ'մեռնի ցաւից: Ես նրան իմ ձեռքս եմ առել, ես յանձնառու եղայ, որ կ'պահպանեմ նրան, ես ասացի ծնողես, որ

յետագայ մարդարեան խօսքերը. ալ Յոնան քեզ թող օրհնեն եղբայրներդ, քեզ եղբայրագութիւն առնալով հօրդ որդիքը, թագաւորները և զօրավարները կ'ընեն քո յետագաներդ, մինչև կ'զայ խաղաղարարը՝ ամեն ազգերի յոյսը:

Յետոյ ասաց նա ամեն որդոց. «Թաղեցէք ինձ Քանանացւոց երկրում. այսուհի ուր թաղած են Աբրահամ, Սառան, Իսահակ և Ռեբեկան, այնտեղ ուր դրի ես Լիայի մարմինը: Այս ասաց, և պարկեցում իր ամահին վերայ և վախճանեցաւ: Այսպէս խաղաղ և հանգիստ մեռում է նա, ու վարում է բարեպաշտ կեանք: Եւ Զովսէսի Փարաւոնի հրամանով բոլոր եղբայրներով, Նփալտացի մեծամեծներով և բոլոր իր ընտանիքով տարաւ Յովսէսի մարմինը Քանանացւոց երկիր և թաղեց այրում, որ Աբրահամ գնեց Սառային թաղելու համար: Բայց երբ Նփալտոս դարձան, եղբայրները վախենալով, որ նա գուցէ վրէժը հանել ուզենայ իրանցից, ասացին նորան. «մենք շատ յանցաւոր ենք քո առաջիդ, բայց մեր հայրը մեռնելիս պատուիրեց, որ դու մեզ ներես, վրէժ մի հանիր մեզնից» մենք քո ծառաներդ ենք:— Եւ ես Աստուծոյ ծառան եմ:» պատասխանեց Յովսէսի: «Աստուած բարի արեւ, թէ ինձ համար և թէ ձեզ համար այն չարութիւնը, որ դուք ինձ կոտկտում էիք անել: Հանդիպեալ եղէք: Ես միշտ կ'ընեմ ձեր պաշտպանը:» Եւ Զովսէսի հարիւր տասն տարի ապրեցաւ: Նա տեսաւ իր որդոց, թոռներուն և թոռների որդոցը: Իր մեռնելից առաջ ասաց նա իր եղբայրներին. «այժմ ես մեռնում եմ. բայց Աստուած կ'զարնէ ձեզ մեր հայրերին Աբրահամին, Իսահակին և Յակովբին խոստացած երկիրը. երգումն անէք ինձ, որ երբ կ'պատահի այս տեղափոխութիւնը, դուք կ'պատուիրէք ձեր որդւոց և նոյա յետագաներին, որ տանեն իմ մարմինս էլ իրանց հետ: Նորա երգումն ասին և նա մեռաւ կատարեալ

հաւատով և յուսով: Նորա բարեպաշտ կեանքը ոչ մի անօրէնութեան բիծ չունեցաւ: Նորա մահը հանգիստ էր շատ: Ամենը նորա վերայ լաց եղան սրտանց: Նորա մարմինը դրին դագաղի մէջ և թաղեցին Նփալտոսում:

Եւ Զովսէսի ամուսինը Լեյա, որ իր ամուսնուց անց քսան տարեկան էր, քսան տարեկան էր ԳԼՈՒԽ ԼԵՅԱ:

Երդաբ Յակովբ:

Աստուածաշնչի մէջ նկարագրած է մի բարեպաշտ մարդու կեանք, որ բնակում էր Աբրաիայի մէջ Աւսիւ (Ասորի) աշխարհում, դեռ Մովսէսից առաջ: Նորա անունն էր Յովբ. ան էր անարատ, արդար, բարեպաշտ և ամեն անօրէնութիւններից հեռացած մարդ: Յիկիրը, ուր նա բնակում էր, գեղեցիկ էր և պաղպղակ. նա տէր էր բազմաթիւ խաների, ունէր տրժաթու ոսկի շատ, ամենը պատվում էին նրան և նորա բաղքը կատարեալ էր մեծաւանդ նորա համար, որ այս ամեն բանի հետ միասին ունէր գեղեցիկ և բազմաթիւ ընտանիք էր: Նա ունէր եօթն որդիք, երեք աղջիկներ, որոնք էին նորա ուրախութիւնը: Ամեն բան միացել էր, որ Յովբին բաղբաւրանէ: Նորա օրինակով Աստուած կամեցաւ ցոյց տալ, որ Զմարիա բարեպաշտ մարդը չի փոխվել թէ բաղբաւրութեան և թէ անբաղբաւրութեան մէջ: Աստուան բաժանեց Յովբին Աստուծոյ առաջ ասելով թէ այս բարեպաշտը միայն այն պատճառով այնպէս հաւատարիմ ծառայում է նրան, որ նա առատաձեռն պուել է Յովբին ամեն երկրաւոր բարեքները: Աստուած Յովբի ստացուածների իշխանութիւնը անեց պատճառով նային: Նորա որդիքը, որոնք շատ սիրով կենում էին միմեանց հետ, չուր շուտ ինձնիքներ էին պատրաստում մեկ մեկու համար, միայն Յովբը ինքը իսկ մասնակից չէր լինում այս ուրախութեան:

Թիւներին, այլ հեռանալով նրանցից ազգած էր անուամբ տրած ու իր որոշոց համար: Մի անգամ երբ երիտասարդները խն-
ձոյք պատարասել էին, ուրախանում էին և Յովբը ազգած էր
անում, ծառաներից մէկը վաղելով եկաւ ասելու, որ Արարացի
աւազակները փախցրին բոլոր նորա եղներուն և իշերուն:
Նրանից յետ եկաւ երկրորդ ծառան և համբաւ բերեց, թէ
երկնքից կրակ ընկաւ և այրեց բոլոր ոչխարներուն և հովիւ-
ներուն. յետոյ երրորդը եկաւ ու համբաւ բերեց, թէ ասպա-
տակաւորներ եկան, յափշտակեցին բոլոր ուղաներուն և հովիւ-
ներուն սպանեցին, վերջապէս չորրորդը եկաւ և ասաց, որ ան-
նապատից մեծ հողմ փչեց և քանդեց աւունը, ուր նորա որ-
դիքն և աղջիկներն ուրախանում էին և մեռան ամենքը: Յովբ
շատ տրամեցաւ, մանաւանդ այս վերջին համբաւով: Եւ տրեւ-
բութիւնից պատասեց իր շորերը, բայց մտածելով, որ այս
ամեն անբաղդութիւնները Աստուծոյ զրկած են, ասաց նա.
Աստուած տուեց ինձ ամենը, Աստուած էլ պաւ, որ հնեալ
լինի Նորա անունը:
Յովբ աղքատացաւ, նա անբաւ էր որոշոց կորստի վերայ.
բայց երբէք չէր տրտնջում Աստուծոյ վերայ և մնաց հաստա-
տաւ իր բարեպաշտութեան մէջ: Այս անբաղդութիւններից յետ,
Աստուած թողեց պատանային, որ նորից էլ փորձէ Յովբի համ-
բերութիւնը: Նորա բոլոր մարմինը ծածկվեցաւ սպասիկ խո-
ցերով, բայց նա համբերութեամբ տանում էր իր ցաւին և
որհնում էր Աստուծոյ: Յովբի կնոջը անտանելի էին թուում
նորա չարարանքները, նա խորհուրդ էր տալի, որ լաւ է մեռ-
նի, քան թէ համբերէ այդպիսի տանջանքների: Մի խօսք
ասաւ Աստուծոյ դէմ. ասաց նա և մեռիւ: Եւ խօսում են
ինչպէս անմիտ կին, պատասխանեց Յովբ. «Եթէ մենք ընդու-
նեցինք Աստուծոյ ձեռքից բարութիւնները, մի՞թէ չպէտք է
համբերենք այն չարարանքներին էլ, որոնք նա զրկում է մեզ:

Յովբի բարեկամներն, և ծանոթները, տեսնելով նրան այն
զրութեան մէջ, կարծում էին, յայտնի բան է, թէ Աստուած
պատժում է նրան, երեւի, թաքուն յանցանքների համար: Ան-
կարելի է կարծում էին նոքա, որ Աստուած այնքան բարի
և արդարադատ դուրս, այդպէս խիստ արածէ անմեղ մարդուն:
Նոքա չէին մտածում, որ Աստուած շատ անգամ փորձում է
արդարներուն էլ թշուառութիւններով, որ նոցա առաքինու-
թիւնը առաւել կփայլի թշուառութիւնների մէջ և վերջապէս
կայ ուրիշ աւելի լաւ կեանք, ուր արդարը տանում է վարձ
իր քաջած նեղութիւնների, իր հաստատութեան, որով հաւ-
բերեց նրանց, և իր առաքինութիւնները կատարեալորէն
համար: Խիստ բարեկամները յայտնեցին թշուառ Յովբին իրանց
անարդար կասկածները նորա վերայ: Յովբ, զուրկ մնացած ար-
դիւններից, ռտացում էր, անպատեհութիւնից, տեսաւ, որ կամե-
նում են իրանից խել մկնէ անգամ իր բարի անունը էլ. բայց
նորա խղճմանը յատուկ էր և յոյսը Աստուծոյ վերայ: Հաս-
տատու նա ասում էր. «Կորցողներուն ազատում էի, անտար-
բերուն միթէ արում էի, կոյրի համար աչք էի լեւ, անոա
մարդուն ցուպ, խեղճերին հայր: Մի և նոյն ժամանակ խա-
րաղան էի աւազակների և յափշտակողների համար, խլում էի
նրանցից ապօրէն աւարը, ջարդում էի մեղաւորների ատամ-
ները: Եթէ ես գնացել եմ մեղքի ճանապարհով, եթէ ես խա-
բել եմ մէկին, թող զոհեմ Աստուած իմ վերայ ինձ արժանի
պատիժս: Բայց իմ խղճմանս հանգիստ է: Հորդք է իմ ծա-
ռաներուս, արդեօք բարի աէր չէի նոցա: Համար, բայց չէի
արդեօք իմ դուռս ճանապարհորդի համար, արդեօք պատրաստ
չէի աղքատին օգնելուն: Բէ, իմ յոյսս ես արժաթի և ոսկու
վերայ չէի դրած. չէ: Եւ վախենում էի Աստուծակ, իմ յոյսս
նորա վերայ էր: Եւ միայն ընդոյր արքիմաքսազ դմէրու արդ-
Այն ժամանակ անսիրտ բարեկամները, իրենց պատողութիւն

ներով աշխատում էին խել Յովէից տալի միակ մնացած մի-
թարութիւնը: Նորա աշխատում էին նրան այն տեղը հասց-
նել, որն ա իրեն մեղաւոր կարծէ: Եւ այսպէս շատ նեղացնում
էին արդար մարդուն: Չարարված յաւով և իր խիստ բարե-
կամների դատողութիւններով: Յովբը երբեմն երբեմն ցոյց էր
տալու ինչամբերութիւն, դանդաղութ էր անում իր վեճակի
վերայ և մինչև անգամ անիծել իր ծննդեան օրն էլ: Աստուած
ինքը եղաւ միջնորդ Յովբի ու նրան շարժում բարեկամնե-
րի մէջ: Աստուած յայտնվեցաւ նրանց միմեկում և ամպե-
րում և ասաց, որ Աստուծոյ ճանապարհները անհասանել են
մարդկային մտքին և թէ մարդու պարտութիւնն է ան-
պայման հպատակել Աստուծոյ կամքին և չդատել իր խախտա-
մութեան ճանապարհների վերայ: Եւ յայտնվեցաւ իր խախտա-

Մովսէսի ծնունդն և կրթութիւնը:

Բանանացոյ երկրում Աբրահամի ցեղին ոչոք չկալ, այն
տեղ հանդիպանում էին միայն նորա ընտանիքի տղաները: Իսկ
երկազարում Աբրահամի ցեղը ժամանակով բազմացաւ շատ և
հզօր ազգ դարձաւ: Յակովբը կոչվեցաւ Բարայէր ուստի և այն
ազգն էլ ինչպէս նորա խնայել և կամ Բարայէրացիք անունը:
Յակովբ տաննեկում որդի ունէր և Բարայէրացոյ ազգն էլ տանը
երկու տոհմեր բաժանվեցաւ, որոնց ամեն մէկը իր ցեղապետի
անունովն էր անուանվում: Եւ յայտնվեցաւ ուղիսմա բանանաւ մէջ

Յովսէփի ժամանակվան Փարաւոնը վաղուց մեռած էր, թա-
գաւորեց ուրիշ Փարաւոն, որ չէր իմանում Յովսէփի գործքե-
րը: Օտար ազգը, որ բնակում էր նորա տէրութեան մէջ, եր-
կիւղալի թուեցաւ նրան, նա վախենում էր, որ Բարայէրացիք
գուցէ միանգամ միանան իր թշնամիների հետ և այս պատ-
ճառով, կամենալով նրանց ջնջել կամ թուլացնել հրամայեց
ամեն կերպով նեղել նրանց: Նրանց ամեն ծանր աշխատանքի
համար գործածում էին, կերակրում էին վատ, վարժում էին
հետերը տմարդաբար. բայց չնայելով այս բանին ուրախու-
թեամբ Բարայէրացոյ ազգը շարունակ էլ բազմանում էր: Վեր-
ջապէս Փարաւոնը հանեց տմարդի հրաման, որ ամեն երբայե-
ցի նորածին արու երեխաներուն սպանեն և գետը զցեն:

Այս ժամանակներում կենում էր մի բարեպաշտ և Աս-
տուածասէր Բարայէրացի կնիկ, որի մարդը նմանապէս քաղե-
պաշտ էր և Աւիի ցեղեցին էր ինքը. բայց կինը ծնաւ մէկ գե-
ղեցիկ որդի: Նա ինչպէս որդեսէր մայր շատ սիրում էր նրան
և պահում էր մօտը թագուն մինչև երեք ամիս: Եւ չարտոյա-
նալով երկար թաքցնել երեխային, նա հիւսեց մի կողով պը-
տուից, ձեւեց նրան կտրով, որ ջուրը ներս չմտնէ, դրաւ նո-
րա մէջ իր փոքրիկ օրդուն և բաց թողեց: Կողովը ջրի մէջ
կարելի է, մտածում էր նա, Աստուած զրկէ մէկին, որ վեղ-
քանայ իր գեղեցիկ երեխային: Իսկ երեխայի քնքը, փոքրիկ
հետու կանգնած, նայում էր, թէ ի՞նչ կլինի իր եղբօր հետ:

Թագաւորի աղջիկը իր աղախինների հետ միասին գնաց
ջրի ափը լուսավելու: Նա անտու թփի մէջ ծեփած կողովը
հրամայեց իր աղախիններին, որ քանեն այն և քաց լանդով
տեսաւ նորա մէջ երեխային, որ ընց էր լինում: Ճանա մեղքա-
ցաւ երեխային: Եւ յայտնի է ասաց նա, որ այն Բարայէրացի
մանուկ է: Երեխայի քնքը տեսնելով, որ թագաւորի աղջիկը
ողորմած է շատ, համարձակեցաւ, մոտեցաւ նրան և ասաց

իշխանուհի. թէ կ'հրամայես, ես կ'բերեմ մի Լորայէլացի կին,
որ կ'ընուցանէ Երեխային: Բայց եւ անց թաղաւորի աղջկիւր
ես քեզ դուրս համար կ'վարձատրեմ:

Ինչպիսի ուրախութեամբ, ինչպիսի պատանգ շնորհակալու-
թեամբ բարձրացրեց խեղճ մայրը իր աչքերը դէպ ինչինք երբ
կրկին տեսաւ իր փոքրիկ երեխային իր դրկումէն: Եւ կերակ-
րեց նրան և երբ փոքր ինչ մեծացաւ, տարաւ Փարսանի ապ-
քիան մօտ, որ կրթեց նրան իր որդուին զէն և անուանեց Մով-
սէս, որ նշանակում է ջրից հանած:

Մովսէսը Յոթորի մօտ:

Մովսէսը, երբ մեծացաւ, էր հզօր մարմնավոր և հոգով և
սովորած էր բոլոր խնամութիւնն ինչպէս պարտէ: Բայց անպե-
տէ անտառութեան և բաղդաւորութեան, որով նա պատած էր,
նա չէր մոռնար մօր ինչպէս խելագարեց: Եւ ինչպէս խելա-
րուն: Եւ ինչպէս խելագարեց: Եւ ինչպէս խելագարեց: Եւ ինչպէս
խելագարեց: Եւ ինչպէս խելագարեց: Եւ ինչպէս խելագարեց:

Մի անգամ, երբ այցելութիւն արեաւ իր հօրանքին, տե-
սաւ որ մի Եգիպտացի անողորմաբար ծեծում էր ինչպէս խելա-
ցին: Մովսէսը անկէ Կողմը նայեցաւ և տեսաւ ինչ որ զիջ-
եց: Իսկ իր ազգակցին պաշտպան կեցաւ և պաշտպանեց Եգիպտացի-
ին ու ծածկեց նորա մարմինը: Եւ անպիտան արեւմտեայ թիւ
ընթացի իմաստ նորա այս մարտապանութիւնը: Եւ այս Փա-
րսանի խնայում և Մովսէսը գուցէ իր սիրտը համար իր կեանքը
կորցնէր, եթէ Եգիպտացի չփախչէր: Եւ ինչպէս խելագարեց:

Եգիպտացի փախչելով գնաց Մարիամի երկիրը և ճանա-
պարհեց դադարած լինելով: Եւ անուանեց ջրհորի մօտ: Այս տեղի
մօտ լինելով էր մի բարեպաշտ քահանայ, որ եօթն աղջիկ
ուներ, նորա արածում էին իրենց հօր խաչները: Երբ այս
աղջիկները ջրհորէն հանում, որ ջրին իրենց ոչխարներուն,
կհան ջրհորի մօտ Կովկաս հովիւներ, որոնք ուզում էին աղ-
ջիկներուն իրերոյանէ: Եւ անոնք իրենց ոչխարներուն խնայ-
ուն: Մովսէսը որ միշտ թոյլերին և նեղացածներին պաշտպա-
նում էր, հովիւներուն ջրհորի խառնութիւն անել և օգնեց աղ-
ջիկներին իրենց խաչները ջրհորէն հանալ: Եւ ինչպէս խելագարեց:

Այս Ժամանակ Յոթորի աղջիկներն ոչխարներուն տուն քշե-
ցին: Երբ հայրը նրանց անտառ հարցրեց. ինչո՞ւ համար այս-
տեղ այսպէս շուտ յեաւ դարձաք: Մի Եգիպտացի եկած ան-
ժամօթ մարդ օգնեց մեկ ջուր հանելու: Եւ ոչխարներուն ջրի-
լու պատտախանցին աղջիկները: Հայրը շատ բաւական մնաց
օտարականի այսպիսի պարտքով: Եւ հայրից աղջիկներուն: Եւ
է այն օտարականը, ինչո՞ւ չկանչեցէք նրան մեր տուն: Գնա-
ցէք շուտով և հրաւիրեցէք նրան մեկ մօտ լինելիք: Մով-
սէս գնաց Յոթորի մօտ և հարմարեցաւ լաւ մարդիկը շուտով
բարեկամանալ են մէկ մէկու հետ: Մովսէսը շուտ բարեկամա-
ցաւ Յոթորի հետ: Եւ նրան կին տուցաւ իր աղջկանը Սեպ-
փոփայինը: Եւ ինչպէս խելագարեց:

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

Լեւիի Մորենին:

Մովսէս արածում էր իր անկողնի Յոթորի խաչները: Մովսէս
յաճախ մտածում էր իր եղբայրների Եգիպտացիների վերայ
և աղօթք էր անում Աստուծոյ, որ ազատէ նրանց Եգիպտացի
ծառայութիւնից: Եւ ինչպէս խելագարեց:

Անգամ Բորեք լեռան սակ ոչխարները արածելու փո-
սաւ Մովսէս մի ժողովի, որ պատկերաւ ճգուր է դալի,
պատած կրակով: Կրակը վառվում էր. բայց թռչիւր անփան
էր: Մովսէս մօտացաւ առաւել, որ չառնէնէ պէտք հրաշարի
երևոյթը: Յանկարծ թափի մէջեց նա լսեց ձայն, որ կանչում
էր. «Մովսէս, Մովսէս» — «Եւ եւն Տէր, ի՞նչ է» պատասխանեց
Մովսէսը: «Եւ եւն քո հայրերի Աստուածը, Աբրահամի Աստուած
Տէր, Իսահակի և Յակովբի Աստուածքը, ասաց ձայնը: Եւ Մովսէս,
չի երաստապատկեամբ եւ յարգութեամբ ծած-
կեց իր երեսը: Աստուած շարունակեց. «Եւ անհետեւ եւն ժողով
վորդեանա թշուառութիւնն Եղիպտոսի մէջ լքում եւն նորա յա-
ղաղակը, և հաջաւ ինձ նորա սղօթքը: Եւ կամենում եմ ան-
գատել նրանց Եղիպտոսեցոյ ձեռքից, և մոցնել զեղեցիկ, ըն-
դարձակ երկիրը: Եւ ըստում է մեզը և կաթիւ պէտք Բանու-
նացեց երկիրը: Եւ զոհում եմ քեզ Փարաճոնի մօտ, որ հա-
նես իմ ժողովուրդս Եղիպտոսից»: Մովսէս խոնարհութեամբ ա-
սաց, Տէր Աստուած, եւ ո՞վ եմ, որ համարձակիմ թագաւորի
առաջը դուրս գալ և Իսրայէլացիներուն հանել Եղիպտոսից:
Եւ Իսրայէլացիներն եւ չեն լսիլ ինձ և չեն համարձակ: Եւ ինձ
Աստուած յայտնեցաւ: Աստուած ասաց. «Այդ ի՞նչ է քեզ
ռումբ», — «Գաւազան», պատասխանեց Մովսէսը: «Գցիր զդուռ
գետինն վերայ», զցեց գաւազանը գետինն վերայ և գաւազանը
դարձաւ օձ: Մովսէս վախեցաւ և կամենում էր փախել. բայց
Աստուած ասաց նրան. «ձգիր ձեռքդ և վեր առ օձին»: Մովսէս
ձգեց ձեռքը, վեր առաւ օձին և նա կրկին դարձաւ գաւազան:
Աստուած կրկին ասաց նրան. «Գիր ձեռքդ ծոցդ: Մովսէս դրաւ
իր ձեռքը ծոցը, որ երբ հանեց անասաւ, որ ձեռքը ծածկում է
բորով, բայց երբ երկրորդ անգամ ստրաւ փրան ծոցը, Աստու-
ծայ հրամանով հանեց բոլորովն առաջը: Եւ յայտնեց թռչելը,
ասաց Աստուած, կ'հաւատացնեն Իսրայէլացիներին, որ նոցա

հայրերի Աստուածը յայտնեց է քեզ: Եւ Աստուած, ասաց
Մովսէս. «Եւ ծանորակեալ եմ զժողովութեամբ եւն պատան-
նում բառերը: Աստուած ասաց, ո՞վ տուեց մարգուն քերանց
Ո՞վ է մարդուս կցը կամ օխանի շինում, ո՞վ արկեօք լեւ գնա-
ւս կ'լինիմ քո բերանդ: Եւ կ'ստորոգնեմ, ինչ որ պէտք է խոսեալ
Մովսէսը, որ զեւ էր իրան ընդունի Տէր: Հաւանում պէտք
գործին, ասաց. «Տէր Աստուած, խնդում եմ Բեկդ Եղիպտոսի
ուրիշին: Աստուած ասաց նրան. «Քո Եղացրդ Ահարոնը, Գնդ-
տալիսիսն է, նա կ'հանդիպի քեզ ուրախութեամբ: Եւ քո
դուս իմ պաղքատներս ինքս բերանը, նա քո օտար կ'խօսի ժո-
ղովրդի հետ: Մովսէս հարստակեցաւ: Եւ գնաց Բեկդորի մօտ
և խնդրեց, որ երան թողնէ Եղիպտոսի կաթալու: Եւ Բեկդը ասաց
«Գնա խաղաղութեամբ»: Մովսէս նաացրեց իշխի վերայ իր
կնոջ, երկու որդոյր, առաւ իր գաւազանն և ձանապարհը ինքեւ:
Աստուած ասաց Ահարոնի, «Գնա անապատը քո Եղօթի»: Մով-
սէսի առաջ: Ահարոն շուտ գնաց և գրկելով համբուրեց նրան
սրտանց ուրախացած: Մովսէս պատկեց նրան. ինչու համար
Աստուած իրեն զոհեց և երկուօր միասին գնացին Իսրայէլա-
ցիներին մօտ: Ահարոն յայտնեց Աստուծոյ հրամանն և Մով-
սէս արաւ հրաշքներն, որոնք Աստուած նրան ցոյց տուեց: Եւ
լոր ազգը հաւատաց և երկիւղածութեամբ երկրպագեց Աստուծոյ:

ԳԼՈՒԽ 19:
Եղիպտոսի տաւր պատիժները:
Այն ժամանակը գրեթէ բոլոր աշխարհը լինում էր Եղիպ-
տոսի թեան, և ամեն կերպի լինում էր Եղիպտոսի թեան մէջ: Ա-
գիպտոսը այն անտիպաշտութեան օրերն էր: Եղիպ-
տացիները ոչ միայն և լինային լեւապտոսներին էին երկրպագու-
թիւն տալիս, այլ և կենդանիներին էլ անգամ նորա պաշտում:

էին կուռքեր, և կարծում էին, թէ սորա լուսն են կրանց աշ-
ղօթքները և կարող են օգնել իրանց: Աստուծո՛ւ հաճոյ թուե-
ցաւ իրան յայտնել հրաշալի զիպուածներում մարդոյր, որ առ-
քա ճանաչեն վերջագէտ ճշմարիտ մի Աստուծոն, որ է երկնքի
և երկրի Արարիչը: Եզիպտացիները ինձ կ'ճանաչեն Աստուած
ամենազօրօ, ասաց նա Մովսէսին: Կ'ձգեմ իմ ձեռն և կ'հանեմ
նրանցից Իսրայէլացիներուն:

Երկու ծերունիները՝ Մովսէս ու Թաուն ասրեկան և Ահարոն
ու Թաուն երեք տարեկան, յայտնեցան Փարաւոնի առջ: Նո-
քա յայտնեցին նրան Աստուծոյ կամքը: Աստուած ասաց, կըրկ-
նեցին նոքոյ, թող իմ ժողովոյիս: Փարաւոնը, հպարտու-
թեամբ փրկած, պատասխանեց. Ո՞վ է այն Աստուածը. որին
կամեամ էք, որ ես հպատակեմ: Ես չեմ ճանաչում ձեր Աս-
տուծոն և ձեր անկին էլ չեմ թողնել:

Մովսէս, կամենալով համոզել Փարաւոնին իր նշանակու-
թեան ճշմարտութիւնում, դեց նորա առջ իր գաւազանն,
որ օձ դարձաւ. նա ցոյց տուեց իր բոլոր ձեռքը, որ կրկին
բժշկեց. եզիպտացի քուրմերն էլ արին մի և նոյնը. միայն
Մովսէսի օձը կերաւ եզիպտացիների օձերուն: Փարաւոնը հա-
մոզվեցաւ այս հրաշքներով և շարունակեց չարարել Իսրայէ-
լացիներուն առաջխաղաց աւելի:

Մովսէսը Փարաւոնի առջև խփեց գաւազանով նեղոս գետի
ջրին, և ջրերը ոչ միայն նեղոս գետում, այլ և եզիպտոսի
ամեն ջրհորներում և լճերում, դարձան արկւն: Եւ որ չէր
կարողանում խմել և բոլոր ձկները սատակեցան: Բայց Փարա-
ւոնի սկիտը չկարկեցաւ:

Մովսէս ձգեց իր գաւազանը եզիպտոսի գետի, աղբիւրների
և լճերի վերայ և այս ջրերից դուրս եկան անթիւ բազմա-
թեամբ գորտեր, որոնք ծածկեցին բոլոր երկիրը. թագաւորի
պալատը, ամեն տները, անկողիները, շտեմարանները, ամեն

բան լիք էր գորտերով: Փարաւոնը խոտացաւ թռիկել Իսրա-
յէլացիներուն. բայց հազեւ գորտերը Մովսէսի նշանով ջնջվե-
ցան թէ ոչ, Փարաւոնի սիրտը կրկին խոտացաւ:

Մովսէս խփեց գաւազանով գետին և բոլոր աւազը ու փո-
շին դարձան մուկ (մոծակ) բացի Գետի երկրից. ուր բնակում
էին Իսրայէլացիները. բոլոր եզիպտոսի մէջ մուկը չարչարում
էր մարդոց և այլ կենդանիներուն. բայց հպարտ Փարաւոնը
չէր փափկում, եզիպտացեաց քուրմերն էլ աշխատում էին մի
և նոյնն անել. բայց չկարողացան և ստիպվեցան ասել Փարա-
ւոնին, այդ Աստուծոյ ձեռն է:

Յետոյ շանաճանձը լքցրեց արքունի պալատն և Փարաւոնի
ծառաների տները, դաշտերն և ամեն բան, ինչ որ կար դաշ-
տերումը: Այն ժամանակ Փարաւոն խոտացաւ Աստուծոյ ժո-
ղովրդին թռիկել. բայց երբ եզիպտոսը ազատվեցաւ այս պա-
ժից էլ, թաղաւորն էլ չկատարեց իր խոստումն:

Սարսափելի մահ երեւցաւ կենդանիների մէջ բոլոր եզիպ-
տոսում. բացի Գետի երկրից: Ուղտերն, էշերն, եղներն, ոչ
խարներն, ամենը մեռնում էին. բայց Փարաւոնը մնում էր էլի
անհամոզելի:

Մովսէս վեր առաւ ձեռին մոխիր և ցանեց այն օդում Փա-
րաւոնի առջև: Կեղը և խաղաւարտը ծածկեցին բոլոր եզիպ-
տացիներուն և բոլոր նոցա մնացած կենդանիներուն. բայց
Փարաւոնն այս էլ բանի տեղ չգրու:

Մովսէս բարձրացրեց իր գաւազանն դէպի երկինք և ահա
վերկացաւ սաստիկ մրրիկ, ինչպիսի երբեք չէր եղած եզիպտո-
սում. գոռում էր սաստիկ գոռոցքը. անընդհատ փայլում էր
փայլակն, որ լուսաւորում էր թանձր ամպերով ծածկած եր-
կինքը. եկաւ այնպիսի սաստիկ կարկուտ, որ դաշտերի բոլոր
բոյսերն և ծառերը ջարդվեցան և շատ մարդիկ, որոնք տնից
դուրս էին, կոտորվեցան: Փարաւոնը աղաղակեց. Էս մեղանէցի-

արդար է Աստուածը, որ պատժում է ինձ և իմ ազգիս, աղօթք արէք, որ այս սարսափելի մերկիւր վերջանայ. ես կ'թողնեմ Իսրայէլացիներուն: Բայց հազիւ երկինքը պարզվեցաւ թէ ոչ, Փարաւոնի սիրտը կրկին խտացաւ:

Մովսէս էլ միանգամ ձգեց իր գաւազանն եգիպտոսի վերան և երևեցաւ անթիւ բազմութեամբ մարտի օդումն և ծածկեց բոլոր երկիրը այնպէս, որ ոչինչ չէր երևում: Գաշտերում և ծառերի վերայ ոչ մի կանանչ տերև չմնաց. այն արտերը, կանաչներն և բոյսերը, որոնք կարկուտից ազատվել էին, բոլորովին ջնջվեցան մարտից: Փարաւոն խնդրեց ողորմութիւն, խոստացաւ կատարելու ամեն բան, ինչ որ Մովսէսը պահանջում էր, բայց իր խօսքը չպահեց:

Այնպիսի խաւար պատեց բոլոր եգիպտոսը, որ երեք օր շարունակ ոչինչ չէր կարելի տեսնել: Միայն Գետի երկրում ցերեկով փայլում էր արեգակն և գիշերը լուսաւորում էր լուսինն և փայլում էին աստղերը: Փարաւոն սատիկ բարկացած ասաց Մովսէսին. «հեռացիր աչքիցս, եթէ ես քեզ մեկ տեղ տեսնեմ, կ'հրամայեմ քեզ սպանել»:

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

Եգիպտոսից դուրս գալը:

Մովսէս, Աստուծոյ հրամանովը, վերջին անգամ գնաց Փարաւոնի առաջ և յայտնեց նրան յետագայ խօսքերն. «Աստուած ասաց, երբ կէս գիշեր կ'լինի, ամեն անդրանիկները բոլոր եգիպտոսի մէջ կ'մեռնին, թաղաւորի որդիից սկսած մինչև վերջին տղանի որդին. նոյնպէս էլ անասունների անդրանիկները: Եգիպտոսի բոլոր երկրում կ'լինի ողբ, որպիսի երբէք չէ եղած. բայց Իսրայէլացւոց մէջ ամեն բան յաջողակ կ'լինի: Այս վերջին հրաշքը կ'ցոյց տայ ձեզ, թէ որպիսի զանազանութիւն է

գնում Աստուած եգիպտացւոց ազգի և Իսրայէլացւոց ազգի մէջ: Սրանից յետ շարունակեց Մովսէս ասելով «բոլոր քո ծառաներդ, բոլոր հպատակներդ կ'գան ինձ մօտ և ոտերս ընկնելով կասեն. «գնա այստեղից դու և քո ազգդ և ես դուրս կ'երթամ»: Փարաւոնը սարսափեցաւ: Գիշերը մօտենում էր: Աստուած Մովսէսի ձեռքով Իսրայէլացիներին յետագայ հրամանը տուեց. ամեն ընտանեաց գլուխը Իսրայէլացիներից պէտք է մորթէր մի ոչխար մի տարեկան, անարատ, այսինքն ասանց բծի և վնասի և խորովէր կրակի վերայ ամբողջ, ոսկրները չըկոտրատէին: Ամեն տանտիկին, պէտք է պատրաստէր խմոր, որ եփէ բաղարջ. այս վերջին ընթրիքն եգիպտոսի մէջ պէտք է լինէր պօրացուցիչ կերակուր ճանապարհի համար և միևնոյն ժամանակ յիշատակ Աստուծոյ հովանաւորութեանը: Որ ընտանիքը փոքրաթիւ էր, պէտք է հրաւիրէր զրացիին, որովհետև ընթրիքից չլինէ չպէտք է մնար: Իսրայէլացիներին հրամայած էր ուտել այս ընթրիքը կանգնած, ճանապարհի շորերով և գաւազանը ձեռներին: Եւ ոչխարի արիւնովը սրսկած էին ամեն Իսրայէլացիների դռները: Մահուան հրեշտակը, որ կոտորեց այս գիշեր բոլոր եգիպտացի անդրանիկներուն. անց էր կենում եբրայեցւոց աների մօտով. որոնք զատկի գառնի արիւնով նշանակած էին:

Ելէս գիշերը եկաւ. ամեն Իսրայէլացւոց աներում կատարում էին զատիկն, այսինքն ուտում էին պասեքի գառը: Այս ժամանակ կատարվում էր եգիպտացւոց տուած վերջին պատիժը Աստուծոյ: Ամեն անդրանիկ ընտանիքի մէջ մեռաւ, թագաւորի դահի ժառանգից սկսած մինչև վերջին տշխաւաւորին: Նմանապէս սատակեցան անասունների անդրանիկներն էլ: Փարաւոնը, նորա ծառաներն և բոլոր ազգը պատած էր սարսափանքով: Ողորմելի աղաղակ, լաց և ողբ լսելի եղան յանկարծ բոլոր եգիպտոսի մէջ: Ոչ մի տուն չէր խնայած. ամեն տուն

մէջ մեռել կար: Փարաւոն գիշերով հրամայեց կանչել Մովսէսին և Ահարոնին և ասաց նրանց. «շուտով հեռացէ՛ք իմ երկրիցս, դուք և բոլոր Իսրայէլացիներդ: Առէ՛ք ձեր հետ բոլոր ձեր անասուններուն էլ և ձեր դուրս գալից ատաջ օրհնեցէ՛ք ինձ: Եգիպտացիները ստիպում էին Իսրայէլացիներուն, որ շուտով հեռանան: «Ծառացէ՛ք, ասում էին նոքա, թէ չէ, մենք ամենքս կ'կոտորվինք»: Իսրայէլացի կանայք ստիպվեցան եփել հացը չիտորված և շատերը մինչև չեփած էլ առան հետերը: Միայն չմոռացան հետերը առնելու Յովսէփի ոսկրները:

Եգիպտացոց ծառայութիւնից ազատվելու յիշատակին համար Իսրայէլացիները մինչև այժմ տօնում են պասէքը. այսինքն ուտում են գիշերով պասէքի գառն և բոլոր շաբաթը բազարջ: Այս կատարում են նոքա դարունքի առաջին ամսի կէսին, որովհետև այս ժամանակ դուրս եկան նոքա Եգիպտոսից. բայց Երրայեցւոյ պասէքը այժմ ոչինչ նշանակութիւն չունի. նա օրինակ էր ազազային և նորա տեղ բռնեց այժմ իսկ Ճըշմարիտ քրիստոնէական պասէքը: Պասէքի գառն, որի արվւնը ազատեց Երրայեցիներուն մահուան հրեշտակի կոտորածից, օրինակ էր Ամենամաքուր Գոռին՝ Յիսուսին Քրիստոսին, որի արիւնով հաւատացողներն ազատվում են յաւիտեական մահից:

Յակովբը մօտ Եգիպտոս եօթանասուն հինգ հոգւով: Չորս հարիւր երեսուն տարի մնաց նորա ազգը Եգիպտոսում: Եւ երբ Մովսէս հանեց Իսրայէլացիներուն, նոքա վեց հարիւր հազար հոգիք էին, Համարելով կանանց և երեխաներուն:

ԴԼՈՒԽ ԼԸ:

Աարմիր ծովն անցնելը:

Այսպէս ազատեց Աստուած Իսրայէլացիներուն ծանր ծա-

ռայութիւնից: Աստուած ինքն ցոյց էր տալիս նրանց ճանապարհը. հրաշալի ամպն առաջնորդում էր Աստուծոյ ժողովրդեան. ցերեկով ամպն էր խաւարին, որ պաշտպանում էր նրանց արեգական ճառագայթներից և գիշերով երևում էր նա հրեղէն և լուսաւորում էր նոցա ճանապարհը: Երբ Խալայէլացիները, ամպին հետևելով, հասան Կարմիր ծովի ափը, բանակ դրեցին մի հովտի մէջ:

Բայց այս միջոցին Փարաւոնի և նորա ազգի միտքը փոխվեցաւ: «Այս ի՞նչ արինք մենք» ասում էին նոքա, «ինչո՞ւ թողնէք այնքան բազմութիւնը մեր ծառայութիւնից»: Փարաւոնն ասաց. նրանց պատում է անապատը, նոքա չեն դանիլ ճանապարհ. համենք ետևներից»: Նա շուտ հրամայեց պատրաստել վեց հարիւր լաւ պատերազմական կառքեր և բոլոր իր զօլքով, բոլոր հեծեալներով և զօրավարներով Իսրայէլացիների ետևից ընկաւ և հասաւ նրանց Կարմիր ծովի ափի մօտ:

Գիշերը մօտենում էր: Իսրայէլացիները պատած էին ամեն կողմից. առաջներին ծովն էր և ետևներին Փարաւոնի անթիւ գօրքը: Ահր պաշարեց նրանց: Մէկ քանիսը աղօթք էին անում, խնդրելով Աստուծակ օգնութիւն. իսկ միւսերը պարսաւում էին Մովսէսին ասելով. «մի՞թէ, փոքր էր գերեզմանի տեղ մեզ համար Եգիպտոսում: Ինչո՞ւ բերիր մեզ այս տեղ, որ ամենքս անապատում կորչում ենք: Աւելի լաւ էր մեզ համար, որ ծառայէինք Եգիպտացիներին քան թէ այս տեղ մեռնեինք». այսպէս անհանգիստ լինում է մարդու սիրտը, եթէ նորա յոյսն Աստուծոյ վրայ հաստատ չէ:

Ոչինչ բանից մի՛ վախենաք, ասում էր Մովսէս. «դուք կ'ըտեսնէք, ինչպիսի հրաշք կ'որո՞ծէ Աստուած ձեր ազատութեան համար: Շուտով այս Եգիպտացիները, որոնք այնպէս հպարտ կանգնած են ձեր առաջին, յաւիտեան կ'կորչեն ձեր աչքից»:

Այսպէս հանդարտ և հանգիստ լինում է այն մարդու սիրտն, որ գնում է իր բոլոր յոյսն Աստուծոյ վերայ:

Այն ժամանակ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Թող վեր կենան Իսրայէլացիներն և շարունակեն իրանց ճանապարհը. իսկ դու առ գաւազանդ և ձգիր ձեռք ծովն վերայ. Զուրը երկու կ'բաժանվի և Իսրայէլացիները կ'անցանեն ցամաքով: Նզխատացիները կ'իմանան, որ ես եմ Տէր Աստուածը: Ես ցոյց կ'տամ իմ զօրութիւնս Փարաւոնի, նորա կառքերի և հեծեալների վերայ»: Ամպը բարձրացաւ և կանգնեցաւ Նզխատացիների և Իսրայէլացիների մէջ: Իսրայէլացւոց կողմում նա փայլում էր կրակի պէս և ցրում էր գիշերային խաւարն. իսկ Նզխատացիների կողմում էր խաւարային: Այսպէս գիշերով երկու բանակները մէկ մէկու չկարողացան հանդիպել:

Մովսէս ձգեց իր գաւազանը Կարմիր ծովն վերայ և Զուրը բաժանվեցաւ երկու մասն: Սաստիկ հողմը ցամաքացրեց ծովն յատակը և բոլոր գիշեր Իսրայէլացիները անց էին կենում ծովն ցամաքած յատակի վրայով. Նոքա գնում էին և երկու կողմում կանգնած էին պատերի պէս բարձրացած ջրերը: Երբ լուսացաւ, Փարաւոնը, տեսնելով որ Իսրայէլացիները անց են կենում ծովն միջով ինչպէս ցամաքի վրայ, յանկարծ ընկաւ նոցա ետեւից և իւր կառքերովն, այրուձիով և բոլոր զօրքով մտաւ մէջ տեղը: Այն ժամանակ վեր կացաւ մրրիկ սաստիկ, եկան ամպերը, գոռաց գոռոցքը, փայլեցան փայլակները. «յետ դառնանք, յետ, աղաղակեցին սարսափած Նզխատացիները. Աստուած ինքը պաշտպանում է Իսրայէլացիներուն, փախչենք նորա բարկութիւնից». բայց Աստուած հրամայեց Մովսէսին, որ բոլոր Իսրայէլացիներով անց էր կացել միւս ափը, դարձնել իր դռնազան Նզխատացիների դէմ: Մովսէսը ձգեց իր ձեռքը և ծովը սարսափելի ձայնով թափվեցաւ Նզխատացիների վերայ,

ծածկեց կառքերն, այրուձին և բոլոր զօրքերուն, ոչ մի Նզխատացի կենդանի չմնաց:

Այն ժամանակ Մովսէս բոլոր Իսրայէլացիների հետ միասին երգեցին Աստուծոյ շնորհակալութեան երգ, ասելով. «օրհնենք Տիրոջը, որովհետեւ փառաւորված է նա: Օգնական և պաշտպան է նա ինձ, նա եղաւ իմ փրկութիւնս, նա է իմ Աստուածս և փառաւորում եմ նրան. իմ հօրս Աստուածն է նա և բարձրացնում եմ նրան. և այլն: Մովսէսի քոյրը Մարիամ ուրիշ Նզխատացի կանանց հետ միասին առանձին պար կազմելով, կրկնում էր միւսնոյն խօսքերը:

ԳԼՈՒԽ ԼԹ.

Հաց երկնքից և Զուր քարից:

Երբ Իսրայէլացիները անցան Կարմիր ծովը բանակ դեցեցին ընդարձակ, անպտղաբեր և անբնակ անապատում: Մի տեղ էր երևում ոչ ցանք և ոչ խրճիթ: Իսրայէլացիները մանաւանդ զգում էին ջրի պակասութիւն: Մի անգամ դուռն նոքա Զուր միայն դառն էր այն: Աստուած հրամայեց Մովսէսին գնել նորա մէջ մի կտոր փայտ և Զուրը բոլորովին լաւացաւ և խմելու Զուր դարձաւ: Նզխատացիք դուրս գալից երեք օր յետ Իսրայէլացիների հացը պակասեցաւ և չգիտէին, որտեղից առնեն հաց:

Այն այն հրաշքներից յետ, որոնք Աստուած նոցա ազատութեան համար գործեց, կարելի էր արդեօք, որ Իսրայէլացիները երկմտէին Աստուծոյ ողորմութեան մասին: Բայց նոքա, բոլորովին իրենց յոյսը Աստուծու վերայ գնելու տեղ, տրանջում էին և ասում էին Մովսէսին և Ահարոնին. «ինչու չմնացինք մենք Նզխատոսում: Մեզ համար այնտեղ լաւ էր, մենք հաց շատ ունէինք և մեր առաջը դրած էին մնով լեք կառ-

սաները: Դուք բերիք մեզ անապատը, որ բոլոր ազգը կոտորվե
սովեց: Չնայելով, որ այս խօսքերը շատ անմիտ և անհնար-
հավալ էին, էլի Աստուած մեղքացաւ այն անգամ էլ այն փոքրը-
ոգի ազգին: Նա ասաց Մովսէսին. «Նա կ'ըզկեմ ձեզ հաց եր-
կնքից, թող ժողովուրդը ամեն առաւօտ դուրս գայ վրաններից
և հաւաքէ հաց, ինչքան իրեն հարկաւոր է: Թող նոքա տես-
նեն, որ ես եմ ձեր Տէր Աստուածը»: Մովսէս և Ահարոն յան-
դիմանում էին ժողովուրդին ասելով, «Մենք ի՞նչ ենք. դուք արը-
արնջում էք ոչ թէ մեր վերայ, այլ Իրեն Աստուծոյ վերայ»:

Առաւօտը վաղ, երբ ցօղը իջաւ, բոլոր անապատը, կարծես
թէ, ծածկած էր ձիւնով, սոքա էին մանր սպիտակ հատիկ-
ներ, նման դինձի և ունէին մեղրով խառնած ալւրի համ:
«Այս ի՞նչ է, աղաղակեցին Իսրայէլացիները»: Այս այն հացն է,
որ ձեզ ղրկում է Աստուած». պատասխանեց Մովսէս: «Հա-
ւաքեցէք, ինչքան ամեն մէկիդ բաւական է մի օրուայ համար»: Այս
կերակուրը կոչվում էր Մանանայ: Իսրայէլացիները հաւա-
քում էին նրան ամեն առաւօտ և կերակրվում էին նրանով:

Մանանան մի օրից աւելի չէր պահվում, միայն այն մա-
նանան, որ շաբաթ օրվան համար քաղում էին զիմանում էր
երկու օր: Նաբաթ օրը չէր իջնում և այս պատճառով Իսրա-
յէլացիները շաբաթի առաջիկայ օրը պատրաստում էին երկու
օրվան համար:

Իսրայէլացիներն առաջ գնալով հասան ուրիշ անապատ
տեղ, ուր բոլորովին ջուր չկար: Մարաւը նրանց նեղացնում էր
և նոքա աղօթքով դէպի Աստուած դառնալու տեղ սկսան էլի
տրանջել Մովսէսի վերայ. «Տուր մեզ ջուր», կանչում էին նոքա,
«մենք, որդիքս, և ամեն մեր անասունները մեռնում ենք ծա-
րաւից. ինչու հանեցիր դու մեզ նգիպտոսից»:

«Իսկ էլի մեղանջում էք Աստուծոյ դէմ, ասում էր նրանց
Մովսէս: Բայց ծարաւից նեղացած ժողովուրդը չէր լսում նորա

խօսքերն և շարունակում էր գոռալ և ապստամբիլ: Աստուծոյ
երկայնաբութիւնը դեռ չկտրվեցաւ, նա մեղքացաւ նեղացած
ժողովուրդին և ասաց Մովսէսին, «Ո՞ր գաւազանդ և գնա, կանգ-
նիր Իսրայէլացիների առջև. Դու կ'տեսնես վէմ, խփիր նրան
գաւազանովդ և ջուրը կ'բղխէ քարից, նա կ'ջրէ բոլոր ժողո-
վըրդեան»:

Մովսէս մօտեցաւ վէմին, և բոլոր ժողոված ազգի առաջին
խիեց Իր գաւազանով քարին—և ահա՛ առատ քաղցր աղբիւր
ջրի սկսաւ բղխել քարից:

Արանից խմեցին բոլոր Իսրայէլացիներն և նոցա անտուն-
ները: Ամենքն ուրախացան և փառաւորում էին այսպիսի
հրաշքը:

ԳԼՈՒԽ Խ.

Տասն պատուիրանները:

«Իսրայէլացիները հասան Սինա լեռան մօտ: Մովսէս ելաւ
սարի գլուխն և Աստուած ասաց նրան. «Ասա Իսրայէլացինե-
րին, դուք տեսաք ինչպէս ես ջնջեցի նգիպտացիներուն և ձեզ
կարծես արծուի թւերի վերայ հանեցի նգիպտոսից: Այժմ
եթէ կ'լսէք իմ ձայնիս, և կ'պահէք իմ ուխտս, Դուք կ'լինիք
իմ ընտրեալ ազգս. բոլոր աշխարհը Իմն է. բայց թէ դուք
կ'լսէք իմ խօսքերս և կ'պահէք իմ ուխտս, դուք կ'լինիք իմ
սուրբ Թաղաւորութիւնս, Իմ քահանայութիւնս, ընտրեալ և
սուրբ ժողովուրդս: Ասա իմ խօսքերս Իսրայէլացիներին»: Մով-
սէս կրկնեց ժողովուրդի առաջին Աստուծոյ խօսքերն և բոլոր Իս-
րայէլացիները միաձայն աղաղակեցին, «մենք պատրաստ ենք կա-
տարելու Աստուծոյ ամեն հրամանները»:

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Գնա ժողովուրդին մօտ, որբի-
ւորներն, թող լուսնան իրենց շորերն և երրօրդ օրը պատ-

լատա լինին: Երբ փողի ձայնը կ'լսվի, թող մօտենան սարին: Ամենքը սրբվեցան, հագան լուացած շորերն և պատրաստվեցան մեծ և սուրբ հանդեսին համար:

Երբորդ օրը, երբ լուսացաւ, Իսրայէլացիները տեսան փայլատուններ և լսեցին գոռոցքի ձայն. թանձր ամպերը ծածկեցին Սինայի սարը, լսվեցաւ փողի ձայնը. Ժողովուրդին պաշարեց երկիւղ և ահ: Մովսէս ժողովուրդին բանակից հանեց Աստուծոյ առաջ: Նոքա մօտեցան սարի ստորոտին. բոլոր սարը ծխում էր, վառվում էր և շարժում: Փողի ձայնը առաւել և առաւել զօրանում էր:

Յետոյ ամեն բան հանդարտեցաւ. Աստուծոյ ձայնը յայտնի լուծ էր բոլոր ժողովուրդը:

«Ես եմ քո Տէր Աստուածդ. մի՛ ունենար քեզ ուրիշ աստուածներ բաց ինձանից»:

«Մի՛ շնիր քեզ կուռքեր, և ոչ մի նմանութիւն, ոչ երկրնքում և ոչ երկրիս վերայ, ոչ ջրերում և ոչ գետնի տակում: Մի՛ երկրպագիր և մի՛ լսիր նրանց»:

«Սնտի բաների համար մի՛ յիշեր Աստուծոյ անունը»:

«Միտդ պահիր շաբաթ օրը, որ սուրբ պահես նրան. վեց օր գործիր և ամեն քո բաներդ արա՛, եօթներորդ օրը՝ շաբաթը՝ նստիւի՛ր քո Աստծուդ»:

«Պատուիր հօրդ և մօրդ և քեզ բարի կ'լինի ու երկարակեաց կ'լինիս երկրիս վերայ»:

«Մի՛ սպաներ»:

«Մի՛ ջնար»:

«Մի՛ գողանար»:

«Քո ընկերիդ վերայ սուտ վկայութիւն մի՛ տար»:

«Քո ընկերիդ կնոջ մի՛ ցանկանար. մի՛ ցանկանար նորա արտին, ոչ նորա ծառային, ոչ աղախնին, ոչ եղին, ոչ էջին և ոչ անասուններին և բանին, ուր ինչ նրան պատկանում է»:

Բոլոր ժողովուրդը լսում էր Աստուծոյ և փողի ձայնը, բոլոր ազգը տեսնում էր բոցն և սարը, որ ծխում էր: Նա կանգնած դողում էր և սարտում: «Մի՛ վախենաք», ասաց Մովսէս, «Աստուած ձեզ դէպի բարին է առաջնորդում, հպատակեցէ՛ք նրան և փախէ՛ք մեղքից»:

Ազգը միաձայն խոստացաւ կատարել պատուիրանները: Այս անցքի յիշատակի համար Իսրայէլացիները մինչև այժմ աօնում են Պէնտէկոստէն, որովհետեւ այս պատահեցաւ. Պատէքից յիսուն օր յետոյ:

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Ոսկի որթը:

Սրանից յետ Մովսէս դնաց Սինայի գլուխն, ուր Աստուած տուեց շատ ուրիշ օրէնքներ էլ Իսրայէլացիներին և Իր տան պատուիրանները երկու քարէ տախտակների վերայ գծագրած: Մովսէս մնաց Սինայի գլխին Աստուծոյ հետ խօսելով քառասուն օր և քառասուն գիշեր:

Ժողովուրդը նորա բացակայութեան ժամանակ վճռեց քանդել իր ուխտն Աստուծոյ հետ: Իսրայէլացիներն ուզում էին, եգիպտացւոց օրինակով, ունենալ կուռքեր: «Մենք ուզում ենք գնալ առաջ, ասում էին նոքա Ահարոնին. շնիր մեզ համար աստուածներ, որոնք մեզ առաջնորդեն. մենք կ'տանենք նրանց մեր ամբոխի առջև. մենք չգիտենք, ի՞նչ եղաւ Մովսէսի հետ: որ մեզ եգիպտոսից հանեց»:

Ահարոնը վախեցաւ ժողովուրդին ընդդէմ խօսելու և ասաց. «Երեւէ ինձ ձեր կանանց և աղջիկների ոսկի զինդերն և մատանիները»:

Իսրայէլացիները շուտ հաւաքեցին իրենց կանանց և աղջիկների օրերն և մատանիներն և բերին Ահարոնին մօտ, որ բերած ոսկիից ձուլեց որթ (հորթ): Երբ սրան տեսաւ, բոլոր ազգը աղաղակեց. «ահա այն Աստուածը, որ մեզ հանեց եգիպտոսից»:

Նոքա ստիպեցին Ա-

հարոնին կանգնել սեղան և զոհել ոսկի որթին. ուրախանում էին և պար էին գալիս նորա չորս կողմում:

Մովսէս էր իմանում, ինչ որ Մինայի ստորոտումն լինում էր. բայց Աստուած ասաց նրան, «իջի՛ր սարից, ժողովուրդը, որին դու հանեցիր Եգիպտոսից, մեղանչեց, նա շուտ դարձաւ իմ ցոյց առած ծանոթարհից: Ես կ'ջնջեմ նրան և դու կ'լի- նիս նախահայր ուրիշ մեծ ազգի»: Բայց Մովսէս ընկաւ Աստու- ծոյ առաջ և խնդրեց նրան, որ խնայէ իր ժողովուրդին: Աս- տուած լսեց Մովսէսի աղօթքն և խնայեց Իսրայէլացիներուն:

Մովսէս իջնում էր սարից, ձեռին օրինաց տախտակները բռնած. բայց երբ մօտեցաւ բանակին, տեսաւ ոսկի որթին և ազգին, որ երկրպագութիւն էր տալիս նրան. բարկութիւնից գցեց տախտակներն և կոտրակց: Յետոյ հրամայեց որթին այ- րել, փոշի չինեց նրան ու ջրի մէջ խառնելով, հրամայեց Իս- րայէլացիներին խմել: «Եւ՛նչ արին քեզ այս մարդիկ, ասաց Մով- սէս Ահարոնին, որ դու նրանց այսպիսի մեղք անել տալիս: «Մի բարկանար», պատասխանեց Ահարոնը, «դու ինքդ էլ լաւ գիտես նոցա յանդգնութիւնը. նոքա, որոնք ցաւում էին որթի վերայ, սպանվեցան Աւտացիների սրով: Նաա հազարներ փչա- ցան: Այն ժամանակ Մովսէս ասաց, «դուք շատ մեղանչեցիք. Ես կ'բարձրանամ էլի սարի գլուխն, որ կակրացնեմ Աստուծոն, որ զայրացած է ձեր յանցանքի վերայ»: Նա ելաւ սարի գլու- խըն և գոչեց Աստծուն ասելով. «Եկ, Բո ազգդ մեղանչեց Բեզ, բայց Բո ողորմածութեամբդ ներիր նորա յանցանքը, կամ ջըն- ջիր իմ անուն կենաց գրքից»: «Կ'ջնջեմ կենաց գրքից նորա ա- նունը, որ մեղանչեց ինձ». ասաց Աստուած: «Կ'դայ օրը, երբ կ'իջնի Իմ պատիժս մարդոց վերայ իրանց մեղքերի համար: Մովսէսը այս անգամ էլ մնաց Մինա սարի վերայ քառասուն օր և քառասուն գիշեր խօսելով Աստուծոյ հետ երես ամ Երես: Աստուած տուեց նրան ուրիշ տախտակներ, վրան պատուիրան-

ները զծագրած և երբ Մովսէս իջաւ սարից, նորա երեսը այն- պէս փայլում էր, որ նա պէտք է ծածկէր իր երեսը քողով, որ ժողովուրդը կարողանար նայել նորա վերայ:

Աստուծոյ հրամանով Մովսէս շինեց տապանակ անփուտ փայտից, պատեց նրան ոսկի թերթով և դրաւ նորա մէջ պա- տուիրանների տախտակները: Առանձին, գոյն զգոյն շորերով և կաշիներով ծածկած վրան շինեց այս տապանակի համար: Սա դրած էր երկրորդ վարագոյրի ետեւ. իսկ առաջին, վարագոյրի ետեւ դրած էր սեղանը խնկով, ոսկի աշտանակն եօթն ճրագարաններով և էլ մի սեղան տասներկու հացերով: Դ- րեսաց: Այս տապանն, որի մէջ պահվում էին պատուիրան- ները, անուանվեցաւ Տապանակ Ուխտի և վրանը, որի մէջ զը- րած էր Տապանակը կոչվում էր Խորան վկայութեան: Նա պա- տած էր սրահով, ուր դրած էր զոհարանն և ուր ժողովուր- դը աղօթում էր: Խորանի առաջին մասը, որ բաժանած էր սրահից վարագոյրով, անուանվում էր Սրբութիւն. իսկ երկ- րորդը, որ բաժանած էր առաջինիցը ուրիշ վարագոյրով, ա- նուանվում էր Սրբութիւն սրբոց: Երբ ամենը պատրաստ էր, ամպը ծածկեց խորանն, որ Աստուծոյ փառքով լքցուեցաւ: Ահարոնը քահանայապետի շորերով, խորանի սրահում, դրեց զոհը զոհարանի վերայ: Այն ժամանակ ամպից, որ հովանի էր Խորանին, իջաւ զոհի վերայ կրակ: Ժողովուրդն այս հրաշ- քը տեսնելով, ուրախութիւնից երեսով ընկաւ գետնին, երկըր- պագեց ամենազօր Աստծուն և շնորհակալ եղաւ նրան:

ԳԼՈՒԽ ԽԲ.

Աստուծոյ նոր հրաշքներն անապատում:

Շուտով Իսրայէլացիների մէջ ծագեցան նոր ապստամբու- թիւններ: Նոքա ձանձրացան այն հացերից, որ ընկնում էր երկնիցից, նոքա կամենում էին ուրիշ կերակուր: Իրենց վրան-

մար *)։ Այն տեղ քաղաքները մեծ են, պատած ամուր պատե-
րով։ Այնտեղ բնակում են հսկայներ, որոնց առջև մենք այն-
պէս փոքր ենք, ինչպէս մարախ։—Նրբ այս լսեցին Իսրայէլա-
ցիները, սկսան լալ և դանգատել։ Նոցա լացը շարունակվեցաւ
բոլոր գիշերը։ Վերջապէս Իսրայէլացիները ապստամբեցան Մով-
սէսի և Ահարոնի դէմ։ Նոքա ասում էին, «ինչո՞ւ չմնացինք
Նզիպատում։ Աստուած արդեօք մեզ այս տեղ նորա համար
չեմբաւ, որ մեզ, մեր որդոց և մեր կանանց մասնէ թշնամի-
ներիս ձեռքը։ Աւելի լաւ է մեզ համար, որ դառնանք էլի և
գիպտոս։ Ընտրենք մեր մէջից զօրավար և դառնանք Նզիպատ։

Մովսէս և Ահարոն ընկան երեսի վերայ Ժողովուրդի առջև,
որ փափկացնեն նորա սիրտը։ Բայց մի վախենալք ոչնչաց, ա-
սում էր Մովսէս, «Աստուած կ'աշտապանէ ձեզ այս մարդոց
դէմ էլ, ինչպէս նա պաշտապանեց Նզիպատացիների դէմ։ Միթէ
մոռացաք ինչպէս նա առաջնորդեց ձեզ անապատում, ինչպէս
հօր պէս հոգաց ձեր վրայ։ Յետո՞ւ նաւեայն և Քաղէբը տրտո-
մութիւնից պատառեցին իրենց շորերը։ Մենք տեսանք բոլոր
երկիրն, ասում էին նոքա, «նա շատ գեղեցիկ է։ Աստուծոյ օգ-
նութեամբ մենք կ'մտնենք այն տեղ, Աստուած կ'բնակեցնէ մեզ
այն երկրում, ուր մեղր և կաթ են բոլորում։ Աստուծոյ մի ազրո-
տամբէք։ Այս երկրի ազգերից մի վախենալք մենք կ'ջն-
ջենք նրանց։ Աստուած կ'լինի մեզ նիզակակից»։ Բայց ի՞նչու
էին այս ամեն խօսքերը։ Ժողովուրդը կատաղած գոռում էր և
կամենում էր քարկործել Մովսէսին, Ահարոնին, Յետո՞ւ նաւե-
ային և Քաղէբին։

Այս միջոցին երեւեցաւ Աստուծոյ փառքը Ժողովուրդի առ-
ջև ամպի մէջ Խորանի վերայ։ Աստուած տեսց. Մովսէսին.
«մինչև երբ այս ժողովուրդը Ինձ կ'բարկացնէ. մինչև երբ նա

չի հաւատալ Իմ հրաշքներիս. եւ կ'կոտորեմ նրան և կ'ջնջեմ
երկրիս երեսից. իսկ քեզ կ'շնեմ նախահայր աւելի զօրեղ և
հզօր ազգիս։—Բայց Մովսէս, որին Իսրայէլացիները կամենում
էին քարկործել, ասաց. «Աստուած, մի՛ ջնջիր այս մարդոց։
Նրբ նոքա կ'ջնջվին երկրիս երեսից, Նզիպատացիները և ուրիշ
ազգերը կ'ասեն. Աստուած չկարողացաւ Իսրայէլացիներուն մտ-
ցնել խոստման երկիրը, նոքա կորան անապատում. ողորմած
եղի՛ր նրանց և ցոյց տուր Քո զօրութիւնդ։ Տէր Աստուած, Դու
երկայնամիտ ես և բազումօղորտ. Աղաչում եմ քեզ, որ Քո ո-
ղորմածութեամբդ ներս այս անգամ էլ Քո ազգիդ իր յան-
ցանքը»։

Աստուած ասաց. «ներում եմ քո խօսքովդ. Իսրայէլացիները
յանկարծակի այժմ չեն մեռնիլ, բայց նոցա ոսկրները կ'փռեն
անապատում. ոչ ոք նրանցից, որոնք տրտնջացին Իմ վերայ,
չի մտնիլ խոստման երկիրը։ Նրան կ'տեսնեն միայն Յետո՞ւ նա-
ւեան, և Քաղէբը, որոնք Ինձ հաւատարիմ մնացին։ Միայն
որդոց, որոնք ապստամբութեան մասնակից չէին, կ'մտնեմ
խոստման երկիր և նոքա կ'ափրեն նրան։ Բայց նոքա էլ կ'մնան
քառասուն տարի անապատում, մինչև որ փռեն նոցա հայ-
րերի ոսկրները։

Տաան հոգիք, որ Յետուի և Քաղէբի հետ միասին լրտեսե-
ցին Քանանու երկիրն և յարուցին Իսրայէլացւոյ մէջ խռովու-
թիւն, մեռան յանկարծակի, իսկ միւսերը, որ հասակով զուրս
եկան Նզիպատից մեռան անապատում կամաց կամաց։

Նզիպատից դուրս գալից յետ, քառասուններորդ տարին Նը-
րայէլցիները կրկին մօտեցան խոստացաց երկրի սահմաններին։
Այս տեղ նոքա էլի սկսան տրտնջալ Մովսէսի և Ահարոնի վե-
րայ ջրի պակասութեան պատճառով։ Նրբ առացան հրաման
Ահարոնի հրաշալի գաւազանով քարից ջուր հանելու, «Նրա-
յեցւոյ առաջնորդները ցոյց տուին այս անգամ իրենց հաւա-

*) (Թիւ. 9. 1. 19. 33.)

տի թուլութիւնը կամ երկբայութիւնը Աստուծոյ ողորմածութեան մասին անարժան ազգին վերայ: Վերջոք այս բարիք ջուր կ'հանեմ մենք ձեզ համար ասաց Մովսէսը երբայեցիններին և խփեց գաւաղանով քարին երկու անգամ: Հրաշքը դործվեցաւ. բայց Մովսէս և Ահարոն, խոստման երկիրը տեսնելու ուրախութիւնից զրկվեցան: Շուտ այս բանից յետոյ Ահարոնը վախճանեցաւ:

Երբայեցեոց նոր արանջանքի համար, Աստուած զրկեց նոցա վերայ թունաւոր օձեր, արանջողներից շատերը մեռան. երբ երբայեցիները զգջացին իրենց մեղքը, Աստուած հրամայեց Մովսէսի գնել դրօշակի վերայ պղնձի պատկերն օձին. և ով որ նայում էր այս պատկերի վերայ, աստիճան էր ատող թիւն օձի թոյնից: Նոյնպէս էլ այժմ մեզ համար խաչված Յիսուսի Քրիստոսի հաւատացողները ազատվում են մեղքից և աստանայի իշխանութիւնից:

ՔԼՈՒԽ ԽԻ.

Մովսէսի մահը:

Մովսէսը, Իսրայէլացիների խոստման երկիրը մտնելից առաջ արդէն, էր հարիւր քսան տարեկան ծերունի: Իր մահից առաջ նա ժողովեց բոլոր Իսրայէլացիներուն և հրամայեց, որ բերան անեն իր շարադրած մարգարէական երգն, որ սկսվում է յետագայ խօսքերով. «Նայեցէք երկինք, և կ'իշուեմ և թող լսէ երկիր իմ բերանիս պատգամները: Այս երգը, որ լսէ յորդորանքներով և պառնայիքներով, թողեց Մովսէս ապազայ սերունդների համար իբրեւ յիշատակ:

Երջին անգամ նա ասում էր ազգին իբրեւ հայր իր որդոյ. «Ես պէտք է մեռնիմ անտաքաւաւ. բայց գաւթ կ'անցնէք Յորդանանը և կ'մանէք զեղեցիկ երկիրն, որ Աստուած ձեզ

խոստացել է: Մնացէք հաւատարիմ Աստուծոյ: Վկայ կանկրով երկինքն և երկիրը, ես թողնում եմ ձեզ իմ օրհնութիւնս էլ, անէծքս էլ. օրհնութիւնս—եթէ, դուք կ'մնաք հաւատարիմ Աստուծոյ. անէծքս—եթէ կ'ապստամբիք Նրանից: Ժամանակով Աստուած ձեր մէջից, ձեր եղբայրների մէջից, կ'վերկացնէ ինձ նման ուրիշ մարդարէ, Նրան լսեցէք: Այս Մովսէսի նման Մարգարէն է մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս: Յետոյ Մովսէս զնայ ասորի գլուխն, որտեղից նա կարողանում էր նայել հեռուից այն երկրին վերայ, որ խոստացած էր Իսրայէլացիներին, այն երկրին վերայ, ուր բնակում էին Նորա սուրբ նախահայրերը Աբրահամ, Իսահակ և Յակովբ. նա տեսաւ նրան բոլոր իր պողաբեր պաշտելով, գեոեքով և բարձր լեռներիով: Այնտեղ նաբաւ լերան գլխին Մովսէսը իր իշխանութիւնը վախճանեցաւ Մովսէս: Տեղը, ուր հանգում էր Նորա մարմինը, մնաց անայտ:

ՔԼՈՒԽ ԽԵ.

Յեսու Նաւեայի խոստացած երկիր մտնելը:

Ով կ'մտնէ ուրեմն Իսրայէլացիներուն Աւետեաց երկիրը. Մովսէս չիմ, ազգը որբացաւ. բայց կենդանի տմենագոր Աստուածը, նա լքցրեց Իր Հոգւով Յեսու Նաւեային և հրամայեց նրան վերջացնել Մովսէսի սկսած դործը:

Իսրայէլացիները երեսուն օր սուգ արին Մովսէսի վերայ, յետոյ զուրա եկան բանակից և հրաշարի կերպով անցան Յորդանանը: Երբ քահանաները, որոնք տանում էին Ուխտի Տապանակը, մասն գետի մէջ տեղ, Յորդանանի ջուրը լրտնութեամբ և երբայեցիները առանց ոտերը թրջելու անցան Յորդանան և հասան վերջապէս այն նախապին, որի համար բառապէս տարի թափառում էին: Աւրախութեամբ բարեկցին այն երկիրը, ուր բնակում էին նոցա նախնիք, որոնց հետ Աս-

տուած ինքր խօսակցում էր և ուր հանգստանում էին նոցա ոսկրները: Այս պատահեցաւ պատէքից առաջ:

Այժմ գաղարեցաւ մանանան իջնելու երկնքից, երբ Իսրայէլացիները առաջին անգամ կերան երկրի պտուղներից տանելով պատէքը: Բայց Աւետեաց երկրի բնակիչները կռապաշտներ էին. զեղև և խիտ մարդիկ, որ իրենց հարազատ որդոց զոհ էին բերում կռքերին: Նոքա էին ուզում թողնել Աբրահամի գաւակներուն իրանց նախնեաց երկիրը մանելու. այս պատճառով ծագեցաւ երկարատև պատերազմ, միայն Աստուծոյ օգնութեամբ Իսրայէլացիները ամեն տեղ յաղթում էին:

Առաջին քաղաքը, որին տիրեցին Իսրայէլացիներն, էր Երիքով: Աս պատած էր տուր և բարձր պատերով, որոնց առաջիկ էին թվում: Բոլոր Իսրայէլացի ժողովուրդը մօտեցաւ քաղաքին. նոցա մէջ տեղումն գնում էին քահանաներ, տանելով Աւիսի ճապանակն և փողեր փչելով: Աստուծոյ հրամանով վեց օր այսպէս պատեցին ամեն կողմից Երիքովի պատերը փողեր հարկանելով: Եօթներորդ օրը նոյն կերպի առաւօտ վաղ եօթն անգամ պատեցին Երիքովի պատերի չորս կողմում և երբ քահանաները եօթներորդ անգամն փողերը փչեցին, Յեսուի սուած նշանով ժողովուրդը հանեց պատերազմական ձայնով: Երիքովի պատերը հլաշքով քանդկեցան և Իսրայէլացիները մտան քաղաք և տիրեցին նրան: Քաղաքի բոլոր բնակիչներուն կոտորեցին բացի մի կնոջից, որի անունը Ռահաբ էր, իր բնականիքով, որովհետև սա զեռ սրանից առաջ իր տուն բնառնել էր լուսններուն, որոնց Յեսու նաւեան զրկել էր լուսնակութեամբ:

Այսպէս Իսրայէլացիները, Աստուծոյ իրենց նիզակիկից ունենալով, շարունակեցին իրենց աշխարհակալութիւնը: Մի սաստիկ պատերազմի ժամանակ Գարաւօն քաղաքի մօտ, արեւակը մօտենում էր արդէն մայրը մոտելու, Յեսու նաւեան

տեսնելով, որ չէ կարող վերջացնել պատերազմը մինչև արեւի մոտելը, առաջ. տով արեւակի, կաց Գարաւօնի հանդէպը և դուռսին կանգնիր Յոնի ձորին վերայ: Ամենը կատարվեցաւ Յեսուի խօսքերով. արեւակն և լուսինը իրանց ընթացքը դադարեցրին և այս օրը ուրիշներից երկար եղաւ:

Իսրայէլացիները տիրեցին գրեթէ Քանանացոց բոլոր երկրին և ջնջեցին բնակեաց մեծ մասը: Այն ժամանակ Յեսու նաւեան սկսաւ բաժանել երկիրը Իսրայէլացոց տաներկու տոհմերին, այսինքն Ռուբենի, Շմուոնի, Յուդայի, Զաբուլոնի, Իսաքարի, Դանի, Գադի, Ասերի, Նեփթալիմի, Բենիամինի, Եփրեմի և Մանասէի ցեղերի մէջ: Երկու վերջինները էին Յովսէփի որդիքը, որոնց Յակովբ որդեգրեց: Ռուբենի, Գադի ցեղերը և Մանասէի կէս տոհմը ստացած էին իրենց բաժինը արդէն Վովսէսի ժամանակ Յորդանանի միւս կողմում: Աւիի տոհմը չունէր առանձին մասն, որովհետև Աւետացիք կերակրվում էին զոհերից, որ բերում էին Աստուծոյ և բնակում էին քաղաքներում, որոնք նրանց մասն հանած էին Իսրայէլացոց ամեն ցեղերից Յորդանանի երկու կողմն էլ, ծովի և անտառի պատի միջոցում:

Ամեն բան այսպէս կարգադրելից յետոյ Յեսու նաւեան հաւաքեց բոլոր Իսրայէլացիներուն Սեղով, որ հրաժարական ողջոյն տալ նրանց իր մահից առաջ: Նա միտելը բերաւ նրանց Աստուծոյ ամեն բարեբարութիւններն և խնդրեց, որ նրան հաւատարիմ մնան: Երբ ապր խոստացաւ, որ չի անցնել Աստուծոյ օրհնանքից, Յեսու նաւեան վախճանեցաւ հարիւր տասն տարեկան:

ԳԼՈՒԽ ԽԶ.

Դատաւորները: — Դերովրա կին մարգարէ:

Յեսու նաւեայի մահից յետ Իսրայէլացիները չունէին ընդ-

Հանուր զօրավար, որ հոգար Աստուծոյ օրէքների կատարելուն վերայ և պաշտպանէր ազգը բազմաթիւ և հզօր թշնամիներից: Մինչև նոքա հաւատարմութեամբ ծառայում էին Աստուծոյ, Աստուած ինքը պահում էր նրանց. իսկ երբ հեռացան ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտօնից, Քանանացիք, Մովաբացիք, Փղշտացիք, Մագիամացիք և Ամոնացիք սկսան նեղել նրանց: Բայց այս ծանր միջոցումն էլ Աստուած չէր մոռանում նրանց, և թէ նոքա խոնարհութեամբ դառնում էին. նա դուրս ելավ էր նրանց փրկիչներ, որոնք փոշվում էին դատաւորներ: Երբ նեղացնում էր նրանց Քանանացւոց Յաբին թագաւորը, կենում էր մի կին Վերովրա անունով. սա դատում էր Բարայէլացիներուն և էր մարգարէ: Ամեն երեւելի բաներումն նրանից խորհուրդ էին հարցնում և նրանից խնայում էին Աստուծոյ կամքը: Նա բնակում էր մի արմուկների տակ լեռաներում, եփրեմի ցեղի լավի մէջ: Աստուած յայտնեց նրան, որ կամենում է տանելու տարի Յաբինից նեղացած Բարայէլացիներուն ազատել և հրամայեց նրան, որ մի անուանի մարդուն նեփթաղեմի ցեղիցն, Բարակ անունով, զոկե տան հազարով Յաբինի զօրավարի Միսարային դէմ: Վերովրան կանչեց Բարակին և յայտնեց նրան Աստուծոյ կամքը: Բայց Բարակ առանց նորոյ յանձն չէր առնում պատերազմ երթալ: Այն ժամանակ մարգարէութիւն խոստացաւ զնալ նորա հետ. միայն այս էր ասաց. «ես կ'երթամ. միայն յաղթութեան փառքը կ'ընենի կնոջ և ուրիշների»: Բարակ ժողովեց տասն հազար զօրք: Թշնամեաց զօրքը շատ լազմաթիւ էր նրանցից. բայց այս բանին չմայլով նոքա յաղթուեցան. Միսարայի զօրքը կոտորվեցաւ. իսկ ինքը փախաւ: Սա երբ տեսաւ, որ Բարակ իր ետեից զալիս է, թռաւ կառքից ցած և փախչում էր ոտով: Հանապարհին կար մի Վինեցիի վրան: Միսարան թագնակեցաւ այս տեղ և սպանվեցաւ վրանի տանուիրից, որի անունը Յայէլ էր: Այսպէս կատար-

վեցաւ մարգարէութիւն խօսքը, որ ասում էր, թէ յաղթութեան կատարեալ փառքը կ'ընենի կնոջ: Վերովրան և Բարակ այս յաղթութիւնից յետոյ երգեցին Աստծուն հանդիսաւոր և շնորհակալութեան օրհնութիւն:

Վեդէոն:

Իսրայէլացիները էլի ընկան առաջվան անօրէնութեան մէջ նոքա մոռացան ճշմարիտ Աստծուն և սկսան երկրպագութիւն տալ կռքերին: Այն ժամանակ Աստուած էլ հեռացաւ նրանցից և մասնեց նրանց Մագիամացւոց ձեռքը, որոնք եօթն տարի շարունակ գալիս էին հունձքի ժամանակ անթիւ ուղտերով, փչացնում էին և յափշտակում ամեն բան, ինչոր գտնում էին: Ոչ թէ չմնաց ոչինչ պաշար, այլ և Իսրայէլացիները հազիւ կարողանում էին ազատել իրենց կեանքը թագնակելով այրերում և լեռների մէջ: Երբ վերջին թելը հասան նոքա վարձան դէպի Աստուած և խնդրեցին նրանից օգնութիւն: Աստուած լսեց նրանց:

Մի եբրա անունով անյայտ քաղաքում բնակում էր մի մարդ Վեդէոն անունով Մանասէի ցեղիցը. սրան ընտրեց Աստուած, որ փրկէ իր ազգին:

Եւս Աստուծոյ ընտրած զինուորը երեք հարիւր ընտիր մարդիկներով ցրուեց թշնամիների բազմաթիւ զօրքը: Վեդէոնի երեք հարիւր զինուորները գիշերով մօտեցան թշնամեաց զօրքին, փնջին երեք հարիւր փողեր և աղաղակեցին. Աստուծոյ և Վեդէոնի սուրբ. թշնամիները սարսափած փախան մէկ մէկու սպանելով և Իսրայէլացիներին թողին հարուստ տալ:

Իսրայէլացիները, երբ տեսան, որ Վեդէոնի ձեռքով ազատվեցան, ասացին նրան. «թագաւորներ մեր վերայ դու և քո

ապրիլ. բայց Գեղեճնն, որին Աստուած ընտրել էր Խորայէլացիներուն փրկելու համար և ոչ Թազաւորութեան, պատասխանեց նրանց. «ես չեմ կամենում ձեր Թազաւորութեանը. Աստուած թող Թազաւորէ ձեր վերայ»:

Գեղեճնին անուանեցին Յերոբոազ էլ, որովհետեւ նա քանդեց բահալ կուռքի բազմեր: Նա մեռաւ խորին ծերութեան մէջ:

ԳԼՈՒԽ ԽԸ.

Արիմեւէք:

Գեղեճնը ունէր եօթանասուն որդի և մի որդի Սիկիմացի կնոջից, Արիմեւէք անունով: Գեղեճնի որդոց ոչ մէկը չէր փրկահռում իշխանութիւն Խորայէլացիների վերայ բացի Արիմեւէքից: Սա էր հպարտ, փառասէր և խառտախոս մարդ: Գեղեճնի մահից յետ շուտով դեաց նա Սիկիմ իր մօր ազգականների մօտ, զենաւորեց նրանց Գեղեճնի միւս որդոց դէմ և անմարդաբար տրանց բոլոր իր եղբայրներուն, բացի ամենից փոքրին, որի անունն էր Յովթամ: Զարագործութիւնը առանց պատժի չմնաց: Սիկիմի բնակիչները, որոնք ընտրեցին Արիմեւէքին Թազաւոր, առաջինը ապստամբեցան նորա դէմ: Արիմեւէք գնաց նոցա վերայ պատերազմ, պաշարեց նոցա քաղաքը, առաւ այն և այրեց: Սիկիմի բնակիչները հաւաքվեցան մի ամուր աշտարակի մէջ և կամենում էին մինչև վերջին զօրութիւնը պաշտպանել իրենց: Արիմեւէք պատեց աշտարակն և հրամայեց նորա չորս կողմում շարել փայտ, որ այրէ: Մի կին տեսնելով նրան աշտարակի մօտ, ուր ինքը փակված էր, գցեց նորա վերայ վերելից երկանի կտոր և ջարդեց եղբայրասպանի գլուխը: Արիմեւէք կանչեց իր կապարձակիին և հրամայեց նրան, որ ազանէ իրեն, չկամենալով կնոջ ձեռքով մեռնել: Կապարձակիին կատարեց նորա վերջին հրամանը:

Յեփթայէ:

Մի քանի ժամանակից Ամոնացիները յարձակվեցան Խորայէլացիների վերայ Գաղաադի մէջ, Յորդանանի միւս կողմում: Խորայէլացիները հաւաքեցին զօրք, բայց զօրավար չունէին: Նոքա որոնում էին զօրավար, միայն ոչ ոք չէր ուզում կամ ոչ ոք չէր կարողանում առաջնորդել նրանց: Նոքա միտերը բերին այն ժամանակ Յեփթայէ անունով մէկին, որին եղբայրները մի քանի ժամանակ առաջ դուրս էին դրել հայրենի տնից, և զրկել նրան ժողովութիւնից: Յեփթայէն ստիպվեցաւ հեռանալ հայրենիքից և բնակեցաւ օտար երկրում, ուր նա անուանի եղաւ իր քաջութեամբ: Սա այս պատճառով էլ Խորայէլացիները ասում էին. «Եփթ Յեփթայէն մեր մէջ լինէր, յայտնի բան է, նա մեզ կ'աղատէր»: Սա նոքա մարդիկ զրկեցին և կանչեցին նրան, որ իրենց զօրավար լինի:

Յեփթայէն էր քաջ և մեծահոգի, միայն չկարողացաւ նա զսպել իր օրինաւոր բարկութիւնն և ասաց իր մօտ եկած պատգամաւորներին, ինչպէս չարացած մարդ. «դուք չէ՛ք, որ ինձ աքսորեցիք հայրենի տնիցս և ստիպեցիք ինձ օտար երկրում թափառել. ինչո՞ւ այժմ ձեր նեղութեան ժամանակն եկաք ինձ մօտ»:

Բայց երբ լսեց ամեն թշուառութիւններն, որ քաջում էին իր քաղաքակիցները, մոռացաւ իր սեպհական նեղութիւններն և զրկանքն ու շտապով գնաց օգնելու Խորայէլացիներին: Յեփթայէի նման մեծահոգի և կարեկից մարդը շուտ յանձն չէ առնել արիւնասեղութիւն: Նա աշխատում էր ամեն կերպի պատերազմը վերջացնել և երկու անգամ զրկեց Ամոնացւոց Թազաւորին մօտ պատգամաւորներ, յորդորելով նրան, որ յետ կենայ իր անօրէն պահանջմութիւնից և խաղաղութիւն անէ:

Բայց Ամիննացուց թագաւորը ընդունեց ոչ մի տուածարկու-
թիւն. ուստի և Յեփթայէն վճռեց պատերազմ տալ:

Պատերազմի դաշտը դուրս գալիս Յեփթայէն առանց մտա-
ծելու խոստումն արաւ, որ եթէ յաղթող կ'մնայ, ողջակէզ կը-
բերէ առաջին բանը, ինչոր իր անկի իրեն առաջ դուրս կ'գայ:
Նա ջարդեց թշնամիին, բշեց նրան իր երկրի սահմաններէն
և ազատեց իր նեղացած հայրենիքը: Յաղթութեամբ տուն
յետ դառնալիս, պատահեցաւ նրան քաղաքի դրան մօտ իր
միամօր աղջկը. Սա Դաղապարի կանանց և աղջիկների հետ
իր ծնողն առաջ դուրս էր եկել, որ շնորհաւորէ նրան. Յեփ-
թայէն, երբ նրան տեսաւ, սարսափած պարտաւեց իր շորերը:
Աղջիկն իմ. աղաղակեց նա ձեռք սարսափելի խոստումն արի:
Հեզ աղջկը հասկացաւ նորա միտքն ու ասաց խոնարհու-
թեամբ. «Ո՛վ հայր. կատարիր քո խոստումնդ, երբ Աստուած
պարգևեց բեզ յաղթութիւն: Միայն, տուր ինձ հրաման, որ
երկու ամիս իմ ընկերակիցներովս գնամ սարը և լամ իմ կու-
սութիւնս: Այս ժամանակի անցնելից յետ Յեփթայէն կատա-
րեց իր խոստումն:

ԳԼՈՒԹ Ե.

Սամիսոն:

Յեփթայէի մահից յետ Իսրայէլացիները իրենց անօրէնու-
թեաց համար ընկան Փղշտացիների իշխանութեան տակ: Եր-
կար ժամանակ տանջվեցան նոքա այս ծառայութեան մէջ. վեր-
ջապէս Աստուած տուեց նրանց մի արտաքոյ կարգի մարդ,
Սամիսոն անունով, որ սարսափեցրեց փղշտացիներուն. Հրեշտա-
կը յայտնեց նորա ծնողներին, թէ նրանց կ'ծնի որդի գերբնա-
կան զօրութեան: Երբ նա հասակ առաւ, կամեցաւ ամուսնա-
նալ մի փղշտացի աղջկան հետ: Ծնողները յայտնեցին նրան,

որ Աստուածային օրէնքը արգելում է Իսրայէլացիներին օտար-
աղջիկների հետ կապակցութիւն ունենալ: Բայց Սամիսոն չը-
սեց նրանց և անպատճառ կամենում էր կատարել իր կամքը:
Աստուած բանը այնպէս կարգեց, որ Սամիսոնի ամուսնու-
թիւնը ինքը միջոց եղաւ փղշտացիներից վրէժ հանելու, նոցա
Իսրայէլացիներուն նեղացնելու համար:

Միանգամ Սամիսոն, երբ դնում էր իր հարսի մօտ, դաշ-
տումը տեսաւ մի առիւծ, որ նորա վերայ յարձակեցաւ: Սամի-
սոնը բռնեց և պատահեց նրան: Մի քանի ժամանակից, երբ
յետ էր դառնում մի և նոյն ձանադարհով, հանդիպելով իր
պատառած առիւծին, կամեցաւ տեսնել նրան և գտաւ ամ-
բողջ մեղսւնների դռնը, որոնք մեզր էին շինել նորա բերում:
Նա առաւ մեղսից, համբ տեսաւ և բերաւ իր հօրն ու մօրն
էլ, որոնք նոյնպէս կերան նրանից, միայն չափաց որտեղից էր
առել այն: Իր հարսանիքի օրը, նա, այն ժամանակվան սովո-
րութեամբ, առաջարկեց փղշտացիներին մի հանելուկ այն պայ-
մանով, որ եթէ, նոքա կ'իմանան եօթն օրվան մէջ, Սամիսոն,
պէտք է, տալէն հիւրերին մի մի ձեռք շոր ընծայել: (Հիւրերը
երեսուն հոգի էին). իսկ եթէ առասպելը չկարողանան լուծա-
նել փղշտացիները, պէտք է, իրենք նրան տային երեսուն
ձեռք շոր:

Ահա նորա առաջարկը, մատուցից դուրս եկաւ ուտելիք և
հզօրից քաղցը:

Այսպիսի առասպելը անկարելի էր իմանալ, որովհետեւ
Սամիսոնի վարպետութիւնն առիւծի պէմ ու որ չէր իմա-
նում, բայց Սամիսոն յայտնեց իւր հօրին, որ
պատմեց այն փղշտացիներին: Հիւրերը ձեռնաւորվ, իրրեւ թէ
իրենք իմացան առասպելն, ասացին, ի՞նչ է մեղսից քաղցը և
ի՞նչ առիւծից ջօրեղ: Սամիսոն հասկացաւ, որ իր խորհուրդը
հարսի պատճանալութեամբ յայտնված է, բայց պարմանին նա-

յեւով շորերը պէտք է տար: Նա երկար շնորհակց, թէ որոնք
ղեց առնէ շորերը: Գնաց Սահագոն քաղաքը, սպանեց այնտեղ
երեսուն փղշտացիներ և բերաւ նոցա շորերը Հիւրերին, որոնք
հրաւիրած էին հարսանիքուն և բարկացած գնաց իր հօր
տուն: Նորա կնոջ հայրը կարծեւով, որ Սամիսն բորբոսկին թո-
ղեց իր կնոջ տուեց նրան կին մի ուրիշին: Մի քանի ժա-
մանակից Սամիսն եկաւ իր կնոջ մօտ և երբ խնայաւ, որ
նրան ուրիշին կին են տուել, տանում թեամբ չկարողացաւ համ-
բերել այս անպատուութեան և վճռեց այս բանի համար վրէժ
հանել բոլոր փղշտացիներից: Հնձի ժամանակը նա բռնեց երեք-
հարիւր աղուէս, երկու երկու կապեց նրան պոչերից և պո-
չերի մէջ փառած ջահ գնելով բաց թողեց ցուլենի գաշտերի
մէջ, որոնք փղշտացիներին էին պատկանում: Այսպէս այրվե-
ցան նոցա ոչ միայն արտերն, այլ և խողովի ծառերը ու ձի-
թենիներն էլ բոլորովին ջնջվեցան:

Փղշտացիք պահածում էին, որ Իսրայէլացիները Սամիսն
նին կապած իրենց ձեռքը մատնեն, սպա թէ չէ, սպառնում
էին, որ կրակի և սրի զոհ կանեն բոլոր բնակիչներուն: Սամի-
սոնը անձնատուր եղաւ Իսրայէլացիներին և թողեց իր ձեռ-
քերը կապել չուաններով, բայց երբ փղշտացիները, նրան ա-
ռած, կամենում էին տանել իրենց հետ, Սամիսն կտրեց չու-
անները ինչպէս խծած, տատկած էլ ծնօտը վեր առաւ և
այսպիսի շնչին զենքով սպանեց հազար փղշտացի:

Մի անգամ էլ պատահեցաւ նա մի քաղաքում, որ պատ-
կանում էր Փղշտացիներին: Գողափորութիւնը պահապան դը-
րաւ այն տան մօտ, ուր նա կենում էր և երբ գիշեր եղաւ,
քաղաքի դռները փակվեցան. ամենքը կարծում էին, թէ Սամի-
սոնին անկարելի է փախչել, բայց Սամիսն բարձրացրեց քա-
ղաքի դռները իր սեմով և նիզով ու իր ուզին դրած տարաւ
քաղաքի մօտ եղած սարի գլուխն և հանդիսաւ էլ կարծաւ տուն:

Եթէ Սամիսնի բարեխառնութիւնը համեմատ լինէր նո-
րա զօրութեանը, նա երբեք չէր ընկնիլ Փղշտացիների ձեռքը:
Ապաքողութեամբ նա ծանօթացաւ մի Դաւիթ անուանով Փղշտացի
կնոջ հետ: Փղշտացիները փողով և ընծաներով խաբեցին այս
կնոջ, որ խնայաւ Սամիսնից, թէ բնակց է նորա այն տնա-
վոր զօրութիւնը: Նա ի գործ դրաւ ամեն կերպի հնարքներ,
որ խնայաւ նորա գաղանկքը: Վերջապէս Սամիսն, չդիմանա-
լով նորա խնդրեւուն և հաւատալով նրան, յայտնեց, որ ծնող-
ները իր ծննդից նախել են նրան Աստուծոյ, որ նորա մա-
ղերը երբեք գերծած չեն եղել և որ իր բոլոր զօրութիւնը
կախած է մաղերից և եթէ պանց կտրեն, նա ուրիշ մար-
դիկներից աւելի զօրեղ չլինի: Դաւիթն քնացրեց նրան և մին-
չե որ նա անհոգութեամբ հանգստանում էր, կանչեց վարսա-
վերային, հրամայեց գերծել նորա գլուխը, ու յետոյ կանչեց
նորա թշնամիներուն: Սամիսն, երբ զարթեցաւ, զգաց իր
տկարութիւնն և ստիպվեցաւ մտանել իր անձը Փղշտացիների
ձեռքը, որոնք հանեցին նորա աչքերը, կապեցին շիթաներով
և շնչին ստրուկի պէս հրամայեցին աղալ բանտում:

Այս տարապիւն անբախտութիւնից յետ, Սամիսնը զղջա-
ցաւ և հանեց վրէժը իր թշնամիներից: Ինքը մեռաւ, իր հետ
միասին սպանեց շատ Փղշտացիներ էլ: Երբ նորա գլխի մաղերը
մեծացան, նոցա հետ միասին յետ դարձաւ նորա առաջվան
զօրութիւնն էլ:

Մի անգամ Փղշտացիները կազմեցին մեծ հանդէս իրենց
Դաւիթ Աստուծոյ պատուի համար և բազմութեամբ հաւաք-
ված նորա տաճարում շորհակարութեան զոհեր էին բերում
նրան, որ ազատեց իրենց ահալի թշնամիից Սամիսնից: Այս
միջոցին դուրս բերին Սամիսնին էլ, որ ծաղր անեն նրան,
որ ամենին ցոյց տան նորա այժմեան անզօրութիւնն և սխառ
ծիժաղել վրան: Փղշտացիները ամենեւին չէին կարծում, որ էլ

նորա զօրութիւնը յետ կ'ըստնար: Յերեւն, երկամասարկները, կանայք, երեսանները, ամենքը ծիծաղում էին Սամփոնի վերայ և տանջում էին նրան: Եւ շուտա կոյրը խնդրեց իրին ման ածողին, որ մօտեցնէ նրան տան փունսին, ուր խրախոսում էին նրան ծաղը անողները: Երևում էր, զոտաառած էր սիւնն ըն վերայ: Տափարակ տանիքի վերայ կային այն ժամանակ մինչև 3000 հոգի: Ծառան մօտեցրեց նրան փունսին: Սամփոն ան աղօթք արաւ Աստուծոյ և խնդրեց նորա օրհնութիւնը յետոյ երկու ձեռքով չարժեց տեղից երկու միջին փունսին, որով բանդվեցաւ բոլոր ջինսածն և սպանեց թէ նրան և թէ բոլոր այն տեղ եղող Փղշտացիներուն: Այս մի անգամն նա տպանեց աւելի Փղշտացի, քան թէ բոլոր իր կեանքումն մինչև այն օրը:

ԳԼՈՒԽ ԵԱ.

— ԲԱՆԺ —

Այն ժամանակ, երբ դատաւորները կատարում էին իւր լայնլացւոց ազգին, նոցա երկրում միմեզամ տվ ընկաւ: Տուրալի Բեթղէյէմ բաղաբի բնակիչներէ մինը, Եղիմէէք անունով, իր նոռին կնկով և երկու որդիկներով տեղափոխեցաւ Մովաբացւոց երկիրը: Եղիմէէք մեծաւ և Նոռիկը իր երկու որդոց հետ, որոնք Մովաբացի կին առան, մնաց Մովաբացիների երկրում: Նորա հարսերից մէկի անունն էր Արփա և միւսինը Հուլթ: Փոքր ժամանակից մեծանալով նոռիկը ել լայց հարսերը կնկում էին նորա մօտ: Իր աւագորդութիւնից տանաւ ասորի յետոյ Նոռիկն իմացաւ, որ Եղիմէէքը երկրում տով վերջացել է, միայն դրան դառնայ իր հայրենիք: Հարսերն էլ դնացին հետը:

Ընտանաւորին մնացածում էր իր աղքատութեան վերայ և նորա վերայ, թէ ինքը չէ կարող կենդանի իր հարսերուն:

Վե՛մ աղջիկներս ասաց նա նրանց, «դարձէք ձեր ծնողների մօտ: Աստուած օրհնէ ձեզ, որ դուք կիք բարի կանայք իմ հանդէպ: զուցե՛ալ որոցոս և յարգութեամբ վարվում էիք ինձ հետ: Եւ շատ ցաւում եմ, որ չեմ կարող ձեր համար մի բան անել, միայն դուք իրենքդ տեսնում էք, ինչպէս ես խեղճ եմ: Հարսերը լաց եղան և Արփան զրկելով իր սկեսրին համարեց, հրաժարական ողջոյն տուեց և դարձաւ տուն: Նոռիկն ասաց չարութիւն. «Ի՞նչ տեսնում ես, Արփան դարձաւ իր աղքի աղքատիկների և Աստուածների մօտ, հետե՛լիք դու էլ նորա օրհնակին»: Հուլթ պատասխանեց. «Ե՛կ, ես քեզ չեմ թողնիլ, ուր որ դու կ'երթաս, ես էլ կ'գամ հետդ, քո աղքի կ'իջնի ինձ աղք և քո Աստուածդ ինձ Աստուած: Ար դու կ'մեռնիս, այն տեղ էլ ես պէտք է մեռնիմ: Միայն մահը կ'բաժանէ ինձ քեզ նից»: Եւ Հուլթ գնաց Նոռիկի հետ:

Շուտ Նոռիկի դարձր յայտնի եղաւ բոլոր Բեթղէյէմի մէջ: Բոլոր բնակիչները պատեցին նրան ասելով. «Ի՞նչ ես Նոռիկն»: Եւ ինձ էլ մի անուանէք Նոռիկն, այսինքն, գեղեցկաւորն, այլ կանչեցէք ինձ դառնացած, պատասխանեց թշուառ կնիկը: «Իստաութիւններով լիքն է իմ կեանքս, հարուստ հետացայ ձեզանից և այժմ աղքատ յետ դարձրեց ինձ Աստուած»:

Նոռիկն հասաւ Բեթղէյէմ դարիկ հնձի ժամանակ: Արփան հացի կարօտ լինելով, Հուլթը գնաց արտ, մնացած հասկերը հաւաքելու: Խեղճ օտարականը չէր իմանում, ուր երթայ, բայց Աստուած բերեց նրան մի հարուստ մարդու արտը, որ իր մօրդու ազգականն էր և անունը Բոոս էր: Սա եկաւ քաղաքից, որ նայէ ինչպէս քաղել են դարին, կանչեց հնձողների վերակացուն և հարցրեց. «այս ի՞նչ կին է»: Ղեկավարուն պատասխանեց. «սա մովաբացի աղջիկն է, որ Նոռիկի հետ եկաւ, նա հրաման ուզեց, որ հաւաքէ մնացած հասկերը: Եւ այնտեղ արտում առաւ օտից մինչև այժմ աշխատում է և ոչ մի լույս չէ հետացել»:

Բոսս մօտենալով Հոռութիւն տանց, աղջիկս, մի երթար ուրիշն արար. Մնա իմ աղախինքիս մօտ և գնա նոցա ետեւից, ուր նոքա կ'հնձեն: Ես կ'հրամայեմ իմ բոլոր ծառաներիս, որ նոքա քեզ հետ քաղցրութեամբ վարվին: Երբ խմել կ'ուզենաս, խմիր այն տեղեց, ուր խմում են իմ ծառաներս: Հոռութիւն երկրպագեց նրան մինչև գետին և արտակեց. «Ֆ'նչով արժանացայ ես այդքան ողորմութեան, ես այստեղ մի օտարական կին եմ: Բոսս պատասխանեց նրան. «Ես գիտեմ դու ինչպէս յարգութեամբ վարվեցար քո սկեարիդ հետ, մարդուդ մահից յետոյ: Աստուած կ'վարձատրէ քեզ, քո որդիական սիրոյդ համար: Ինչպէ՞ր ճէր Աստուածը, որին դու հաւատացիր, կ'հատուցանէ քեզ: Ես արդէն բաւական վարձատրված եմ նրանով էլ, որ դու այդպէս ողորմած ես ինձ: պատասխանեց Հոռութիւն. Դու ինձ մխթարեցիր քո քաղցր խօսակցութեամբդ, ինձ, որ աւելի փոքր եմ, քան թէ քո վերջին աղախնդ:— Ո՛հ թէ խնձային բաղրաւորները, թէ ինչպիսի բորբարութիւն է թվում նոցա մի քաղցր խօսքն էլ նեղացած սրտի համար: ասաց իմ ծառաներս: «Ես ինչպէս կ'արգիլեմ քեզ, որ իր ծառաների հետ ուտէ. ինքը ածում էր նորա համար կերակուր: Հոռութիւն կշառցաւ և պահեց փոքր ինչ իր սկեարի համար էլ: ձաշեց յետ այն բազէին նա էլի աշխատանքը սկսաւ: Բոսս հրամայեց հնձողներին արտումն աւելի հասկեր թողնել, որ նա հեշտութեամբ կարողանայ հաւաքել: Հոռութիւն հաւաքեց մինչև երեկոյ. յետոյ չորացրեց հաւաքած հասկերը. ծիծեց նրանց և եղաւ ամբողջ արդու գարի:

Երեկոյեան Հոռութիւն տարաւ իր սկեարին գարին և իր պահած կերակուրը:—Աղջիկս, ով ողորմեց քեզ, աղաղակեց նոռմին, Աստուած օրհնէ այն կարեկից մարդուն: Ես հաւաքում էի հասկեր Բոսսի արտում, պատասխանեց Հոռութիւն:—Ենա մեզ

աղջական է: Ասաց Նոռմինը. «Ես միշտ սիրում էր մեր հանգուցեալներուն, նոցա կենդանութեան ժամանակ, այժմ նոցա մահից յետոյ էլ մտումն ունի հին բարեկամութիւնն և այն պատճառով անում է ողորմութիւն մեռած բարեկամների այրիներին: Աստուած օրհնէ նրան: Իսկ դու սիրելի աղջիկս, ուրիշն արա մի գնար հասկ հաւաքելու, օտար մարդիկ խառութեամբ և անպատշաճ կերպով կ'վարվին հետդ: Նոռմին տալիս էր իր հարսին շատ ուրիշ օգտուէտ խրաններ էլ և Հոռութիւն միշտ պատրաստ էր նորա հրամանները կատարելու:

Գարիկ և ցորենի հնձի ժամանակ Հոռութիւն հաւաքում էր հասկեր Բոսսի արտում. երբ հնձնը վերջացաւ, Բոսս ասաց նրան. աղջիկս, Աստուծոյ օրհնութիւնը քեզ վերայ լինի: Բոսս մեն փախնէր յայտնում է սերդ դէպի քո սկեսուրը: Դու օտկենին երիտասարդների սիրոյն ետեւից շնկար. բոլոր քաղաքը համարում է քեզ սուաքինի կնիկ: Եթէ դու համաձայն ես և ոչոք չի ընդգիմանալ իմ նպատակիս, ես կ'ամուսնանամ քեզ հետ: Բոսս յայտնեց իր միաքր ծերերին և ամենք հաւանքեցան, բաղդաւորութիւն ցանկանալով նրան: Աստուած օրհնէ կնոջդ, ինչպէս նա օրհնեց մի ժամանակ Հաւաքելն և Կիային, Իսրայէլացւոց ազգի մայրերուն, ասում էին նրան ծերերը և բոլոր ժողովուրդը, Աստուած պարգևէ քեզ որդի նրանից, փառաւորվի անունդ Բեթղէհէմի մէջ:

Բոսս ամուսնացաւ Հոռութի հետ. Աստուած տուեց նրանց որդի: օրին անուանեցին Ովբէդ: Սա էր Յեսսէի հայրը, իսկ Յեսսէն էր Դաւթի հայրը, որի վերայ յետոյ կ'իշխեն: Երբ Ովբէդը ծնաւ, Բեթղէհէմի կանայք շնորհաւորում էին Նոռմինին ասելով. «Օրհնեալ է Աստուածը, որ չթողեց քեզ անպաշտ: Ահա քո հարսիդ Հոռութի որդին, Հոռութի, որ քեզ օգնեց սիրում է և որ քեզ աւելի ուրախութիւն է պատճառում քան թէ եթէն որդիք: Աստուած այս երեխայն խրից քեզ

ուրախութիւն և կերակրի ծերութեանդ ժամանակ: Երբեք
առաւ երեսային իր գիրկը, եղաւ նորա դայեակը և մեծ սի-
րով կրթում էր նրան: ԳԼՈՒԽ ԾԲ.

Հեղին դատաւորն և քահանայապետը:

Պատերազմատէր, զօրավարներից յետոյ, Հեղին քահանայապետը
դառաւ դատաւոր: Իսրայէլացւոց ազգին քառասուն տարի շա-
քունակ: Եւ բնակում էր այն ժամանակ Սելով քաղաքում, ուր
էր վրացութեան խորանը: Այս տեղ բերում էին ընտանեաց
մեծերը իրենց խաչների նախածիններուն, պտուղների երեխայ-
րիքը և տասնորդը ամեն իրենց եկամտից: այս տեղ հաւաք-
վում էին բոլոր Իսրայէլացիները Ուխտի Տաղանակի առջև
Աստուծոյ մատաղ բերելու համար: Եւ Հեղին երկու որդի ունէր, մէկն անունն էր Ռփնի և մի-
ւորն Փեննահէ, որոնք երկուսն էլ ամենեւին Աստուծոյ երկիւղ
չունէին և ոչ էլ յարգում էին խորանի սրբութիւնն և Աս-
տուծապաշտութիւնը: Հեղին սրտէն շատ ծեր էր, նա գիտէր
իր որդոց անկարգ վարքը, յաճախ նրանց յանդիմանում էր,
միայն այնպէս թող, որ նոքա բանի տեղ չէին գցում:

Մայն ժամանակումն կենում էր էլի մի բարեպաշտ մարդ
Եղիամա անունով, որ երկու կին ունէր՝ Աննա և Փեննա, ա-
նունով: Աւերջինը ունէր որդիք, իսկ Աննա, թէպէտ և աւելի
սիրելի էր մարդուն, միայն ամուլ էր և այս շատ տրամեցնում
էր նրան: Աննան ամեն տարի գնում էր Սելով աղօթելու և
դժ անելու ճշմարիտ Աստուծոյ: Միանգամ փոխ ժամանակ,
Աննան մէնակ գնաց խորանի մօտ, որ տեղ էր և Հեղին քահա-
նայապետը: Աննան ջերմեանդութեամբ աղօթք էր անում
Աստուծոյ, որ պարգևէ իրեն մի որդի և խոստացաւ նրան Աս-

տուծոյ ծառայութեանը նուիրել խորանում: Հեղին երկար
ժամանակ նայում էր նրան և տեսնելով, ինչպէս նորա երեսը
վառվում էր, շրթունքները շարժում էին առանց մի բառ ար-
տասանելու, կարծեց, թէ նա հարբած է և ասաց նրան, «ա-
մօթ չէ՞ քեզ, որ հարբած Աստուծոյ առն ես եկել, դնա և
արբեցութիւնդ անցկացրու»: «Ո՛հ, պատասխանեց Աննան, «ես
հարբած չեմ, այլ ես թափում եմ Աստուծոյ առաջ իմ սրտիս
ցան և խնդրում եմ նորա օգնութիւնը: Իսրայէլացիների մեջ
կնկայ համար ոչ միայն անբախտութիւն, այլ ամօթ էլ էր հա-
մարվում որդի չունենալը: Քնա խաղաղութեամբ» ասաց Հեղին:
Մի քանի ժամանակից Աննան ծնաւ որդի և անունեց Աս-
մուէլ:

Աննան, երբ երեխային ծծից կտրեց, իր մարդու և փոքրիկ
Ասմուէլի հետ միասին գնաց Սելով: Գնաց քահանայապետին
մօտ ասաց, ես այն կնիկն եմ որ քո առաջիկ աղօթք էի ա-
նում Աստուծուն և խնդրում էի, որ ինձ որդի պարգևէ: Աս-
տուած լսեց խնդիրքս և ահա ես նրան նուիրում եմ իմ պար-
գէր: Ահա իմ որդիս, թող մնայ սա այս տեղ խորանում և
ծառայէ Աստուծոյ բոլոր իր կեանքում: Ենորհակալութիւն ա-
նելից յետ սրտաշարժ և խորիմաստ երգով, Աննան թողեց Աս-
մուէլին Աստուծոյ տանը, քահանայապետի հովանաւորութեան
տակ, որ կրթում էր նրան և սովորցնում էր նրան Աստուծոյ
օրէնքները: Աննան ամեն տարի անին դպիս էր Սելով և բե-
րում էր իր որդու համար նոր շոր: Սա միակնարվում էր, երբ
լսում էր ամենից, որ իր որդին շատ ժրաջան է, խնայող և
երկիւղած և տեսնում էր, որ իր որդին գօրանում է մարմնով
և հոգով: Աննան այնուհետև ունեցաւ էլի որիշ երեք որդի
և երկու աղջիկ:

ՍԱՄՈՒԷԼ:

Սամուէլը, դեռ երեխայ ժամանակը, քնում էր միշտ վիս-
յութեան խորանում: Հեղին քահանայապետը քնում էր փոքր
ինչ հեռու այնտեղից տառնաին սենեակում: Մի անգամ գիշերով
Սամուէլը լսեց ձայն, որ կանչում էր. «Սամուէլ, Սամուէլ:—
Սամուէլը կարծելով, թէ քահանայապետը կանչում է իրեն.
վազեց նորա մօտ և ասաց. «ես այս տեղ եմ, դու էիր կան-
չում ինձ»: Բայց Յեղին պատասխանեց. «ես քեզ չեմ կանչել,
դեռ քնիր»: Ձայնը էլի մի անգամ կանչեց. «Սամուէլ, Սամուէլ».
Երեխան վեր կացաւ և վազեց քահանայապետի մօտ ասելով.
«Դու ինձ կանչեցիր, ես այս տեղ եմ»:—Ձէ, որդեակ. ես քեզ
չեմ կանչել. պատասխանեց Հեղին, «դեռ քնիր»: և Սամուէլը
քնեցաւ. բայց էլի զարթեցրեց նրան այն ձայնը, որ կանչում
էր. «Սամուէլ, Սամուէլ»: Նա էլի դնաց քահանայապետի մօտ
և ասաց. «Դու ինձ կանչեցիր և ես տհա եկայ»: Այն ժամա-
նակ Հեղին հասկացաւ, որ Աստուած ինքը կանչում է երե-
խային, և ասաց նրան. «դեռ որդեակ և քնիր, միայն եթէ էլի
կ'ըսես ձայն, պատասխան տուր. «Ասա, Տէր, Բո ծառայե լը-
սում է Բեզ»: Սամուէլ քնեցաւ և չորրորդ անգամն էլ լսեց
էլի ձայն, որ կանչում էր. «Սամուէլ, Սամուէլ»: Այն ժամանակ
Սամուէլը ասաց. «խօսիր, Տէր, ծառայ լսում է քեզ»: Աստու-
ած ասաց նրան, կ'զայ օրը, երբ ես կ'ապրեմ Հեղին և նո-
րա որդոցը: Հեղին դիտէ իր որդոց յանգանքներն և չէ պառ-
ժում նրանց:

Ընտանոցը, երբ Սամուէլ վեր կացաւ, դուրս գնաց խորանից,
նա էր սիրտ անում պատմել քահանայապետին Աստուծոյ խօս-
քերը: Բայց Հեղին կանչեց նրան իր մօտ ասելով. «Սամուէլ
որդեակ. «Այս տեղ եմ ես», պատասխանեց Սամուէլ: «Ենդում

եմ քեզ, ասաց Հեղին, «մի ծածկիր ինձնից, ինչ որ Աստուած
քեզ յայտնեց: Այն ժամանակ Սամուէլ պատմեց քահանայա-
պետին ամենը, ինչոր Աստուած իրեն յայտնեց և ոչ ինչ չը-
ծածկեց: Հեղին հպարտակելով Աստուծոյ կամքին, ասաց, «նա է
Տէրը, թող լինի նորա կամքը»:

Միայն Հեղին որդիք չէին Աստուծոյ անհնազանդ, այլ և
բոլոր Իսրայէլացւոց ազգն էլ, ուստի և պատգովեցան պատե-
լազմելիս Փղշտացւոց հետ: Իսրայէլացիները յաղթվեցան և
փախան կովի դաշտից:

Այն ժամանակ ծերերից մի քանիք ասացին. «եթէ Ուխտի
Տապանակը հեռու տանենք, յայտնի բան է, յաղթութիւնը
մեր կողմում կ'մնայ և մենք կ'ջարդենք Փղշտացիներուն: Երբ
կեցին Սելով Ուխտի Տապանակի ետեից, որ բերեն նրան: Հե-
ղին որդիք Ուխտին և Փենեհէսը պէտք է բերէին Տապանակը:
Միայն Իսրայէլացիները այս կովումն էլ ջարդվեցան: Նորա
կորցրին երեսուն հազար հոգի կռւում, իսկ մնացած զօրքը
աղաւթեցաւ փախելով: Ուխտի Տապանակն ընկաւ թշնամինե-
րի ձեռքը և Հեղին որդիք Ուխտին ու Փենեհէսը ապամեցան:
Մի գիշեր որ պատմեցաւ այս կոտորածից, Սելով քաղաքը
վազելով, յայտնեց այս բանը քահանայապետին, որ խորանի
դռան մօտ նստած անհամբերութեամբ սպասում էր կռուի
համբաւին: Հեղին, աստամիանալով և տրամուլեամբ պաշարած,
ընկաւ կռնակի վրայ աթոռից, որի վրայ նստած էր, կոտրեց
իր օղնը (մէջքի ոսկորը) և մեռաւ: Նա իննսուն տարե-
րեկան էր:

ՍԱՄՈՒԷԼԻ զՈՏՐ և յԱՂԹՈՒԹԻՒՆՆԸ Փղշտացւոց դէմ:

Փղշտացիք Իսրայէլացւոց երկրում ամեն բան թրի և կրակի

կերակուր արին: Այ դք չէր համարձակվում նրանց դէմ կենալ սարսափը պաշարեց բոլոր խեղճ անգլին ամեն տեղ: Նոյն խակ ճապանակը, Իսրայէլացւոյ սրբութիւնն, ընկաւ թշնամիներէ ձեռք: Նոքա, պէտք է հասկանային, որ այս ամեն թշուառութիւնները ծագեցան իրենց մեղքից, և որ մինչև նոցա յոյսը ճապանակի վերայ գնին էլ Աստուծոյ ընդունելի չէրաւ: Նոքա ոսկով պատեցին ճապանակը, ուր զրին Աստուծոյ տուած պատուիրանները, միայն իրենց սրտերը չկրթեցին և չտգնեցին այն պատուիրանները կատարելու:

Սամուէլ դառաւ Իսրայէլացւոյ ազգի ազատիչը: Նա հաւաքեց յըռած Իսրայէլացւոյ և նրանց իրենց մոլորութիւններից, որոնց մէջ ընկել էին. դարձնելով սասց. «Միայն մի բան կարող է ձեզ փրկել. դարձէք բոլոր սրտով դէպի Աստուած և կատարեցէք նորա ամեն հրամաններն. այն ժամանակ նա ձեզ կ'ազատէ»:

Ժողովուրդը տխուր և զղջալով բոլոր օրը անցկացրեց պահով և աղօթքով ու բարձր ձայնով աղաղակում էր. «Մենք մեղանշեցինք Աստուծոյ դէմ: Սամուէլ զղջակէզ բերաւ գառը և աղօթք արաւ Աստուծոյ: Աստուած լսեց նրան. այն ժամանակ երբ դեռ ողջակեզի ծուխը բարձրանում էր, Իսրայէլացիների վերայ յարձակեցան Փղշտացիներն և կռիւը սկսաւ. յանկարծ ստրաստիւի դուռը եղաւ. Փղշտացիները սարսափած ջարդվեցան ու փախան: Իսրայէլացիները քնեցին նրանց իրենց սահմաններից և Աստուած խրկեց Փղշտացիների վրայ զանապան թշուառութիւններ, մինչև որ նոքա յետ դարձրին Աստուծոյ սրանակը: Առաջ զրին նոքա նրան Դազոն կուքի բազում, միայն միւս օրը գտան Դազոն կուքը ընկած գետնի վերայ ճապանակի տոջուր: Երբ նոքա կուքը իր տեղը զրին, միւս օրը գտան նրան ոչ միայն ընկած գետնի վերայ, այլ և առանց զլխի և ձեռների: Սրանից յետոյ Աստուած խրկեց Փղշտացւոյ

վերայ անթիւ մկներ և մահ: Այն ժամանակ Փղշտացիները, ընդհանուր խորհրդով, վճռեցին որ Ուփաի ճապանակը դնեն կառքի վերայ, որին լծեցին երկու դեռ չծված երինջներ և բաց թողին: Անասունները, առանց կառավարի, անբան ճապանակը Իսրայէլացւոյ երկիր: Այսպէս Աստուած ցոյց տուեց Իսրայէլացիներին. որ միայն արտաքին Աստուածապաշտութիւնը չէ բաւական մարդու, այլ պէտք է ուղղել իր զգացմունքներն էլ, կատարելով Աստուծոյ սուրբ պատուիրանները:

Սամուէլ այն տեղում, մինչև ուր Իսրայէլացիները Փղշտացիներուն քնեցին, զրեց քար և անուանեց նրան վէմ Օրնա կանի:

ՅԼՈՒԽ ԾԵ.

Սաւուղի թագաւոր ընտրվիլը:

Եւաքինի Սամուէլն էր դատաւոր Իսրայէլացւոյ ազգին, բայց երբ ծերացաւ, իր իշխանութիւնը յանձնեց իր երկու որդոյ, որոնք ամենեւին նորա արդարասիրութեանը և նորա առաքինութիւնների մասնակից էին: Ազգը անբաւական էր նրանցից և Սամուէլից թագաւոր էր պահանջում: Սամուէլ այս մասին հարցրեց Աստուծոյ և Աստուած հրամայեց նրան, որ թագաւոր ընտրէ և ինքը ցոյց տուեց ընտրվելու մարդուն: Բենիամինի տոհմի բաժնումը բնակում էր մի հարուստ մարդ Կիս անունով: Սա ունէր որդի, որ երեւել էր ամենից իր մեծ հասակով, գեղեցկութեամբ և զօրութեամբ: Նրան նմանը չկար բոլոր Իսրայէլացւոյ մէջ: Մի անգամ Կիսի էջերը կորան: Նա խրկեց իր որդուն Սաւուղին, մի ծառայի հետ, կորած առաստաններուն փնտռելու համար: Սաւուղ իր ծառայով գնաց Եփրեմի տոհմի լեռները, միայն չգտաւ, ինչ որ փնտռում էր: Սաւուղ երեք օր ի գուր թափառեցաւ և արդէն միտը դրել

էր դառնալ: Միայն նորա հետ եղած ծառան առաջարկեց նրան
մտնել մերձակայ քաղաքը: Այն տեղ է այժմ սուրբ մարդը,
Սամուէլ մարգարէն, ասում էր ծառան, նա կ'ստէ մեզ, ուր
պէտք է փնտռենք կորած էշերուն: Երբ մտնում էինք
Սաւուղ գնաց մարգարէի մօտ: Սամուէլին, զի ու մի օր ա-
ռաջ յայտնել էր Աստուած, որ Սաւուղը ընտրած է իրանից
Երայէլացւոց թագաւոր: Սամուէլ ասաց, Սամուղին իր հետ
Բամա քաղաքը, ուր պէտք է ժողովէր ժողովուրդը և լինէր
ազգային խորհուրդին: Այս տեղ Սաւուղին հիւրերի մէջ Սա-
ւաջին տեղը նշանակվեցաւ և ուրիշ կերտւորների հետ միա-
սին բերին իրեն մարգարէի հրամանով առաջմանից նորա հո-
մար պատրաստած ազգեր: Միւս օրը, երբ Սաւուղը տուն էր
դառնում, Սամուէլ նրան ծանապարհ դրեց քաղաքից դուրս և
հետը առած ամանով խզը ածեց Սաւուղի գլխին: Այս կեր-
պով նա օծեց նրան թագաւոր: Սաւուղ եկաւ տուն: Ազգա-
կանները հարցրին նրան, թէ ի՞նչ ասաց նրան մարգարէն: Նա
ասաց ինձ, պատասխանեց Սաւուղ, որ մեր էշերը շուտ կը-
գանվին, որ ճշմարտիւ էլ կատարվեցաւ: Բայց ծածկեց այն
զաղանիքը, որ իրեն յայտնվեցաւ, այսինքն, որ ինքը օծվեցաւ
Երայէլացւոց թագաւոր:

ԳԼՈՒԽ ԾԶ.

Սաւուղ Իսրայէլացւոց թագաւոր:

Սամուէլ հաւաքեց Երայէլացւոց բոլոր ցեղերը Մանիֆթ
քաղաքում, որ ընտրեն թագաւոր: Վիճակ գցեցին տոհմերի
մէջ և վիճակը դուրս եկաւ Բենիամինի տոհմին, յետոյ էլի գը-
ցեցին վիճակ Բենիամինի տոհմի ընտանեաց մէջ և վիճակը
դուրս եկաւ Ամատտարէսի ցեղին: Էլի գցեցին վիճակ Ամատ-
տարէսի ցեղի մարդոց մէջ և ելաւ վիճակը Նիսի որդուն Սա-

ւուղին: Բայց Սաւուղ պահվեցաւ: Սամուէլը գտաւ նրան և հա-
նեց հաւաքված ժողովուրդի առջև: Սաւուղ գեղեցիկ էր ան-
քով և ուսով չափ բարձր էր ամեն իր առջև կանգնածներից:
Ահա թագաւորը, ասաց Սամուէլ, որին Աստուած ձեզ տուեց
սրան նմանը չկայ բոլոր Իսրայէլի մէջ: Ժողովուրդը տես-
նելով գեղեցիկ և երիտանարը մարգուն ուրախութեամբ աղա-
ղակեց, զիցցէ մեր թագաւորը: Միայն մի քանիսը անբաւա-
կան մնացին այս ընտրութեամբ: Նոքա անարգում էին Սաւու-
ղին և ասում էին, թէ նա կարող է նա մեր համար անել: Սա-
ւուղ իրեն թէ չսեց այս խօսքերն: Ե դարձաւ իր հօր տուն
և մի քանի ժամանակ կեցաւ այնտեղ անյայտութեան մէջ: Սա-
ւուղ օծված սուրբ իւզով ստացաւ մարգարէութեան շնորհք:
Ամանացիք պաշարեցին Յաբիթ քաղաքը և սպառնում էին, թէ
քաղաքի բնակիչները աջ աչքերը պէտք է հանեն: Նոքա պա-
շարվածներին եօթն օր ժամանակ տուին մտածելու համար:
Յաբիթի բնակիչները սարսափած խրկեցին մարդիկ Բենիամինի
տոհմից օգնութիւն ինքրելու: Սաւուղ, երբ լսեց Յաբիթի
բնակիչների ողորմելի դրութիւնը, շատ տխրեցաւ: Աստուծոյ
հոգին իջաւ նորա վերայ: Նա առաւ երկու եղներ, կտոր
կտոր արաւ նրանց, և խրկեց Երայէլացւոց ամեն ցեղերին,
հրամայելով յայտնել, թէ ով որ չի զենաւորվել իր հետ միա-
սին Ամանացւոց գէմ, նորա եղներն էլ այսպէս կ'կտորվին:
Երայէլացիք ամենքը զենք առան, ժողովեցան վեց հարիւր եօ-
թանասուն հոգար հոգիք: Այս զօրքով Սաւուղը յարձակեցաւ
Ամանացւոց վերայ, բոլորովին ջարդեց նրանց և զգասեց Յա-
բիթ քաղաքը: Այն ժամանակ Երայէլացւոց ազգը ուրախացած,
օրհնել սկսաւ Սաւուղին և գոչում էր, ամառնիր մեր ձեռք
նրանց, որոնք չէին կամենում բեզ թագաւոր ընտրել իրենց
մէջ նրանց կ'սպանենք: Բայց մեծահոգի թագաւորը պատաս-
խանեց, «այս օր, երբ Աստուած փրկութիւն խրկեց Երայէ-

լացւոց ազգին, ոչ որ չափեք է կորչի: Այս յաղթութեամբ և մանաւանդ իր մեծահոգութեամբ, Սամուէլ ամենի սիրտը գրաւեց: Ազա Սամուէլ յայտնի օծեց նրան Իսրայէլացւոց թագաւոր:

Էառափարիթիւնը ընտրած թագաւորին յանձնելով Սամուէլ ժողովեց ազգը և ասաց. «Ես աշխտողմ եմ հասարակաց բարութեան համար իմ մանկութիւնիցս մինչև այսօր: Այսուհետև ժողովուրդին կ'առաջարկեմ թագաւորը: Ես կանգնած եմ ձեր առջև, ով Իսրայէլացիք, պատասխանեցէք իմ մասին ի՞նչն Աստուծոյ և Նորա օծեալն առաջին, արդեօք զգկեցի՞ն ես մէկին իր սեփականութիւնից, նեղեցի՞ն ես արդեօք մէկին. կրտսերցի՞ն արդեօք մէկի դատաստանը անարդար կամ երեսպաշտութեամբ և առի՞ արդեօք մեկից ընծայ: Թող, պատրաստ եմ ամեն բան ուղղելու, ամեն բան յեա դարձնելու: Բայց բոլոր ժողովուրդը միաձայն աղաղակեց. «Դու էիր մեր հայրը, դու երբէք անարդարութիւն չեա արել մեք օրհնում ենք քեզ»:

Սաւուղ, իր քաջ որդուն Յովնաթանի օգնութեամբ մեծ գործքեր կատարեց, շատ երեւելի յաղթութիւններ էր անում և միշտ ազատում էր Իսրայէլացիներուն իրենց թշնամիներից:

Միայն յաջողութիւնները, իշխանութիւնը և փառքը մոլորեցուցին Սաւուղին: Ինչքան որ մեծանում էր՝ նորա զօրութիւնը, նորա սիրտը լքցւում էր զեղխութեամբ: Սամուէլ յաճախ զգուշացնում էր նրան. բայց սա չէր լսում նրան: Միանգամ, երբ յաղթեց Ամաղէկին, Աստուծոյ կամքը կատարելու տեղ, իր շահի հոռեից ընկնելով, Ամաղէկացւոց ընտիր խաչները իրեն աւար առաւ, որ Աստուծոյ հրամայել էր բոլորը ջրնջել. բայց սրանից համարձակեցաւ ինքը Աստուծոյ զոհ էլ բերել:

Սամուէլ ասաց Սաւուղին. «Ես պէտք է յայտնեմ քեզ Աստուծոյ կամքը, որ նա ինձ այս գիշեր ասաց. «Երբ դու ինքդ

քեզ ոչինչ էիր համարում, ընտրեց քեզ Աստուծոյ Իսրայէլացւոց թագաւոր, բայց այժմ դու հպարտացար, ընչասէր եղար և մոռացար Աստուծոյ, որ քեզ այնքան բարութիւններ աւրաւ: Աստուծոյ արհամարում է քեզ և քո թագաւորութիւնդ կ'ուայ ուրիշին»:

Այս ասաց և երեսը դարձրեց, որ հեռանայ նրանից, միայն Սաւուղ զղջալով բռնեց նորա փէշից և պատռեց:

Աստուծոյ ողորմում է հնազանդներին և հակառակ է հրպարոններին:

Այս ժամանակից յետոյ Սամուէլ էլ իսկի չգնաց Սաւուղի մօտ և էլ չտեսաւ նրան մինչև նորա մահը: Թէև էլ միշտ աղօթք էր անում նորա համար և լաց էր լինում նորա վերայ: Սաւուղ ընկաւ մոտամունքի մէջ, յաճախ տիրում էր նրան տիրութիւն և անտանելի անհանգստութիւն. միայն նա չէր փնտռում միջթարութիւն Աստուծոյ մէջ և չէր աշխատում իրեն ուղղել:

ԳԼՈՒԽ ԾԷ.

Դաւիթ:

Սամուէլը տիրում էր միշտ էլ, որ Սաւուղը բարկացրեց Աստուծոյ: Աստուծոյ ասաց Սամուէլին, «մինչև երբ դու լաց կ'ընես Սաւուղի վերայ: Նա էլ թագաւոր չէ լինիլ Իսրայէլացւոց վերա: Գնա Բեթղէհէմ, Այլէդի որդու Յեսսէի տունը. ես ընտրեցի նորա որդոյ մէկին թագաւոր»:

Սամուէլ գնաց Բեթղէհէմ, բերեց Աստուծուն զոհ և հրաւիրեց Յեսսէին իր որդոյ հետ զոհ ուտելու: Երբ նոքա եկան, Սամուէլը տեսնելով Յեսսէի մեծ որդուն Եղիաբին, որ քաջ բարձրահասակ և գեղեցիկ տեսքով մարդ էր, կարծեց իր մրաքում, թէ, յայտնի բան է, սա կ'ընի օծեալը: Բայց Աստուծոյ

պատասխանեց նրան. «մի նայիր ոչ հասակին և ոչ գեղեցկութեանը. սա է իմ բնորածս: Աստուած, մարդոց պէս, արտաքին տեսքով է դատում: Մարդս տեսնում է միայն, ինչոր նորա աչքի առջևն է. բայց Աստուած տեսնում է սիրտն էլ:

Յեսսէն Մամուէլի առաջ հանեց իր երկրորդ սրբուն Ամինաբաբին: Մամուէլ ասաց. «Ձէ, Աստուած դրան է բնորեք: Նրանից յետ հայրը Մամուէլի առջև հանեց իր երրորդ որդուն: Ուս էլ է բնորած Աստուծմէ», ասաց Մամուէլ: Յեսսէն հանեց մարգարէի առաջ իր եօթն որդոց էլ մէկին միւսի ետեւից: Արանցից ոչ մէկին Աստուած է բնորեք. ասաց Մամուէլ:

Ոչոք էր հասկանում, ի՞նչ էն նշանակում այս խօսքերը: Ուրիշ որդի էլ չունեն դու արբեօք»: Հարցրեց Մամուէլ: Ունիմ էլն մի որդի. պատասխանեց Յեսսէն, ամենից փոքրն է նա. Դաւիթը, նա արածում է իմ ոչխարներս».— «Շուտ մարդ խրկիր նորա ետեւից, ասաց Մամուէլ: Թող գայ նա մեր սեղան նստելից առաջ»:

Հայրը խրկեց մարդ, կանեց Դաւիթն և հանեց Մամուէլի առջև երեխային, որ գեղեցիկ էր երեսով և քաղցր տեսքով: Այն ժամանակ Աստուած ասաց Մամուէլին. «աս իմ բնորածըս. օծիր սրան թագաւոր»:

Մամուէլ առաւ շեշտ իւղով և օծեց Դաւիթին, իր բոլոր եղբայրների ներկայութեամբ: Աստուծոյ Հոգին իջաւ օծեալի վերայ և այնուհետեւ մնաց միշտ նորա հետ:

ԳԼՈՒԽ ԵՐ.

Երիտասարդ Դաւիթը արքունի պալատում:

Աստուծոյ Հոգին բոլորովին թողեց Սաւուղին, որ սրտով գեղեսցել էր Սաւուղ բնկաւ արամութեան մէջ, և տանջվում էր չար գեղից: Ով որ իրեն Աստուծոյ որդիութեամբ անարժան

է զգում, չէ պիշում իր վատ գործոց վերայ և չէ աշխատում նրանց լաւացնել, նա չէ կարող ամենեւին հանգիստ լինել, ինչպիսի մեծ փառքով և մեծութեամբ էլ պատուած լինի:

Սարստականները ասացին Սաւուղին. «թագաւոր, եթէ կը հրամայես, մենք կ'բերենք քեզ մօտ մի մարդ, որ լաւ ածում է քնար, գուցէ երաժշտութիւնը մեղմացնէ քո տրտմութիւնը»։ «Իսկ է, պատասխանեց Սաւուղ. «Ճանաչում է՞ք մի այնպիսի մարդ»։ Այն ժամանակ պալատականներից մէկը ասաց. «Երբ ես Բեթղէհէմումն էի, Յուդայի բաժնում, բեցի միանգամ, ինչպէս Յեսսէի որդին քնար էր ածում: Նա գեղեցիկ ածում է. բացի սրանից նա շատ խելօք է, բարեպաշտ և Աստուածահաճոյ: Սաւուղ այն րոպէին խրկեց Յեսսէի մօտ Բեթղէհէմ մարդ, հրամայելով նրան, շուտ խրկել իր որդուն Դաւիթին, որ արածում է նորա ոչխարները: Յեսսէն առաւ մի քանի հաց, մի տիկ զինի, ուն և խրկեց Դաւիթին այս զիւղական ընծաներով թագաւորի մօտ: Այն ժամանակ Իսրայէլացւոց երկրում սովորութիւն էր թագաւորի մօտ ընծաներով երթալը:

Դաւիթ յայտնվեցաւ Սաւուղին և շատ սիրելի եղաւ նրան: Թագաւորը նրան իրեն կապարձակիր շէնեց և հրամայեց Յեսսէին ասել, որ ինքը պահում է նորա որդուն իր մօտ, որովհետեւ արժանացաւ իր ողորմութեանը: Ամեն անգամ, երբ տըրտմութիւնը տիրում էր Սաւուղին, Դաւիթ ածում էր քնար— և այս ցրում էր Սաւուղի տխրութիւնը ու չար ոգին, որ տանջում էր նրան, հեռանում էր նրանից:

ԳԼՈՒԽ ԵԹ.

Գողիադ:

Փղշտացիները նորից զինաւորվեցան Իսրայէլացւոց դէմ: Սա-

ուղ դուրս եկաւ նոցա դէմ իր զօրքով: Փղշտացւոց զօրքը վեր եկաւ սարի գլխին: Իսրայէլացիներն նմանապէս վեր եկան նոցա դէմուդէմ միւս սարի գլխին: Հովհար բաժանում էր երկու զօրքերուն մէկ մէկից:

Փղշտացւոց բանակից առաջ դուրս եկաւ մի հսկայ, Գողիաթ անունով: Նորա հասակն էր կարգից դուրս բարձր, գլուխը ծածկած էր երկաթէ սաղաւարտով, և ինքը հագած ունէր պղնձի զրահ:

Չեռին ունէր տէգ ահագին մեծութեամբ: Նորա բոլոր զէնքն էր շատ ծանր և ցոյց էր տալիս նորա արտաքոյ կարգի զօրութիւնը: Նորա առաջնից գնում էր նորա զինակիւն, որ տանում էր նորա սուրը:

Հովտի մէջ ցած իջնելով Գողիաթ կանչեց Իսրայէլացիներին. «Ինչո՞ւ դուք ամենքդ պատրաստվում էք կռուի: Եւ Փղշտացի եմ և դուք Սաուլի ծառաներն էք: Ընտրեցէք ձեր մէջից մէկին, որ կարողանայ իմ հետ մենամարտիլ: Եթէ նա ինձ կրսպանէ, մենք կ'ընենք ձեր ծառաներն, իսկ եթէ ես նրան կրսպանեմ, դուք եղէք մեր ծառաները:

Այսպիսի առաջարկութիւն որ լսեցին, Սաուլ և բոլոր Իսրայէլացիներն խռովեցան շատ և սարսափեցան: Իսկ Գողիաթ ծաղը էր անում նրանց, տեսնելով, որ ոչ ոք չէ համարձակվում դուրս գալ իրեն դէմ և պարծենում էր իր զօրութեամբ:

Դաւիթ, որին Սաուլ չէր կամենում իր հետ առնել պատերազմ նորա մանկութեան պատճառով, յիտ դարձաւ էլի իր հօր ոչխարները արածելու, բայց նորա երեք մեծ եղբայրներն էին արքունի զօրքում: Յեսսէն ասաց Դաւիթին. «Առ հաց և տնր զօրաց բանակը եղբայրներիդ համար: Ահա էլի տասն կրտոր նոր պանիրներ, որ կտաս դու նոցա հազարապետին. տեղեկացիր, արդեօք եղբայրներդ առողջ են և ինչպէս են գնում գործերը: Դաւիթ, որ ամեն բանումն հնազանդ էր հօրը և

սրանց սիրում էր եղբայրներուն, ուրախութեամբ զնաց բանակը, աննկղձ իր հօր տուած պաշարը:

Երկու կողմն էլ արդէն պատրաստ էր չգատերազմելու, երբ Դաւիթ եկաւ պնտեգ: Ինչոր հետը բերել էր, տուեց վանապանին: Իսկ ինքը զնաց իր եղբայրներուն տեսնելու: Այն ժամանակ Գողիաթ հսկայն առաջ դուրս եկաւ թշնամեաց զօրքի մէջից, պարծենում էր իր զօրութեամբ ու նախատում էր Իսրայէլացիներուն: Սրան տեսնելիս Իսրայէլացիները վախեցած փախան: Բայց Դաւիթ ասաց. «Եթէ է այս յանդուգն մարդը որ համարձակվում է նախատել Աստուծոյ ազգի զօրքին: Ի՞նչ վարձատրութիւն է նշանակած նրան, ով որ կ'սպաննէ այս հրպարա Փղշտացիին և կ'ազատէ Իսրայէլացիներուն ամօթից:»

Դաւիթի մեծ եղբայրը, Եղիաթ լսեց նորա խօսքերն և չաբացաւ: «Ինչո՞ւ եկար դու այս տեղը, ապաց նա: Ընչ քո տեղդ չէ: Գնա, արածիր ոչխարներդ: Ինչո՞ւ թողիր նրանց, որ նստաւում: Ես քո հպարտութիւնը և սրտիկ չարութիւնը գիտեմ, դու հեաբարութիւնիցդ եկել ես պատերազմ տեսնելու: Դաւիթի եղբայրներն էին հպարտ և կոպիտ և այս պատճառով էլ Աստուած չմտրեց նրանց: Բայց Դաւիթ հեղութեամբ և խոտարհութեամբ համբերում էր նոցա կոպտութեան և Աստուած ընտրեց նրան: Աստուած ցածուցնում է հպարտներուն և բարձրացնում է խոտարհներուն:»

Օտար մարդիկ որ կանգնած էին Դաւիթի մօտ, աւելի քաղցրութեամբ զարգեցան: Նոքա պատասխանեցին նրան. «Եթէ որ կ'ազթէ այս հսկային, նրան թագաւորը ինքը կ'վարձարէ, նա իր ողջ կան նրան կին կ'տայ նորա հօր տունը: Տարկից ազատ կ'լինի: Դաւիթ, որ բոլոր պատգամներում էր ճշգրտիւ, յայտնեց, որ ինքը չուէր ցանկանում էր կռուիլ հսկայի հետ: Այս բանը հասցրին Սաուլը պանծն և նա հրամայեց Դաւիթին իրեն մօտ բերել:

Դաւիթ թագաւորի առջև դարձաւ ասոյ նրան: Վթապաւոր,
ոչնչեց մի վախենար, հրաման տուաւ ինձ, որ երթամ մարտն
չեմ այս Փղշտացիի հետ: Սաւուղ պատասխանեց, զի նշգլես
կարող ես դու յաղթել այն հակացին: Իսկ որ եւ մտնուէր, իսկ
նա հասակ աւած մարդ է, և քանակութիւնը սովոր է պա-
տերազմի: Եւ ասիւ զայն զայն զայն զայն զայն զայն զայն զայն
Դաւիթ պատասխանեց. սերբ ես արածում էի իմ հօրա ոչ-
խաղտեցի, երբեմն գալիս էր քաջ և յաղթող եւ յաղթող եւ յաղթող
նեղից մէկին, եւ ընկնում էի ետեւից ու կտում նորա բերնից
աւարը, իսկ եթէ ընտրեցիս նա էր ինձ, բռնում էի նորա փու-
ղից և սպանում էի նրան: Ասիւ թէ և արջ էլ սպանել է քո
ծառագ: Նոյն կերպով կ'վարվեմ ես այն Փղշտացիի հետ էլ:
Ինչպէս համարձակեցաւ նա նախաձեռնել ճշմարիտ Աստուծոյ
գործին: Աստուծոյ որ ինձ ազատեց պաւսի և արջի բերա-
նից, կ'ազատեմ Փղշտացիի ձեռնիցն էլ: Եւ զայն ասիւ զայն
Դաւիթ Աստուծոյ քեզ հետ լինի: ասաց թագաւորը: Սաւուղ
հրամայեց հաղցնել Դաւիթին արջի սպառնալով, զրահ և կու-
պել մէջքին իր սեպհական սուրբ: Դաւիթ այսպէս զենաւոր-
ված ման եկու յետ ու առաջ և տեսաւ, որ շատ ծանր է,
նա չէր սովոր այսպիսի զենուորական զրահին: Եւ չեմ կարող
ման գալ այսպէս զենաւորված, ասաց նա, ու հանեց սաղա-
ւարտը, զրահն և թուրը: Գեր առաւ իր հովուական ցուպը,
ընտրեց գետի ափից հինգ ողորկ քարեր, ձեռք առաւ իր պար-
սը և այս զենքով միայն դուրս եկաւ հակացի դէմ: Եւ զայն
Գողիար դուրս եկաւ պատերազմի անդը կապարեւալիս զե-
նաւորված և առաջից գնում էր նորա զենակիրը: Նա, երբ
տեսաւ Դաւիթին, արհամարհեց նրան: Դաւիթ քեքուչ ման
կութիւնը և հեղ դէմքը ամենեւին չէին ցոյց տալիս նորա քաջ
և զօրեղ զենաւոր լինելը: Եւ ասիւ զայն զայն զայն զայն զայն զայն զայն

«Միթէ շուն եմ ես, որ իմ դէմ քարերով ես գալիս. ասաց

հակացի: Շուտով ես քո մարմինը կերակուր կ'տամ երկնային
թռչուններին և երկնային դադաններին: Եւ զայն
Դաւիթ պատասխանեց. արեւ դուրս ես գալիս իմ դէմ վա-
հանով, սուրով և տէգով. իսկ ես գալիս եմ քո դէմ ճօրու-
թեանց և Խաղաղի Աստուծոյ անունով, որին դու անարգում
ես: Այժմ Աստուած կ'մատնէ քեզ իմ ձեռք և բոլոր երկիրը
կ'խնայ, որ նա է միայն ճշմարիտ Աստուած: Ամեն այս ներ-
կայ ժողովուրդը կ'լինի վկայ, որ Աստուծոյ օգնութիւնը աւելի
զօրեղ է քան թէ սուրն և տէգը: Զեզ Աստուած կ'մատնէ մեր
ձեռքը: Եւ զայն
Հակացի դնաց Դաւիթի վերայ. երիտասարդ Դաւիթը աներ-
կիւղ դուրս եկաւ նորա առաջ և իր պարսը առնելով զցեց
նրանով մի քար Փղշտացու վերայ. քարը պատուեց նորա ճակա-
տը: Գողիարը երեսով ընկաւ գետնի վերայ. իսկ Դաւիթ առ-
նելով նորա ահագին սուրը կտրեց գլուխը: Փղշտացիներն, ի-
րենցից ամենից զօրեղին սպանած տեսնելով, վախեցան և փա-
խան: Բարայէրացիները, պատերազմական ձայներ հանելով, ըն-
կան ետևներից, կոտորեցին նրանց, ցրուեցին և ոսնակիս ա-
րին նոցա գունդերը: Քշմակաց բոլոր բանակն ընկաւ յաղթող-
ների ձեռքը: Եւ զայն
Գ. Ո. Ս. Կ.

Յովնաթան:

Գողիարին յաղթելից յետոյ Դաւիթին տարան թագաւորի
առջև: Սաւուղ ընդունեց նրան քաղցրութեամբ. իսկ նորա
որդի Յովնաթանը սիրեց Դաւիթին բոլոր սրտով: Նա դառաւ
Դաւիթ բարեկամն և տեսնելով նորա առաքինութիւնները սի-
րում էր նրան ինչպէս իր կեանքը: Բարեկամութեան նշանի
համար Յովնաթան ընծայեց Դաւիթին իր շորը, թուրը, աղե-

զը և նետերը: Սաւուղ յետ դառնալիս վեր առաւ հետը Դաւ-
թին: Այն քաղաքներում, որոնց մօտից անց էին կենում, աղ-
ջիկները նոցա առաջ էին դուրս գալիս երգելով ծնծդաներով:
Իրենց հանդիսաւոր գովասանական երգերումը երգում էին նո-
քա. Սաւուղը յաղթեց հաղարին, իսկ Դաւիթ բիւրերին:
Ուրախութիւնը, որով ամեն տեղ ընդունում էին Դաւթին և
գովասանութիւններն, որ նրան տալիս էին, տրամեցրին Սաւու-
ղին, որ բարկացած ասաց. «Դաւթին ինձնից զերազանց ևն
համարում, ուրեմն ի՞նչ է նրան պակաս. միայն թագաւորու-
թիւն: Այս ժամանակից Սաւուղ սկսաւ կասկածել Դաւթի
վերայ և նորա առաջվան այսահարութիւնն էլի նորոգվեցաւ:
Մի անգամ Դաւիթ ածում էր քնար թագաւորի մօտ: Սաւուղ
վեր առաւ տէգը և զցից նորա վերայ. բայց Դաւիթը ծռվե-
լով ազատվեցաւ այս հարուածից: Այս երկու անգամ պատա-
հեցաւ:

Իսկ Դաւթ էլի միանգամ յաղթեց Փղշտացիներին և Սաւուղ
այս պատճառով աւելի ատեց նրան: Նա իր որդու Յովնաթանի
առջև հրամայեց թիկնապահներին սպանել Դաւթին, բայց
Յովնաթան ասաց, «Թագաւոր մի՛ մեղանչի՛ր քո ծառայ Դաւ-
թին. նա անմեղ է: Ինչ որ Դաւիթը արաւ, բոլորը քո օգտին
համար էր, Քեզ համար չինայեց իր կեանքը, նա չէր որ
սպանեց Գողիադին. նա չէր, որ ազատեց Իսրայէլացիներուն:
Դու ինքդ վկայ էիր նորա քաջութիւններին, դու ինքդ գովե-
ցիր նրան, ինչո՞ւ համար ես կամենում թափել անմեղ արիւն,
ի՞նչու ես կամենում սպանել նրան, որ քեզ ոչինչ չէ արել:
Այս խօսքերը կակղացրին Սաւուղի սիրտն և ասաց. «Ճ. Թող
Աստուած ինքը վկայ լինի, ես չեմ սպանում Դաւթին: Այն
ժամանակ Յովնաթան բերաւ Սաւուղի մօտ իր բարեկամին:
Սաւուղ իր Մեղքեղ աղջկը տուեց նրան կին:

Շուտ սրանից յետոյ Դաւիթ կրկին յաղթեց այսպիսիներ-

ին. այս էլի նորոգեց Սաւուղի սրտի մէջ նախանձը: Նորա
առաջվան այսահարութիւնը նորոգվեցաւ առաւել զօրութեամբ:
Նա նստած էր ասնը գեղարդը ձեռին և Դաւիթն ածում էր
քնար և երգում: Սաւուղ զցից նորա վերայ գեղարդը. բայց
Դաւիթ մի կողմ քաշվեցաւ և գեղարդը ջցվեցաւ սրտի մէջ:
Նոյն գիշեր Դաւիթը գնաց և պահվեցաւ լեռներում:

Մի քանի ժամանակից յետոյ թաղաւորը, երբ նստած էր
սեղանի առջև, հարցրեց. «Ինչո՞ւ Յեզեկի որդին չէ գալի իմ
սեղանիս մօտ. նա երեկ էլ չկար, այսօր էլ չէ երևում: Յով-
նաթան սկսաւ արգարացնել Դաւթին. և այս մասին Սաւուղ
շատ չարացաւ. «Ի՞նչ անհնազանդ որդի, գոնեց նա, մես գի-
տեմ, դու ինձ և մօրդ ամաչացնելու համար ընտրել ես քեզ
բարեկամ Յեզեկի որդուն: Այս բոպէիս հրամայիր բերել նրան
այս տեղ. նա, պէտք է, մեռնի: Յովնաթանը հեղութեամբ
պատախանեց. «Ինչո՞ւ պէտք է զրկես նրան կեանքից, նա ի՞նչ
է արել: Սաւուղ բարկացած վեր առաւ գեղարդը և կամենում
էր սպանել իր որդուն: Յովնաթան, վեր թռաւ սեղանից,
դուրս գնաց և տխրութիւնից բոլոր օրն ոչինչ չկերաւ: Այն
միտքը, որ իր հայրը վճռել է Դաւթին սպանել, շատ արի-
ւեցնում էր նրան:

Միւս օր առաւօտը վաղ Յովնաթան գնաց տարն այն տեղը,
որ պահված էր Դաւիթ, միայն նրան էր յայտնի սորա թագ-
նրված տեղը: Դաւիթ նորա առաջ դուրս եկաւ: Յովնաթան
խորհուրդ տուեց նրան, որ ոչ գիշին չայրանվի և իրարից հը-
րաժարվի զրկեցին մէկ մէկու և բաց էին լինում երկուսն էլ:
վերջապէս Յովնաթանը ասաց. «Գնա խաղաղութեամբ, բարե-
կամութիւնը, որով մենք Աստուծոյ իրեն առաջը երդում
առինք, կ'մնայ անքակտելի: Աստուած թող վկայ լինի իմ և քո
մէջ, իմ որդոյս և քո որդոյդ մէջ: Արանից յետոյ նոքա հե-

ռացան մէկ մէկից: Յոգնաթանը դարձաւ տուն. իսկ Դաւիթ հեռացաւ խորը անապատի մէջ:

Սաւուլ շարունակեց հալածել Դաւիթն անապատումն էլ: Նա խրկեց իր բոլոր զօրքը՝ զանազան կողմեր Դաւիթի ետեւից: Վթէ գետնի տակն էլ պահված լինի, այնտեղից էլ պէտք է գտնվի նա. ասում էր Սաւուլը: Բայց Դաւիթը հեռացաւ շատ հեռու և անապատ տեղեր: Յոգնաթան այն տեղ էլ գտաւ նրան և աշխատում էր մխիթարել նրան ու զօրացնել նորո՞ւ մէջ այն յոյսը, որ նա ունէր Աստուծոյ վերայ: Վնչեց մի վախճանար, ասում էր նա, «իմ հօրս ձեռք չէ կարող քեզ հասնել, դու կ'ընես ժամանակով Եսայէլի թողաւոր. իսկ ես կ'ամենում եմ երկրորդը լինել քեզից յետո:»

Յոգնաթանը յաւիտեան կ'մնայ հաստատ բարեկամութեան բարի օրինակ:

ՔԼՈՒԽ ԿԱ.

Նաբաղ և Լբիգիա:

Դաւիթի պաշտպանը Սամուէլ վախճանեցաւ: Նորա վերայ լաց եղաւ Եսայէլացւոյ բոլոր ազգն և թաղեցին նրան Արիմաթիմում:

Դաւիթը շատ խղճալի դրութեան մէջ էր. ստիպված մի տեղից միւս տեղ թափառելու, նա ոչ մի տեղ չէր գտնում հաստատ ապաստանի տեղ: Նորա կեանքը միշտ վտանգի մէջ էր, իբրեւ աքսորված, հեռու մարդկանց ընկերակցութիւնից, նա պէտք է ծածկվէր կամ թանձր անանցալի անտառներում կամ խորը այրերում: Բայց այն տեղ էլ ապահովութեան մէջ չէր, այն տեղ սպառնում էր նրան մարդապանի նետը, այս տեղ սպառնում էին նրան Սաւուլի զենուորները: Թէ ուրիշը լինէր նորա տեղ, կ'յուսահատուէր. բայց Դաւիթ չկորցրեց իր

արիութիւնը, նա բոլոր սրտով յոյսը դնում էր Աստուծոյ վերայ և իր տխուր աքսորանքի ժամանակը զրեց Աստուծոյ հուշով շնչած սաղմոսները, որոնց մէջ նա իր բոլոր սիրար լաց էր անում Աստուծոյ առջև: Այսպէս կ'ընում էր նա անապատումն, բայց մի քանի ժամանակից յետոյ Սաւուլից ամեն անբաւական և զրկեալ մարդիկը փախան և մտան Դաւիթի պաշտպանութեան տակ և Դաւիթ դառաւ իշխող չորս հարիւրից աւելի մարդոյ:

Մի փոքրիկ Ման անունով քաղաքում, որ անապատի մօտն էր, բնակում էր մի հարուստ մարդ՝ Նաբաղ Անունով: Նա ունէր երեք հազար ոչխար և հազար այծ, որոնք արածում էին անապատում և որոնց Դաւիթ պահպանում էր: Նաբաղը, չընայելով իր հարստութեան, էր շահասէր և խստասիրտ մարդ: Միանգամ Նաբաղը ժողովեց բոլոր իր մշակներուն և հովիւներուն, որ կարեն հօտերը: Այս բանի համար, այն ժամանակվան սովորութեամբ, նա կ'ամենում էր մեծ խնձոյք կազմել: Դաւիթ, գրեթէ պաշարից զրկած լինելով, խրկեց նորա մօտ տասն երիտասարդներ, որոնք նորա մօտ էին և մասնակից էին լինում ամեն նորա կարօտութիւններին. նա հրամայեց նրանց հարցնել Նաբաղի և ընտանեաց առողջութիւնն ու ասել նրան. «Դաւիթը բարեկամաբար ողջունում է քեզ: Ցանկանում է քեզ և քո բոլոր ընտանեացդ ողջութիւն և ինչ որ դու ունես: Մենք իմացանք, որ այժմ քո հովիւներդ պէտք է խուզեն քո ոչխարներուդ, որոնք մեզ մօտ անապատում արածում էին: Մենք ոչ միայն չէինք արգելում քո մարդոցդ արածելու խաշներդ մեր մօտ, և ոչ թէ միայն ոչինչ վնաս չէինք տալիս, այլ և պահպանում էինք նրանց զոդերից և վայրենի գազաններից: Հարցրու այս մասին քո հովիւներուդ, նոքա, յայտնի բան է, կ'հաստատեն մեր խօսքերը: Այս պատճառով մենք յոյս ունինք արժանանալ շնորհք զանելու քո առջևդ: Մենք քեզ մօտ

գալով այսօր, որ քո կազմած հանդէսիդ օրն է, յոյս ունինք, որ դու կ'ընդունես մի բան՝ Դաւթին էլ, ինչպէս հայրը իր որդուն։ Նոյնպէս էլ մեզ՝ քո ծառաներիդ մի ողորմութիւն կ'տաս։

Դաւթ յայտնի էր Իսրայէլացւոյ բոլոր ազգին, ամենքը սիրում էին նրան, ամենը զովասարանութեամբ խօսում էին նորա վերայ։ Բայց Նաբաղ ձեացրեց, իբրեւ թէ չէ ճանաչում նրան։ Նա բարկութիւնից տեղից վեր թռաւ և գոռաց։ «Այդ ո՞վ է Թեոֆիլի որդի Դաւթը։ Այժմ շատացել են փախստականներն և իրենց տէրերից փախած ծառաներն, ես իմ հացս և միսս, որ պատրաստել եմ իմ ծառաներիս համար, նոցա չեմ բաժանիլ։ Ես Դաւթին չեմ ճանաչում։ Դաւթի մարդիկ ամօթով յետ դարձան։

Նաբաղի կնոջ անունն էր Արիդիտ։ Սա էր ինքը, բարի և գեղեցիկ կնիկ։ Հովիւներից մէկը գնաց և յայտնեց Արիդիային այս անցքը։ «Դաւթը, ասաց նա, խրկեց իր մարդոց, որ շնորհաւորեն այս ուրախութեան օրը քո մարդուդ, բայց Նաբաղ յետ խրկեց նրանց մեծ կոպտութեամբ։ Իսկ Դաւթն և նորա մարդիկը մեզ շատ օգտուէտ էին։ Ինչքան որ մենք անապատումն էինք, բերդի պէս պահպանում էին մեզ ցերեկը և գիշերը պաշտպանում էին աւազակներից և վայրենի գազաններից։ Կաւ մտածիր, որ Նաբաղի յիմարութիւնը ուղղելու հնարք գտնես։ Ես վախենում եմ, չլինի, թէ մի թշուառութիւն պատահի քո մարդուդ և բոլոր նորա տանը։

Արիդիտն այն բոպէին վեր առաւ երկու հարիւր նկանակ, երկու աման գինի, հինգ լաշած ոչխարներ, մի կողով չամիչ և երկու հարիւր շարուկ չոր թուզը, այս ամենը խրկեց իր ծառաների հետ Դաւթի համար, ասելով. «Գնացէք դուք այս ընծաներով առաջ, շուտով ես ինքս էլ կ'գամ ձեր ետևից։ Նա նստաւ իշի վերայ և գնաց ծառաների ետևից, բայց գիտե՞նա՞ լով իր մարդու կոպիտ բնութիւնը ոչինչ չ'յայտնեց նրան։

Բայց այն տան երիտասարդները արդէն յետ դարձած յայտնել էին Դաւթին Նաբաղի պատահանը։ Դաւթ, չաբացած այսպիսի խստութեան վերայ, կապեց իր սուրն և իր մարդոցն էլ հրամայեց զինաւորվել։ «Ուրեմն, ասաց նա, մենք ՚ի զուր պահպանում էինք Նաբաղի խաշները, նա, մեզ բարին չարով է հատուցանում։ Աստուած էլ թող այնպէս հատուցանէ մեր թշնամիներին, եզուց առաւօտը նորա բոլոր ունեցածից մի շուն էլ չի մնալ։ Եկէք ետևիցս։

Դաւթը արդէն ճանապարհումն էր, նա պատրաստ էր մեծ յանցանք գործելու։ Բայց Արիդիտն, Նաբաղի իմաստուն կինը, ցածացրեց նորա բարկութիւնը։ Նրբ Դաւթին հանդիպեցաւ, նա շուտ իշեց իջաւ և նորա առաջին ընկնելով երկրպագութիւն տուեց նրան մինչև գետին։ «Տէր իմ. աղաղակեց նա, թող իմ մարդուս յանցանքի պատիժը միայն իմ վրաս ընկնի։ Հրաման տուր ինձ, քո աղախնիդ, բերել քեզ օրհնութիւն և ախանջ դիր իմ խօսքերիս։ Ես բերի քեզ ընծաներ, բաժանիր այն քո զինուորներիդ։ Բանի տեղ մի՛ դնիր Նաբաղի յիմարութիւնը։ Դու կ'լինիս Աստուծոյ ազգի առաջնորդն, անմեղ արիւն թափելը թող չլինի արատ քո փառքիդ։ Ինձ միազ բեր այն ժամանակ։

Դաւթ, փափկացած այս հեզ խօսքերով, ասաց Արիդիտին. «Յորհնեալ է Աստուած, որ խրկեց քեզ. օհնեալ ընիս դու էլ, որ պահեցիր իմ ձեռքս արիւնհեղութիւնից։ Դարձիր խաղաղութեամբ քո տունդ։ Ես կ'կատարեմ խնդիրդ։

Իսկ Նաբաղ այս միջոցին խմում էր, ուտում էր և ուրախանում ոչինչ չկատարելով։ Միւս օր առաւօտն, երբ սթափեցաւ գինիից, կինը յայտնեց նրան, թէ ինչպիսի վտանդի մէջ էր նորա կեանքը։ Նաբաղն, երբ այս լսեց, քար կարեցաւ վախից և տանն օրից յետոյ մեռաւ։ Դաւթ, որ լսեց նորա մահը, ամուսնացաւ Արիդիտի հետ։

ԳԼՈՒԽ ԿԲ.

Դաւթի վերջին տեսութիւնը Սաւուղի հետ:

Սաւուղի ամեն աշխատանքը Դաւթին բռնելու համար ի զուր եղան. Աստուած պահում էր այս հեղ և առաքինի մարդուն: Չնայելով Սաւուղի բոլոր ատելութեան և հալածելուն, Դաւթ էլի միշտ յարգում էր նրան, իբրև Աստուծոյ օժեանք և իր թագաւորին:

Միանգամ Սաւուղ երեք հազար ընտիր զինուորներով գնաց Դաւթին վնասելու: Նա վեր եկաւ մի սարի գլխին: Դաւթը իմացաւ այս և գիշերով թաղուն գնաց իր ամենից հաւատաւ ըմ գննուորի՝ Աբեսայի հետ միասին Սաւուղի բանակը: Աբեններ, Սաւուղի զօրավարն և նորա բոլոր զինուորները խորը քուն էին մտել: Դաւթ Աբեսայի հետ առանց արդելքի գնացին մինչև թագաւորի վրանը. Սաւուղի թիկնապահները քնած էին և ինքը թագաւորն էլ խորին քնի մէջ էր ընկղմել: Նորա գեղարդը ցցած էր գետնին, գլխի մօտ, այն տեղ մօտիկ էլ դրած էր ջրի կուժը:

Աստուած մատնում է մեր ձեռքը մեր թշնամիին, ասաց Աբեսան. ես կ'սպանեմ դրան իր գեղարդով: Զէ՛. խօսքը կրտրեց Դաւթը. «Համարձակիս ձեռք բարձրացնել Աստուծոյ Օժեանք վերայ: Ա՛ռ նորա գեղարդն և կուժն ու գնանք այստեղից: Նոքա վեր առան գեղարդն և կուժն ու հեռացան բանակից, և ոչ ոք չնկատեց նրանց:

Դաւթ, վեր ելաւ գէմուղէմ եղած ժայռի վերայ և բարձր ձայնով դուաց. Աբեններ, պատասխան տուր ինձ: Աբենները ձայն տուեց հարցնելով. Ո՞ր էս դու:—Դաւթն ասաց, «դու ես այն հաւատարիմ և քաջ զինուորն, որին նմանը չկայ բոլոր Խորայէլի մէջ: Այսպէս ես պահում դու քո թագաւորիդ: Տես, ահա նրա կուժն և գեղարդը, որոնք նորա գլխի մօտն

էին դրած: Այն ժամանակ Սաւուղ զոռեց. «Դաւթ, իմ որդեակս, քո ձայնդ է այս:—Այո, թագաւոր, ես եմ՝ ծառար». պատասխանեց Դաւթ. «Ինչո՞ւ համար հալածում ես դու ինձ. արքայ. ես ի՞նչ եմ արել, թողել եմ արդեօք երբէք քո հրամաններդ առանց կատարելու. ինչո՞ւ ես կամենում Աստուծոյ առջև թափել անմեղ արիւն: Սաւուղ ասաց, «ես մեղանչեցի: Դարձիր մօտս, որդեակ: Արդհեա՞նք դու խնայեցիր իմ կեանքս, երբ ես քո ձեռումդ էի, ես քեզ ոչինչ չարութիւն չեմ անիր:»

Դաւթն ասաց. «Տես, ահա քո գեղարդը և կուժը: Հրամայիր ծառաներիդ մէկին, որ գայ և առնէ: Աստուած ամենին կ'հիտուցանէ իրենց զործոց հաւեմաւ: Ինչպէս այսօր մեծացաւ քո անձը իմ առաջնս, այսպէս էլ կ'մեծանայ իմ անձս Աստուծոյ առաջին: Նա կ'փրկէ ինձ ամեն չարից: Սաւուղն օրհնեց Դաւթին և հեռացան մէկ մէկից խաղաղութեամբ: Դաւթի այս տեսնելը Սաւուղի հետ եղաւ վերջինը:

Սաւուղ իր բոլոր զօրքովը չկարողացաւ յաղթել Դաւթին, բայց Դաւթ միայն մեծահոգութեամբ յաղթեց Սաւուղին:

Սաւուղ, որի առաքինութեան սէրը միայն լուսեական էր և սերտ չէր, շուտ սրանից յետոյ յաղթվեցաւ Փղշտացիներէ: Նորա զօրքը բոլորովին ջարդվեցաւ. նորա երեք որդիք մեռան, որոնց մէջ էր և առաքինի Յոնթաթանը, Դաւթի բարեկամը: Սաւուղ ինքը վերաւորվեցաւ. Փղշտացիները ամեն կողմից յարձակեցան նորա վերայ և կամենում էին գերի առնել նրան: Սաւուղ վախենալով, որ թշնամեաց ձեռք չընկնի, ընկաւ իր սրի վերայ և կոխեց նրան իր սիրտն ու մեռաւ:

Դաւթ թէպէտ և ապտովեցաւ իր հօր և ահալի թշնամիից, բայց էլ չէր ուրախանում Սաւուղի մահուն վերայ: Նա և բոլոր նորա զինուորներն ողբում էին Սաւուղի և Յոնթաթանի:

նախնի վերայ, որոնք մեզան պատերազմում: Նոքա լացով և առանց ուտելու անց կացրին բոլոր օրը:

ԳԼՈՒԽ ԿԳ.

Դաւիթ Իսրայէլացւոյ թագաւոր:

Սաւուղի մահի ժամանակը, Դաւիթ բոլոր իր զինուորներով կենում էր Դէթայ Անքու թագաւորի մօտ, Սիկեւակ քաղաքում: Յանկարծ եկաւ նորա առաջ Սաւուղի զինուորներից մէկը, որ փախել էր պատերազմի դաշտից. նա բերաւ Դաւիթին Սաւուղի թագաւորական թագն և ապարանջաններն, յուսալով այս կերպով ողորմութիւն գտնել նրանից: Այս մարդը պատմեց. թէ երբ Սաւուղ ընկաւ սրի վերայ, մինչև իմահ չվերաւորվեցաւ և դեռ կենդանի էր, ուստի և իրեն կանչեց և ասաց. «սպանիր ինձ. ես խիստ տանջվում եմ և դեռ չունչս մէջս է»: Յետոյ շարունակեց եկած մարդը. «ես տեսնելով, որ Սաւուղ այնպէս վերաւորված է, որ չէ կարող երկար ժամանակ ապրել, սպանեցի նրան, առի նորա գլխից թագն և ձեռներից ապարանջաններն և եկայ քեզ մօտ»: Դաւիթ և բոլոր զինուորները տրամութիւնից պատառեցին իրենց շորերը: Դաւիթը ողբաց շատ Սաւուղի և իր բարեկամ Յովնաթանի վերայ:

«Ինչպէս կարողացար դու բարձրանալ ձեռք Աստուծոյ օժեպել վերայ», ասաց Դաւիթ Սաւուղին սպանող մարդուն. «ինչպէս համարձակեցար դու քո թագաւորից կեանքից զրկել: Թագաւորի կեանքը Աստուծոյ ձեռին է, նորա արիւնը քո գրէ խիդ կ'լինի, որովհետեւ և դու ինքդ վիայեցիր քո դէմ»: Դաւիթ հրամայեց սպանել այս համբաւ բերողին:

Դաւիթ դուրս եկաւ Սիկեւակից իր ընտանիքով և վեցհարիւր զինուորներով դարձաւ իր հայրենիքն և Քեթրոնում յայտնի ընտրվեցաւ թագաւոր:

Դաւիթ Յեսուի որդին էր, իսկ Յեսու Ովէթի որդին էր և Ովէթը Հուրի և Բոոսի որդին: Այսպէս ազգատ, բայց առաքինի Հուրիի ցեղը նստաւ Իսրայէլացւոյ գահը: Յետոյ էլի նորա զաւակներից Յեսու Աստուծոյ խոստացած Մեսիան, նա, որով Աստուած օրհնեց երկրիս բոլոր ազգերում:

ԳԼՈՒԽ ԿԴ.

Դաւիթի թագաւորական գործերը:

Փղշտացիները, պատերազմի դաշտում գտնելով Սաւուղին և նորա որդւոյ մարմինները, վեր առան նրանց ու ուրիշ մեռելներուն և նոցա ազգը նախատելու համար կախեցին դիերը իրենց բերդի պատի վերայ: Յաբիսի բնակիչները յիշեցին, ինչպէս մի ժամանակ քաջ թագաւորն ազատեց իրենց քաղաքը կորուստից. գիշերով ժողովեցան և իրենց կեանքը վտանգի մէջ դնելով վեր առան թշնամեաց պատերից իրենց թագաւորի և նորա որդւոյ մարմիններն, որոնք յարգելի էին նոցա համար, այրեցին և թաղեցին նրանց Յաբիսում ու եօթն օր պահեցին:

Դաւիթ, երբ լսեց Յաբիսի բնակիչների այս գործը, օրհնեց նրանց և ասաց. «Աստուած թող վարձատրէ ձեզ ձեր հաւատարմութեան համար դէպի ձեր թագաւորը և ես էլ իմ կողմից կ'վարձատրեմ ձեզ»:

Սրանից յետ Դաւիթ սկսաւ պատերազմել այն օտար ազգերի հետ, որոնք Յեսու Նաւայի ժամանակից մնացել էին Իսրայէլացիների մէջ և անդադար նոցա հետ կռիւ էին անում: Նա յաղթեց նրանց և սրբեց Իսրայէլ բոլոր երկիրը: Դաւիթ պաշարեց Երուսաղէմ քաղաքն և առաւ. Երուսաղէմ ընտրեց իրեն բնակութեան տեղ: Կարծում են որ այս քաղաքը, որ թագաւորանիստ դառաւ, նոյն Սաղիմ քաղաքն է, ուր Մեկքիսեդէկը Աբրահամին պատահեցաւ: Այսպէս Աբրահամի զաւակը

Թագաւոր դառաւ այն գեղեցիկ երկրին, որ Աստուած խոստա-
ցաւ տալ նորա ազգին:

Դաւիթ բարի և բարեպաշտ Թագաւոր էր: Նա սրտով կա-
մենում էր, որ իր ազգը լինի առաքինի և երջանիկ: Ինքն ու-
նէր սիրտ սիրով լեբը, երախտագէտ էր Աստուծոյ և յոյսը
Հաստատ նորա վերայ և բոլորովին Հպատակ նորա սուրբ կամ-
քին: Այս զգացմունքներն էին նորա բոլոր երջանկութիւնն երկ-
րիս երեսին և այն պատճառով կամենում էր արմատացնել
նրանց իր Հպատակների սրտերումն էլ:

Դաւիթ սկսաւ իր Թագաւորութիւնը, տարածելով ազգի մէջ
աստուածաբաշտութեան սէրը: Նրուադէմ քաղաքի մօտ էր
Սիօն լեռը, որ ունէր բերդ էլ: Այս տեղ իրեն համար ար-
քունիք շինելից յետոյ, կանգնեց Դաւիթ հոյակապ խորան,
Ուխտի տապանակը մէջը տեղաւորելու համար, որ մինչև այն
ժամանակ Կալիթարիմ քաղաքումն էր: Երբ ամեն բան պատ-
րաստ էր, հանդէսով տեղափոխեցին Ուխտի տապանակը նորա
համար պատրաստված տեղը, և գրեթէ Իւրայէլացոց բոլոր
ազգն ուղեկից էր նրան փխլերով և ուրախութեան երգերով:
Բայց իր սրտումն Դաւիթ շինեց Աստուծոյ համար աւելի գե-
ղեցիկ տուն: Նա Աստուծոյ հողով լքցված գրեց այն սրտա-
շարժ և խրատական սաղմոսներն, որոնք կարդացողէ հոգին
ազնուացնում են և մխիթարում:

Երբ Սիօնի վրայ շինած սրբութիւնումն Դաւիթ զօհ բե-
րաւ Աստուծոյ, օրհնեց իր ազգին, ամենին բաժանեց հաց,
զօհի միս և գինի: Այս զօհի տեղանին ամենքը մասնակից ե-
ղան. այս ուրախութեան օրը վերջին աղքատն էլ Դաւիթ
հպատակներից լիացաւ կերակրով:

Դաւիթ հարցրեց. «Մաւուղի ցեղից արդեօք չմնաց մի հոգի
կենդանի. ես իմ բարեկամիս Յովնաթանի սիրոյ համար կամե-
նում եմ նրան լաւութիւն տնելը: Ընացել էր միայն Յովնա-

Թանի մի որդին Մեմփիբոսթէն, որ երկու ոտով էլ կաղ էր:
Նա ընակում էր Նոգաբարումն: Դաւիթը խրկեց նորա ետեւից,
ընակեցրեց իւր տան մէջ և ոտեց նրան Սաւուղի բոլոր կա-
լուածներն և վարվում էր նորա հետ իր որդու պէս: Մեմ-
փիբոսթէն միշտ ուտում էր Թագաւորի սեղանից, Դաւիթ որ-
դոց հետ միասին:

ԳԼՈՒԽ ԿԵ.

Դաւիթի մեղանչելն և զղջումն:

Ըմեն Թշնամիներուն յաղթելից յետոյ, Դաւիթ և իր Թա-
գաւորութիւնը վայելում էին խաղաղութիւն և առատութիւն:
Բայց շատ անգամ բարդաւորութիւնը լինում է մեզ վնասու-
կար: Թշուառութեան ժամանակ Դաւիթ էր առաքինի. բայց
լիութեան, հանգստութեան և զօրութեան ժամանակը նա ըն-
կաւ փորձութեան մէջ և գործեց սարսափելի յանցանք:

Սկսաւ պատերազմ Ամոնացոց դէմ: Առ հասարակ Թագա-
ւորներն իրենք առաջնորդում էին զօրքին. բայց Դաւիթ կա-
մեցաւ վայելել հանգստութիւն. նա ինքը չգնաց կռիւ և յանձ-
նեց զօրքը իր զօրավար Յովնաթին իսկ ինքը մնաց Նրուա-
դէմում:

Միանգամ, երեկոյեան մօտ, դուրս եկաւ նա յստակ օդ շոն-
չելու իր պալատի տանիքը, որտեղից երևում էր բոլոր քաղաքն
և աղատ, անդորձ մարդու պէս նայում էր ամեն կողմ հետա-
քըքրութեամբ: Անդորձութիւնից ծնում են միշտ վատ մտքեր:
Նա տեսաւ մի կին և դայթակղվեցաւ նորա գերբնական գե-
ղեցկութեամբ: Այս կնոջ անունն էր Բէթսաբէ: Սա էր Ու-
րիայի կինն, որ Դաւիթի զօրավարներից մէկն էր և արժանա-
ւոր մարդ էր: Դաւիթ խրկեց Ուրիային իր զօրավար Յովնաթին
մօտ նամակով, որի մէջ հրամայում էր սրան, որ Ուրիային

խրկէ ամենից երկիրալի տեղն և երբ պատերազմը սատկա-
նայ, նրանից բոլոր գորքին յետ կանչէ, որ թշնամին կարողա-
նայ անարգել սպանել նրան: Ամեն բան կատարվեցաւ Դաւթի
հրամանին համեմատ. Ուրիան սպանվեցաւ, իսկ նորա կինը
Բերսաբէէն, սուգի օրերի անցնելից յետ, ամուսնացաւ Դաւթի
հետ:

Մարդկերանցից ամենից լաւն էլ կարող է ընկնիլ յանցան-
քի մէջ, բայց առաքինի մարդը չէ ընդունակ յամառելու իր
յանցանքի մէջ և երկար ժամանակ հեռանալու բարժ պղպ-
մունքներից, որոնք ունէր նա իր բոլոր անցեալ կեանքի մէջ և
որոնք էին նորա երջանկութիւնն: Աստուած ինքը խրկում է
նրան իր օգնութիւնը: Նա խրկեց Դաւթի մօտ նախնի մար-
դարէին. Մարդարէն ասաց նրան. «մի քաղաքում բնակում էին
երկու մարդիկ. նրանցից մէկը հարուստ էր և միւսը աղքատ.
հարուստ ունէր ոչխարների և կովերի ամբողջ խաշներ, իսկ
աղքատն ունէր միայն մի գառն, որին նա դեռ շատ փոքրիկ
գնել էր. նա կերակրեց նրան և այն էր նորա բոլոր հարստու-
թիւնը: Սա մասն էր հանում նրան իր աղքատ կերակուրից,
մի ամանից նորա հետ խմում էր, և քնեցնում էր նրան իրա
ծոցումը»: Բայց հարստի մօտ եկաւ հիւր. նա չկամեցաւ նո-
րա համար իր ոչխարներից մէկին մորթել, խլեց աղքատից
նորա սիրելի գառին և պատրաստեց նրանից կերակուր իր
հիւրի համար»:

Սկզբում Դաւթ չհակացաւ այս առաւն, որի մէջ նկարա-
դրվում էր իր յանցանքը: Նա բարկացաւ շատ և գռռաց. «չա-
բագործք, որ խլեց աղքատից գառը, արժանի է մահուան»: —
«Շու ինքզ ւճռեցիր քո պատիժդ, ասաց նախնի. Այս խու-
քերը շատ ներգործեցին Դաւթի վերայ: Նա ճանաչեց իր յան-
ցանքի բոլոր վատութիւնը:

Նախնի շարունակեց, Աստուած պատժ է քեզ. «ես օծեցի

քեզ Իսրայէլի թագաւոր. եւ պատեցի քեզ Սաուլի ձեռքից.
եւ հպատակեցուցի քեզ ոչ միայն Յուդայի տոհմը, այլ Իսրա-
էլացւոց բոլոր ասաներիւ առհմերը: Եթէ այս փոքր է, կա-
նեմ քեզ համար աւելի: Եւ ուր դու անարգեցիր քո Աստուծոյ
պատուիրաններն և գործեցիր նորա արաջ պատիւի ստորէնու-
թիւն: Դու պանեցիր Ուրիային թշնամի ձեռքով, դու առար
նորա կնոջ քեզ կին: Այս պատճառով սուրբ չի հեռանալ քո
անիցդ: Բո ընտանիքիցդ կ'ծագէ քեզ վնաս: Եւ այսպէս մի
այլ յայտնի է:

Դաւթ խորտակելով և գողալով ասաց. «ես մեղանշեցի Աս-
տուծոյ առջևը: — Եւ Աստուած ներում է քեզ մեղքդ, ասաց
Նախնի. Դու չես մեանիլ այժմ. բայց քո առաջին զորքի Բեր-
սաբէից կենդանի չի մնար»:

Սաուլն էլ քանիցս անգամ խոտորվանեց, որ մեղանշեց Աս-
տուծոյ առաջը, բայց Աստուած չէր ներում նրան. Աստուած
կարգում է մեր սրտում եղբայրը: Նա տեսնում էր, որ Սաուլը
զգջումն միայն խօսքերով էր. Բայց Դաւթ զգջում էր իր
սրտիցը: Այսպիսի զգջման հետեանքը է միշտ ուղղվելը:

Դաւթ այս միջոցին գրեց այն գեղեցիկ սաղմուն, որի մէջ
կենդանի նկարագրում է իր բեկեալ սրտի զգացմանքները: Այս
սաղմունը սկսվում է այս խօսքերով. «Ողորմեա ինձ, Աստուած
բնա մեծի ողորմութեան քում, բառ բազում գթութեան քում.
քաւեա զանօրէնութիւնս իմ: (Ողորմիր ինձ, Աստուած, քո
մեծ ողորմութեամբ և քո շատ գթութեամբ քաւիր իմ ա-
նօրէնութիւններս):

ՓԼՈՒԽ ԿԶ.

Երեսօղովի ապստամբութիւնը:

Դաւթի արդիւնքից ամենից բարժ աշխարհականներն էն. Աս-
բխաղում և Աղաւնում Սրիսողում ամենից զեղեցիկ մարդն էր

բոլոր Իսրայելի մէջ: Արտաքուստ ոչինչ պակասութիւն չունէր նա. մանաւանդ գեղեցիկ էին նորա մազերը. բայց նորա սիրտը փառասիրութեամբ լեք էր: Նա մտքում դրեց չար խորհուրդ իր հօրը դահից վեր գցելու, որ ինքը թագաւորէ նորա տեղ: Այս նպատակին աւելի հեշտութեամբ հասնելու համար, նա աւմեն կերպով աշխատում էր ազգի սէրը ստանալու: Քաղաքի դրան մօտ կանգնած, հարցնում էր անցկացողներուն. «Ի՞նչ խնդրելու են գնում թագաւորից»: Այս երբ մէկը պատմում էր իր գործը, Աբիսողոմ ասում էր. «քո գործքդ ճշմարիտ է: Բայց թագաւորի մօտ չկայ մարդ, որ քո կողմի բռնէ: Ո՛հ. թէ ես լինէի ազգի գաւաւորը, ես ինքս կ'լսէի ամենուն և ինքս կը դատէի արդարութեամբ: Ով որ կամենում էր նրան պատիւ տալ, որպիսի արժան է թագաւորի որդուն, Աբիսողոմ գրկում էր նրան: Այսպէսով նա ազգին շատ սիրելի եղաւ և ամենքը կամենում էին նրան թագաւոր ընենալ: Նոյնպէս իր կողմ գցեց Աբիսողոմ լին՝ թագաւորի խորհրդականին էլ, որ մեծ պատիւ ունէր Իսրայէլացւոց մէջ:»

Աբիսողոմ չէր կասկածում իր չար խորհրդի յաջողութեան մասին: Նա գնաց թագաւորի մօտ և հրաման խնդրեց նրանից Քեբրոն քաղաքն երթալու, որ զոհ բերէ Աստուծոյ խնայէս խոստացել էր: Դաւիթ ասաց «գնա Տէրը քեզ հետ լինի, որդեակո: Աբիսողոմ, Քեբրոն հասնելից յետոյ, զոհ բերաւ և միւսնոյն ժամանակ կազմեց դաւաճութիւն էլ հօր դէմ: Նա առաւ թագաւորից հրաման միայն նորա համար, որ կասկածանքից ազատ լինի. երեսպաշտը բարեպաշտութեան զէմբի տակ ծածկում էր իր աւելի ժողովուրդ հաւաքելու միտքը: Դեռ Քեբրոն գնալից առաջ, խրկեց նա հրեշտակներ Իսրայէլացւոց ամեն ցեղերուն, հրամայելով յայտնել նրանց. «Երբ կ'լսվի փողի ձայնը, Աբիսողոմ Քեբրոնում թագաւոր կ'ընտրվիս ժողովուրդը ամեն կողմից հաւաքվում էր նորա մօտ և ընտրեց նրան թագաւոր:

Դաւիթ, երբ իմացաւ այս ապստամբութիւնը, հարկաւոր համարեց հեռանալ փոքրամիւս զօրքով, որ իր մօտ մնացել էր: Այս փախուստի սկզբունն արգէն Աստուած խրկեց Դաւիթին միջոցառութիւն: Նա ոտով փախաւ քաղաքից բոլոր իր ընտանիքով և շատ ժողովուրդ հետեց նրան:

Դաւիթ կանգնեցաւ Երուսաղէմի մօտ: Այն ժամանակ եկան նորա մօտ Յովաբը, Աբիսան, Եթթի և բոլոր վեց հարիւր հոգիքը, որոնք նորա թիկնապահներն էին: Դաւիթ, երբ տեսաւ այլազգի Եթթիին, որին նոր առել էր ծառայութեան մէջ, աւսաց. «գնա նոր թագաւորի մօտ, դու այլազգի ես, ես քեզ երէկ միայն ընդունեցի ծառայութեանս մէջ և այսօր դու կամենում ես ինձ ընկեր լինիլ թշուառութեանս մէջ: Աս ինքս դեռ չգիտեմ, ինձ ինչ կ'լինի»: — Որ տեղ էլ լինիս, թագաւոր ասաց Եթթին, ես քեզ կ'ծառայեմ, ես դալիս եմ քեզ հետ կենդանի մնալու կամ մեռնելու: «Գնանք, եկ ուրիմն ինձ հետ», ասաց Դաւիթ, շարժած այսպիսի հաւատարմութիւնից: Ամեն ներկայ զանվոյնները լաց եղան և հետեւեցին Եթթիի օրինակին: Ամենքը գնացին իրենց թագաւորի ետեւից:

Դաւիթ անցաւ Կեդրոնի հեղեղաօր բոլոր իր մարդոց հետ: Այն ժամանակ եկան նորա մօտ Սադովի քահանայապետն և ամեն քահանաները բերելով Ուխտի ծաղանակը: Բայց Դաւիթ ասաց. «դարձիր քաղաք Սուրբ ծաղանակով. եթէ Աստուծոյ հաճոյ կ'լինի, կ'դառնամ Երուսաղէմ և երկրպագութիւն կ'տամ Սուրբ ծաղանակին Խորանում: Իսկ եթէ Աստուած կ'թողնէ ինձ, ես այն ժամանակ կաստարեալ հպատակութեամբ կ'տեսնեմ թող Գո կամքդ լինի, իսկ դուք դարձէք քաղաք:»

Դաւիթ գնաց բոկոտն ձիթենեաց սարի գլուխը, դիւին մոխիր ամած և լաց լինելով: Մեծ թշուառութիւնը նորա համար իր դա՛հից զրկելը չէր. այլ իր սիրելի որդուն ապստամբութիւնը:

Սեմէի, որ Սաւուղի թոռներից մէկն էր, զորս երաւ Դաւթի տաջը: Նա քարեր էր գցում Դաւթի և նորա ուղեկիցներին վրայ, անիծում էր և զոռւմ: Վախիւր, փախիւր մեր երկրից, դու անօրէն մարդ: Այժմ Աստուած վըէժանդիր է լինում, Սաւուղի և նորա որդոց թափված արիւնի համար, այժմ Աստուած տալիս է քո թաղաւորութիւնդ քո որդուդ:

Աբիսան, Դաւթին սիրող քաջ, հաւատարիմ և արի զինուորի, զայրացաւ շատ, լսելով այսպիսի նախատանքներ ուղղարարութիւններ և ասաց Դաւթին. «Եւջէս համարձակվում է այս ատենին անիծել իմ թաղաւորիս: Ես չեմ կարող համբերել այս բանին և կ'կտրեմ այն լըբի դուրսը»: Դաւթ հեղութեամբ ասաց. «Մի՛թէ դու մոռացար, որ իմ հարսդատ որդիս զէնք է բարձրացրիւ: Ուրեմն էլ ի՞նչ յարգանք կարող ես պահանջել օտար մարդից: Թող նրան, թող անիծէ ինձ: Գուցէ Աստուած կ'ողորմի ինձ և նորա անէճքները կ'դառնան ինձ օրհնութիւններ»: Թաղաւորը շարունակեց իր ճանապարհը, իսկ Սեմէին երկար ժամանակ հետեւում էր նրան իր անէճքներով, ասրից նորա վերայ քարեր դնելով և հող ցանելով:

Դաւթ իր բոլոր ուղեկիցներով անցաւ Թորդանան և հեռացաւ անապատը: Այս տեղ կարօտութիւն քաշում էին երեք ամեն պաշարների համար: Մի առաքիւն ծերունի, Բերդիի անունով և ուրիշ էլէ երկու ճշմարիտ մարդիկ բերին թաղաւորի և նորա ընկերակիցների համար անկողիններ, զանազան ամաններ և ամեն տեսակ ուտելու պաշարներ:

Ինչպիսի զանազանութիւն է անարժան Սեմէի վարմաքի և առաքիւնի Բերդիի աղետութեան մէջ: Մէկը բռնաբարւէ իր թաղաւորին, տեսնելով նրան թշուառութեամբ մէջ, կտրծելով թէ տալու չէ իրեն վտակաւ միջոցներից, իսկ միւսը աչ-

խատում է նրան օղնութիւն տալ: Հյուսալով նրանից ոչինչ վարձատրութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԿԷ.

Աբիսողոմի մահը:

Դաւթը մնաց անապատի մօտ եղած Մանայիմ (բանակ) քաղաքում և կարգի գրեց իր զօրքը: Նա բաժանեց նրան երեք մասը, մի մասին վերայ զօրավար գրեց Յովաբին, միւսին վերայ Աբիսաային և երրորդի վերայ Նիթիին: Զօրքը անցնում էր նորա մօտով և նա իր երեք զօրավարներին ասում էր. «Ինչպե՛ց է իմ որդուս Աբիսողոմին: Աբիսողոմն էլ նմանապէս հաւաքեց բազմաթիւ զօրք և հանգիսեցաւ Դաւթի զօրքին եփրեմի անտառում: Աբիսողոմը զօրքը ջարդվեցաւ և ինքը շտապեց ազատվել փախչելով: Նա գտնում էր ջորիի վերայ նստած թանձր անտառի միջով: Աբիսողոմի երկար գանգուր մագերը փաթաթվեցան ծառի ճիւղերին և ինքը կտիւնցաւ, ջորին տակից դուրս եկաւ և գնաց: Դաւթի զինուորներից մէկը տեսաւ այս և յայտնեց Յովաբին: Ինչո՞ւ չապանեցիր դու նրան, ասաց Յովաբ, ես քեզ կ'տայի դորա համար յիսուն սիկկ արծաթիս: Իսկ արդար զինուորը պատասխանեց. «Ես չէի տեսել քեզից հազար դահեկան էլ նորա համար, որ թաթաւէի ձեռս իմ թաղաւորիս որդու արիւնում: Ես լսեցի, ինչպէս թաղաւորը հրամայում էր քեզ, Աբիսաային և Նիթիին ասելով. «Ինչպե՛ց է իմ որդուս Աբիսողոմին»:

Յովաբ զայրացած լինելով ապերախտ և անհնազանդ որդուն դէմ, առաւ երեք նետ, գնաց այն կողմը, ուր Աբիսողոմն էր և խիկեց նետը նորա սրտին. բայց որովհետեւ Աբիսողոմ գետ կենդանի էր, տասն երիտասարդներ Յովաբի ուղեկիցներից, որոնք հաւան նորա մօտ, գրկեցին նրան կեանքից: Այն ժամանակ Յո-

վար հրամայեց փողեր ածել, որ պատերազմը վերջացնեն, ու լույսհատե ինայում էր նա իր հայրենակիցների արիւնը: Աբխազոմի մարմինը զցեցին անտառում փոսի մէջ և ծածկեցին քարի շեղծով:

Յայտնի բան է, որմեն այսպէղեց անցկացողը տեսնելով այս յիշատակարանը կ'սարսափէր և միտը կ'բերէր Աստուծոյ պատուիրանը. «Աստուծոյ քո հօրդ և մօրդ, քեզ բարի կ'լինի և երկար կեանք կ'ունենաս երկրիս վերայ»:

Դաւիթը քաղաքի դռան մօտ նստած սպասում էր պատերազմի յաջողութեան աւետիքին: Կուր բերողը, որ պատերազմի տեղեց եկաւ, բերեց նրան Աբխազոմի մահուան համբաւը: Դաւիթ շատ տխրեցաւ, մոտաւ սենեակ և դառնապէս լաց էր լինում, աղաղակելով. «Որդեակ իմ Աբխազոմ, որդեակ իմ, Աբխազոմ որդեակ իմ, ո՛հ, ո՛վ կ'ուայ ինձ մահ քո տեղ. Աբխազոմ որդեակ իմ, որդեակ իմ Աբխազոմ»: Այսպէս էր ողբում Դաւիթ իր ապերախտ որդու մահը, որ կամենում էր նրան գահից զնկել:

ԳԼՈՒԽ ԿԸ.

Դաւիթի իր թագաւորութիւն դառնալը:

Բոլոր ժողովուրդը ուրախութեամբ Դաւիթ առաջը դուրս եկաւ նրան ընդունելու: Սուրհանդակներ խրկվեցան թագաւորի մօտ խնդրելու նրան, որ շուտ դառնայ իր մայրաքաղաքը: Դաւիթ էլի մտաւ Երուսաղէմ:

Երբ Յորդանանին մօտեցաւ, հանդիպեցաւ Սեմէիին, այն Սեմէիին, որ այնպիսի ցածութեամբ նախատում էր նրան, զրպարտում և անիծում նրան անբաղդութեան ժամանակ: Սեմէին ընկաւ թագաւորի ոտները, ասելով. «Թագաւոր, մոռացիր այն զրկանքներն, որ ես քեզ տուի, քո Երուսաղէմից փախչելու օրդ, ես յանցաւոր էի քո դէմ, բայց այժմ ես առաջինը

չեմ արդեօք, որ քո առաջը դուրս եկայ: Աբխասան գոչեց, «և դեռ համարձակվում է պարծենալ: մի՞թէ Սեմէին կենդանի կ'մնայ, նա, որ անիծում էր Աստուծոյ Օծեալին». բայց աղին սիրտը միշտ պատրաստ է ներելու: Դաւիթ ասաց Աբխային. «Ինչո՞ւ դու աշխատում ես ինձ փառ գործի մէջ գցել: Այսօր չպէտք է կորչի ոչ մի Եսայէլացի. Ո՞չ արդեօք այսօր դառայ էլի Եսայէլացոյ թագաւոր: Յետոյ դառնալով Սեմէիին, ասաց նրան քաղցրութեամբ. «Սեմէի, դու չես մեռնիլ իմ ձեռքիցս»:

Բերգելին, ութսուն տարեկան ծերունին, նմանապէս դուրս եկաւ Դաւիթի առաջ ուրախ սրտով: Թագաւորը շնորհակալ եղաւ նրան և ասաց. «Նի ինձ հետ, գնանք Երուսաղէմ. այն տեղ կ'կենաս ինձ մօտ հանգստութեան և լիութեան մէջ: Բերգելին պատասխանեց. «Թագաւոր, ես արդէն ութսուն տարեկան եմ, ինձ էլ երկար ժամանակ չէ մնում սպրել երկրիս: Ես էլ համ չեմ տեսնում ոչ ուտելում և ոչ խմելում, երգեցողների երգերն ինձ էլ չեն ուրախացնում, ես միայն ծանրութիւն կ'լինեմ իմ թագաւորիս. իսկ վարձատրութիւն ինձ ամենեւին հարկաւոր չէ: Ես քեզ կամենում եմ էլի վաղը ինչ ուղեկից լինել և յետոյ հրաման տուր ինձ տուն յեռ գառնալ, այն տեղ կամենում եմ վերջացնել օրերս և թաղվել հօրս և մօրս գերեզմանների մօտ»:

Դաւիթ բոլոր ազգի ուղեկցութեամբ Յորդանանը անցնելից յետոյ գրկեց Բերգելին և օրհնեց նրան. բայց էլի հօրը վարձատրելու համար, առաւ նորա որդուն իր արքունիք և շատ ողորմած եղաւ նրան: Իսկ Բերգելին դարձաւ իր տուն:

ԳԼՈՒԽ ԿԹ.

Դաւիթի մահը:

Դաւիթ հասաւ խորին ծերութեան և զգում էր արդէն իր

դիբը հաւատարիմ կ'մնան իմ պատուիրաններին, քո զաւակիդ
թաղուորութիւնը Խորայէլի դահլից երբեք չի դադարիր:

Քշտաւոր խոստումն, որ Աստուած տուեց Դաւթին և որ
մխիթարեց նրան մահուան բուռէն, էր այն թէ Դաւթի զա-
ւակից կ'ծնի Փրկիչը:

Դաւթ վախճանեցաւ խորին ծերութեան մէջ. թաղաւոր-
եց Սաւուղից յետոյ քառասուն տարի և թաղեցին նրան Սիօն
սարի վերայ:

ԳԼՈՒԽ Է.

Սողոմոն թագաւորը:

Սողոմոն զեռ երիտասարդ էր, երբ նստաւ Խորայէլի դահլի:
Թէ ինչպիսի զգացմունքներով ոգեւորած էր նա իր թագաւո-
րութեան սկզբին, կարելի է նկատել յետագայ խնդրից: Աս-
տուած երազում ասաց նրան. «Բնորդիր ինձանից, ինչոր ու-
զում ես: Սողոմոն պատասխանեց. «Ես զեռ երիտասարդ եմ
և անփորձ. Դու, Տէր Աստուած, յանձնեցիր ինձ բազմաթիւ
ազգի կառավարութիւնը: Խնդրում եմ քեզնից սուրբ սիրտ և
հանձար, որ կարողանամ կառավարել ժողովրդեան և դատել
նրան արդարութեամբ և առանց կողմնապահութեան: Տո՛ւր
ինձ միտք, որ կարողանամ բարին չարիցը զանազանել. որով-
հետեւ ի՞նչպէս կարելի է առանց իմաստութեան կառավարել
այսպիսի բազմաթիւ ազգիներ:»

Այս խօսքերը հաճոյ թուեցան Աստուծոյ. նա ասաց Սողո-
մոնին. «որովհետեւ դու չխնդրեցիր ինձանից ոչ երկար կեանք,
ոչ քո թշնամիներիդ մահ, ոչ փառք և ոչ հարստութիւն. այլ
խնդրեցիր իմաստութիւն, ես տալիս եմ քեզ ոչ միայն, ինչ որ
խնդրեցիր. այլ և ինչ որ չխնդրեցիր էլ՝ այն է հարստութիւն
և փառք: Ես կ'տամ քեզ միտք և իմաստութիւն, քեզ նմանը

չէ եղել քեզնից առաջ և ոչ էլ կ'լինի քեզնից յետոյ: Միայն
պահիր իմ ուխտս և վարի՛ր իմ պատուիրաններին յարմար,
ինչպէս վարվում էր քո հայրը:»

Սողոմոն զարթեցաւ ուրախութեամբ լինելով և երու-
սողեմում Աւիտի Տապանակի առաջին բերաւ Աստուծոյ շնոր-
հակալութեան մատաղ: Շուտ սրանից յետոյ եկան նորա մօտ
երկու կանայք: Սրանցից մէկը ասում էր. «Թագաւոր, ես քեզ
մի խնդիրք ունիմ տալու. ես բնակում եմ այս կնոջ հետ միա-
սին մի տանը, ուր մեր երկուսիցս ուրիշ ոչ ոք չկայ: Երկուսն
էլ ունենինք մի մի երեխայ: Նա քնած տեղը, երբ ես էլ քնում
էի, խեղդեց իր որդուն, իմ կենդանի երեխայիս վեր առաւ իր
մօտ և իր մեռած երեխային դրեց ինձ մօտ: Առաւօտը, երբ
զարթեցայ, տեսայ այս մեռած երեխայն. բայց լաւ նայելով
ճանաչեցի որ երեխայն իմն չէ, այլ նորանն է: Միւս կինը ա-
սաց. «այդ սուտ է, իմ երեխայս կենդանի է, այլ քո երեխայդ
մեռաւ:—Չէ», կանչեց առաջինը. «դու սուտ ես ասում:—
Այսպէս վիճում էին նոքա թագաւորի առջև: Տուէ՛ք սուրբ-
ասաց Սողոմոն: Թուրր բերին և Սողոմոն ասաց. «Կէս արէք
կենդանի երեխային և տուէ՛ք ամեն մի կնոջ մէկ կէսը»: Այս
խօսքերը լսելիս հարազատ մօր սիրտը սարսեցաւ: «Չէ, թա-
գաւոր, աղաղակեց նա, մի հրամայիր երեխային սպանել. առօր
նրան կենդանի այս կնոջ: Իսկ միւսը ասաց. «Լաւ է նրան կէս
անել թող ոչ դրան լինի և ոչ ինձ»: Այս խօսքերից թագա-
ւորն այն բուռէն ճանաչեց իսկական մօրը. մայրական սէրը
յայտնեց նրան: Սողոմոն ասաց. «տուէ՛ք երեխան առաջին կը-
նոջ. նա է նորա մայրը»: Այս դատաստանը յայտնի եղաւ իս-
րայէլի բոլոր երկրում և թագաւորը հասարակաց յարգութեան
արժանացաւ: Ամենքը տեսնում էին, որ Աստուած նրան իմաս-
տութիւն տուել է: Այս իմաստութիւնը փառաւորեց նրան
ամեն տեղ: Նորա թագաւորութեան ժամանակ Խորայէլացիներ

քը փայելում էին խաղաղութիւն և հանգստութիւն: Ամեն
գրացի թագաւորները Սողոմոնի հետ բարեկամութեան ուխտ
գրին, և նորա ամեն մի հպատակը կարողանում էր առանց
երկիւղի նստել իր այգում և իր թզենի տակ:

ԳԼՈՒԽ ԷԱ.

Տաճարի շինութիւնը:

Սողոմոնը կանգնեց Աստուծոյ հոյակապ տաճար: Երբ շին-
ուածքը վերջացաւ, ժողովեցան ամեն ծերերն և Իսրայէլացւոյ
բոլոր ազգը: Քահանաները այս հանդիսանոր ժողովի առջև
տեղափոխեցին Ուխտի Տապանակը տաճարի ամենից ներքին
մասը, որ կոչւում էր Սրբութիւն արքայ: Պատրաստած էին
շատ զոհեր:

Սողոմոնը մօտեցաւ բոլոր ազգի առաջևը զոհարանին, ծուներ
իջաւ և իր աղօթքումն ասաց յետագայ խօսքերն էլ.

«Տէր, Իսրայէլի Աստուած, դու ես անկեղբքի մի Աստուա-
ծը. քեզից ուրիշ Աստուած չկայ ոչ երկնքում և ոչ երկրում.
դու տալիս ես քո ողորմութիւնը ամենին, որոնք ճշմարտու-
թեամբ պաշտում են քեզ: Թող կատարվին իմ հօրս Դաւթին
առաջ ամեն քո խոստումներդ: Յիրաւի կ'ընակին արդեօք Աս-
տուած մարդոց հետ երկրիս վերայ: Եթէ երկինքն և երկնից
երկինքը չեն բաւական քեզ պարունակելու, առաւել ևս այս
տաճարը, որ ես շինեցի քո անուանդ համար: Տէր և Աստուած
Իսրայէլի. այս աղօթքի տանը մէջ նայիր մեր, քո ծառաներիդ,
վերայ. Թող բարձրանան այստեղից մեր խնդիրքներս քեզ մօտ,
ցերեկն և գիշերը լսիր մեզ: Երբ մեր մեղաց համար կ'փակվի
երկնքի դուռը, կ'գայ երաշտութիւն և քո ժողովուրդդ զղջալով
և բեկեալ սրտով կ'գայ այն տաճարը աղօթելու. լսիր նորա
խնդրքի ձայնը. ներիր նրան իր յանցանքն և ջրիր երկիրս
անձրևով:

Ինչպիսի թշուառութիւն էլ որ հասանի այս թագաւորու-
թեանը՝ սով ջրհեղեղ երկրաշարժ, ցաւ կրակ, այլազգիների
յարձակումները — լսիր քո մարդոց, որոնք այս տաճարում ա-
ղօթք կ'անեն և ողորմիր նրանց:

Եթէ կ'գայ մի այլազգի հեռու երկրից այս տաճարում քեզ
աղօթք անելու, լսիր նրան էլ, Տէր Աստուած: Կատարիր նորա
խնդիրքը, Թող խնանան երկրիս ամեն ազգերն քո անունդ և
երկնքն քեզից և գիտեան, որ քո անունդ դրած է այս առա-
ջարկի վերայ, որ ես քեզ կանգնեցի:

Երբ աղօթքը վերջացրեց, Սողոմոն վեր կացաւ, օրհնեց բո-
լոր ազգին և յորդորեց նրանց պահել Աստուծոյ ամեն պատուի-
րաններն և շանցնել Աովսէֆին տուած օրէնքներից: Այն ժա-
մանակ երկնքից ընկաւ կրակ պատրաստած, զոհերի վերայ և
բոլոր ժողովուրդն ընկաւ գետին, փառաւորելով Աստուծուն:

ԳԼՈՒԽ ԷԲ.

Սողոմոնի մահը:

Շարունակ բազաւորութիւնը, Սողոմոնի սրտում աւելի
սէր և շնորհակալութիւն զարթեցնելու սրտը դէպի Աստուած,
նրան փառքեց: Նա ճշմարիտ ճանապարհից մոլորվեցաւ և
սկսաւ դէպի կռապաշտութիւն հակիլ: Այսպէս մարդոց ամե-
նից խնամաւորն էր, եթէ իր կրքերին կ'յանձնէ իրեն, ընկնում
է մոլորութեան մէջ:

Սողոմոնը շատ կանայք ուներ և օրէնքների ընդդէմ, որոնք
արգելում էին ամուսնութիւնը կռապաշտների հետ, կային նո-
րա կանանց մէջ մի քանի կռապաշտներ էլ: Իր ծերութեան
ժամանակ, նրանց սիրտը գրաւելու համար, նա հրաման տուեց
շինել կոթերի բազմաթիւ նրբապէտ մօտերում: Այսպէսով
իւրը օրինակ տուեց ազգին Աստուծոյ օրէնքից անցնելու:

Աստուած յայտնեց Սողոմոնին, որ նորա թագաւորութիւնը կ'բաժանվի և թէ այս թշուառութիւնը կ'ուշանայ փոքր ինչ նորա հօր Իսաթի առաքինութիւնների համար. ինքը Սողոմոնը չի տեսնիլ այն, այլ կ'լինի այն նորա որդւոյ ժամանակը:

Սողոմոնի ճշմարիտ Աստուծմէն հեռանալու ժամանակից սկսան խաւովութիւնները խանդարել նորա հարստութիւնն, և նա ինքը, իր կեանք զեղխութեան մէջ անցկացնելով, վաղ ծերացաւ: Իր մահից փոքր ժամանակ առաջ Սողոմոն զոջաց և այս ժամանակ զրեց իր զիրքը երկնային ամեն բաների ունայնութեան վերայ: Այս զիրքը Աստուածաշնչումն կոչվում է ժողով (նկղեստիաստէս). այս զրքի զխաւոր մոքերը յետագաներն են. ձեռք մեծ գործքեր արի, շինեցի տներ, ունէի շատ ծառաներ և տղախիներ, ունէի մեծ խաշներ, հաւաքեցի անթիւ գանձեր, ինձ մօտ պահում էի երգիչներ և երգեցող կանանց, ամեն կարելի ուրախութիւններն տնում էի, կատարում էի ամեն ցանկութիւններս—բայց ոչինչ չէր ուրախացնում սիրտըս, ես տեսայ, որ ամենն ունայնութիւն էր և հոգւոյ չարչարանք: Արեգակի տակը ոչինչ հաստատ բան չկայ: Ամեն իմաստութեանց բովանդակութիւնն է յետագայն. «վախեցիր Աստուծմէ և պահիր նորս պատուիրանները»:

ՓԼՈՒԽ ՀԳ.

Թագաւորութեան բաժանվիլը:

Սողոմոնի մահից յետոյ, նորա որդին Ռորովամը նստաւ Իսրայէլի գահը: Նա չէր լսում իր հօր ծեր և փորձառու խորհրդականներուն և վարվում էր ազգին հետ հպարտութեամբ ու խառութեամբ, որ և եղաւ պատճառ նորա թագաւորութեան բաժանվելուն: Տասն ցեղերն ապստամբեցան նրանից և ընտրեցին թագաւոր Յերոբոամին, Նիրեմի առհմից: Միայն

երկու ցեղերը մնացին հաւատարիմ Գաւթի տան, այն է Յուդայի և Բենիամինի ցեղերը: Տասն ապստամբած ցեղերը Յերոբոամի առաջնորդութեամբ կազմեցին առանձին տէրութիւն, որ կոչվեցաւ Իսրայէլի թագաւորութիւն: Մի քանի ժամանակից նորա մայրաքաղաքը Իսաաւ Սոմարիան: Ամեն այս տասն ցեղերը յաճախ ընկնում էին կռադաշտութեան մէջ:

Ռորովամը, որ թէև իր ձեռին ունէր մայրաքաղաքը՝ Նրուսաղէմ, միայն արիւմ էր ազգի շատ փոքր մասին: Նորա տէրութիւնը կոչվում էր Յուդայի թագաւորութիւն: Այս ժամանակից բոլոր Իսրայէլացւոյ ազգը կոչվում է յաճախ Յուդայ: Բայց բացի արանից, թէ Յուդայի թագաւորութեան և թէ Իսրայէլի տէրութեան հպատակները կոչվում էին նմանապէս Ներայեցիք, Ների անունով, որ Սէմի գաւառն էր և Արրաս համի նախահայրը:

Երկու թագաւորութեանի բաժանվելը շատ վնասակար հեռանքներ ունեցաւ. երկու թագաւորութիւնները շատ անգամ պատերազմում էին միմեանց դէմ: Յուդայի թագաւորները բայց մի քանիսից, մոռանում էին ճշմարիտ Աստուծուն, ազգը ընկաւ ազիտութեան և մեղքի մէջ:

Թագաւորներուն և ազգը ուղղելու համար, Աստուած խրկում էր երբէմն երբէմն սուրբ Մարգարէներուն: Սոքա նախագուշակում էին ապագայն և աշխատում էին մարդոց ուղղելու:

Յուդայի թագաւորների անուններն, որոնք թագաւորեցին երկու ցեղերի վերայ, են՝ Ռորովամ, Աբիսու, Ասա, Յովսափատ, Յովրամ, Ոքոզիա, Յովաս, Ամասիա, Ապարիա կամ Ողիա, Յովաթամ, Աքազ, Նզեկիա, Մանասէ, Ամոն, Յովսիա, Յովաքան, Յովակիմ, Սեբոնիա, Սեդեկիա:

Իսրայէլի թագաւորների անուններն, որոնք կառավարեցին տասն ցեղերուն, են՝ Յերոբոամ, Ա. Դաբաթ, Բաաթա, Եղա, Զամբրի, Ռաբի, Աքաթ, Ոքոզիա, Յովրամ, Յէու, Յովաքազ,

Ամենը ժողովեցան Կարմեղոս լերան վերայ: Բաճաղի քուրմերը չորս հարիւր յիսուն հոգի էին. իսկ Եղիան էր միայն ծըմարիտ Աստուծոյ մարգարէն: Նա առաջարկեց պատրաստել երկու զոհ, մէկը Բաճաղի համար և միւսը Իսրայէլի Աստուծոյ համար և ասաց ազգին, թէ ճշմարիտ Աստուածը նա է, որ կ'իւրկէ երկնքից կրակի զոհի վերայ: Բոլոր ազգը ժողովակերպ համաձայնեցաւ այս առաջարկութեան: Բաճաղի քուրմերը առաջինը սկսան լերեւի իրենց զոհը: Մորթեցին մի եզն, դրին նրան զոհարանի վերայ և քուրմերը սկսան ազաղակել: Բաճաղ լսիր մեկ. Բաճաղ լսիր մեկ: Նուաքա ծուր իջան, պատում էին սեղանի չորս կողմովը, կրանչում էին, բայց նա չէր կարողանում լսել նրանց, նոքա ունէր սրտասխտան չառացան: Բարձր ձայնով կանչեցէք, ասում էր Եղիան, աւուցէ քնած է ձեր Աստուածը կամ զբաղած է ուրիշ գործով: Նրան պէտք է վարժեցնել: Բաճաղի քուրմերը զոռում էին, ծեծում էին իրենց և ծակծկում իրենց, մինչև որ արիւն էր դուրս գալիս: Բայց ամենը չի զուր էր, այսպէս դռում էին նոքա առաւօտից մինչև երեկոյ, միայն ոչ ոք նրանց ոչ ձայն տուեց և ոչ լսեց: Այն ժամանակ Եղիան ասաց ազգին, անապէք ամենքդ ինձ: Ժողովուրդը մտեցաւ: Եղիան կանգնեց Աստուծոյ սեղան տաներիւ քարերից, Իսրայէլացւոց ցեղերի թուով, սեղանի մօտ հրամայեց փորել խորր փոս, դրեց փայտ զոհարանի վերայ և մորթեց զոհի համար նշանակված եզը: Բերէք ջուր, ասաց նա, և ածէք զոհի վերայ: Երեք անգամ բերին ջուր և թրջեցին նրանով բոլոր սեղանը և փոսը, որ փորած էր սեղանի չորս կողմում, մինչև բերանը լցվեցաւ: Այն ժամանակ Եղիան, մօտենալով սեղանին, ասաց. ճէր Աստուած Արարհամի, Իսահակի և Յակովբի, ցոյց տուր այժմ Իսրայէլացւոց բոլոր ազգին, որ Դու ես միայն Աստուած և թէ ես, Քո ծառայը, անում եմ այս քո հրամանովդ: Լսիր ինձ,

ճէր, դարձրու այս մարդոց սրտերը գէպի Բեզ, որ մի միայն ես ճշմարիտ Աստուած: Այս խօսքերը ասելիս, իջաւ կրակ երկնքից, փառեց փայտը, այրեցաւ զոհը և կրակը պատեց բոլոր քետիկը սեղանի չորս կողմում և յամաքեցրեց ջուրը փոսի մէջ: Ժողովուրդը յնկաւ գետին, ազաղեկելով. ճշմարտիւ Սա է ճէր Աստուածը: Այս ժամաց Եղիան բռնեց բոսի լցված լի Սուրբ Եղիան հրամայեց Բաճաղի քուրմերուն սպանել, որոնք ազգին մոլորութեան մէջ էին դրուել, կործանել կուրքերն և քանդել նոյա բաղինները: Յետոյ Աբառիին դառնալով աւաց. Գնա տուն. ես լսում եմ անձրեւի մօտենալը: Իսկ ինքը կ'աւարակարմեայի դարձել և ծուր իջած աղօթում էր: Արարի աղօթքը դրել է Աստուծոյ առաջ: Յանկարծ վեր կանցաւ սաստիկ հոգի, ասեւ ամպեր պատեցին երկինքն և նրանցից եկաւ մեծ անձրեւ և ուռեց երկիրը: Յեզարէր, երբ լսեց Բաճաղի քուրմերի մահը, երգում տուեց, որ Եղիան էլ նոյն վիճակին կ'հասնի. բայց Աստուած պահպանեց նրան Յեզարէլի փոխփխտութիւնից. արդարեւ հեռացաւ Արարիս:

ԳԼՈՒԽ ԶԷ.

Եղիա մարգարէն Բորէր լերան մօտ:

Սուրբ Եղիան բնակում էր մի քանի ժամանակ Արարիսում, այրի մէջ. Բորէր լերան մօտ: Այստեղ նա շատ անգամ տրբամութեամբ մտածում էր, թէ ինչպէս Իսրայէլացւոց տանցեղերը մտացան ճշմարիտ Աստուծուն, քանդեցին նորա սեղաններն և կոտորեցին նորա մարգարէներուն, որոնք, յայտնի բան է, ամենքը կ'երգէին, եթէ Արդիւն նրանցից մի քանիսին չբազաւել: Այս տխուր մտքերով Սուրբ Եղիան դուրս եկաւ այրից: Աստուած հրամայեց նրան յայտնվել Երեւ լեռան գլխին:

Նա Կանգնեցաւ այրի դրան մօտ և յանկարծ վեր կացաւ մեծ քամի, որ խորտակում էր լեռները: Բայց սորա մէջը չկար Աստուած: Նղիան հողմի ժամանակ չէր գրում նորա մօտ լինելը: Յետոյ երկիրը շարժեցաւ, բայց Աստուած չկար այս շարժի մէջն էլ: Յետոյ անցաւ հուրը: Աստուած չէր նորա մէջն էլ: Սրանցից յետոյ փչեց մեղմ քամի և այս մեղմ օդի մէջը մարգարէի տխուր սիրտը գլաց Աստուծոյ լինելը: Նա ծածկեց իր կրակը մաշկեակով և դուրս եկաւ այրից և խօսակցութեան հետ: Աստուած հանգստացրեց նորա նախանձայնոյդ ուղին, ասելով, թէ Իսրայէլի թագաւորութեան մէջն էլ, ուր Նղիան չէր դառնում ճշմարիտ ամտուածաբաններ, կան էլի 7000 հոգիք, որոնք Բահային երկրագործիւն չեն տալիս:

Աստուած մօտ է ամեն մարդոց և խօսում է մեզ հետ բնութեան ամեն երևոյթներ՝ մրկով, որոտումով, փայլակով, անձրեւով, արեգակի փայլելով և հողմի մեղմ փչելով: Հարաւ և յանդուգն մարդուն զգալով համար կան մրիկ և որոտում, հեղ և տխուր արտի համար — հողմի մեղմ փչելը, արեգակի փայլելը:

Սրանց յետոյ Սուրբ Նղիան Աստուծոյ հրամանով դարձաւ Իսրայէլի երկիրը:

Դ.ՈՒԽ ՀԲ.

Աքաարի և Յեզարէլի յանցանքն և նոցա պատիժը:

Մի Իսրայէլացի նարաւթ անունով, բնակում էր Յեզրայէլի գեղեցիկ և պողաբեր ձորի մէջ, Յեզրայէլ քաղաքում: Այստեղ թագաւորն էլ տներ պալատ նարաւթի այգիի մօտ: Աքաարը խնորհեց նարաւթին, որ այգին իրեն տայ, որովհետեւ այնտե-

ղում նա կամենում էր պարտէզ տնկել տալ: Նա խոստացաւ փոխարէնը կամ ուրիշ այգի տալ և կամ փող վճարել նրան: Բայց նարաւթը ասաց, «Աստուած չանէ, որ ես երբէք համաձայնիմ ծախել ժողանդութիւնն, որ ստացել էմ ծնողներիցս»: Այն ժամանակ ծնողաց թողած ժողանդութիւնը սուրբ էր համարվում և նրան ծախելը մեղք: Աքաար այս բացասացութեամբ այնպէս արտմեցաւ, որ հիւանդ պարկեցաւ, դարձրեց երեսը դէպի պատն և չէր ուզում ոչ ոքին նայել և ոչ կերակուր ուտել:

Նորո զինք Յեզարէլ, նորա մօտ մանկուի հարցրեց, «Քեզ ի՞նչ պատահեցաւ: Ինչո՞ւ դու ոչ ոքին չես ուզում տեսնել և բան չես ուտում»: Աքաար պատմեց նրան իր խօսակցութիւնը նարաւթի հետ: Ի՞նչպէս, պատասխանեց Յեզարէլ, «ուրեմն էլ դու օրպիտ թագաւոր ես, որ քո հպատակիդ խոնարհում ես կեր հաց և հանգիստ եղիր, ոչինչ բանի վերայ մի մտածիր, ես կտամ քեզ նարաւթի այգին»: Նա գրեց Աքաարի անունովը նամակ Յեզրայէլ քաղաքի ծերերին և մեծերին և կնքեց արքունի կնքով: Այս նամակումը հրամայած էր սուտ վկաներով ամբաստանել նարաւթին, իբրեւ թէ նա հայհոյել էր Աստուծուն և չարաբանել թագաւորին: Այս պատճառով անմեղ նարաւթը քարկործվեցաւ:

Յեզարէլ, երբ նարաւթի մահն իմացաւ, ասաց Աքաարին. «այժմ կարող ես ձրի առնուլ այն այգին, որ նարաւթը քեզ չէր ուզում փողով ծախել: Նարաւթը մեռաւ»: Աքաար այն բոպէին գնաց այնտեղ և մօտը այգին: Նղիա մարգարէն, Աստուծմէ խրկած, եկաւ այնտեղ և ասաց Աքաարին. «դու մարգարայան. Աստուծոյ անունով յայտնում եմ քեզ, որ նոյն տեղում, ուր թափվեցաւ անմեղ նարաւթի արիւնը, կ'ընկնի քո արիւնդ էլ, իսկ Յեզարէլն կ'պատառնէ շները»:

Երեք տարի սրանից յետոյ Աքաարը ստացաւ պատերազ-

մում մահաբեր վերք: Նրան բերին Սամարիա, իր մայրաքաղաքը, և թաղեցին: Նորա կառքը լքցվել էր արևելով, որ վազում էր վերքից: Այս կառքը լուացին իսկ այն տեղում ուր թափվել էր Նաբուքի արվանքը: Իսկ Սամուծոյ դատարանը Յեզարէլին վերայ կատարվեցաւ Յեզրայելում: այնտեղ, ուր էր Նաբուքի այգին, որին նա անօրէնութեամբ անքել էր: Երբ Աքաաբի ցեղը ջնջող զօրավարը՝ Յեուն հանդէտով մտնում էր Յեզրայել քաղաքը, նա զարդարվեցաւ, զարդարեց զլուին և մօտեցաւ պատուհանին, որ նայէ յաղթողի հանդիսաւորը: Թացքին, յաղթողին, որ արևեց Եզրայէլ թաղաւորութեան և եղաւ նորա որդու Յովթամի մահի պատճառը: Յագաւորը, երբ նրան տեսաւ, ասաց իր մօտ եղող ծառաներին. «Դուքս զյեզէք դրան պատուհանից»: Նրան դուքս զցեղին, պատերը սրսբ կեցան նորա արևելով, ձիերը ոտնակոխ արին նորա մարմինն և երբ թաղաւորը հրամայեց վեր առնուլ նորա դին, որ թաղեն, դասն միայն նորա կատար, ոտներն և ձեռները: Նորա բոլոր մարմինը պատառել էին շները:

Աքաաբի որդին և յաջորդը Յովթամ պառնկեցաւ նետով և նորա մարմինը զցվեցաւ Նաբուքի այգում: Աքաաբը բացի նրանից ունէր էլի ևօթամասուն որդիք, որոնք ամենքը սպանվեցան: Այսպէս ջնջվեցաւ Աքաաբի բոլոր տունը:

Սուրբ մարգարէն Եղիսէ:

Աստուծոյ հրամանով Սուրբ Եղիսէն իրեն աշակերտ ընտրեց Եղիսէին, որ ամեն տեղ նրան ուղեկից էր լինում: Եղիսէն օծեց նրան մարգարէ և Աստուած խրկեց Սուրբ Հոգւոյ շնորհքը նորա վերայ: Սուրբ Եղիսէն, Եղիսէի աւքի առաջին, երկինք բարձրացաւ հրեղէն կառքով:

Սուրբ Եղիսէն իր սուրբ փարսակաւ փերսկաւ ճեղք մի տաին ժառանգեց մարգարէութեան կրկնադրատիկ շնորհքն և հրաշագործութեան պատճառով:

Եւ աղքատ աղբի եկաւ Եղիսէի մօտ և ասաց. «Իմ մարդս մեռաւ, դու ինքդ գիտես, որ նա բարեկամս մարդ էր»: Այժմ եկաւ պարտաւէրը, որ հօր պարտքի համար իմ տիրոջ կա՛մենում է իրեն արուկ անել: ազատիր իմ տիրոջս:— Ինչով կարող եմ քեզ օգնել, հարցրեց Եղիսէն: Հոգնե՛ս արդեօք մի կարւածք:— «Ես ոչինչ չունեմ», պատասխանեց աղբին, բացի մի աման խաղից:— «Ուրեմն դնա՛ տուն»: ասաց Եղիսէն, արխ ուզիր իրացիներիցդ. ինչքան կարելի է, չափ առնաներ, փա՛կիր տանդ դուռն և քո որդոցդ օգնութեամբը անիր խղը քո ամանից փոխ ուղած ամաններիդ մէջ, և բոլորն էլ կ'լքցուին: Այրին կատարեց Եղիսէի հրամանը, փա՛կ արաւ իր ծանօթներէ խաղի շատ ամաններ և ամենը լցրեց խաղով, որ վազում էր նորա ամանից, մինչև որ կար պատարկ աման: Նա այնքան խղճա՛խեց, որ ոչ միայն կարողացաւ իր մարդու պարտքը ուսլ այլ նրան մնաց դեռ էլի բաւական փող, որ կերակրէր իրեն և իր որդոց:

Մի անգամ Եզրայէլ թաղաւորութեան մէջ սով ընկաւ: Մարգարէների որդիքն եկան Եղիսէի մօտ և նա հրամայեց իր ծառային Եղիսէի համար կերակուր պատրաստել: Ծառաներից մէկը դնաց բանջար հաւաքելու կերակրի համար և գտնելով մի վայրի աղուղ, որ խաղողի նման էր, թողնեց և դրեց տե՛ փած կերակրի մէջ, չնմանալով այս պատուհանի փաստիկը ինչ: Երբ վերսկուրը պատրաստ էր, ամենքը նստան ուտելու, բայց փա՛ք ինչ ուտելից յետոյ ամենքը կանչեցին. «անար Աստուծոյ, մենք կորանք, մենք դեղած ենք: Այս կերակրի մէջ թոյն է խառնած»: Եղիսէն հրամայեց անել աղբի պիտի մէջ և ասաց ծառային. «այժմ տուր թող ուտեն աներկիւղ»:

Ամենքը կշտացան և փնային առաջ. պտուղներն կորցրին իրենց փաստարար յատկութիւնը:

Մարգարէի որդիքն ասացին Նղիսէին, թէ այստեղ, ուր մենք բնակում ենք, շատ նեղացած է: Մենք գնանք Յորդանանի մօտ. կորենք փայտ և շենքեր մեղ համար բնակարաններ: Նղիսէն էլ գնաց Նոյա հետ: Նրիտասարդներէց մէկը իր կացինը վեր գցեց ձեռքից գետի մէջ. «Ո՛հ, ես ի՞նչ անեմ հիմիկ, կացինն էլ փոխ ուզած էր», աղաղակեց նա: «Յոյց տուր ինձ», ասաց Նղիսէն, «կացինդ ար տեղ վեր գցեցիր», երիտասարդը ցոյց տուեց այն տեղն, ուր ընկաւ կացինը: Նղիսէն գցեց այն տեղ մի փայտի կտոր—և կացինը գուրս եկաւ ջրի կրեւը: «Ս. ո. քո կացինդ», ասաց Նղիսէն: Նրիտասարդը ձգեց իր ձեռքն և առաւ կացինը:

Մի քաղաքում երեխայ ք մօքերը չընին մարգարէի վերայ ծաղը անել: Քաղաքից գուրս գալով կանչում էին նորա ետեւից. «գնա կնասկ, գնա կնասկ»: Այն բողբոջն դուրս եկան անտառից երկու առջ և պատասխան քաղաքուն երկու երեխայ ք:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Նէեման Նաորիի բժշկիկը:

Երբ Նաորայէն երկրի հիւսիսային սահմանն է Նաորայ երկիրը: Նաորայ թագաւորի ստաջին զօրավարը՝ Նէեման էր. շատ զինուորական առաքնութեանց անէր մարդ և օրիկէ շատ իր թագաւորին: Նա շատ խրեւելի էր և հարգատ. բոլոր այս ամեն հարմանութիւններն ունէր էին նորա աչքում. սրով հեռեւ ինքը բորտութիւն ասացաւ, որ սարսափելի և զրէթէ անբուժելի ցաւ է:

Մի անգամ մի քանի Նաորի գնում ունէր յարձակեցան Բոնանայից երկիր և յափշտակեցին ուրիշ զերիներ Նէեմ միտ:

մին մի փոքրիկ աղջկէ էլ. որին բերին իրենց հետ և առին Նէեմանին: Զօրավարի կինն առաւ զերի աղջկան և պահեց իր իմօ: Փոքրիկ Նաորայէլացի աղջկը կարեկցութեամբ նա յուսէր իր հիւանդ Նէեմանի վերայ: «Ո՛հ, ասաց նա միանգամ Նէեմանի կնոջ. «եթէ վեր տեղը գնար Սամարիտա՝ Մարգարէի մօտ, յայտնի բան է, սա կբժշկէր նրան»: Կինը կրկնեց ողորտ նի խօսքերն իր մօրքուն և սա էլ ասաց թագաւորին: «Գնա Սամարիտ, ասաց թագաւորն, ես կտամ քեզ նամակ Նաորայէլացուց թագաւորի վերայ»: Նէեմանն արանց ուղանալով գնաց և առաւ հետը տասն տաղանդ արծաթի, վեց հազար զոհեկան և տասն ձեռք ծանրագին շորեր: Երբ Սամարիտ հասաւ, նա խրկեց Նաորայէլի թագաւորին իր թագաւորի նամակն, որ գրած էր այս մաքով. «Եթէ այս նամակը կբերէ քեզ իմ ծառայս Նէեման, որին խրկում եմ քեզ մօտ, որ զուր ժշկեաւ նրան բոս բորտութիւնից: Նաորայէլի թագաւորը շփոթվեցաւ մեծ ասաց. միթէ ես Աստուած եմ, նա միայն կարող է յարաւանել մեռելներուն և բժշկել բորտներուն: Ասորոց թագաւորը փրկուում է պատճառ ինձ պատկերով յայտնելու»: Նղիսէն խրկեց թագաւորի մօտ մարդ և հրամայեց նրան տեղ լիզուր ևս արամում գու. խրկիր Նաորիին ինձ մօտ. թող նա խմանայ, որ Եսրայէլի մէջ կայ Մարգարէն:

Նէեմանն նստաւ իր կտորը, գնաց Նղիսէի մօտ և կանգնեցաւ նորա տան դռնի մօտ: Նղիսէն խրկեց իր ծառային նրան տեսլու, որ նա զնոն Յորդանանի մօտ և եօթն անգամ լուացվի այն գետում, այն ժամանակ նա կսրվի բորտութիւնից: Նէեմանն, ամառիկ նեղացած, ասաց. «ես սպասում եմ, որ Մարգարէն ինքը դուրս կգայ ինձ մօտ, աղօթք կանէ իր Աստուծուն. կգնէ իր ձեռքը իմ վէրքերիս վերայ և կբժշկէ ինձ: Միթէ Ասորոց գետերը Նաորայէլի գետից վտու են: Ի՞նչու խրեւում է նա ինձ Յորդանանում լիզնալու: Նա յարկացած կա-

զօթք անել... արտօնեալ փաստի ժամանակ ամենից մեծ չա-
րագործն էլ պատեալ է իշխան Աստուած: Եւ մարտն զոտ
Գովան ճայս ժամանակ քնած էր: Եւ առաջ անց Գով-
անին. ամօթ է քեզ, որ քնուի եւս անկէր կաց աղօթք ա-
րաւ ընկածուի: Դո՛ւք եւս ազատէ մեզ մահից:

Ամենքը կարծում էին, թէ Աստուած վեր է կացրել մարկի
պատեալս: Համար մի մեծ չարագործի, որ իրենց մէջ է: Ա-
մենքը ժողովեցան միասին և մտաւորաբար քննեցին, թէ ինչ
գցենք, որ խնանենք, թէ ով է պատժուած այս պատուհասին,
որ ամենուս պատեալ է: Աստուած այնպէս կարգեց, որ վե-
րահին ընկաւ Գովանին: Այն ժամանակ ամենքը օգնան նրան
հարցնել. «ասա, ով ես դու. ո՞ր կամեալ էիր դու երթալ և
ի՞նչու Աստուած պատժում է մեզ քեզ համար»: Գովան պա-
տասխանեց, «ես Եւրայէլացի եմ և երկրպարտ թիւն եմ իսրայիլ
Ամենապար Աստուծոյ, որ ստեղծեց երկինքը, ջրերն և ցա-
մաքը»: Գովան չի ծածկեց, որ ինքը կամեալ էր Աստուծոյ
հրամաններէն փախել: Այն ժամանակ ամենքը տեսան, որ նա
մեղանել է և վախճալով ասում էին նրան. «ի՛նչու փախուի
ես դու քառասուն ժողովուրդէն: Ի՛նչ անենք քեզմէն մեզ պիտի,
որ դարձնենք ինքից: Գովան պատասխանեց. «պղեցէք
ինձ ծով. եւս քնուի, որ քնուի ինքից պատժուածս: Եւ վեր կա-
ցեք: Ի՞նչ մտածեց իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց

Իսկ ծովագնացները մարդասէր մարդիկ էին, և նոքա կամե-
աւ էին Գովանին ափը հանել, աշխատում էին մոտենալ
ցանկին և երկար ժամանակ կախում էին մարկի հետ: Իսկ
անկէր անպաշտօն նկատեց հեռացնում էին այնպէս որ վերջա-
պէս պարտ ինչպէս ընկան: Տեսնելով որ ինքեց ամեն աշխա-
տանքները ի՛նչուր են, սկսան աղօթք անել, ասելով ինչիս ժա-
մանակ յիսապայ խաբէրն էլ. «Տէր, մի կարգենք մեզ ամենուս
այս մի մարդու անարեւել թեման: Համար և որքա մահ մեզ

մեզ մի համարիր: Մեզ կտաւորենք Բո կախուի: Նոքա
վեր առան Գովանին և պղեցին ծովը: Մարկիլը այն ժամէն
զաղարեցաւ:

Եւ վերայ բոլոր քանուկները զօրացան ինչպէս հա-
տով Աստուծոյ և ջերմեաներով թեմաւ: Նոքա զո՛հ ինքին Ամե-
նապարտեալ Աստուծոյ և խոնարհացան պահել նորա պատուի-
րանները: Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց
միջոցաց մտաւորաբար ընկաւ: Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց
մտաւորաբար ընկաւ: Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց

Գովան կէտ ձկան փորում: Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց

Այն ժամէն, երբ Գովանին ծովը պղեցին, Աստուած հրա-
մայեց մեծ ձկան, որ նրան կուտ տայ: Իսկ Գովան կէ-
տահարեց Աստուծոյ անունը: Գովան մտաւ անվախ
և քնեց: Եւ վերջ գիշեր ձկան փորում ընկաւ: Իսրայիլ ինչպէս զգարաց

Այս Գովան մարդերէն անց քնեց: Եւ ինքնակէտ ձկան փոր-
ում: Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց
Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց

Աստուած ինչպէս Գովանի փորում: Եւ հրամայեց ինչպէս, որ
նրան ցամաքը դարձնէ զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց

Աստուած երկրորդ անգամ հրամայեց Գովանին թեմալ: Եւ
նաեւ Եւրայէլ ընկաւ ինչպէս ինչպէս ինչպէս ինչպէս ինչպէս ինչպէս ինչպէս ինչպէս
Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց

Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց
Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց
Իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց. իսրայիլ ինչպէս զգարաց

անաստուածութիւնն և մեղքերն, ընդ հակառակն այնքան էլ աւելի ուրախացնում էին բարի թագաւորներն առաքելութիւններն և բարեպաշտութիւնը: Նզեկիան Յուդայի թագաւորների լաւերից մէկն էր: Նորա թագաւորութեան ժամանակ Ասորեստանցիք պատերազմ բաց արին Յուդայի հետ և շատ յաղթութիւններ արին, այնպէս որ նզեկիան սպասում էր, որ իր թագաւորութիւնը կ'քանդվի. բայց Նաայի մարգարէն խոստացանքան Աստուծոյ մերձակայ և շուտ օգնութիւնն, որ և ճշմարտիւ կատարվեցաւ: Նմանապէս նզեկիայի ծանր հիւանդութեան ժամանակ, Նաային խոստացաւ նրան բժշկութիւն և հաւատացրեց այն նրան հրաշքով. նա արեգակի ստուերը տանն աստիճան յետ դարձրեց: Նաային լրեալ էր Աստուծոյ Հոգւով. նա վստղացմամբ խօսում է. Աստուծոյ վերայ և նոցա երջանկութեան վերայ, որոնք երկրպագութիւն են տալիս նրան հաւատով. նա յայտնի մարգարէանում է Դաւթի այն զաւակի վերայ, որ կը ծնի Կոյսից, մարդոց փրկելու համար. նա խօսում է նմանապէս այն չարարանքների վերայ, որոնց նա կ'տանէ մարգիային ազգի համար. Մարգարէներից ոչ մէկը այսպէս պարզ չէր զուշովում Մեսայի Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդը, չարչարանքներն և փառքը: Այս պատճառով մի քանի Սուրբ Հայրերը Սուրբ Նաային անուանում են հին ուխտի աւետարանիչ:

Երեմիա մարգարէն ուրիշների պէս մարգարէանում էր Մեսայի դալուստն, և յորդորում էր Աստուծոյ ժողովրդին ապաշխարելու և գուշակեց Յրուսաղէմի քանդիլը և ինքն էլ տեսաւ իր գուշակութեան կատարումն:

Դանիէլ մարգարէին վերայ աւելի ընդարձակ կ'խօսենք յետոյ:

Մարգարէներն նշեկիւնէլ, Ուսէ, Յովէլ, Ամփս, Աբդիու, Յովնան, Միքիա, Նաուու, Ամրակում, Սուրանիա, Անդէ, Զաքարիա և Մաղաքիա մարգարէացան. նոյնպէս Մեսայի և Յուս

դայի թագաւորութեան ու ուրիշ ազգերի զանազան վիճակների վերայ:

ԳԼՈՒԽ ԶԳ.

Տովբիթ:

Այն Իսրայէլացիների մէջ, որոնց Ասորեստանցիք գերի տաւան, կար մի բարեպաշտ մարդ Տովբիթ անունով: Նրան բերին Նինուէ՝ Ասորեստանի մայրաքաղաքն, իր կնոջ և միակ որդու հետ միասին: Բայց օտար երկրումն էլ հաստատ մնաց նա իր հաւատին և կատարում էր Աստուծոյ պատուիրանները: Սաղմանասար, Ասորեստանի թագաւորը, սիրում էր այս բարեպաշտ մարդուն և հրամայում էր նրան ազատ ման գալ իր բոլոր տէրութեան մէջ: Տովբիթ այս հրամանը զործ էր դնում, որ մխիթարէ իր գերի եղբայրներուն, օգնէ նրանց իր կարողութեան չափ և տայ նրանց օգտակար խորհուրդներ: Նա տմեն տարի դնում էր իր ազգականների և ծանօթների մօտ և նրանց էլ մասն էր հանում ամենից, ինչ որ ունէր:

Տովբիթ վաճառականութեամբ շահեցաւ տանն տաղանդ արծաթ: Այս փողերն որ հաւաքեց, գնաց Մարաստանի Հռաքա քաղաքն, որ այնտեղ էլ թեթեւացի գերի Իսրայէլացիների վիճակը:

Շուտ սրանից յետոյ մեռաւ Սաղմանասար և նրանից յետ թագաւորեց նորա որդին Սենեքերիմը: Նա խստութեամբ էր վարվում Իսրայէլացիների հետ և ատում էր նրանց: Այս ազգի թշուառութիւնը սարսափելի էր. նորա մեծ մօտը չունէր ոչ օրվան հաց և ոչ շոր, շատերը սպանվեցան և զինքը զցվեցան քաղաքի պատերից դուրս, որ փայրի զազաններին և պատառող թռչուններին կերակուր չլինէր: Այս թշուառ ժամանակները Տովբիթի ողորմածութիւնն ատաւել աւելացաւ, նա

կերակրում էր քաղցածներուն, հագցնում էր մերկերուն և թաղում էր մեռածներուն:

Նորա այսպիսի անխոնջ բարեգործութեան համբար հասաւ թագաւորին. Սենեքերիմ բարկացաւ, հրամայեց իրել Տովբիթից նորա բոլոր ստացուածքը և իրեն սպանել. թշուառականը, ամեն բանից զրկած, փախաւ: Նրան թագցնում էին բարեկամներն, որովհետեւ իր առաքինութիւններով շատ բարեկամներ գտել էր:

Տովբիթի փախուստից յետ յիսուն օր հազիւ անցել էր, որ Սենեքերիմ սպանվեցաւ իր հարազատ որդիներից: Նրանից յետոյ թագաւորեց Ասորդան նորա որդին, որի մօտ Տովբիթի ազգականներից մէկն էր երեւելի իշխան: Սա խնդրեց Տովբիթին համար թողութիւն, և նա յետ ստացաւ կրկին իւր կնոջ, որդուն, իր տունն և բոլոր ստացուածքը: Նա առաջվան պէս սկսաւ բնակել Նինուէում իր ընտանիքով:

Եկաւ Խոթնեարդ շաբաթը, Պենտէկոստէի տօնը: Տովբիթի տանը պատրաստվեցաւ մեծ ճաշ: Տովբիթ, տեսնելով կերակուրների առատութիւնն, ասաց իր որդուն, «գնա, կանչիր ինձ մօտ իմ աղքատ եղբայրներիցս մի քանիսին, որոնք պահում են Աստուծոյ օրէնքներն և թող տօնեն այս մեծ օրը. ես քեզ ճաշի կ'սպասեմ»: Նորա որդի Տուբիան, երբ յետ դարձաւ, պատմեց, թէ տեսաւ փողոցում մի սպանած Իսրայէլացիի մարմին: Տովբիթ սեղանից վեր կացաւ և թաղուն մեռելին բերաւ իր տուն, որ արեգակի մոնելից յետ թաղէ: Իրացիները նախատում էին նրան, ասելով, «չա՞տ ժամանակ է, որ թագաւորը քեզ կամենում էր սպանել մեռելները թաղելուդ համար: Հազիւ ազատվեցար մահուան վճիղից և էլի միւսնոյնն են անում: Բայց Տովբիթ թաղեց սպանածի մարմինը:

Գիշերով, թաղումից յետ դառնալով, չմտաւ իր տուն. այլ պարկեցաւ տան պատի մօտ և չնկատեց, որ ուղիղ իր գլխի

վերայ կար ծախ բոցն: Այս բռնից ընկաւ նորա աչքի մէջ ծիրա, որից եկաւ աչքի վրան փառ: Տովբիթ գնաց բժիշկներին մօտ, միայն նոքա ոչինչ օգնութիւն չտուին նրան և նա բռնորովին կուրացաւ: Բայց այս թշուառութեան էլ տանում էր նա համբերութեամբ:

Սնան, Տովբիթի կինը, անխոնջ աշխատում էր, որ կերակրէ իր ընտանիքը. նա մտնում էր բուրդ: Միանգամ նա, երբ տարաւ տիրոջ իրեն յանձնված աշխատանքը, ստացաւ բաղի իր վարձից մի ուլ էլ ընծայ: Տովբիթ, որ լսեց նորա ձայնը, չէր իմանում, թէ այն ինչ է նշանակում: Տես, ասաց նա իր կնոջ, դողացած չէ՞ արդեօք ուլը. յետ տուր այն տիրոջը, դողունի բան ուտելն մեղք է: Կինը շատ բարկացաւ. նորա այս կասկածանքի համար: Նա ասաց նրան շատ աւելորդ խօսքեր: Տովբիթը լռութեամբ համբերում էր նորա հայհոյանքներին և յանդիմանութիւններին, նա հողոց էր հանում և իր սրտում խրնդում էր Աստուծոյ, որ կամ թէթեացնէ իր վիճակն և կամ խրկէ իրեն մահ:

Աստուած լսեց նորա աղօթքն և խրկեց նրան օգնութիւն իր Ռափայէլ հրեշտակին:

ԳԼՈՒԽ ԶԵ.

Տովբիթի իր որդուն տուած խրատները:

Տովբիթը հաւատում էր, որ Աստուած լսել է իր աղօթքն և շուտ կ'խրկէ իրեն մահ և այս պատճառով կանչեց իր որդուն և ասաց նրան յետազայ խօսքերն. արդեակ, լսիր քո հօրդ և արնդ պահիր իմ խօսքերս սրտումդ:

Երբ Աստուած կ'հանչէ Իր մօտ իմ հոգիս, թաղի իմ մարմինս:

Պատուիր մօրդ, մի մոռանալու երբէք, ինչ որ նա քաշել է

քեզ համար: Եւ երբ նա կ'մեռնի, թաղիւր նրան էլ ինձ մօտ մի գերեզմանում:

Աստուծոն միշտ աչքիդ առջև ունեցիր, կատարիր նորա պատուիրաններն, և փախիր մեղքից:

«Ողորմութիւն արա քո կարտութեանդ համեմատ և երբէք երեսդ մի՛ դարձնիր աղքատից. այն ժամանակ Աստուած էլ քեզնից չի դարձնել իր երեսը»:

«Օգնիր ամիսին, ինչքան կարող ես: Եթէ դու հարուստ կ'լինես, առւր շատ, եթէ դու աղքատ կ'մնաս, առւր փոքր, միայն բարի սրտով: Այսպէսով կ'հաւաքես մեծ գանձ թշուառութեան ժամանակի համար: Ողորմութիւնը փրկում է մահից և է թողնում մարդու խաւարն երթալ»:

«Եղիւր ողջախոհ, հեռացիր գետ մարդոց հասարակութիւնից և մի՛ առնիր քեզ կին կռապաշտ, այլ ընտրիր մեր ազգից»:

Փախիր հպարտութիւնից, նա չպէտք է տեղ ունենայ սրտումը: Հպարտութիւնն և փառամոլութիւնը մարդուս ամեն բարի որպիսութիւնները խախտում են և զցում են նրան ամեն մեղքի մէջ»:

«Տուր վարձ արդարութեամբ ամենին, ով որ քեզ համար կ'աշխատէ և մի՛ պահիր մօտդ վարձկանի աշխատանայ զինք»:

«Մի՛ անիր ուրիշին այն, ինչ որ չես ուզում, որ քեզ անեն»:

«Մի՛ խմիր զինի այնքան, որ հարբես»:

«Բաժանիր հացդ կարօտեալների հետ և հագցրու մերկերին քո շորերդ»:

«Հարցրու խորհուրդ միշտ իմաստուն մարդերից»:

Կենացդ ամեն զիպուածներում փառաբանիր Աստուծոն և խնդրիր նրան, որ կառավարէ ամեն քո գործքերդ և խորհուրդներդ: Որովհետեւ Աստուծով է ամեն բարին: Նա բարձրացնում է և խոնարհեցնում է, ում որ կամենում է»:

«Արիացիր, որդեակ, մենք աղքատ ենք, բայց եթէ կ'կենանք

Աստուծոյ կամաց յարմար և կ'փախչենք մեղքից, այն էլ ինչ որ ունինք, բաւական կ'լինի մեզ»:

Երիտասարդ Տուբիայի սիրտը շարժեցաւ այս խօսքերից: Նա առաջ իր հօրը. «Հայր իմ, ես կ'կատարեմ բոլոր քո հրամաններդ», և պահեց իր խօսքը:

ԳԼՈՒԽ ԶԸ.

Երիտասարդ Տուբիայի ճանապարհորդութիւնը:

Իր խրատները վերջացնելից յետ, Տովբիթ ասաց իր որդուն, «Ես քեզ պէտք է էլի յայտնեմ, որ քո մանկութեանդ ժամանակ, Մարաստանի Հռազա քաղաքում՝ Գարայէլի մօտ պահ տուել եմ տասն տաղանդ արծաթ. գնա՛ նորա մօտ, որդեակ: Բայց առաջ դադիր քեզ ընկեր, որ առաջնորդէ քեզ Հռազա և էլի յետ ինձ մօտ: Աստարիւր այս իմ մահիցս առաջ»:

Երիտասարդ Տուբիան գնաց իրեն ընկեր փնտռելու Եւփրատահեցաւ մի երիտասարդի, որ շատ գեղեցիկ էր աէսքով: Այս երիտասարդն էր Հռափայէլ հրեշտակը. նա հագած էր ճանապարհի շորեր: Տուբիան, չիմանալով, թէ ով է նա, մօտեցաւ հրեշտակին, ողջունեց և ասաց. չգիտես արդեօք Մարաստանի Հռազա քաղաքի ճանապարհը:—«Գիտեմ, պատասխանեց Հրեշտակը, ես այնտեղ քանիցս անգամ եղել եմ մեր եղբոր՝ Գարայէլի մօտ: Տուբիան ասաց. «ապասիր ինձ այստեղ, մինչև ես այդ յայտնեմ հօրս»: Հայրը զարմացաւ, տեսնելով, որ Տուբիան այնպէս շուտ դաս էր իրեն ուղեկից և հրամայեց որդուն իր մօտ կանչել երիտասարդին: Վհամաձայնեա զու իմ որդուս Հռազա Գարայէլի մօտ առաջնորդելու. հարցրեց Տովբիթ: Երբ դու կը գառնաս նորա հետ միտսին, մենք քեզ կ'տանք աշխատանայք վարձն», աւելորեց նա: «Ուրախութեամբ պատասխանեց երիտասարդը. «Ես կ'տանեմ որդուդ Հռազա և յետ կ'դարձնեմ

լան էլին: «Աւրեմ», ասաց Տովբիթ, գնացէք, Աստուած ձեզ հետ լինի, Աստուած թող խրկէ ձեզ ուղեկից իր հրեշտակին: Երիտասարդ Տուբիան պատրաստեցաւ ճանապարհի, հրա- ժարական ողջոյն տուեց իր հօր և մօր, առաւ նոյն օրհնու- թիւնն և գնաց երիտասարդի հետ:

Ճանապարհորդութեան առաջին օրը նոքա հասան մինչև Տիգրիս գետը: Տուբիան գնաց գետում լողնալու: Յանկարծ մի մեծ ձուկը դուրս եկաւ ջրից և կամենում էր կուլ տալ նրան: Տուբիան վախեցաւ, պինդ դռաց և օդնութիւն կանչեց իր ընկերոջը: Հրեշտակն ասաց. «բռնիր այդ ձկան և հանիր ջրից»: Տուբիան հանեց ձկան ցամաքը: «Այժմ», ասաց Հրեշտակը, ձեզ քիչ փոքր սիրտը, լեղին և լեարդը պահիր. դոքա գեղ էն: Տուբիան կատարեց, ինչ որ իրեն հրամայեցաւ: Այս ձկնից մի քանի կտոր նա խորովեց ընթրիքի համար:

Յետոյ գնացին առաջ և եկան Սկրատանա քաղաքը: «Այդ խճաւանք մենք», հարցրեց Տուբիան Հրեշտակին. «Այս տեղ կենում է մի մարդ Հապոուէլ անունով, ասաց Հրեշտակը. նա քեզ ազգական է և բացի մի աղջկից, որի անունը Սառա է, չունի ուրիշ զաւակ: Նա գեղեցիկ է, խելօք և բարեբարոյ: Ես կ'ստեմ քեզ վերայ նորա հօր հետ, նա կ'համաձայնի նրան քեզ տալ. դու ես նորա ստացուածների օրինաւոր ժառանգը: «Ես լսել եմ նորա համար». պատասխանեց Տուբիան. ասում են, թէ նա չար գէի իշխանութեան տակն է, թէ նա եօթն ան- գամ ամուսնացել է և թէ նորա ամեն եօթն մարդերն էլ ա- մուսնութիւնից յետ առաջին գիշերը մեռել են: Ես վախենում եմ որ ինձ հետ էլ միևնոյնը չպատահի: Եթէ ես մեռնեմ, ո՞վ հոգս կ'բաշէ ծնողացս վերայ: Ես եմ նոցա միակ նեցուկը: Տրամութիւնը նրանց գերեզման կ'իջեցնէ»:

«Սի վախիր, ասաց Հրեշտակը, չար ոգին քեզ փաս չի

տալ. միայն ջերմեռանկութեամբ աղօթք արէք ամենաբարձ- րեալ Աստծուն և նա կ'աղատէ ձեզ և կ'ողորմի:

«Իմ սրտը այնքան էր լի, որ ես չէի կարողանում խոստովանուիլ ձեր առաջ: Ես զեռնումս իջնումս ԳԼՈՒԽ ԶԹ. փառք արեմ քեզ մայր

Տուբիայի ամուսնութիւնը:

Տուբիան հրեշտակի ուղեկցութեամբ եկաւ Հապոուէլի մօտ և Սառան բնութենեց նրան. Հապոուէլ, Տուբիային նայելով, ասաց իր կնոջ Հեղնային. «նայիր ինչպէս նախ է այս երի- տասարդը մեր ազգականներին՝ Տովբիթին: Յետոյ, դուռնալով ճա- նապարհորդներին, հարցրեց նա, որտեղից էք գալիս, սիրելի եղբայրներ: Մենք գերի Նարայէլացիներից ենք. Նեփթաղիմի ցեղից, որ Նիսուէումն էն. պատասխանեցին նոքա. «Զէք ճա- նաչում արդեօք այնտեղ իմ ազգական Տովբիթին»: Հարցրեց Հապոուէլ. «ձանսնում ենք». պատասխանեցին նոքա. «Նա իմ հայրն է». ասաց Տուբիան: Այն ժամանակ Հապոուէլ գրկեց Տուբիային և լաց եղաւ ուրախութիւնից: «Օրհնում եմ քեզ, որդեակ, ասաց նա. դու ունես առաքինի և բարեպաշտ հայր». Հեղնան, Հապոուէլ կինը և Սառան, նորա աղջկը, ուրախու- թեամբ բարեկցին Տուբիային, բայց ամենքն էլ շատ տխրեցան, երբ լսեցին, որ ծերունի Տովբիթը զգկվել է աչքից:

Հապոուէլ հրամայեց մեծ ճաշ պատրաստել և խնդրեց իր հիւրերուն, որ նստեն: Բայց Տուբիան ասաց. «Ես ոչ կ'ուտեմ և ոչ կ'իմեմ, մինչև չես համաձայնիլ իմ խնդիրքս կատարելու: Տուր ինձ կին քո աղջկանդ Սառային: Հապոուէլ վախեցաւ այսպիսի առաջարկութիւնից. մտածելով, թէ արդէն իր աղ- ջրկան եօթն ամուսիններն մեռան, նա վախենում էր, որ նոյն վիճակը Տուբիային էլ չհասնի. բայց Հրեշտակը ասաց նրան. «Ո՞վ վախիր, ես բարեպաշտ մարդ է և Աստուած ինքը նշա- նակել է նրան քո աղջկանդ համար. ահա ինչու մինչև հիմիկ

ուրբ էր կարողանում տիրել նրան: Այն ժամանակ Հռազու-
էլ միացրեց Տուբիայի և Սառայի ձեռներն, ասելով. «Աստուած
տեսաւ իմ արտասուքներս և լսեց իմ աղօթքս: Տալիս եմ նը-
րան քեզ: Աբրահամի, Իսահակի և Յակովբի Աստուածը օրհ-
նէ ձեր պսակը»:

Այն գիշերից յետ Հռազուէլ կանչեց իր ծառաներուն և գը-
նաց նոցա հետ միասին պարտէզ, որ գերեզման փորէ իր աղ-
ջրկան նոր մարդուն համար: Երբ գերեզմանը պատրաստեց, նա
գարձաւ իր կնոջ մօտ և ասաց նրան. «Խրկի՛ր քո աղախիննե-
րից մէկին, որ տեսնէ, չէ՞ մեռել արգիօք Տուբիան, որ մենք
կարողանանք նրան թաղել արեգակի ծագելից առաջ և պապէ-
սով ծածկենք նորա մահը: Աղախինը գարձաւ և համբաւ քե-
րեց, որ երկու նոր ստուանցածներն էլ ողջ և առողջ են:
Տուբիան Հրեշտակի հրամանով իր համար պատրաստած սե-
նակը ծխեց սրտովն և լեարդովն, որ հանեց իր բռնած ձկնից,
և Սառայի հետ միասին երեք օր աղօթքով անցկացրեց: Աս-
տուած ողորմեց նրանց. Հռազուէլ հրամայեց իր ծառաներին
ծածկել փորած գերեզմանն. իսկ ինքն և իր կինը աղօթք էին
անում և շնորհակալ լինում Աստուծոյ:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Տուբիայի դարձը:

Հռազուէլ պատրաստեց հարսանիքի խնջոյք, ու հրաւիրեց
ամեն իր բարեկամներուն և դրացիներուն: Նա խնդրեց իր
փեսայից, որ մնայ իր մօտ էլի երկու շաբաթ: Տուբիան, չորա-
բողանալով բացատել իր աներոջ և մի և նայն ժամանակ փա-
խենալով իր երկարաժամանակեայ բացակայութեամբ իր ծնողաց
անհանգստութիւն պատճառել, խնդրեց հրեշտակին, որ իրեն
Ազարիս էր անուանում, որ գնայ առանց իրեն Հռազա Գա-

բայէլի մօտ և ձեռագրի զօրութեամբ ստանայ նրանից փողն և
իրեն էլ հրաւիրէ հարսանիքի խնջոյքը: Հրեշտակը կատարեց
Տուբիայի յանձնարարութիւնը: Գաբայել տուեց բոլոր արծա-
թըն, որքան պարտք էր և ինքն էլ ուրախութեամբ եկաւ Տու-
բիայի հարսանիքը:

Երկու շաբաթից յետոյ Հռազուէլն ասաց Տուբիային. «մնա
իմ մօտ մի քանի ժամանակ. ես կ'խրկեմ քո հօրդ մօտ մարդ
ասելու, որ դու առողջ ես» — «Չէ», պատասխանեց Տուբիան,
«ես գիտեմ, որ իմ ծնողքս համարում են այժմ ամեն բուպէն
և իմ բացակայութիւնս անհանգստացնում է նրանց»: Թէև շատ
խնդրեց Հռազուէլ նրան, բայց Տուբիան ոչ մի կերպով չհա-
մաձայնեցաւ մնալ: Աւտի Հռազուէլ տուեց նրան իր աղջկան՝
Սառային, իր բոլոր խաշների կէսն, իր փողերի կէսը, տուեց
նրան ծառաներ, աղախիներ և ցանկալով նրանց բարի ճա-
նապարհ, ասաց նրանց. «Աստուծոյ սուրբ հրեշտակը ուղեկից
լինի ձեզ և հասցնէ ձեզ յաջողութեամբ ձեր տուն: Աստուած
տայ, որ ծնողացդ առողջ գտնես և ես իմ մահիցս առաջ ար-
ժանանամ ձեր որդեցր տեսնելը: Հռազուէլ և Հեղնան զրկեցին
իրենց փեսային և աղջկան ու համբուրելով հրամայեցին Սա-
ռային, որ սիրէ իր մարդուն և պատուէ իր սկեսուրին և սկես-
րայրին և պահէ իրեն այնպէս, որ ոչ մի յանդիմանութեան
չարժանանայ: Սառան, արտասուք թափելով, խոստանցաւ, որ
երբէք չի մոռանալ իր ծնողաց խրատները: Յետոյ նոքա բա-
ժանիլեցան:

Իսկ ծերունի Տուբիթ և նորա կինը շատ անհանգստանում
էին իրենց որդու վերայ, որ փոքր ինչ ուշացաւ հարսանիքի
խնջոյքի պատճառով: «Ո՛րքան կարող էր պատահել մեր որ-
դուն», ասում էր նա իր կնոջը: Գուցէ Գաբայէլը մեռել է և
նա չգիտէ ումնից ստանայ փողերը: Տուբիթ և Աննան ժա-
մից ժամ ավելի անհանգստանում էին, նոքա լաց էին լինում,

տեսնելով, որ իրենց որդին նշանակած ժամանակը յետ չէ դառնում: Մայրը չէր դադարում տրտմելից. «Ո՛հ որդեակ իմ, որդեակ իմ», ասում էր նա. «ինչո՞ւ խրկեցինք մենք քեզ օտար երկիր—դու մեր աչքի լոյսը, մեր ծերութեան նեցուկը, մեր կեանքի մխիթարութիւնը. մեր ցեղի յոյսը: Միթէ՞ մենք բաւական հարուստ չէինք, երբ քեզ ունէինք»: Տովբիթ մխիթարում էր նրան, ասելով, «բաւական է, մի ակնարկ. յայտնի բան է, որ մեր որդին առողջ է, ընկերն, որ նորա հետ դնաց, արդար և հաւատարիմ մարդ է: Բայց Աննան չէր կարողանում մխիթարվել և ամեն օր դնում էր այն ճանապարհն, որով պէտք է նորա որդին դառնար: Այս սեղ բարձրութեան վերայ նստած նայում էր հեռու: Վերջապէս հեռուից անսառ ճանապարհորդներ, որոնք դալիս էին այն ճանապարհով և նրանցից մէկին ճանաչեց, որ իր որդին էր: Աննան ուրախացած վազեց իր մարդուն մօտ աղաղակելով. «որդիդ գալիս է»:

Տուբիան Հոափայէլէ հեռ միասին գնաց առաջ, որ շուտով տեսնվի ծնողաց հետ, իսկ Սառային բոլոր ծառաներով և խաշներով յետ թողին. սա փամայ կամաց հեռուում էր նրանց:

Հրեշտակը ասաց Տուբիային. «վեր առ հետդ լեղին, որ ձրկնից հանեցիր և քսիր այն հօրդ աչքին. այսպէսով կ'բժշկես նորա աչքերը»:

Երբունի կոյրը՝ Տովբիթ, շտապելով իր որդուն առաջը դուրս դալ, գորովեցաւ և որդին շուտ գնաց նրան բարձրացրեց: Հայրն և մայրը գրկեցին իրենց սիրելիին և ամենքը միասին շնորհակալ եղան Աստուծոյ և ջերմեռանդութեամբ աղօթք արին: Երբ փոքր ինչ հանգստացան, ուրախութեան առաջին րոպէներէից յետոյ, Տուբիան առաւ ձեան լեղիով լեք ամանն և օծեց նրանով իր հօր աչքերը. նոյն րոպէին փառք աչքերի բիրից հեռացաւ և Տովբիթ սկսաւ տեսնել: Ամենքը փառաւորեցին Աստուծուն: Երբունի Տովբիթ ասաց ուրախա-

թեամբ. «Տէր Աստուած Եսայէլի, շնորհակալ եմ Բեզնից. Դու պատժեցիր ինձ. բայց դու էլ ողորմեցար. ես էլ տեսնում եմ իմ որդու Տուբիային»:

Բարեպաշտ Տովբիթի առաջին խօսքերն, աչքերի բացվելից յետ, էին շնորհակալութեան աղօթքը Աստուծոյ: Նա զիտէր, որ ամեն ուրախութիւն Աստուծոյ պարգև է և ամեն բանի մէջ տեսնում էր նա Աստուծոյ բարութիւնը:

Տովբիթ ուրախ սրտով գնաց իր հարսի առաջը նինուէի դռներիցը դուրս. ով որ նրան ճանաչում էր, զարմանում էր, որ նա առանց առաջնորդի գնում է, իսկ Տովբիթ ամենի առջև փառաւորում էր Աստուծոյ, որ դարձրեց նրան աչքի լոյսը: Տովբիթի բոլոր ազգականներն ուրախանում էին և եօթն օր տօնում էին Տուբիայի պսակը: Խնջոյքի օրն անցնելից յետ, երկուսն էլ, հայրն և որդին, խնդրեցին ծախեալ Ագարիային, որ իբրեւ շնորհակալութեան նշան ընդունէ իրենց բոլոր ստացուածի կէսը. բայց հրեշտակն ասաց նրան. «փառաւորեցէք Աստուծուն ամենի առջև. նա խրկեց ձեզ մեծ ողորմութիւններ, թագաւորի գազանիքը պահել հարկաւոր է. իսկ Աստուծոյ գործքերը յայտնելը բարի է: Պահք, աղօթք և ողորմութիւն ամեն դարձերից լաւ են: Կաւ է քիչ արդարութեամբ, քան թէ շատը անարդարութեամբ: Ողորմութիւնը փրկում է մահից և սրբում է մեղքերն, ողորմութիւն և արդարութիւն անողները կեանք կ'ստանան, խստասիրտ մեղաւորն իր հոգւոյ թշնամին է: Նա չեմ ծածկիլ ձեզնից մեծ գաղտնիքը: Այն ժամանակ, ասաց Հրեշտակը Տովբիթին, «երբ դու աղօթք էիր անում և քո հարազ Սառան էլ աղօթք էր անում, ես տեսնում էի ձեր աղօթքն Ամենաբարձրեալի առաջ: Երբ դու թաղում էիր մեռածներուն և այս բարի գործի համար չճուլացար սեղանից էլ վեր կենալ և թողնել քո ճաշդ, ես քեզ հետ էի այն ժամանակ. ես այն բոլորը տեսայ: Աստուած խոր-

կեց ինձ, որ պատկեմ քեզ և քո հարսիդ Սառային: Ես Հոսփայէն եմ, մէկը այն եօթն սուրբ հրեշտակներից, որոնք տանում են սուրբերի աղօթքն և կանգնում են Ամենաբարձրեայի աթոռի առջև:

Այս որ լսեց Տովբիթ և իր որդին, դողացին և յարգութեամբ ընկան Հրեշտակի առջև:

«Խաղաղութիւն ձեզ», շարունակեց նա, «մի վախենաք ոչ ընչեց, ես ոչ թէ իմ կամքովս, այլ Աստուծոյ հրամանով եկայ ձեզ մօտ և բնակեցայ ձեր մէջ: Փառաւորեցէք նրան, աղօթք արէք նրան, այժմ ես դառնում եմ նորա մօտ, Ով ինձ խրկեց յայտնեցէք մարդոց և գրեցէք հրաշքներն, որոնք ձեզ պատահեցան:

Այս ասելից յետ Հոսփայէլ հրեշտակը անհետացաւ: Տովբիթ և իր որդին ընկան դեռիս, փառաւորեցին Աստուծոյ և ամենին պատմում էին իրենց պատահած հրաշքները:

Սրանից յետոյ ծերունի Տովբիթը ապրեցաւ էլի վաթսուն երկու տարի յաջողութեամբ և տեսաւ իր թօռներուն: Իր մահից առաջ նա նախագուշակեց որդոյն, որ նինուէն շուտ կը քանդվի և Իսրայէլացիները կ'դառնան իրենց հայրենիք: Տովբիթ մեռաւ խորին ծերութեան մէջ հարիւր յիսուն ութ տարեկան և պատուով թաղվեցաւ: Տուբիա, նորա որդին, կեցաւ իր մօր մօտ մինչև նորա մեռնիլն և յետոյ տեղափոխեցաւ Նիքատանայ իր աներոջը՝ Հոագուէլի մօտ և պատվում էր նրան և նորա կնոջ Հեզնային ինչպէս իրեն ծնողներուն: Նա փակեց նոցա աչքերը: Տուբիան կեցաւ երկրիս երեսին հարիւր քսան եօթն տարի և հանգիստ վախճանեցաւ արդարներ մահով: Գառա զատուցողութեամբ մէջիցս դէմ իմ հետնս ամ

դանաւ զձորս իյալսց աքս մ հետքսմծառնս զիմ հարսնի որք զգ ամ իբան ոչ լսմբոյն մ յառնի զի իմ բնմարմնս դարձայտնէ զդոյն ծառտուն զառնու զպոյրոյ միտ ամ փոմանտն միտ իմ տնէ

այլ զցոյն իմ լատու ամ զԼՈՒԻՅ ԶԴ. ծնողս մայրս մայրս մայրս

Յուդիթ:

Բարբիւնի թագաւորը, նաբուգոդոնոսորը, պատերազմ էր տալիս Մարաց Արփաքսատ թագաւորի դէմ: Նա խրկեց ամեն դրացի ազգերին մօտ օգնութիւն խնդրելու, միայն ամենքն էլ բացասեցին: Երբ յաջողութեամբ վերջացրեց պատերազմը Մեզանցեց թագաւորի դէմ: Նաբուգոդոնոսոր միտքը դրեց վրէժ հանել նրանցից, որոնք օգնութիւն չտուին իրեն: Այս բանի համար խրկեց նա իր Հողեփեռնես պորափարին բազմաթիւ զօրքով նոցա դէմ: Այս զօրափարը սրով և կրակով ջնջում էր ամեն իրեն ընդդիմացողներուն: Յուդայի բնակիչները, որոնք նմանապէս նրանցից էին, որ բացասեցին նաբուգոդոնոսորին օգնութիւն, սպասում էին նոյն վիճակը: Նոքա պահք կարգեցին և վճռեցին մինչև վերջին զօրութիւնը պաշտպանել իրենց: Հողեփեռնես զարմացաւ նոցա այսպիսի հաստատամտութեան վերայ: Նա պաշարեց Բեռուղիա քերդը, կարեց ջրի ցողիւրներն և քաղաքի բնակիչները քաշում էին ջրի մէջ պահածով թիւնս թշուառութիւնը Բեռուղիայի մէջ սարսափելի էր և շատերը կամենում էին վերջապէս տնձնատուր լինել քան թէ մեռնիր ծարաւից: Վճռեցին էլի հինգ օր սպասել և եթէ այս միջոցումն Աստուած իրենց օգնութիւն չի տու, մասնել բերդը թշնամեաց ձեռքը:

Բեռուղիա քաղաքում բնակում էր մի բարեպաշտ և գեղեցիկ այրի կին, Յուդիթ անունով, որ միտը դրեց վրկել քաղաքը: Նա ոչ ոքին չյայտնեց իր խորհուրդը, բայց միայն խնդրեց իր քաղաքացիներուն, որ չտեսնեն ջերմեռանդութեամբ աչք ղթք անեն իրեն համար Աստուծոյ: Յետոյ հանեց իր սգոյ շուրթն, որ իր մօրդով մահուան նրա մտնումը հանգում ունեցէր զարդարիւցաւ ձմեռութեամբ և գնաց թշնամեաց բանակը:

Նրան տարան Հողեփեռնէսի մօտ, որին նա ասաց, թէ ինքը կարող է գտնել միջոց հեշտութեամբ քաղաքին տիրելու, յետոյ նա խնդրեց միայն, որ իրեն և իր հետ եկած աղախինն հրաման տայ ամեն առաւօտ և երեկոյ բանակից դուրս գնալ աղօթք անելու համար:

Հողեփեռնէսը շատ բաւական մնաց այս առաջարկութեամբ և հրամայեց պահապանին, որ ջարդելէ Յուդիթին և նորա աղախինն բանակից դուրս գալու առաւօտներն և երեկոյները: Նա սիրահարեցաւ Յուդիթի գեղեցկութեան և խոհեմութեան վերայ: Նորա գալուստի չորրորդ օրը հրաւիրեց նրան իր սեղանի մօտ նստել: Երբ նա վրանը մտաւ, Հողեփեռնէս ասաց, ճիշտ մեզ հետ, կեր, խմիր և ուրախացիր: Ոհո, յայտնէ բան է ևս ուրախ կ'ըլլենք, պատասխանեց Յուդիթ, «ինչ դեռ ոչ դք երբէք պատիտի յարգանք չեցոյց տուեր: Հողեփեռնէս, Յուդիթի ներկայութեամբն ուրախացած, խմում էր սուրճաւ կանից սեղի, նոյնպէս էլ նորա սարսաւորները: Սեղանից յետոյ ամենքը հեռացան մէկ մէկից, ով որ կողմն կամեցաւ վրանում ոչ դք մնաց բացի Յուդիթից և Հողեփեռնէսից, որ այնպէս հարբեցաւ, որ պառկած էր անկողնի վերայ առանց գագաթը թեան: Յուդիթ, նրան մօտենալով, ասաց արտասուքով. «Տէր Աստուած Իսրայէլէ, զօրացրո՛ւ ինձ այս ժամիս: Յետոյ նա վեր առաւ Հողեփեռնէսի սուրճը, որ կախած էր նորա գլխի վերայ, և կտրեց նորա գլուխը: Յուդիթի աղախինը Հողեփեռնէսի գլուխը զրաւ պարկի մէջ:

Առաւօտը իրենց սովորութեամբ դուրս գնացին նոքա բանակից իրենց աղօթքը կատարելու, բայց էլի բանակը դառնալու փոխարէն նոքա մօտն քաղաքը:

Երբ քաղաքի ծերերը ժողովեցան հրապարակում, Յուդիթ ցոյց տուեց նրանց Հողեփեռնէսի գլուխը: Բեռուղիտան ամենքն ուրախացան շատ և նոյն ժամին վճռեցին դուրս գալ քա-

ղաքից և յարձակել թշնամեաց վերայ: Թշնամիները, դեռ չեմանալով իրենց զօրավարի մահը, ծաղրում էին Յուդայիներուն. նոքա ժողովեցան Հողեփեռնէսի վրանի չորս կողմը, կարծելով, որ նա դեռ քնում է, բայց տեսնելով, որ նոցա զօրավարը շատ ուշ է զարթում, մի քանիսը յանձն առան վրանը մտնելու և գտան այնտեղ Հողեփեռնէսի գլխատած մարմինը: Զօրավարի մահուան համբաւը մեծ խռովութիւն գցեց բանակի մէջ: Զօրքը բանակը թողնելով փախաւ և Բեռուղիտայի բնակիչները մօտն բանակ և գտան այնտեղ մեծ աւար, որ երեսուն օրվան մէջ հագիւ կարողացան քաղաք տանել: Յուդիթը երգեց դովասանական երգ Ասածուն:

ԳԼՈՒԽ ԳԲ.

Բարեւոյնի դրութիւնը. Դանիէլ:

Բարեւոյն տարած գերի երբայեցիները մէջ կային շատերը թագաւորական ցեղից և մեծամեծների որդիքը: Նաբուգոդոնոսոր հրամայեց այս ընտանիքներից ընտրել խելօք և գեղեցիկ երեխաներուն: Նա նշանակեց նրանց իրեն ծառայելու համար, հրամայեց սովորեցնել նրանց ամեն գիտութիւններ և արհեստներ, պահել լաւ, տալ նրանց կերակուր և զինի իր սեղանից:

Այս երեխաների անուններն էին Դանիէլ, Անանիա, Ազարիա և Միսայէլ: Նոքա մտքերը զրին չգործածելու նոցա բերած ոչ քաղցրահամ կերակուրները և ոչ թանգազին զինինքրը: Չնայելով իրենց մատաղ և փափուկ հասակին, երբայեցի երեխաները էին բարեխառն. նոքա ոչինչ էին համարում ամեն երկրային բարութիւններն, և ոչինչ ուրիշ բանի վերայ չէին մտածում, բայց միայն որ կատարեն Աստուծոյ պատուիրանները: Նոքա զիտէին, որ թագաւորի սեղանում գտնվում են շատ այնպիսի կերակուրներ, որանք Մովսէսի օրէնքներով տր-

գելված են, և վախենում, որ նրանցից չսանցնեն, նախագահ-
լի համարեցին բաւականանալ հացով, կանանչեղէնով և ջրով:
Ներայեցի մանուկների վերակացուն, որ թագաւորի առաջին
պաշտօնականներից մէկն էր, յայտնում էր Պանիէլին և Նորա ըն-
կերներին, որ իր վերայ կ'բարկանայ թագաւորն, եթէ իմաց-
վի, որ Նորա չէն կերակրվում արքունի սեղանից բերած կե-
րակուրներով և եթէ թագաւորը կ'տեսնէ Նոցա երեսները գեղ-
նած և տխուր. բայց Պանիէլ խնդրեց նրան, որ միայն տաս-
նորեայ փորձ անէ և եթէ այս միջոցումն կ'նկատէ, որ իրենք
վատանում են կամ դեղնում, նա խոստացաւ ուտել այն, ինչ
որ կ'հրամայեն: Վերակացուն համաձայնեցաւ: Նրանց սկսան
ուտելու տալ միայն ունտ, հաց և ջուր խմելու համար: Նը-
շանակած տասնորեայ ժամանակից յետ, Նորա աւելի առողջ և
զուարթ երևում էին, քան թէ այն երեսնանց երեսները, որոնք
ուտում էին թագաւորի սեղանի կերակուրներից: Այս տեսնե-
լով, վերակացուն հրամայեց նրանց գործածել այն կերակուրն,
ինչ որ կ'բարեհաճեն իրենք: Աստուած վարձատրեց այս բա-
րեւրած և բարեխառն երեսներուն, տալով ընդունակութիւն
զխտութիւններ սովորելու: Նորա մեծ յառաջադիմութիւններ
արին և զխտութեամբ անցան ամեն Բաբելոնի ուսեաններից և
իմաստուններից, նրանց յանձնեցին երեւելի գործքեր Բաբելոնի
երկրում (Դան. Գ. 12):

ԳԼՈՒԽ Գ.Գ.

Երեք մանուկները կրակի հնոցի մէջ:

Նաբուգոդոնոսոր հրամայեց ոսկիից մի մեծ կուռք ձուլել
և դնել դաշտում: Նա կանչեց իր տէրութեան ամեն երեւելի
մարդոց տօնելու տօն այս կուռքի պատուի համար և փողերի
ձայներով հրամայեց յայտնել, թէ ով որ երկրպագութիւն չի

տալ կուռքին, նրան կ'զցեն վառած հնոցի մէջ: Այս հրամանը
լսելն ամենքը ժողովեցան, որ երկրպագութիւն տան կուռքին և
երկրպագանում էին, բացի երեք Ներայեցի մանուկներից, որոնց
անունները Սեդրաք, Միսակ և Աբեղնադով էին: Այս երեք
մանուկներուն տարան թագաւորի առաջ:
Ճշմարիտ է, չէք կամենում երկրպագութիւն տալ ոսկի
կուռքին: Հարցրեց բարկացած թագաւորը: Այժմ իսկ հրա-
մայում եմ ձեզ, որ ելր կ'լսէք փողի ձայնն, ընկնէք կուռքի ա-
ռաջին և երկրպագէք նրան: Իսկ եթէ չէք հնազանդիլ, կ'ընկ-
նէք կրակի հնոցի մէջ: Այն ժամանակ կ'տեսնենք, որ Աս-
տուածը կ'փրկէ ձեզ իմ ձեռիցս: Մանուկները պատասխա-
նեցին. «Ամենազօր Աստուածը, Որին մենք երկրպագութիւն ենք
տալիս, կարող է փրկել մեզ քո ձեռքիցդ և հնոցի բորբոքեալ
կրակից: Բայց եթէ նա էլ չի բարեհաճիլ մեզ փրկել էլի այն
ժամանակն էլ, այս յայտնի լինի քեզ, մենք քո չաստուածնե-
րից և կուռքիդ, որ դու կանգնեցիր, երկրպագութիւն չենք
տալ:»

Թագաւորը, զայրացած, հրամայեց, որ շտի կտրել է, տա-
տիկ բորբոքել հնոցն և զցել նորա մէջ երեք մանուկներուն,
պինդ կապած: Ամեն բան Նաբուգոդոնոսորի հրամանին հա-
մեմատ կատարվեցաւ: Հնոցը այնպէս տաքացրած էր, որ սա-
սաւորներուն, որոնք մանուկներուն զցեցին մէջը, այրում էր:
Բայց կապած մանուկները, որոնք ընկան այս սարսափելի բոցի
մէջ, մնացին անվնաս: Աստուծոյ խնամքով մեղմացրեց
կրակի սաստկութիւնն և զափայրեց նրանց ինչպէս զավարար
յոգով: Կրակը նրանց չէր համարէ: Նորա, կրակի մէջ կանդ-
նած, երկում էին Աստուծոյ երկ:

Նաբուգոդոնոսոր, երեք մանուկներուն անվնաս տեսնելով,
հարմացաւ, վեր կացաւ իր տեղից և հարցրեց իր պալատա-
կաններուն. «Մենք երեք մարդոց կապած զցեցի՞նք բորբոքեալ

հնոցի մէջ: Նայեցէք, նոքա ազատ են. անվնաս նրանց պատող բոցի մէջ և նրանց հետ միասին էլի չորրորդը, գեղեցիկ երկնային ոգիի պէս: Նա մօտեցաւ հնոցին և կանչեց. «Վա՛ր բարձրեալ Աստուծոյ ծառայք, դուք եկէք բոցից և մօտեցէ՛ք ինձ»: Նոքա մօտեցան թագաւորին: Այ՛ մի մալ նոցա գլխի վերայ չէր խանձուլէլ. նոցա շորերը անվնաս մնացել էին. չէր երևում կրակի ոչ մի հետքն, և ոչ էլ կրակի հոտը կար. միայն շղթաները, որով կապած էին, թուլացել էին և քակուլէ: Այն ժամանակ Նաբուգոդոնոսոր երկրպագութիւն տուեց ճրշմարիտ Աստծուն և ասաց. «Սրհնեալ է ձեր Աստուածը, որ խրկեց իր հրեշտակին փրկելու իրեն վերայ յուսացողներուն: Եթէ իմ հպատակներիցս մէկը կ'համարձակվի հայհոյել Աստուծուն, որին երկրպագում են այս Զուգացիները, մահով կ'մեռնի նա. որովհետեւ չկայ ուրիշ Աստուած, որ կարողանայ այսպիսի հրաշք գործել»:

Թագաւորի հրամանով Սեդրաք, Միսաք և Աբեղնազով (այսպէս անուանվեցան Բաբելոնում Անանիա, Ազարիա և Միսայէլ) ստացան բարձր պաշտօններ տէրութեան մէջ:

ԳԼՈՒԽ Գ.Գ.

Դանիէլ մարգարէ:

Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը միանգամ տեսաւ երազ, որ մեծ անհանգստութեան մէջ զգեց նրան: Նա մօտեցաւ երազի մանրամասն հանգամանքները. բայց զգում էր ահ և ոչինչ ուրիշ բանի վերայ չէր կարողանում մտածել, բայց միայն նորա վերայ, թէ ինքը տեսել է մէկ սարսփելի բան: Աերջպէս կամենալով հանգստանալ այս երազից, կանչեց իր թագաւորութեան բոլոր գիտուն մարդոց, մանաւանդ երազահաններուն և քուրմերուն, որոնք պարտաւոր էին ազագույն գուշակելով:

Ամենքը ասում էին, որ առանց երազն իմանալու, նոքա չեն կարող մեկնել նրան: Թագաւորը կամենում էր, որ անպատճառ պատմեն և մեկնեն իրեն այն երազն, որ ինքը մոռացել էր: Նա սպառնում էր սպանել նրանց, որոնք չեն իմանալ նորա երազն, և քանդել նոցա տները: Ի վեր ասում էին նրան, թէ այս մարդկային մտանց զօրութիւնից վեր բան է, թագաւորը հրամայեց սպանել իր թագաւորութեան մէջ եղած բոլոր գիտահաններուն, որովհետեւ նոքա չկարողացան մեկնել նրան այն, ինչ որ ինքը չէր իմանում:

Այս թշուառների մէջ, որոնք պէտք է մեռնէին անարդար հրամանով, էր Դանիէլն և նորա ընկերներն էլ, ինչպէս գիտութիւններով պարտադր անձներ: Նոքա ամենքն էլ չէին իմանում թէ ի՞նչ է պատահել թագաւորին: Ապառնող վտանգը որ իմացաւ, Դանիէլ գնաց այն պաշտօնատարի մօտ, որ պէտք է, կատարէր թագաւորի հրամանը: Արիովք (այսպէս էր պաշտօնատարի անունը) պատմեց նրան Նաբուգոդոնոսորի բարկութեան պատճառն ամեն իմաստունների վերայ: Դանիէլ լիքը կենդանի յոյսով Ամենագոր Աստուծոյ վերայ, որ պահպանեց նրան բոլոր կեանքում, ինդրեց, որ իրեն տանեն թագաւորի առջև, որից խնդրեց, որ ժամանակ տայ դատաւարաւորներին, մինչև ինքը կ'իմանայ երազն և մեկնութիւնն էլ կասէ: Թագաւորը համաձայնեցաւ ժամանակ տալ: Դանիէլ կանչեց իր մօտ իրեն ընկերներուն Անանիային, Ազարիային և Միսայէլին. պատմեց նրանց, թէ ի՞նչ է պահանջում թագաւորն և խնդրեց նրանց, որ իրեն հետ միասին աղօթք անեն Աստծուն, որ Նա բարեհաճի յայտնել իրենց դադանիքն, այնքան անմեղ մարդոց փրկութեան համար: Նոքա ամենքը սկսան ջերմեւանդութեամբ աղօթք անել: Աստուած լսեց նոցա աղօթքն և զիջելով տեսիլքում յայտնեց Դանիէլին, ինչ որ հարկաւոր էր նրան գիտնալ: Առաւօտը վեր կացաւ, շնորհակալ եղաւ Աս-

առածմէ, և յիտոյ գնաց թագաւորի պալատն և խնդրեց, որ իրեն Նաբուգոդոնոսորի առջև տանեն:

Արիովք յայտնեց թագաւորին Դանիէլի գալուստն և ներս մտցրեց նրան: Դանիէլ ասաց Նաբուգոդոնոսորին, թէ գիտու թիւններով ոչ որ չէր կարող մեկնել այն երազն, որ Աստուած իրեն բաց արաւ: Դանի որ Դանիէլ պատմում էր Նաբուգոդոնոսորին նորա տեսած երազը, թագաւորը իր միտը բերում էր ամեն պարագաներն, և մեկնելով երազը, Դանիէլ ասաց, որ Աստուած կամենում էր նորա ձեռքով յայտնել այն մեծ անցքերի գաղտնիքը, որոնք երկրիս երեսին, պէտք է, կատարվին: Լսելով մեկնութիւնն, որ բոլորովին համաձայն էր երազի ամեն մանրամասն հանդամանքներին, Նաբուգոդոնոսոր վեր ընկաւ Աստուծոյ առջև, աղաղակելով. «Ճմարտիւ բաց 'ի յաւիտեանս կան, Ամենագոր Աստուծմէ, ոչ որ չէր կարող յայտնել այդպիսի երեւելի գաղտնիք»: Նաբուգոդոնոսոր թանգագին ընծաներ տուեց Դանիէլին և բարձրացրեց նրան իր թագաւորութեան առաջին աստիճանի պաշտօնատարների կարգը: Դանիէլ խնդրեց իր բարեկամների՝ Անանիայի, Սզարիայի և Միսայէլի մասին և նրանց յանձնակցան Բաբելոնի երկրի գործերի կառավարութիւնը: Դանիէլ մարգարէն, պալատում թագաւորի սիրելին լինելով, միջոց ունեցաւ շատ բարեգործութիւններ անելու իր հայրենակից Հրէաներին:

Նաբուգոդոնոսոր տեսաւ ուրիշ երազ էլ և երբ հրամայեց մեկնել այն, Դանիէլ յայտնեց նրան, որ Աստուած կամենում է կոտրել նորա հպարտութիւնն և թէ նա մի քանի ժամանակ կ'զրկվի խելքից և թոռից կ'ընկնի, մարդոց հասարակութիւննից կ'հեռանայ, կ'ստիպվի թափառել անապատներում և վայրենի գաղանների պէս կերակրվել արօտով, մինչև այն ժամանակ, երբ կ'հաւատայ, որ մի է Ամենագոր Աստուծան և որ Նա միայն տալիս է իշխանութիւն և թագաւորութիւն, ում

կամենում է: Ամեն գուշակածը կատարվեցաւ. Նաբուգոդոնոսոր իր հպարտութեան և փառասիրութեան համար զրկվեցաւ մտքից և վայրենի գաղանների հետ եղաւ նորա բնակութիւնը:

Նոյնպէս մեկնեց Դանիէլ Նաբուգոդոնոսորի որդուն և ժառանգին Բաղդասարին էլ մի հրաշալի երեւթ: Բաղդասարը տալիս էր մեծ խնջոյք, ուր հրաւիրեց իր թագաւորութեան ամեն մեծամեծներուն, մօտ հազար հոգիք էին ամենքը: Նա հրամայեց բերել սուրբ ամաններն, որ նորա հայրը Նաբուգոդոնոսոր առել էր Երուսաղէմի տաճարից: Այս ամաններով խմում էին զինի, և մեծացուցանում էին ոսկեղէն, արծաթեղէն, պղնձի, երկաթի, քարեղէն և փայտեղէն կոքերուն, բայց ոչ որ չէր մտածում փառաւորելու Մի, Յաւիտեանական և Ամենագոր Աստուծուն: Յանկարծ երեւեցաւ մի ձեռք, որ գրում էր ամենին անծանօթ բառերը՝ Մանէ, Թէկէղ, Փարէս: Թագաւորը, սարսափած, տեսնում էր վառ լապտերների լուսով գրող ձեռքը և մտաներն, որ շարժում էին, բոլոր հիւրերը տեսան այն նմանապէս: Ելի կանչեցին ամեն զիտուններուն. բայց ոչ որ չկարողացաւ ոչ կարգաւ անծանօթ գրերն և ոչ մեկնել այն բառերի միտքն, ոչ որ չկարողացաւ բացի Դանիէլից, որ ասաց թէ այն բառերը նշանակում են, չափեցի, կշռեցի, բաժանեցի և թէ Բաղդասարի թագաւորութիւնը կ'բաժանվի և կ'նուաճվի Մեդացիներից և Պարսիկներից: Նոյն գիշերն իսկ Բաղդասարին սպանեցին և նորա թագաւորութիւնը տիրեց Մարաց Դարեհ թագաւորը:

ԳԼՈՒԽ ՂԵ.

Շուշան:

Բաբելոնում բնակում էր մի անուանի և հարուստ Հրէացի, Յովակիմ անունով, որի կնոջ անունը Շուշան էր: Յովակիմի մօտ

Հաւաքուիւմ էին ամենից անուանի Հրէաներն և նա նոցա մէջ առաջինը համարուիւմ էր: Մանաւանդ երկուսը Հրէաների դատաւորներից ամեն օր այցելութիւն էին անում նրան: Նոքա ծերունի էին և ամենքի առաջ պատուելի, բայց նոցա պատերն էին չար և արատաւոր: Նոքա զրպարտեցին Շուշանին մի մեծ յանցանքում, որի համար Մովսէսի օրէնքով յանցաւորը մահու, պէտք է, դատապարտուէր: Ստանալով, ծերունիների վիայութիւնը յարգելով, Շուշանին յանցաւոր հանեց: Նրան տանուիւմ էին արդէն դատապարտութեան սեղը, բայց Աստուած լսեց անմեղի աղօթքը: Նա լքցրեց իր Հոգւով Դանիէլին, որ յայտնովեցաւ դատաւորների առջև և պահանջեց, որ նոքա նորից քննեն Շուշանի գործը:

Դատաւորները, դատապարտածն և զրպարտիչները դարձան դատարանը: Դանիէլ հրամայեց զրպարտիչներուն զանազան սենեակներ բաժանել և հարցնել նրանց մէկ մէկ: Երեւց պատասխաններում անամօթ ծերունիները հակառակաբանեցին միմեանց: Այն ժամանակ ամենքը տեսան Շուշանի անմեղութիւնը և փառաւորում էին Աստծուն, որ փրկում է իր վերայ յոյս դնողներուն: Երկու զրպարտիչներն էլ ստացան իրենց արժանի հատուցումն. նոքա մահու դատապարտվեցան, որ պատրաստում էին անմեղ Շուշանին:

ԳԼՈՒԽ Գ.Զ.

Ի՛նչի կռքի կործանումն:

Բաբելոնի բազմաթիւ մէկի մէջ կանգնած էր Բէլայ կուռքը, որ Բաբելոնում առաջին Աստուածն էր համարուիւմ: Նրան բերում էին ամեն օր զոհ քառասուն ոչխար, տասներկու արդու նաշիւ և վեց մարդ զինի: Թագաւորը ինքն ամեն օր գնում էր տաճար կռքին երկրպագութիւն տալու: Ամենքը հա-

ւատում էին, որ Բէլը կենդանի էակ է, ուսում է բոլոր իրեն բերած զոհերն, ամենքը աղօթք էին անում նրան, ամենքը պաշտում էին նրան — ամենքը բայց ի Դանիէլից և ուրիշ աստուածապաշտ Հրէաներին: Մի անգամ Թագաւորը հարցրեց Դանիէլին. «Ինչո՞ւ դու չես ուզում երկրպագութիւն տալ Բէլին: Այն պատճառով, պատասխանեց Դանիէլ, արեւ չեմ պաշտում կռքեր, որոնք մարդու ձեռքով շինած բաներ են: Եւ երկրպագում եմ Մի ճշմարիտ Աստծուն. երկրի և երկնքի Արարչին, որ տիրում է ամեն արարածներին»: «Միթէ՞ դու կարծում ես, որ Բէլը կենդանի Աստուած չէ», հարցրեց Թագաւորը. «Միթէ՞ չես տեսնում, ինչքան շատ ուտում է նա և խմում է ամեն օր»: — «Թագաւոր, մի մոլորվիլ. Բէլը արձան է, մէջեց հողէ և դրսից պղնձէ», նա երբէք ոչ կերել է և ոչ խմել: Թագաւորը չարացաւ և հրամայեց կանչել Բէլի ամեն քուրմերուն, որոնց թիւն եօթանասուն էր, չհամարելով կանանց և երեխանց: Նա ասաց նրանց. «Եթէ չէք տես ինչ, ով է ուսում զոհն, որ ամեն օր բերվում է Բէլին, ամենքդ մահաւան կ'արժանանաք. բայց եթէ դուք կ'ապացուցանէք, որ ինքը Բէլն է ուսում, ես կ'հրամայեմ Դանիէլին սպանել, որովհետեւ նա հայհոյեց Աստծուն»: Դանիէլ պատասխանեց. «Թագաւոր, թող լինի, ինչպէս ասացիր»:

Թագաւորը մտաւ բազին Դանիէլի հետ միասին, քուրմերն ասացին. «Թագաւոր, մենք ամենքս կ'երթանք այստեղեց. դիր ինքդ կերակուր և զինի, յետոյ փակիր դուռն և կնքիր քո կնքովը և եթէ եզուց առաւօտը պատրաստած կերակուրդ անփաստ մնացած կ'լինի, թող մեզ սպանեն: Բայց եթէ կ'զոռնես, որ Բէլը կերել է նրան, այն ժամանակ, պէտք է, սպանիլ Դանիէլը, որ զրպարտում է մեզ»: Քուրմերը դուրս գնացին և Թագաւորն ինքը դրեց բերած կերակուրները սեղանի վերայ: Իսկ Դանիէլ այս միջոցին հրամայեց իր ծառաներին բերել մո-

խիր և ցանել այն, թագաւորի ներկայութեան ժամանակ, տա-
ճարի բոլոր յատակի վերայ: Յետոյ, տաճարից դուրս գալով,
թագաւորը փակեց դուռն և կնքեց իր մատանիի կնքով: Դի-
շերի մէջ քուրմերն, իրենց կանանց և որդոց հետ միասին,
մոտն տաճարն և վեր առան ամենն, ինչ որ թագաւորը զրեւ
էր Բէլի կռքի առջև:

Միւս օր առաւօտը վաղ թագաւորը Դանիէլի հետ եկաւ
տաճարի դրան մօտ: Վանիէլ, ասաց թագաւորը, տես լաւ.
ո՞ղջ է կնիքը: «Այո, թագաւոր», ասաց Դանիէլ, «ո՞ղջ է կնիքը»:
Դուրս բաց անելով թագաւորը նայեցաւ զօհի սեղանին և ա-
ղաղակեց. «ով Բէլ, մեծ ես դու: Այստեղ ոչ մի խաբեբայու-
թիւն չէր կորող լինել»: Դանիէլ կանգնացրեց թագաւորին. որ
նա չմոռնէ տաճար, որ նոր հետքեր չթողնէ փռած մոխրի վե-
րայ: «Թագաւոր, նայիր տաճարի յատակին, ասաց Դանիէլ,
չես տեսնում արդեօք ոչ մի հետք»: — «Ես տեսնում եմ, պա-
տասխանեց թագաւորը, մարդոց, կանանց և երեխանց ոտների
հետքեր»: Այս հետքերը թողել էին քուրմերը, նոցա կանայք
և երեխաները: Արշալի խորամանկ էր խաբեբայութիւնը, բայց
էլն բացվեցաւ: Դտան գաղտնի դուռը, որով մտնում էին քուր-
մերն իրենց ընտանիքներով, որ ուտեն գիշերով ամեն բան, ինչ
որ կռքին զօհ էին բերում: Թագաւորը հրամայեց բոլոր քուր-
մերուն սպանել իրրեւ չար խաբեբաներու, իսկ կռուքը առեց
Դանիէլին, որ քանդեց նրան էլ, նորա տաճարն էլ:

Դանիէլն առիւծների փոսում:

Այն մարդիկ, որոնք հաւատի աստուածատուր ուսումն չու-
նին, ընդունակ են ամեն մոլորութեանց մէջ ընկնելու: Բարե-
լոնում կար մի մեծ օձ, որին ժողովուրդը պաշտում էր: Մի-

անգամ թագաւորն ասաց Դանիէլին. այս Աստուծոյ վերայ չես
ասիլ, զիտեմ, թէ կենդանի չէ, դու տեսնում ես ինքդ, ինչ-
պէս նա ուտում է և խմում է, ուրեմն երկրպագիր դրան:
Դանիէլ պատասխանեց. «ես երկրպագում եմ Տէր Աստուծոյ,
նա միայն է կենդանի Աստուած: Տուր ինձ հրաման, արքայ,
ես կ'սպանեմ այդ կենդանուն, որին ժողովուրդն ընդունում է
Աստուած, և ես կ'սպանեմ առանց սուր և դաւաղան գործա-
ծելու: Թագաւորը հրաման տուեց: Դանիէլ առաւ ձիւթ, ճարպ
և մազ, եփեց ամենը միասին և գցեց օձի առջև, որ կերաւ
այս պատրաստած խառնուածքը և տրաքեցաւ: «Տեսնում էք,
ուրեմն էք պաշտում դուք», ասաց Դանիէլ ժողովուրդին:

Երբ այս համբաւը տարածվեցաւ, ազգը սկսաւ տրտնջել
թագաւորի վերայ. պատեցին նորա պալատն և գոռում էին.
«թագաւորը Հրէայ է դառել. նա քանդեց Բէլին, դատաւար-
տեց նորա քուրմերուն և սպանեց օձին»: Ապստամբների խումբ
ըր մտաւ թագաւորի պալատ ներս և ասում էր թագաւորին.
«Տուր մեզ Դանիէլին կամ թէ չէ, կ'սպանենք քեզ էլ, բոլոր
ընտանիքդ էլ»: Թագաւորը ստիպվեցաւ Դանիէլին նոցա ձեռք
մատնել, ժողովուրդը գցեց նրան փոսն, ուր կային եօթն առիւծ-
ներ: Ամեն օր նրանց կերակրում էին, տալով նրանց երկու
մարդու մարմին և երկու զառը. բայց Դանիէլին գցելից յետոյ
վեց օր ոչինչ կերակուր չտուին, որ սովից շուտ պատառեն
նրան:

Աստուած այստեղ էլ չթողեց Դանիէլին: Առիւծներն ոչինչ
փաս չտուին նրան: Բայց Դանիէլ ինքը զգում էր սով: Այս
ժամանակ բնական էր Հրէաստանում Ամբակում մարգարէն:
Նա եփեց կերակուր իր հնձողների համար, կողովի մէջ դրեց
հաց և պատրաստած կերակուրի հետ միասին տարաւ արտը
իր մշակների մօտ: Աստուծոյ հրեշտակն երևեցաւ Ամբակում
ճանապարհում և ասաց. «տար այդ ճաշը Բարեւոն Դանիէլին,

որ առիւծներն փոսի մէջ էր: Տէր, պատասխանեց Սմբակում,
ես երբէք Ռաբելունում չեմ եղած և չգիտեմ էլ, ուր է առիւծ-
ների փոսը: Այն ժամանակ հրեշտակը բարձրացրեց նրան,
ասաւ, ինչպէս մըրիկ, օգի միջովն և դրեց Բարեբունում ա-
ռիւծների փոսի մօտ:

Սմբակում կանչեց. «Դանիէլ, ծառայ Աստուծոյ, առ այս
կերակուրն, որ Աստուած խրկում է քեզ: Աստուած իմ», ա-
սաց Դանիէլ. «Դու չմոռացար ինձ: Դու երբէք չես թողնում
նրան, ով քեզ սիրում էր: Նա վեր կացաւ և կուշտ կերաւ,
իսկ հրեշտակը ասաւ. Սմբակումին իր առաջվան տեղը:

Եօթներորդ օրը թագաւորը գնաց առիւծների փոսի մօտ,
որ լաց լինի Դանիէլն մահէն, որովհետեւ նրան մեռած էր կար-
ծում: Բայց Դանիէլին անկնաս և առողջ տեսնելով բարձր ձայ-
նով աղաղակեց. «ով Աստուած, Աստուած Դանիէլի, Դու մեծ
ես և չկայ ուրիշ Աստուած, բացի քեզնից միայն: Նա հրա-
մայեց հանել Դանիէլին առիւծների փոսից և դցիլ այնտեղ
նրանց, որոնք նրան դցել էին: Մի րոպեում թագաւորի աչքի
տառջին առիւծները պատուեցին նրանց: Թագաւորն ասաց,
«Իմ ամեն հպատակներս, պէտք է, երկրպագութիւն տան Դա-
նիէլին Աստուծուն: Նա է գործում հրաշքներ, նա փրկեց Դա-
նիէլին առիւծներից»:

ՔԼՈՒԽ ՂԸ.

Ես թեր:

Ես թերի ծնողները գերի հրեաներից էին և բնակում էին
Պարսկաստանում: Ուր այն ժամանակ թագաւորում էր Արաւ-
շէս, որ մահանաւանդում էր երկայնաբազուկ: Նոքա մեռան և
Ես թեր մնաց որբ օտար երկրում և օտարների մէջ: Բայց Աս-
տուած, ամեն որբերի հայրը, խրկեց նրան պաշտպան, որ էր

Նորա ազգական Մուրթէսը, Նորա հօրեղբոր որդին: Սա էր
առաքինի, աստուածաւեր մարդ և կրթում էր Ես թերին ճշ-
մարիտ Աստուծոյ հաւատով: Ես թերը գեղեցիկ էր շատ, բարի
և խելօք:

Արտաշէս հղօր թագաւոր էր և տիրում էր հարիւր քսան
գաւառների: Միանգամ նա իր Միսիս մայրաքաղաքում մեծ
խնջոյք կազմեց և հրաւիրեց իր թագաւորութեան ամեն մե-
ծամեծներուն և պաշտօնատարներուն: Խնջոյքի տեղը կարգած
էր թագաւորի տան դռնում, սիւնների վերայ կախած էին
դոյնզգոյն դործածներ, որոնք պաշտպանում էին հիւրերուն
արեղակի ճառագայթներից: Սեղանը զարդարած էր ոսկի ա-
մաններով և խմիչքները բովանդում էին ոսկի բաժակներով:
Այս հացկերոյթը տեւեց Եօթն օր: Եօթներորդ օր թագաւորը
սովորականեց աւելի ուրախ էր, մեծ բաղմութիւն հաւաքվե-
ցաւ և թագաւորը նրանց յարգելով, կամենում էր, որ ճաշի
ժամանակ իր կինն՝ Սաթանէն, բոլոր իր զարդերով զարդա-
րուած, յայտնվի իր բաղբաւոր հպատակների մէջ: Բայց հը-
պարտ Սաթանէն չկամեցաւ կատարել իր սահմանի կամքը: Թա-
գաւորը բարկացաւ, թողեց Սաթանէին և միտք դրեց ընտրել
իրեն ուրիշ աւելի հէգ և խոնարհ կին:

Դնորութիւնն ընկաւ Ես թերին: Պարկեշտ Ես թերն ամենեւին
չէր կարծում, որ այս բաղդաւորութիւնն իրեն կ'վնասվէր:
Նա զարգելով չէր պարտաւորւում և իր համեստութեամբ չէր էլ
խմանում, որ ինքն ամենից գեղեցիկ է: Թագաւորը նրան նա-
խադասելի համարելով ամեն ուրիշ աղջիկներից, դրեց նորա
գլխին թագաւորական թագ:

Ես թերի պատուի համար թագաւորը կազմեց խնջոյք, ուր
հրաւիրեց ամեն իշխաններուն և մեծամեծներուն: Բոլոր ազ-
գին մի տարի հարկի թողութիւն արաւ և ամենին պարգև էր
տալիս ուրբունի տոնատաճեռութեամբ, իր ուրախութիւնը

յայտնելու համար. նա ուզում էր, որ իր բոլոր թագաւորութիւնն էլ մանակից լինի այս ուրախութեանն: Բայց նախքան ամենին չհպարտացաւ իր նոր վիճակում: Թագուհի լինելով, նա էլի էր դադարում պատուել և սիրել Մուրթքէոսին, ինչպէս առաջ, երբ բնակում էր նորա տանը, իրբե մի պարկեշտ որբ:

ԿԼԱԻԽ ԳԼ.

Մուրթքէոս և Համան:

Մուրթքէոսը շատ յաճախ դալիս էր թագաւորի պալատի դռան մօտ, որ տեսնէ, թէ ի՞նչ է պատահում նախքան: Մի անգամ նա լսեց ինչպէս պալատականներից երկուք խօսք էին կազում թագաւորին սպանելու համար: Մուրթքէոս, իրբե հաւատարիմ հաւատակ, կամեցաւ զգուշացնել իր թագաւորին, նա յայտնեց այս թագուհուն որ իր կողմից ամաց թագաւորին: Դործի վերայ քննութիւն եղաւ, ամբաստանութիւնն արդարաւշտ: Երկու դաւաճաններն էլ կախկեցան, իսկ անցքը դրվեցաւ արքունի յիշատակաց դրքի մէջ:

Արտաշէսի առաջին նախարարն էր Համան: Թագաւորը նրան իր թագաւորութեան ամեն իշխաններից վեր բարձրացրեց. ամենքը, պէտք է, ծուներ իջնէին նորա առջև. բայց Մուրթքէոս էր կամեում Համանի առաջին ծուներ իջնել, ուստի սա շատ պատեց նրան: Համան գոհ էր լինում միայն նրանից իրէժ հանելով: Կիտեմարով, որ Մուրթքէոս չրէպ է, միտը դրեց Համան, Արտաշէսի տէրութեան մէջ եղած բոլոր չրէաներուն ջնջել: Նա խօսում էր թագաւորի առաջին նոցա վերայ, իրբե մի ազգի վերայ, որ միշտ պատրաստ է անպատմ բութիւն անելու: Արջառէս հանեց հրովարտակ, թագաւորի ստորագրութեամբ, ամեն չրէաներուն կոտորելու համար: Զոր

ուրախութեամբ լցած, Համան շտապեց թագաւորի հրամանը հրատարակելու: Ադար ամի տասնորոր նշանակած էր Արտաշէսի թագաւորութեան մէջ եղած բոլոր չրէաներուն ջնջելու օր:

Մուրթքէոս սարսափեցաւ, երբ լսեց այսպիսի ամարդի հրամանը: Նա ջերմեռանդութեամբ աղօթք էր անում Սատուծոյ, որ փրկէ իր թշուառ ազգին: Սատուծոյ օգնութեան վերայ յուսալով, նա մտածում էր չրէաներուն փրկելու միջոցների վերայ: Այս մտածմանց մէջ նա խրկեց նախքան թագաւորի հրամանից մի օրինակ և խնդրեց, որ թագաւորից մի ոչ զորմութիւն հանէ: Նախքան հրամայեց իր հօրեղբոր որդուն ասել, որ բոլոր տէրութեան մէջ յայտնի է այն օրէնքն, որ հրամայում է ամենուն, ով որ առանց կանչելու կ'համարձակվի թագաւորի մօտ մանկել, սպանել, ով էլ լինի, թէ մարդ և թէ կին: Սնա չեմ համարձակում, ասաց նախքան, օրինակ թագաւորի մօտ, ահա արդէն երեսուն օր է, նա ինձ է հարցրել: Մուրթքէոս հրամայեց ասել նրան, ամի կայծիք, որ քեզ կ'անայն չրէաների ընդհանուր կոտորածի ժամանակ, այն պատճառով միայն, որ դու թագաւորի տանն ես, չէ, չեն իրենայիլ, դու էլ կ'կորչես քո հայրենակիցներից: Հետ, քո ազգիդ հետ միասին: Եւ չէ կարծենք, արդեօք Սատուծ քեզ այդ բարձր աստիճանը չբարձրացրեց, որ դու լինես գործիք չրէից ազգի փրկութեան:

Ետքի սիրտը շարժեցաւ Մուրթքէոսի խօսքերից, հրամայեց նրան ասել, օրհնա, ժողովրդ քեզ մօտ Սիսիս քաղաքում գտնուող բոլոր չրէաներուն, պահք պահեցէք, երբ օր և ետք քեզ գիշեր և ամենքդ միասին աղօթք արէք միմ համար: Նա իմ աղախաններուն նմանապէս երբ օր կ'անցկացնեմ պահով և աղօթքով չեմոյ, չայիլով արքունի արդեւման, կ'երթամ նրա մօտ անկող, և թէ մինչև մահ անգամ ստանալու լինիմ այս գործի համար:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Նսթերը յայտնվում է թագաւորի առաջը:

Ոչ մի բանի չպէտք է ձեռք խփել առանց Աստուծոյ օգնութիւն խնդրելու: Նսթեր գիտէր այս և աղօթք էր անում ասելով. «Աստուած, Տէր տիեզերաց, ևս ամենից թողած եմ, չունեմ ոչ պաշտպան և ոչ հովանաւոր, օղնիր ինձ. օգնիր Քո ազգիդ, նորա թշուառութեան օրն, ողորմիր մեզ. տուր ինձ համարձակութիւն և դիր բերնումս այնպիսի խօսքեր, որոնք կարողանան ազգել թագաւորի սրտին վերայ: Ո՛հ Ամենադէտ Տէր, Գու կարդում ես իմ սրտումս եղածը, Գու գիտես, որ ոչ թագաւորական թագն, ոչ էլ ինձ պատող մեծութեան փառքը չեն ուրախացնում իմ սիրտս, Գու գիտես, որ իմ բոլոր միս-թաղութիւնս, իմ բոլոր ուրախութիւններս Գու միայն էիր: Ո՛վ Տէր. Աստուած Աբրահամու, լսիր Քո ծառաներիդ աղօթքն, որոնք իրենց բոլոր յոյսը Քեզ վերայ են դրել, փրկիր նրանց սպանիչների ձեռքից և ազատիր ինձ իմ վտանգիցս:»

Երբ աղօթքի երեք օրերը վերջացան, Նսթեր հազաւ իր ճոխ թագաւորական զորքը և գնաց թագաւորի մօտ, երկու աղախիւնների հետ միասին: Նա թեք ընկած էր մէկի վերայ. իսկ միւսը բարձրացրած ունէր նորա երկար ծիրանի բղանցը: Շատ սենեակներ անցնելից յետ, մօտս նա վերջապէս այն սենեակն, ուր էր թագաւորը: Նա նստած էր գահի վերայ, նորա շորը փայլում էր ոսկով և թանկագին քարերով: Արտաշէս նայեցաւ Նսթերին և բարկութիւնը փայլեցաւ. նորա երեսին թագուհին զեղնեցաւ և անզգայ ընկաւ մի աղախնի ձեռքի վերայ: Բայց Աստուած զսպեց թագաւորի բարկութիւնը. նա գահից իջաւ, ինքը բռնած ունէր անզգայ Նսթերին, մինչ որ սա խելքի եկաւ և վերջապէս քաղցրութեամբ ասաց նրան. «Նսթեր, դու չես մեռնիլ. դու բացառութիւն կ'ընես հա-

սարակաց օրէնքից, որ դատաւարտում է մեռնել ամենին, ով որ առանց իմ հրամանին կ'համարձակի իմ առջև յայտնվել: Տեսնելով, որ նա բոլորովին կազդուրեցաւ. Արտաշէս շարունակեց. «Թագուհի, ի՞նչ ևս կ'ամենում դու: Խնդրիր համարձակ ևս պատրաստ եմ քեզ առ մինչև թագաւորութեանս կէսն անգամ: Նսթեր խնդրեց, որ թագաւորը Համանի հետ միասին գայ իր մօտ ճաշին: «Այն ժամանակ», ասաց նա, «ես կ'յայտնեմ քեզ, թագաւոր, իմ խնդիրքս»: Թագաւորը հրամայեց ասել Համանին, որ Թագուհիի կամքը անպատճառ կատարվի:

ԳԼՈՒԽ ԶԱ.

Մուրթքէոսի յաղթանակը:

Թագաւորը Համանի հետ միասին ճաշ կերաւ Նսթերի մօտ, միւս օր էլ ինչպէս նա թագաւորին իր մօտ ճաշի գալ Համանի հետ և խոստացաւ երրորդ օրը յայտնել իր խնդիրքը: Համան տուն գնալիս, զոհ լինելով այն պատուով, որ իրեն տուին, շատ ուրախ էր: Բայց շար մարդու սրտի ուրախութիւնն երկարատե չէ լինում: Նա տեսաւ Մուրթքէոսին, որ նստած էր թագաւորի պալատի դրան մօտ, Մուրթքէոսը նորա առաջին վեր չկացաւ: Այս միայն բաւական էր, Համանի բոլոր ուրախութիւնը թռեւաւորելու, նորա ուրախութիւնն այն ընդունի կորաւ: Նա, շատ նեղացած, եկաւ տուն և իր բարեկամաց ա' կնոջ առաջին համարում էր ամեն շորհօքներն, որ ինքը ստացել էր: «Ես, ասում էր նա, բարձրացայ թագաւորի ձեռքով նորա թագաւորութեան ամեն իշխաններից և նախարարներից վեր. ունիմ անթիւ հարստութիւն. թագուհին բացի ինձից ոչ ոքին չկանչեց ճաշի իր մօտ թագաւորի հետ միասին. նա եզուցված ճաշին էլ կանչեց ինձ: Բայց շա-

բունակեց նա, այս ամենը է ուրախացնում ինձ երբ տեսնում եմ Մուրթքէոսին թագաւորի պալատում:

Արին և բարեկամները ասում էին նրան. «Տրամայիր կանգնել կախարան և եզուց իսկ խնդրիր թագաւորից Տրաման Մուրթքէոսին կախելու: Այն ժամանակ քո ուրախութիւնը թագաւորի ճաշի ժամին ոչինչ բանով չի խանգարվի»: Այս խորհուրդը շատ հաճելի թուեցաւ Համանին. նա այն րոպէին Տրամայեց կանգնել իր բակում բարձր կախողան:

Առաքինի Մուրթքէոսը ամենեւին չէր կասկածում, որ իրեն սպասում է այնպիսի մերձակայ մահ. բայց ևստուած պաշտպանեց Մուրթքէոսին: Գիշերը թագաւորը չկարողացաւ քնել և որ ցրուէ իր անքնութիւնից պատճառով քնած ձանձրութիւնը, Տրամայեց իր թագաւորութեան ժամանակադիրքը կարգաւ: Տէր Աստուած, ով չէ հաւատում յարգութեամբ Բո նախախնամութեանդ:— Պատահեցաւ, որ թագաւորի առաջին կարգացին երկու նախարարների դաւաճանութեան վերայ նորա կեանքի դէմ, որ բաց արաւ Մուրթքէոս: Վնով է վարձատրված Մուրթքէոսի հաւատարմութիւնը. հարցրեց թագաւորը: «Անպի թագաւոր, պատասխանեց կարգացողը: Թագաւորը ամառեցաւ այս պատասխանից և միտը դրեց միւս օրն իսկ վարձատրել Մուրթքէոսին:

«Տես, ասաց թագաւորը կարգացողին, չկայ արդեօք մի մարդ միւս սենեակում:— «Այնտեղ կանգնած է Համանը, պատասխանեց կարգացողը: Վանչիր նրան այսպէք, ասաց թագաւորը: Համան մտաւ թագաւորի մօտ: Նա եկել էր առաջօրը վաղ, որ խնդրէ Տրաման թագաւորից Մուրթքէոսին կախելու համար: Թագաւորը հարցրեց Համանին. «Ի՞նչ պէտք է անեմ այն մարդուն, որին կամենում եմ տալ ամենամեծ պատիւը: Փառասեր և մեծամիտ Համանը կարծեց, թէ թագաւորը կամենում է իրեն տալ այս պատիւն և այն պատճառ

ով պատասխանեց. նա, ում թագաւորը կամենում է տալ ամենամեծ պատիւը, պէտք է հաղնէ այն շորն, որ զործածում է թագաւորը, նստէ այն ձիւ վերայ, որի վերայ հեծնում է ինքը թագաւորը, թագաւորի նախարարներից առաջինը թող բռնէ ձին և այսպէս անցնելով բոլոր քաղաքի միջով թող գոչէ, «այսպէս յարգվում է, ով որ հաւատարմութեամբ ծառայում է թագաւորին»: «Բարի է», ասաց թագաւորը. «դու ուրեմն, պատրաստիր ամենը, ինչպէս դու ասացիր: Դու ինքդ իբրև առաջին նախարարս ման կածես բոլոր քաղաքի միջով Մուրթքէոսին, այն ձիւին, որ միշտ նստում էր իմ արքունիքիս դրան մօտ, բայց միայն տես, ոչինչ չմտանաւ: Համան դնաց. նա, պէտք է, հազցնէր Մուրթքէոսին թագաւորի շորերը, նստեցնէր նրան ձիւս վարդարած արքունի ձիւ վերայ, պտտեցնէր այս ձին Սիսիս քաղաքի ամեն փողոցներում և աղաղակէր, «ահա այսպէս յարգվում է նա, ով որ հաւատարմութեամբ ծառայում է թագաւորին»: Պալատի դրան մօտ Մուրթքէոս իջաւ ձիւից, հանեց իր վարդերն և նստաւ իր սովորական տեղում: Իսկ Համան, զլախը կորացրած, նեղութեամբ և անօթով դարձաւ տուն:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Համանի մահը:

Հաղիւ կարողացաւ Համան պատմել իր կնոջ և բոլեկաններին ամեն պատահաններն, և կան թագաւորից մարդիկ, որ կանչեցին նրան ճաշի թագաւորի մօտ: Նա քնաց նորա մօտ թագաւորի հետ միասին: Թագաւորը ճաշի ժամանակ ուրախ էր շատ և ասաց. «Նսխեր, այժմ ասա ինձ քո խնդիրքը: Ես կ'իտարեմ այն, եթէ մինչև իմ թագաւորութեան կեսն է անդամ խնդրես: Նսխեր պատասխանեց, «թագաւոր, եթէ

գտայ շնորհք քո առաջիկ, խնդրում եմ քեզ, ընծայիր կեանք ինձ և իմ ազգիս. որովհետև մենք ամենքս՝ դատապարտված ենք ի մահ, մեզ ամենուս կամենում են ոչնչացնել, ջնջել: Գոնե, եթէ մեզ իբրև սարուկներու ծախէին, մեր թշուառութիւնն էլի տոնելի կլինի, այն ժամանակ ես լռութեամբ կը թափէի արտասուք. բայց մեր թշնամին խոտասիրտ է և անողոքելի, նա վճռեց մեզ ամենուս զրկել կեանքից, ով թաղաւոր, նա արժանի չէ քո պալատի: Ո՞վ է դա, այդ յանդուգը, աղաղակեց Արտաշէս: Այդ չար թշնամին է:

Այժմ յայտնվեցաւ, որ Նաթեր պատկանում էր այն ազգին, որին Համան դատապարտեց ջնջել: Համան կանդնած էր, սարսափած, չհամարձակվելով բարձրացնել աչքն ոչ թագաւորին և ոչ թագուհիի վերայ: Արտաշէս զայրացած դուրս գնաց պարտեզ, Համան ընկաւ Նաթերի ոտները, խնդրում էր, որ խնայէր իր կեանքը և վախից այնքան մոռացաւ թագուհիին պատշաճաւոր պատին, որ մինչև համարձակվեցաւ փաթաթվել նորա ծնկներին: Այս լուպէին թագաւորը դարձաւ պարտեզից, տեսնելով Համանին Նաթերի ծնկները բռնած, առաւել բարկացաւ: Թագաւորի սուած նշանով կապեցին Համանի աչքերը, դատապարտեալ յանցաւորի պէս և դուրս հանեցին թագուհիի սենեակներից: Արտաշէսի ծառաներից մէկը ասաց. «Համան իր բակում կանգնել տուեց կախաղան յիսուն կանգուն բարձրութեամբ այն Հրէային համար, որ փրկեց թագաւորի կեանքը: Թող նոյն կախաղանի վերայ կախեն իրեն Համանին». ասաց թագաւորը:

Համան կախվեցաւ այն կախաղանի վերայ, որ պատրաստել էր Մուրթէոսի համար. իսկ Մուրթէոսը Արտաշէսի պալատում բռնեց Համանի տեղը: Թագաւորը նրան կարգեց պահպան իր կնքի և յետ առաւ իր տնարդի հրամանը, Հրէից

ազգը ջնջելու մասին: Հրէաները այս դիպածին համար կարգեցին տոն, որ մինչև այժմ էլ կատարւում են ամեն տարի:

ԳԼՈՒԽ ԶԳ.

Իարձը գերութիւնից:

Տաճարի նորոգումն:

Աստուած զեռ շատ ժամանակ առաջ յայտնել էր մարդաշինների բերանով իր ընտրեալ ազգին ոչ միայն բաբելոնական գերութիւնն, այլ և նորա վերջանալու ժամանակն էլ: Հրէաները եօթանասուն տարի չարչարվեցան գերութեան մէջ:

Ելիւրոս, Պարսից թագաւորը, նուաճեց Բաբելոնի և Ասորեստանի թագաւորութիւններն, ուր գերի էին Բաբելոնացւոց բոլոր ցեղերը: Խնամաւոր, որ Երաջկեցւոց սուրբ գրքերում շատ ժամանակ առաջ արդէն իր անունն էլ յիշած է, և նշանակած է ինքը Հրէաների ազատիչ գերութիւնից, Երուսաղէմի և Աստուծոյ տաճարի նորոգիչ լինել. Ելիւրոս, առաջին տարին իր թագաւորութեան Բաբելոնի վերայ, հրամայեց հրատարակել յետագայ հրամանը: «Այսպէս է ասում Ելիւրոսը, Պարսից թագաւորը. «Ամենաբարձրեալ Աստուածն՝ երկնքի և երկրի Տէրը, որ իմ ձեռք տուեց երկրիս ամեն թագաւորութիւնները, հրամայեց ինձ Երեւ տաճար կանգնել Երուսաղէմում: Ով որ իմ հպատակներիցս պատկանում է Բաբելոնացւոց ազգին, թող երթայ Երուսաղէմ և կանգնէ Բաբելոնի Աստուծոյ տաճար և Աստուած ինքն ուղեկից կ'լինի նրան»:

Ազգի առաջնորդները, քահանաները, ղեկայիներն և ժողովրդեան մեծ բազմութիւն հաւաքվեցան ճանապարհ ընկնելու: Ճանապարհ ընկնողների ղեկավար առաջնորդն էր Սուրբ Կաթի ցեղից Զորարարէլ: Բացի կամաւոր նուէրներից տաճարի շինութեան համար, նրանց տուին շատ արծաթ և ոսկի,

նոյնպէս ամեն պիտոյք ճանապարհի համար: Կիւրոս հրա-
մայեց յետ տալ ամեն ոսկի և արծաթի սկիհներն, որ Նա-
բուգոդոնոսոր առել էր Երուսաղէմի տաճարից: Այսպէս Հրէ-
աները դարձան կրկին Իսրայէլացւոյ երկիր, առաջվան իրենց
հայրերի թողած բնակութիւններն և հաւաքվեցան Երուսաղէ-
մում: Ակտան տաճարը կանգնել ամենից առաջ շինեցին սեղան
և զոհ բերին Աստուծոյ: Քահանաները փող էին ածում և ա-
ղազակում էին: Վովեցէք Աստծուն, Նա բարի է և նորա
ողորմութիւնը մշտնջենաւոր: Բոլոր ազգը աղաղակում էր մի
և նոյն ուրախութեան ձայներն և զղջման արտասուքները խառ-
նրվում էին միասին:

Սամարիայի և մերձակայ քաղաքների բնակիչները, կոա-
պաշտ ազգեր, որոնք բնակել էին աքսորված Իսրայէլացիների
տներում և ունէին մի քանի թերի հասկացողութիւն ճշմարիտ
Աստուծոյ վերայ, լսելով Երուսաղէմի տաճարի նորոգվելն, եկան
Իսրայէլացւոյ առաջնորդների մօտ և ասացին. «մենք էլ կա-
մենում ենք օգնել ձեզ տաճարի շինութեանց մէջ, որովհետեւ
մենք պատում ենք ձեր Աստծուն և Նրան զոհ ենք բերուս:»
Բայց նրանք պատասխանեցին. «մեզ պատեհ չէ այլազգիներին
թողնել տաճար շինելու. մենք մէկակ կ'կանգնենք Աստուծոյ
տունը»: Սամարացիք, զայրացած այսպիսի բացասացութեան
վերայ, ամեն կերպով աշխատում էին արգելք լինել տաճարի
շինութեանը, բայց ամենը իզուր եղաւ, տաճարը շինվեցաւ:
Յետոյ Սամարացիք շինեցին իրենց համար Սիլքեմի մօտ Գա-
րիզն լեռան վերայ տաճար, բայց Հրէաները քանդեցին այն:
Այս պատճառով ծագեցաւ այս երկու ազգերի մէջ մշտնջե-
նաւոր պատերազմ:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Երուսաղէմի նորոգվիլը:

Տաճարի շինութիւնից յետոյ էլ Երուսաղէմ քաղաքն էր

գեռ քարերի շէղջ: Պատերը քանդած էին, քաղաքի դռներն
այրած: Հրէաները (անուն հասարակ Իսրայէլի ամեն ցեղերի
համար) բնակում էին աղքատութեան մէջ և արհամարհած
էին ամեն դրացի ազգերից:

Այս ժամանակներս Շոշ քաղաքում, Պարսից Արտաշէս եր-
կայնաբազուկ թագաւորի դրանը, էր մի առաքինի Իսրայէլա-
ցի, Նէեմի անունով: Սա էր թագաւորի տախտակաւոր: Սո-
րա բարեկամներից մէկը, Անանիա անունով, եկաւ Շոշ իր հայ-
րենիքից, և Նէեմիին տեսութիւն գնալով պատմեց նրան, որ
թէեւ տաճարը կանգնած է, բայց Երուսաղէմ քաղաքը էլի դեռ
ողբալի դրութեան մէջ է, նորա պատերը քանդած են, դըռ-
ները այրած, մարդիկ անտուն, ժողովուրդը աղքատ, արհա-
մարհած ամեն դրացիներից, Նէեմին չէր համարձակվում թա-
գաւորին խնդրել, որ օգնութիւն տայ իր թշուառ եղբայրնե-
րին, այլ լայ էր լինում և աղօթքով դարձաւ դէպի Աստուած
և Աստուած լսեց նորա աղօթքը:

Միանգամ ձաշի ժամանակ Նա սովորութեամբ տալիս էր
բաժակը խմիչքով թագաւորին, որ նայելով նորա երեսին,
հարցրէր. «Բեզ ի՞նչ է պատահել Նէեմի, դու շատ տխուր
ես»: Ոչ թագաւոր, պատասխանեց Նէեմին, «կարելի է ար-
դեօք, որ ես տխուր չլինեմ, երբ քաղաքն, ուր իմ հայրերս
բնակում էին, ամայացած է, նորա պատերը քանդած են և
նորա դռները մոխիր դարձած»: — «Ի՞նչ ես ուրեմն խնդրում
դու ինձից»: Հարցրեց թագաւորը: Նէեմին մոքումը ջերմե-
ռանդութեամբ աղօթք արաւ Աստուծոյ և պատասխանեց.
«Թագաւոր, եթէ քո առջև դտայ շնորհք, խրկիր ինձ Երու-
սաղէմ և հրաման տուր ինձ այն նորոգելու»: — Թագաւորն և
նորա մօտ նստած թագուհին հարցրեցին երկուսն էլ. «երկա՞ր
արդեօք կ'տեւէ քո ճանապարհորդութիւնդ: Նոյն դու էլի յետ
կ'դառնաս մեզ մօտ»: Նէեմին նշանակեց իր բացակայութեան

և դարձի ժամանակ. թաղաւորը համաձայնեցաւ այս ժամանակէն ժամանակին, քաղցրութեամբ թողեց նրան և ճանաչաւ հարկաւորութեան ժամանակ նրան պաշտպանելու համար, իրկեց նորա հետ մի գունդ ձիաւորներ էլ:

Երուսաղէմ հասնելէ յետոյ, Նէեմիին զննեց քաղաքն և ամեն այնտեղ եղած շէնքերուն հաւաքելով. սկսաւ շինել քաղաքն աշխատութեամբ: Նա աշխատում էր ազգի հետ հաւասարապէս քաղաքի շինութեան և ազգասնեւորն կերակրելու համար, ծախեց բոլոր իր ստացուածքը և ամենին վերայ նաշում էր արթնութեամբ: Սամարացւոյ առաջնորդները ծիծաղում էին այս աշխատութեան վերայ, բայց շէնքերը նոցա ծաղր բանի տեղ շինեցին և շարունակում էին անխնայ աշխատել: Շուտ պատերը բարձրացան մինչև կէսը. այն ժամանակ զրաջի ազգերը մտքերը գրին յանկարծ շէնքերի վերայ յարձակել և քանդել նոցա աշխատանքները: Բայց մի քանի բարեպաշտ շէնքեր, որոնք բնակում էին այս ազգերի մէջ, յայտնեցին իրենց հայրենակիցներին նոցա միաբեր: շէնքերը զինուորական և շարունակում էին աշխատել զէնքը ձեռներին: Քնամիները այս խմանալով համարձակվեցան յարձակելու նոցա վերայ, բայց խմանալով, որ Նէեմին է շէնք ազգի հոգին, նոքա վճռեցին խորամանկութեամբ բերել նրան իրենց մօտ և սպանել: Սամարացւոց զինուորը իշխանը կանչեց նրան իր մօտ խորհուրդի համար, բայց Նէեմին չգնաց և այսպէս ոչնչացան նոցա ամեն շար խորհուրդները: շէնքերը յաջողութեամբ վերջացրին Երուսաղէմի շինութիւնն և նորա պատերն, օրհնեցին նորագոյծ քաղաքը սաղմոսերգութեամբ, թմբուկի և փողի ձայներով, շնորհակալութեան աղօթքներով, զոհեր բերելով և ուրախութեան աղաղակներ արձակելով:

Երբ Նէեմիին իշխանը Նէեմիին խոսեցաւ իր խոսքով. Նէեմիին խոսեցաւ իր խոսքով. Նէեմիին խոսեցաւ իր խոսքով:

Շէնքերը մի քանի ժամանակ բնակում էին իրենց երկրում: համապատասխան և երկրպագում էին ճշմարիտ Աստուծոյ, բայց կամաց կամաց սկսան անցնել նորա պատուիրանքներից և ընկղմել մեղքերի և անօրէնութիւնների մէջ: Աստուած էլեմանեց նրանց թշնամիներէ ձեռքը: Ամենից խոտախրար սոցանից, Ասորոց, Թագաւորը, Ահաբը (Եսայիան) էր: Նա ստաւ Երուսաղէմ, յափշտակեց ամառի սուրբ սկիհներն, յաատուածաւ պաշտութեան համար հարկաւոր ուրիշ բաները, սպանում էր այր մարդոց, կանանց և երեխանց, ծախում էր իրեն սպանուներու, սովորում էր ազգին կռքերին երկրպագութիւն տալ և ամենքին հրամայում էր անել կռքերին զոհ բերած խողի միսը. կերակուրը, որ Աստուծոյ օրհնքով ուրկեցիւմ էր շէնքերի մօտ:

Երբ Նէեմիին խոսեցաւ շէնքերի մէջ, էր պատուելի ծերունի, այնտեղ մտնելով և բարի զեմքով: Նրան բռնութեամբ ստիպում էին ուտել կռքին զոհած խողի միսը. բայց նա չէր ընդունում և նախադասելի համարեց աւելի մեռնել փառքով, քան թէ վարել անկարգ կեանք: Նիդաղարի փոքրօղի բարեկամներից ոմանք ասում էին նրան, ամենք կրեցինք քեզ զոհած մօից, միայն դու ձեռացիր, իրդու թէ ուտում ես այն թագաւորի կամքը կատարելու համար, դու կ'իբրեւ այսպէս քեզ կեանքդ: Ձեռք, պատասխանեց Նիդաղար, ես չեմ ուզում այսպիսի դարձել կեղծաւորութեամբ գնել կեանքիս քանի մի օրերին, որ մնում են ինձ այս երկրում, այդ անվայել է իմ աղքատներս: Այսպիսի երեսպաշտութիւնը կ'ապրճակէ մատաղ մարդոց, երբ նոքա կ'խմանան, որ իննսուն տարեկան Նիդաղարը անցել է կոտորածների կողմը, այդ կ'անպատուէ իմ ծեր:

բութիւնս: Եւ իսկ ինձ էլ ի՞նչ օգուտ զրանից: Եթէ ես ազատվեմ էլ մարդոց տանջանքից, Եւ մեկնաբարձրեալի ձեռից չեմ կարող փախել, թէ կենդանի լինեմ և թէ մեռած: Եւ արիւթ թեամբ կ'երթամ մահի դէմ, կ'ապրիմ, ինչպէս վայել է իմ աղքատներին և օրինակ կ'դառնամ երիտասարդներին, թէ ինչպէս պէտք է յօժարութեամբ և քաջութեամբ մեռնել Աստուծոյ սուրբ օրէնքի համար: Եւ ինչպէս իմ քաջութեամբ զանազան ջանքեր ընդունելու: Նրան ճանապարհ պիտի տանք զապարեցին նրան վերայ ցաւի, կարծելով, որ միայն հպարտութիւնը ստիպեց նրան այսպէս խօսիլ: Մինչև ի մահ չարչարեցին նրան: Իր հոգին անհաշիւ լաւանքէն լի մտաւ Եղիազարն ասաց. «ամենագէտ Աստուծոյ յայտնի է, որ ես, ունենալով միջոց փրկութեան, տանուեմք մարմնով չարաչար տանջանքների, բայց հոգով ու լիակամութեամբ եմ որոշում այս ամենը նորա համար եմ քաշում»:

Այս նորա վերջին խօսքերն էին. նա վախճանեցաւ, թողնելով մեզ օրինակ, թէ ինչպէս հաւատարմութեամբ պէտք է հետաքննել մեր պարտաւորութիւններն, որ մեզ վերայ դնում է Հաւատարմաց աստուծոյ: ԳԼՈՒԽ ԶԶ.

Իօթն եղբարք և նոցա մայրը Համունէ:

Անտիոքոսի առջև տարան նմանապէս մի Յամունէ անուն կնոջ, իր Իօթն որդոց հետ միասին, որոնց հրամայեց ծնծել խարազանով և եղան ջիւերով, որ կարողանայ ստիպել օրէնքով արգելած կերակուրն ուտելու:

Մեծ որդին ասաց. «ինչու էք այդքան երկար մեզ հարցնում և յորդորում: Մենք կ'ամենում ենք աւելի շուտով մեռնել, քան թէ անցնել օրէնքից, որ մեր հայրերին տուած է»: Անտիոք զայրացաւ շատ, հրամայեց կտրել այս թշուառականի

լեզուն, կաշին հանել, կտրել ոտներն և ձեռքերը, յետոյ դեռ կենդանի դնել ջեռուցած տապակի վերայ ու խորովել: Մայրն և միւս եղբայրները, պէտք է, նայէին այս նահատակի տանջանայ վերայ, բայց նոքա, մինչև որ նրան տանջում էին, աշխատում էին մէկ մէկու քաջալերել և իրենք էլ պատրաստվում էին նոյնպէս չարաչար մահուան համար:

Յետոյ տարան տանջելու երկրորդ եղբորը: Առջին հանելից յետ, հարցրին նրան, համաձայնում է արդեօք խոյի միս ուտել, աւելցնելով, որ եթէ է, էլի կ'տանջեն նրան— «Արդին շնորհութեան ժամանակ ասաց նա Անտիոքոսին. «դու խստասիրտ, դու խլում ես մեր ժամանակաւոր կեանքը, բայց երկնաւոր թագաւորը, յարութիւն կ'տայ մեզ յաւիտեական կեանքի համար»:

Երրորդը յօժարութեամբ գնաց տանջվելու, և երբ տանջողները հարցրին. արդեօք կ'ամենում է կատարել թագաւորի հրամանը, նա պատասխանեց. «Աստուծմէ ստացայ կեանքս: Նորա օրէնքը կատարելու համար զոհում եմ նրան և յոյս ունեմ որ նրանից էլի կ'ստանամ նրան»: Նա այնպիսի քաջութեամբ համբերեց ամեն սարսափելի տանջանքներին և մահուան, որ զարմացրեց թագաւորին և սրան պատաշխարհում:

Չորրորդը տանջվեցաւ իր եղբայրների պէս, մահուան լուպէում ասաց թագաւորին. «Ըստ է մարդոց ձեռքով սպանվել. բայց յոյսով, որ Աստուած կ'տայ յարութիւն յաւիտեական կեանքի համար. իսկ դու այդ յոյսից զուրկ ես»:

Հինգերորդը, տանջանքի ժամանակ թագաւորին վերայ նախելով, ասաց. «այժմ կարող ես անել, ինչ որ ուզում ես, բայց դու էլ այնպիսի մարդ ես, որպիսի մենք ենք, մի կարծիր, որ Աստուած թողել է մեր ազգին: Սպասիր և կ'ստանաս, ինչպէս ամենակարող է. Աստուած, երբ քեզ և քո զաւակներուդ կ'մատնէ նա տանջանայ»:

Ա եցերորդը մեռնելիս ասաց թագաւորին. «մենք տանջվում ենք ոչ թէ այն պատճառով. որ դու ուզում ես, այլ որովհետեւ Աստուած կամենում է մեզ պատժել մեր մեղքերի համար: Բայց չկարծես, որ դու կ'ազատվես պատժից. Աստուած կըհասուցանէ քեզ փոխարէնն, որ դու զինաւորվեցար նորա դէմ»:

Մնում էր եօթներորդ եղբայրը, ամենից կրտսերը, զեռ երեխայական հասակում: Թագաւորը կանչեց նրան իր մօտ և քաղցրութեամբ յորդորում էր թողնել իր հայրերի օրէնքն, և երջումով խոստանում էր նրան ամեն կերպի բարերարութիւններ: Բայց երեխան մնաց անշարժելի: Թագաւորը հրամայեց կանչել մօրն և հրամայեց նրան իր որդուն յորդորել, որ կարողանայ զոնեա իր մի որդուն պահել կենդանի:

Մայրը, մօտենալով երեխային, ասաց. «սիրելի որդեակ, դու, որին ես զրկումս սնուցի, դու, որին ես մեծ աշխատութեամբ և կարիքով հասուցի մինչև այս օրս, խնդում եմ քեզ, որդի միւր լինձ. նայիր երկնքին, երկրիս, մարդկութեանս ազգին, և ամեն զեղեցիկ արարածների վերայ, այս ամենը ամենազօր Աստուծոյ ստեղծածներն են, Արին մենք երկրպագութիւն ենք տալիս: Մի ուրանալ նրան, մի վախենալ ոչ տանջանքից և ոչ ամենջողներից, այլ մեռիր իրրեւ արժանի եղբայր, որ ես կարողանամ մի անգամ ձեզ ամենուն սիրով հանդիպել»:

Մայրը հաղի կարողացաւ վերջացնել իր խօսքերը, երեխան արդէն, դառնալով դէպի տանջողները, ասաց. ինչո՞ւ էք սպասում դուք, մի՞մէ՞ կարծում էք դուք, որ կ'ուրանամ իմ հաւատս: Ես երբէք չեմ անցնիլ այն պատուիրանքներից, որ Աստուած տուեց մեզ Մովսէս մարգարէի ձեռքով: Բայց դու, ով արքայ, որ այդքան չարիք հասուցիր մեր ազգին, չես ազատվիլ Աստուծոյ դատաստանից: Ս. յիմ, կարճատեւ տանջանքից յետոյ, իմ եղբայրներս ստացան յաւիտեանական կեանք.

իսկ քեզ Աստուած կ'ապաժէ քո հպարտութեանդ, խառտորտութեանդ համար: Ես իմ եղբայրների պէս, կ'ամենում եմ դնել իմ մարմնս էլ, հողիս էլ հայրենի օրինացս վերայ և խնդրում եմ Աստծուն, որ Նա ողորմի իր ազգին: Իսկ դու, ամենասաստիկ տանջանաց մէջ, վերջուպէս կ'հաւատաս, որ Նա միայն է Աստուած ակեղերքի»:

Այս խօսքերը շատ զայրացրին Անտիոքոսին. Նա մատնեց այս դեռահաս նահատակին ամենից շատ տանջանքների: Վերջապէս նահատակեցին նոյն արդար մօրը՝ Ծամոնէին էլ:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Մատաթի և նորա որդիքը:

Այս հալածանաց ժամանակ, Մատաթի քահանան իր որդոց հետ հեռացաւ մի փոքրիկ քաղաք, որ Մովսէիսմ էր կոչվում: Անտիոք խրկեց նորա մօտ ատոմանաւորներ, որոնց հրամայած էր առել նրան. «դու այս երկրումս ամենից երեւելի մարդն ես, դու ունես շատ որդիք և ազգականներ, որոնք քեզ սրտովում են: Երուսաղէմ և բոլոր Հրէաստան հարստակեցան թագաւորին, հարստակիր նրան դու էլ, այն ժամանակ թագաւորը քեզ, քո որդոցդ և քո ազգականներուդ իր բարեկամաց թիւը կ'մտցնէ և կ'ուայ ձեզ պատիւներ և հարստութիւն: Մատաթին համարձակ պատասխանեց Անտիոքոսի պատգամաւորներին, ձեթէ Անտիոքոս աիւրէր բոլոր տիեզերքին, և երկրիս ամեն ազգերին ստիպէր ուրանալ իրենց հաւան, այն ժամանակն էլ ոչ ես, ոչ իմ որդիքս և ոչ իմ ազգականներս չէինք երկրպագութիւն տալ կռքերին»:

Յետոյ դուրս գալով քաղաքի հրապարակ, Մատաթին աղաքակեց բարձր ձայնով. «ով որ օրինաց վրէժը կ'ամենում է հանել և հաւատարիմ մնալ ուխտին, որ Աստուած դրել է մեր

Հայրերի հետ, նա թող դայ իմ ետեւից: Նա և նորա որդիք թողնելով բոլոր իրենց ստացուածքը, գնացին լեռները: Շատ բարեպաշտ մարդիկ, որ հաւատարիմ մնացին Մովսէսի օրէնքին, հետեցին նրանց իրենց կանանց, երեխաների հետ և անասուններովը: Նոքա կենում էին անապատ լեռներում և կերակրվում էին արօտով և արմատներով: Իսրայէլացիներինց ամենից քաջերը, որոնք պատրաստ էին թափել իրենց արիւնք հաւատի համար, ժողովեցան Մատթիին մօտ, այսպէս հաւաքվեցաւ զօրք, որ կարող էր ընդդէմ կենալ Անտիոքոսին:

Մատթիին էր արդէն շատ ծեր և զգում էր իր մահուան ժամի մօտենալը: Նա կանչեց որդոց իր մահձին մօտ և ասաց նրանց. «Այժմ իշխում է անօրէնութիւնն. եկել է թշուառութեան, աւերածութեանց և սաստիկ հալածանաց ժամանակը: Ուրեմն օրդիք, զինաւորվեցէք Աստուծոյ անունով մեր հաւատի համար. մեր հայրերի հաւատի համար: Յիւնեցէք ձեր հայրերի գործերը, հետեցէք նրանց և ժառանգեցէք նոցա փառքը: Աքրահամն էլ փորձեցաւ. բայց մնաց հաւատարիմ Աստուծոյ և նորա հաւատը համարվեցաւ Իրին արդարութիւն. Յովսէփ թշուառութեանց մէջ էլ հասաւ մնաց իր հաւատին, և Աստուած կարգեց նրան առաջին իշխան եգիպտոսումը: Յեսու Նաւեան կատարում էր Աստուծոյ պատուիրաններն—և դառաւ Իսրայէլացւոց ազգի առաջնորդ: Բաղէբ վիպիկն ճշմարտութեան և մտաւ Աւետեաց երկիր: Իսաիթ հեղ էր և ողորմած—և այսպէս օտացաւ թաղաւորի դահլը: Եզեան, Նախանձալուծիւմը Աստուծոյ համար, բարձրացաւ երկինք: Անանիան, Աղարիան և Միսայէլ մնացին հաւատարիմ Աստուծոյ, Հնայելով թաղաւորի սպառնալիքներին և Թաւցին անվնաս բոցի միջում: Իանիէլ բարեպաշտութիւնը պահեց նրան առիւծների կառաղութիւնից: Բննեցէք մեր ազգի բոլոր պատմութիւնն և ամեն տեղ կ'գտնէք, որ Աստուած

պահպանում է չարից և թշուառութիւնից նրանց, ով որ նորա վերայ գնում է իր յոյսը: Մի վախկնաք չարագործների սպառնալիքներից, որովհետեւ անօրինաց իշխանութիւնը կարճատեւ է, այսօր յաղթող են հանդիսանում և եգիպտոս հող են զառնում, նոցա հետ միասին կորչում են նոցա ամեն խորհուրդներն էլ: Զօրացէք, հասաւտ պահեցէք մեր հաւատը: Ձեր եղբայր Նմաոնը խնամաւոր և խորհրդական մարդ է, յսեցէք նորա խորհուրդները, հպարտեցէք նրան, նա կ'ընի ձեզ հայր: Ձեր եղբայր Յուզան, մականունով Մակաբէ, էր քաջ իր մանկութիւնից, ուստի և նա կ'առաջնորդէ ձեզ պատերազմում: Պաշտպանեցէք ձեր հաւատն, եղէք համաձայն միմեանց հետ, ընդդէմ կացէք նեղութեանց, որոնց մէջ զգում են ձեր հայրենակիցներուն, պահեցէք Մովսէսի օրինաց ամեն հրամանները:

Այս ասելով Մատթիին օրհնեց իր որդոց և վախճանեցաւ խաղաղութեամբ: Որդիք թաղեցին նրան, կառաւեցին ամեն նորա հրամայածներն և Իսրայէլացւոց բոլոր ազգը ողբաց, խոր մահը:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ:
Անտիոքոսի մահը:

Անտիոքոս գնաց Պարսկաստան այն գիտաւարտութեամբ որ տիրէ այս թաղաւորութեան Պերսեպոլիս մայրաքաղաքին և աւար առնէ նրան, իսկ Հրէաստանում թողեց իր երեւելի զօրավարներից մէկին: Բայց Պարսկաստանում Անտիոքոս ջարդվեցաւ և տախվեցաւ ամօթով յիս գառնալ: Նոյնպէս էլ Հրէաստանում, Յուդա Մակաբէն շատ պատերազմելու ջարդեց նորա զօրքերուն: Յուդան առաւ Երուսաղէմ, քանդեց Կուռքերը, որ Անտիոքոսի հրամանով դրել էին ճշմարիտ Աստուծոյ տաճարում: Տաճարը մարդկեցաւ և արդեցաւ: Եւ այս մօտ

Այս համբաւը շատ զայրացրեց Անտիոքոսին: Նա կամենում էր թաղցնել իր ամօթալի փախուստը Պարսկաստանից և Հրէացիներէից հանել վրէժ ամեն փեսաների համար, որ ստացաւ այս անյաջող պատերազմում: Իր ձեռնարկութիւնների անյաջողութիւնն այնպէս շատ տրամեցին նրան, որ նա հիւանդացում և ստիպվեցաւ մնալ անկողին: Երկարատեւ հիւանդութիւնն աւելի մեծացրեց նորա տրամութիւնը: Նա կանչեց իր մօտ իր բարեկամներուն և ասում էր նրանց. «քունս փախչում է աչքերիցս, սրունկը առաջ ինչպէս ուրախ էի ես և ամենին սիրելի. իսկ այժմ նեղութիւնների ամեն կողմից հաւաքվում են դէմիս, տխուր մտքերն ինձ լին թողնում, թշուառութիւններն, որ ինձ հասցրի Երուսաղէմին, աչքիս առջևն են միշտ. ես յափշտակեցի Երուսաղէմի առաջարկ և շատ անմեղ Հրէաների արիւն թափեցի: Նա խոստովանում եմ, որ իմ խստութիւնս է թշուառութեանս պատճառը: Ահա մեռնում եմ եւ տրամութիւնից և նեղութիւնից օտար երկրում»:

Նորա հիւանդութիւնն օրից օր սաստկանում էր. նա զգում էր սաստիկ ցաւ բոլոր մարմնում և գեռ կենդանի ուտում էին նրան որդերը, վերքերի հոտը անսանելի էր և Անտիոքոս, որ, գեռ փոքր ժամանակ յառաջ իր հպարտութեամբ, իրեն Աստուծոյ հաւասար էր համարում, գասաւ որդերին կերակուր, և ամենքը թողին նրան: Նա ինքն իրեն էլ անգամ ծանրութիւն էր: Վերջապէս Անտիոք, զապելով իր հպարտութիւնն, պէտք է, խոստովանէր իր ոչնչութիւնը, նա ալքթէ էր անում Աստուծուն, զանազան ուխտեր էր դնում և խոստովանում էր ոչ միայն Երուսաղէմի առաջարկից, յափշտակածը յետ դարձնել, այլ և վարդաբել այն նոր ընծաներով, ընդունել Հրէից հաւատն և տարածել այն բոլոր իրեն հպատակ երկրներում: Բայց ամենը ի դուր էր. Աստուած չընդունեց նորա ուխտն, որովհետեւ նա էլ նրան չընդունեց իր բոլոր կեանքում: Անտիոքոս,

որ շատ թշուառներու հեռացրեց իր տնից և հայրենիքից, բռնեց նրան անապատներ և չարչարեց նրանց անգթութեամբ, այս Անտիոքը ստիպվեցաւ վերջացնել իր կեանքն օտար երկրում, անապատում, սարսափելի տանջանաց մէջ:

ԳԼՈՒԽ ԶԺ.

Քանի մի խօսք Սիրաքայ Յեսու որդոյ վերայ:

Յուդայի թագաւորութեան վերջին ողբալի ժամանակները կենում էր մի արժանայիշատակ մարդ, Սիրաքայ որդի Յեսու անունով: Սա գրեց մի գիրք, որ տեղաւորած է Աստուածաշնչի մէջ մակագրութեամբ, «գիրք իմաստութեան Յեսուայ, որդոյ Սիրաքայ կամ միայն գիրք Սիրաքայ»: Այս գիրքը լին է գեղեցիկ կանոններով և մտքերով: Այս արժանայիշատակ մարդու կեանքի մանրամասն հանգամանքներից միայն այն յայտնի է, որ նա իր բոլոր կեանքն անցուցանել է սուրբ գիրքը սովորելով:

ԳԼՈՒԽ ԶԺ.

Փրկչին ակնկալութիւնը:

Մակարէեանք յաջորդաբար կառավարում էին մի քանի ժամանակ Հրէից թագաւորութիւնը. յետոյ Հրէաները զառան Հռովմայ հարկատու և հպատակ Հերովդէսի (եղումէացի), որ ջնջեց Մակարէեանց ցեղը: Հռովմայեցիք, հզօր, պատերազմասէր ազգ, որ նուաճեց գրեթէ բոլոր այն ժամանակուան ծախօթ երկիրները, նուաճեցին նմանապէս Հրէաներուն էլ: Պաղեստինէն բաժանած էր չորս մասն՝ Հրէաստան, Սամարիա, Գալիլեա և Պերէա կամ երկիր յանկոյս Յորդանանու: Հռովմայեցիք տիրում էին Պաղեստինէի այս ամեն մասերին էլ, բայց թող էին ապրիւ Հերովդէսին Հրէից թագաւոր անուանվել:

Այս թշուառ ժամանակներն էլ չէին յայտնվում Բարայէ-
լացւոց մէջ մարդարէներ: Նոքա չէին լսում ոչ մի միջիթարա-
կան խօսք. բայց գիտէին, որ մարդարէներն խօսքերի կատար-
ման ժամանակը մօտենում է. որովհետեւ իշխանութիւնը վերա-
ցել էր Յուդայի ցեղից. Բարայէլացւոց ցեղերը տանջվում էին
կռապաշտների ծառայութեան լծի տակ: Բարայէլացիները
թշուառ էին. բայց նոցա մէջն էր մէայն ճշմարիտ աստուածագի-
տութիւնը. իսկ բոլոր երկիրս ընկղմած էր կռապաշտութեան
խաւարի մէջ: Միայն Բարայէլացիներին չէր հարկաւոր Փրկչի
դաւաժան, այլ ամեն մարդիկ զգում էին աշխարհիս Փրկչի և
լուսաւորչի կարօտութիւնը:

Սեր նախահայրերի մեղքի մէջ ընկնելից յետ, Աստուած
ասաց օձին. «Կնոջ զաւակը կ'ըսողջախէ քո գլուխը»: Այն օձն,
որ խարեց Յւային, հասար օձ էր, այլ սատանայ, այսինքն,
չար ոգի, որ կամենում էր ծառայեցնել և ջնջել բոլոր մարդ-
կութիւնը: Աստուած այն ժամանակ արդէն խոտաւցաւ փրկի-
մարդոց սատանայի իշխանութիւնից Փրկչի ձեռքով, որ, պէտք
է, ծնէր անայր Կնոջից, այսինքն, Կոյսից:

Աստուած խոտաւցաւ Աբրահամին բազմացնել նորա ցեղն
ինչպէս երկնքի աստղերն և նորա զաւակներն մէկի ձեռքով
օրհնել երկրիս բոլոր ազգերուն:

Այս խոտաւումն աւելի բաց հաստատվեցաւ Յակովբին. նորա
տաներիկո ուրդիներն յայտնվեցաւ այն, որի զաւակից, պէտք
է, ծնէր Փրկիչը: Յակովբ մեռնելիս, մարդարէական հոգւով
լցված, իր մահուն ընդհին ասաց. «Յուդա, քեզ կ'զօղին քո
եղբայրները, չե՞ստեղծ Յուդայի դաւադանք և օրհնատու նորա
զաւակից, մին և իգաց Խաղաղարարն, ամեն ազգի յոյր»:

Աստուած կրկնեց իր խոտաւումն ամեն Բարայէլացւոց առա-
ջին Մովսէսի բերանով, որ իր մահից ասած ասաց ժողոված
Բարայէլացիներին. «ձեր միջից, ձեր եղբայրների միջից, կ'կանդ-

նեցնէ Աստուած մի ուրիշ ինձ նման Մարգարէ, Նրան լսե-
ցէք»:

Արքայ—Մարգարէն Դաւիթ, զիտէր Սուրբ Հոգւոյ ազդեցու-
թեամբ, որ իր զաւակից կ'ծնի Խոտաւցեալը՝ Յաւիտենական
Թագաւորը, իր սուրբ ուրախութեան մէջ նա անուանում էր
Նրան Տէր, Մեծիայ, Որդի Աստուծոյ:

Վերջապէս ամեն մարդարէներն էլ բաց գուշակում էին
այն Խոտաւցեալի, Դաւթի որդու Մեծիայի, Քրիստոսի, (այս-
ինքն օձեալի), այն Մարդոյ որդու վերայ, որին Դանիէլ մար-
գարէն տեսաւ ամպերի մէջ, այն փրկչի, այն ազատչի Աս-
տուծոյ վերայ: Ժամանակն եկաւ, որքան որ թանձրանում էր
երկրիս վերայ խաւարն, այնչափ աւելի մօտենում էր փրկու-
թեան արշարոյսը:

Անմիտ Հրէաները կարծում էին, որ Խոտաւցեալը կ'գայ երկ-
րային մեծութեամբ ծածկած, կ'քանդէ Հռովմայեցւոց իշխա-
նութիւնն և փառքով կ'նստի իր հօր՝ Դաւթի աթոռը. բայց
Աստուած իր իմաստութեամբ այդպէս չէր կարգել:

Եկաւ այս փրկիչը, բայց ոչ երկրային մեծութեան փառքով:
Նա յայտնվեցաւ աշխարհիս վերայ հեզ և խոնարհ, սուրբ սի-
րով վառված մարդկութեան համար: Այս հին կտակարանում
խոտաւցեալ Մեծիան է մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս:

Վ Ե Ր Զ:

Հասարակութեան Զատարեայ Գրեգորեանցի:

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

204. 148

Ջաքարեայ Գրիգորեանցի զբաղաճառանոցում ծախվում են հրատարակած հայերէն գրքերը.

	Մ. Կ.
1) Տէր Ղ. Լոնդեանց Մայրենի լեզու մ. ա. դ. տպ.	— 35
2) — — — — — մ. բ. բ. տպ.	— 40
3) Տէր Յակոբեանց Պատառիկք ռուս. լեզ. դ. տպ.	— 60
4) — — Աղօթագիրք հայ դպր. համար	— 7
5) — — Բնթերցարան —	— 25
6) Ղուկասեանց Բնթերցարան հայ դպր. համար	— 40
7) Սիմոնեանց Սրբազան պատմ. հին կտ. դ. տպ.	— 60
8) — — — — — նոր կտ. բ. տպ.	— 60
9) Եւտուշեակի Թուարանակ. ինք. մ. ա. բ. տպ.	— 40
10) — — — — — մ. բ. —	— 50
11) Պալատանեան Գործնական քեր. մ. ա. բ. տպ.	1 —
12) — — — — — մ. բ. —	— 65
13) — — Քերականութիւն մայրենի լեզ. —	— 50
14) Աղայեանց Ռաուան մայրենի լեզուի	— 15
15) Արովեանց Հայոց պատմութիւն	—
16) Տէր Սրբա-համեան Հայոց պատմութիւն	— 50
17) Բ. Փրանկլին Հարստանաբու միջոց	— 10
18) Այվազեան Արք եպ. Հազար և մի տռ. բանք	1 —
19) — — — — — Կրիլովի առակ. անկապմ	1 50
20) — — — — — կազմած	2 —
21) — — — — — պատկերազարդ	3 50

Պահանջները կատարվում են արագ և ճշտութեամբ:
 Անձանօթ մարդկանց առանց փողի պահանջները անկատար են մնում:
 Նոյն զբաղաճառանոցը կարելի է դիմել ամեն գրքերի պահանջներով թէ ռուսերէն, թէ գաղղիերէն և թէ գերմաներէն:

Գինն է 60 կոպէկ:

Handwritten signature

461

008 6936

461

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0026936

